

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

491.99-5

7-23

1908

MAY 2010

29 MAR 2013

6246

U 4 MAY 2010

56-դ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԴԱԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

1995-5
7-23

Ն Ո Ր

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արդի Հայերէնի

ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

ԴԻԼԵԻՆ ԵՆ ՄԵՐՈՏԻԿ

ԵՐԿԱՍԻՐԵՑ

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک ۱۷۵ نومرولی و ۲۰ تموز ۱۳۲۲ تاریخ
رخصتنامه سیله آستانبولده میناسیان مطبعه سنده طبع اولمشقور

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Կ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Սուրբաճ Համալ ճաշսկի, Թիւ 14

1907

12060

ԱՅՍ ԳԻՐԵՃ ԿԸ ԶՈՒԻՐԵՄ

ԱՇԽԱՐՀԱՐԻ ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ՄԵՐԱՆՈՒՆ ԱՅՏԸՆԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Աշխարհաբար Լեզուի ուսումը դիւրացնելու համար նոր ու դիւրընտել քերականութիւններ հրատարակելու բաղձանք մօտ քառորդ դար մը առաջ ծնունդ առած էր իմ մէջ : Դեռ ուսանող Կայս. Լիսէին, տեսնելով Ֆրանսերէն Լեզուի մէքոսիկ ու դիւրընտել քերականութիւնները՝ որոնց շնորհիւ աշակերտները այնքան յսակօրէն ու դիւրաւ կ'ըմբռնէին Լեզուի հիմնական օրէնքները՝ փափաք կը զգայի Աշխարհաբար Հայերէնի համար ալ նոյն հանգամանքներով քերականութիւններ պատրաստել, եւ այս նպատակով, նոյն իսկ ջանքեր կ'ընէի. նախագիծեր կը յօրինէի, որոնք ժամանակի ու փորձառութեան կը կարօտէին որոշ ձեւ ու կերպարանով արդիւնաւոր վախճանի մը յանգեալու համար :

Այդ բաղձանքն ու պատանեկան նախափորձերը շարունակ կը զբաղեցնէին միտքս՝ Ուսուցչութեան նուիրուած աստամետայ Երջանիս մէջ ալ, մինչեւ որ 1890 ին, բախտը ունեցայ յօրինելու *Տարրական եւ Հրացուցիչ* քերականութիւններս, ու ապա՝ Նոր Գրպոցի *Մայրենի Լեզուի* դասընթացքը, որոնք 1891էն ի վեր յոյս տեսնելով՝ աշխարհաբարի ուսումը դիւրացնելու հիշ շատ նպատեցին :

Ներկայ Գործս ալ ուրիշ բան չէ բայց եթէ շարունակուիմ նոյն ձեռնարկներու՝ աւելի բարձր դասընթացքներու գործածութեան համար, նոյն ա՛յն մէքոսով որ շահեկան քուած է ինծի եւ օգտակարութիւնն ալ փորձով հաստատուած է :

Առանց ուրանալու արժանիքն ու արդիւնքը զորս ունեցած են ուրիշ Հեղինակներու համանման գործերը (Թերզեանի, Գարագաշեանի, Պօզանեանի, Անէմեանի եւ Տօնէլեանի քերականութիւնները, որոնք վերջին տասնընից տարիներու մէջ հետզհետէ յոյս տեսան) ուրախ եմ հաստատելով որ իմ ձեռնարկներս ալ իրենց նպատակին համար անօգուտ չեղան եւ սատարեցին՝ Աշխարհիկ Հայ Լեզուն աւելի դիւրեկան ու աւելի կանոնաւոր ձեւով նոր սերունդին ուսուցանելու :

Իմ հետեւած ուղղութիւնս պարզ է. ջանացած եմ Լեզուին օրէնքները կարելի եղածին չափ մեկին ու յսակ ընել, բազմաթիւ օրինակներով զանոնք պրոստաբանել եւ շահեկան ու գործնական հրա-

հանգանակով վարժեցնել ուսանողը, որպէս զի սպաւորիչ բլլայ սեռա-
կանը: Հոլովական հղինիմ բացառութիւններով չեմ գրադեցնե-
րաւեկեցներ, այլ կանոնաւոր ձեւերուն ու րնդհանուր օրէնքնե-
րուն նախապատուութիւն տալ կր թելադրեմ: Ասկէ աւելի ման-
րամանութիւններու մէջ թարթափելու հարկ չեմ տեսներ՝ ներկայ
գործին պատաստութեան եղանակը բացատրելու համար Մեծ. Ու-
սուցիչներուն: Անոնց համար կարեւորն է օգտուիլ այս գործին
առաւելութիւններէն եւ անոնցմով օժտել իրենց սաներուն միտքը:

Բնականաբար, այս նորագոյն Քերականութիւնը պատաստած
ասեմս, աչքի առջեւ ունեցած եմ արդէն լոյս տեսած բոլոր Քերա-
կանական Ձեռնարկները, որոնցմէ օգտուած եմ աւելի կամ նուազ
չափով: Բայց իմ գլխաւոր Առաջնորդս ու Աղբիւրս եղած է այն
Հոյակապ ու Ներհուն Գործը որ կը կազմէ փառաւոր կոթողը
Աւետարանի Լեզուին եւ որ պատիւ կը բերէ Այսրբեանի բարձր Տա-
ղանդին որքան այն Ուխտին, որուն նշանաւոր մէկ Անդամն էր
Աւետարանաբար Լեզուի ներհուն Ուսումնասիրող եւ Քերական Քե-
րականութեան Հեղինակ Հ. Արսէն Վրդ. Այսրբեան: Եւ իբրեւ տրի-
ստու այն երախտապատաստութեան՝ զոր ամենքս ալ արժան է որ տածենք
հանդէպ այս արդիւնաւաս Միտքարեանին, այս Գիրքը չկ'ընծայեմ
իր անման Յիշատակին:

Ս. ՂԱԽԹԵԱՆ

Կ. Պոլիս, 1 Հոկտեմբեր 1906.

Ա. — Ն Ա Խ Ա Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

1. — Գ Ի Ր, Վ Ա Ն Կ, Բ Ա Ռ

1. — Գիր կամ տառ կը կոչուին Այբուբենին 38 նշանները:

2. — Գիրերը երկու տեսակի կը բաժնուին Ձայ-
նաւոր եւ Բաղաձայն:

3. — Ձայնաւոր գիրերն են ա. ե. ե. ը. ի. ո. ռ. օ:

4. — Մնացած երեսուն գիրերը բաղաձայն են. —
բ. գ. դ. զ. թ. ժ. շ. խ. ծ. կ. հ. ձ. ղ. մ. յ. ն.
շ. չ. պ. ջ. ռ. ս. վ. Տ. ր. ց. փ. ք. ց.

Երբ երկու կամ աւելի ձայնաւորներ միասին գըտ-
նուին եւ միակ ձայն հանեն, երկարաբառ կը կազմեն:
Ինչպէս՝ այ (յ գիրը անձայն) ոյ, իւ, ու:

Իսկ երբ այս ձայնաւորները զատ զատ իրենց ձայնը
հանեն, կը կոչուին բաղադրեալ ձայնաւոր.

Ինչ՝ այ (յ գիրը = երկու ինի) աւ, եայ, եւ, իա,
իե, իե, եօ, ուայ, ուաւ, ուե, ուեա, ուեայ, ուե, աու,
եօ, ուը, ուի, ուո, ուու, ուօ, տոյ:

5. — Մէկ հնչումով արտաբերուող գիրերը ՎԱՆԿ
կը կոչուին՝ որ ըսել է կապ: (Այս կապ բառէն առաջ կու
գայ կապելով կարդալ բացատրութիւնը):

Միալմանկ են մէկ հնչում ունեցող բառերը.

Բար, փայտ, հող, շոք, եւայն:

Երկալմանկ են երկու հնչում ունեցող բառերը, եւ ըն-

ծան. — Կան բառեր որ մէկ ու կէս վանկ ունին, ինչպէս

Դուխ, մուկ, սասղ, տար, ուսղ, եւայն:

6. — Մէկ կամ աւելի վանկ երբ գաղափար մը կը
ներկայացնէ, կը կոչուի բառ:

Դ Պ Ր Ո Յ Ը

Պետրոս եօթը տարեկան եղաւ: Հիմա մեծ տղայ մը կը սեպուի: Ա՛լ մանկապարտէջ չ'երթար:

Այսօր առաջին անգամ ըլլալով՝ զինքը նախակըրթարան տարին: Պետրոս՝ հպարտութեամբ թեւին տակ առաւ իր պայուսակը եւ մեծ եղբօրը հետ դպրոց գնաց:

Տնօրէնին սենեակը մտան, հոն իր անուէն ու մականունը գրեցին. յետոյ Պետրոսը տարին Տարրական Դասարանը ուր՝ վարժապետը առաջին նստարանին վրայ տեղ մը ցոյց տուաւ եւ անուշ ձայնով մը խօսեցաւ անոր հետ:

Իրիկունը մեծ հայրը հարցուց.

— Էյ, նայիմ, Պետի՛կ, վարժապետդ ի՞նչ ըսաւ.

— Մեծ հայրի՛կ, վարժապետը զիս քովը կանչեց, մեծ գիրք մը տուաւ, կարդացի. գիր ալ գրեցի եւ վարժապետը «Ապրի՛ս» ըսաւ:

1. Վերի հասուածը կարդացե՛ք եւ օրինակեցե՛ք:

2. Նոյն հասուածին մէջ ուր՞նք են ձայնաւոր գիրերը, եւ ուր՞նք են երկբարբառները:

3. Գրեցե՛ք հինգ հաս միավանկ բառ, հինգ հաս երկավանկ բառ եւ հինգ հաս ալ եռավանկ բառ:

2. — ԱՐՄԱՏ, ԲԱՐԴ ԵՒ ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

3. — Բառերը երեք կերպ կ'ըլլան. արմատ, ածանցեալ եւ բարդ:

8. — Բառերը իրենց պարզ վիճակին մէջ արմատ են, այսինքն՝ յաւելուած չունին, ինչպէս. Հող, ձայն:

9. — Ածանցեալ են բառերը՝ երբ իրենց վրայ մասնիկ աւելցած է, ինչպէս. Հողային, ձայնաւոր, նաւոր, Լայն:

10. — Մասնիկները ինքնին նշանակութիւն չունին, այլ բառի մը սկիզբը կամ վերջը դրուելով՝ անոր նշանակութիւնը կը փոխեն:

11. — Մասնիկներ են հետեւեալները.

Նախադաս մասնիկներ. — ան, ապ, և, չ, դժ, տժ:

Յետադաս մասնիկներ. — ակաւ, այիւ, աւե, աւոր, գիւ, գոյն, եայ, եան, ալի, եղի, եղ, եղիւ, ենի, ի, իչ, ուչ, իկ, ակ, ուկ, ող, ած, ոյք, ուն, ուս, ոս, կոս, որդ, ուրդ, ոց, անոց, արաւ, աստաւ, պաւ, ցի, եցի, ացի, ցու, աս, ունի, անուշ, դուխ, Լայն:

12. — Բարդ կ'ըսուին այն բառերը որոնք երկու կամ աւելի բառերէ կը կազմուին եւ նոր նշանակութիւն մը կ'առնեն:

Օրինակ՝ Հողատէր, ձայնակիչ, նաւապետ:

13. — Հաւաստե՛ք կը կոչուին այն բառերը որոնք միեւնոյն արմատին կը ծագին կամ կը բարդուին, ինչպէս՝ Գիր, գրաւոր, գրել, գրագիր, գրիչ, գրական, գրասէր, գրագետ, անգիր, Լայն:

ՄԵԾՆ ՆԵՐՍԷՍ

Մեծն Ներսէս Հայ Սուրբ Եկեղեցիին նշանաւորագոյն
և արդիւնաշատ Հայրապետներէն մէկն էր: Շինեց վան-
քեր, աղքատանոցներ, որբանոցներ և հիւանդանոցներ.
Գրաւ եկեղեցական կարգեր ու կանոններ, որով Եկե-
ղեցիին ու Հայերուն բարերար հանդիսացաւ և իրաւամբ
վայելեց ՄԵԾ տիտղոսը: Վանքերու եւ ուրիշ աղք-
բարեպաշտական հաստատութիւններու տեսչութիւնը
յանձնած է իր սարկաւազին որ ետքը վարդապետ եւ
եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ: Մեծն Ներսէս՝ բարձրա-
հասակ, աւոյգ ու գեղեցիկ մարդ էր, բնաւորութիւնն
այ շատ ազնիւ, ողորմած ու բարի: Միշտ իրեն սեղա-
նակից կ'ընէր աղքատները, եւ կարօտ հիւանդները ինք
անձամբ կը խնամէր, անոնց վէրքը կը լուար կը կապէր:

4. Վերի հասուածին մէջ գտեմ արմատ, բարդ եւ
ածանցեալ բառեր:

5. Գտեմ ան, ապ, s, չ, դծ, sծ, նախադաս
մասնիկներով մէյ մէկ բառ:

6. Յետադաս մասնիկներով մէյ մէկ բառ գտեմ սա
օրինակներուն պէս. Եղբայրական, հողային, դաւարա-
ւէտ, լուսաւոր, ուժգին, մեծագոյն, փղոսկրեայ,
արեւելեան, շնորհալի, ներելի, ուժեղ, կաւեղէն, խոն-
կենի, մայրի, հալածիչ, տեսուչ, պապիկ, ծովակ,
շնորհուկ, խնամող, գթած, հասոյթ, սողուն, թելուտ,
բորոտ, վախկոտ, նաւորդ, յագուրդ, հալոց, աշխա-
տանոց, նաւարան, բուրաստան, թաթպան, Ակնցի,
դրսեցի, մտացի, տիրացու, ձեռնատ, Վարդուհի, Սի-
րանուշ, Շահանդուխտ:

7. Գրեցե՛ք տասը հաս բարդ բառ:

3. — ԿՈՐՈՒՍՈՒՄ ԵՒ ՓՈՓՈԽՈՒՄ

14. — Արմատ բառերէն բարդ կամ ածանցեալ
բառեր շինելու ատեն, ձայնաւոր գիրեր կը կորսուին
կամ կը փոխուին:

15. — Բարդութեան կամ ածանցումի ատեն, ի
կամ ու գիրերը շատ հեղ կը կորսուին բառերուն վեր-
ջին վանկին մէջ, բաղաձայնէ առաջ. օրինակ՝ Միսf-
մնացի, Սոս-սսախօս:

16. — Բարդութեան կամ ածանցման ատեն բա-
ղաձայնէ առաջ գտնուող ե, եա, ոյ, եւ բառին վերջը
գտնուող իւ, եայ՝ կը փոխուին:

ե կ'ըլլայ ի, ինչպէս՝ սեր, սիրեչ:

եա » ե, » պստեան, պստենաւոր.

ոյ » ու, » յոյս, յուսաւոր.

իւ » ու, » պստիւ, պստուական.

եայ » ե, » հրեայ, հրեական.

17. — Երբ արմատ բառի մը կցուելիք մասնիկը
կամ ուրիշ արմատ բառ մը բաղաձայնով սկսի, երկու-
քին մէջ կը դրուի ա ձայնաւորը կամ ու երկբարբառը,
որոնք յօդակապ կը կաշուին:

Քաղաքացի, երկրաշէն, քարուքանդ:

18. — Յօդակապ չի դրուիր երբ վերջամաս կազ-
մող բառը կամ մասնիկը ձայնաւոր գիրով սկսի, ինչ-
պէս՝ Քարայր, վարդենի, գեղուղեշ:

8. Սա բառերուն մեջ ցոյց տուե՛ք փոխուած ձայնաւորները, եւ գտե՛ք արմատ բառերը :

Սիրական, մատենագիր, կուսանոց, հաշուական, քրիստոնէական, տիրական, պատենաւոր, բուսային, անուաւոր, հրէական :

9. Յօդակապով եւ առանց յօդակապի բառերը գտա՛ք գտե՛ք գրեցե՛ք :

Երկրագործ, ոսկեգոյն, սարդենի, թաթպան, մանիշակագոյն, մարդատեաց, ջրկիր, ծովահէն, թռչնորս, հրէշ, ոսկեհուռ, քարաշէն, ձկնորս, պատմագիր, թթուածին :

10. Գտե՛ք արմատական բառերը եւ ցոյց տուե՛ք թէ ո՛ր տառերը կորսուած են :

Դռնապան, ստախօս, մտաւոր, գրասէր, ջրածին, սրամիտ, քթախոտ, բթամիտ, սրտակից, նռնենի, պատժական, խնդագին, սրածայր, գծաւոր, ծծուն, գրախօս :

11. — Գտե՛ք

Երեք բառ որոնց մէջտեղը *ե* գտնուի.
Երեք բառ որոնց մէջը եւս գտնուի.
Երեք բառ որոնց մէջտեղը *ոյ* գտնուի.
Երեք բառ որոնք իւ վերջաւորին.
Երեք բառ որոնք եւս վերջաւորին :

(Օրինակները տե՛ս էջ 13, Կանոն 16) :

4. — ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԱԾԱՆՅՈՒՄԸ

20. — Կան ուրիշ նախադաս մասնիկներ ալ որոնք այլ և այլ իմաստներ կուտան, ինչպէս. առ (առարկայ) արտ (արտասանել) քաղ (բաղդատել) քաց (բացատրել) զեր (գերազանց) դեր (գերասան) եւր (ենթակայ) հակ (հակառակ) հաւ (համամիտ) մակ (մակբայ) յար (յարակից) ներ (ներգործել) պար (պարբերութիւն) վեր (վերաբերում) տար (տարածում) տաւ (տրամախօսութիւն) փաղ (փաղանուն) փոխ (փոխադրել) ևլն :

21. — Յետադաս մասնիկները այլ և այլ իմաստ կուտան :

Ա. — ի եւ եւթի՝ ծառի, տունկի գաղափար կուտան (հացի, նշենի) . նաեւ կենդանիի մօրթ (այծենի, արջենի) :

Բ. — ոց և լոց՝ պարունակելու գաղափար կուտան (շարոց, հիւանդանոց) . ևլն :

Գ. — պաւ, որդ, իջ, ուն՝ գործողութեան գաղափար կուտան (ջրպան, նաւորդ, սափրիչ, սողուն) :

Դ. — իս, ստան, արան, տեղի գաղափար կուտան (Լիւգիա, Մարաստան, Կնճարան) :

Ե. — ցի, կան՝ ծագումի, բնակութեան գաղափար կուտան (Ասիացի, շինական) :

Զ. — ունի, անուշ, դուխս՝ իգականի (տեսչուհի, քրմանուշ, ևլն.)

Է. — ութիւն, ոյր, ուն, ուսմ, անմ՝ գործողութիւն կամ վիճակ կը ցուցնեն (նեղութիւն, հաւաքոյթ, անկում, խօսուածք, փրկանք) :

Ը. — իկ, ակ, ուկ՝ նուազական մասնիկները փոքրութիւն կը ցուցնեն (թաթիկ, տնակ, քուրուկ) :

12. Հետեւեալները նախադաս մասնիկներով կազմուած բառեր են, գտէ՛ք անոնց նման ուրիշ երկերկու բառ :

Առօրեայ, արժանիչել, բաղադրել, բացագանչել, գերադասել, դերասան, ենթամայ, հակասել, համապատիւ, մակարերել, յարաբերել, ներշնչել, շաղապատել, շարամանել, պարփակել, ստորագասել, վերադարձնել, տարորոշել, տրամաբանել, փոխանցել :

13. Սա գոյականներուն սահմանը գտէ՛ք. օրինակ՝ *Ձկնորս* կը կոչուի այն մարդը որ ձուկ կ'որսայ : (*Նոր դպրոց Բ. պրակ. էջ 65, Հրահ. 2*) :

Ձկնորս, բոխիկ, նաւապետ, դասատու, մսավաճառ, որմնադիր, մանկավարժ, սպորորդ :

Հաւ, շուն, ձի, եղ, ուղտ, էշ, գառնուկ, կատու, առիւծ, ճանճ :

Գրիչ, դանակ, ուրագ, ծեփիչ, կշիռ, սանտր, ասեղ, կռան :

14. Սա անունները իզական րեք :

¹⁰ *Դուխս մասնիկով* — Սան, Խոսրով, Զարման, Շահան :

²⁰ *Անոյշ* » *Խոսրով, սէր, վարդ, քուրմ, Սահակ :*

³⁰ *Ունի* » *երիտասարդ, գրացի, ուսուցիչ, գեղջուկ, աշակերտ, սուրբ, վարդ, իշխան, խնամակալ, երէց, տէր, զարմ, պարոն :*

15. Ըսէ՛ք որո՞նք են հետեւեալ իմաստները տուող բնական մասնիկները .

¹⁰ *Նուազութիւն* ցուցնող :

²⁰ *Գործողութիւն* կամ վիճակ ցուցնող :

³⁰ *Տեղ նշանակող :*

⁴⁰ *Պարունակութիւն* նշանակող :

5. — ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՐԻՈՒԹԻՒՆԸ

22. — Բարդութիւնը սովորաբար երկու բառով կ'ըլլայ. երեք եւ աւելի բառով քիչ կը գործածուի :

23. — Բառերը երեք ձեւով կը բարդուին .

¹⁰ Առանց յօդակապի կը միանան — ծովեզր, թաքպան.

²⁰ Ա յօդակապով կը միանան — դպրապէս, մարդասէր.

³⁰ Ո՛ր յօդակապով կը միանան — առուտուր, ահուդող :

24. — Երբ բարդ անունի մը առաջին բառը բազմավանկ է եւ ի գրով կ'աւարտի, ի գիրը եւ ի կը փոխուի, եթէ երկրորդ բառը բաղաձայնով կը սկսի :

Շոգենաւ (փոխանակ ըսելու շոգիանաւ).

Դպրեկանք (» » դպրիականք).

Ոսկեզօծ (» » ոսկիազօծ) :

25. — Բարդ անունները սովորաբար հետեւեալ ձեւով կը կազմուին .

Ա. — Դոյական՝ գոյականի հետ. *ինչպէս՝ Մարտանաւ, փարաժայտ :*

Բ. — Դոյական՝ բայարմատի հետ. *ինչպէս՝ Բանգիւս, մարդասէաց :*

Գ. — Ածական՝ գոյականի հետ. *ինչպէս՝ Մանրադէպ, գեղադէմ, նորաթի :*

26. — Կորուսումի եւ փոփոխումի կանոնները (*Տես էջ 13, Կանոն 15, 16, 17, 18*) կը գործադրուին բարդութիւններու մէջ :

16. Գտե՛ք 3 բարդ բառ՝ առանց յօդակապի, 3 բարդ բառ Ա յօդակապով, եւ 3 բարդ բառ Ո՛ր յօդակապով:

17. Սա արմատ բառերով բարդ բառեր կազմեցե՛ք:

10 Հոգի, շոգի, գինի, եկեղեցի, բնտանի:

20 Դպիր, գիր, միտք, խօսք, դաս, մարդ:

18. Գտե՛ք երեքական բարդ անուններ:

10 Գոյական գոյականի հետ կազմուած,

20 » բայարմատի » »

30 Ածական գոյականի » »

19. Սա բառերը պա՛րզ եմ, բա՛րզ եմ քե ա՛մանցեալ:

Մարդ, մարդասէր, մարդկային, բարեսիրտ, անխոհեմ, գրական, աղօթագիրք, շնորհաւոր, փառասէր, դասարան, խոհանոց, խնձորենի, կրակ, կրակապաշտ, կրակոտ, հաց, հացաշատ, մամուռ, կաղնի, կաղնեփայտ, դռնապան, հովիւ, հովուական, նշանաւոր, դպրեւմանք:

20. Ըսե՛ք, ո՞վ կ'ընէ աւ գործերը (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 68, հրահ. 39):

1. Դատ կը վարէ (ո՞վ): — 2. Նաւ կը վարէ (ո՞վ):
3. Հիւանդ կը դարմանէ: 4. Հողէ աման կը շինէ:
5. Կը ճգնի: 6. Առուտուր կ'ընէ: 7. Սաղող կը կթէ:
8. Տուն կը շինէ: 9. Կը ճամբորդէ: 10. Ցորեն կը ցանէ:
11. Պարտեզ կը մշակէ:

6. — ԽՕՍԲ. ԼԵՁՈՒ, ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

27. — Մեր միտքը ուրիշին յայտնելու երեք կերպ կայ. խօսքով, գիրով եւ նշանացի:

28. — Գիրով կամ խօսքով մեր միտքը յայտնելու համար բառեր կ'գործածենք:

Այդ բառերուն ամբողջութիւնը կը կոչուի լեզու:

29. — Լեզուի մի բառերը կանոնաւոր կերպով գործածելու արուեստն է Բերականոնքիւնը:

Ուրիշ խօսքով՝ Բերականութիւնը կը սորվեցնէ ուղիղ խօսիլ եւ ուղիղ գրել:

30. — Հայերէն լեզուն ունի երկու ձև.

10 Հին կամ գրաբար, որով գրուած են մեր եկեղեցական գիրքերը, շարականները, աղօթքները, մեղեդիները, եւայլն: Դրաբարը հիմա կը գրուի (*), բայց չի խօսուիր: Անիկա՝ մեր նախնիքներէն մնացած նուիրական աւանդ մ'է:

20 Նոր հայերէն կամ Աշխարհաբար, որով կը խօսուի եւ կը գրուի այսօր: Հայերէն բոլոր գիրքերը, լրագիրները, հանդէսները, առևտրական, վարչական եւ ուրիշ թղթակցութիւնները, եայլն՝ աշխարհաբար լեզուով կը կատարուին:

(*) Ըսէք Թէ Ի՛նչ առիթներով:

ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է որ աղքատին ողորմութիւն տալ զւանանք՝ պատրուակելով թէ չենք ճանչնար փողոցին մէջ մեղի ձեռք կարկառող այդ հէգ արարածը: Տասը փարան մեծ բան մը է: Ողորմինք կոյրերուն, անոնք մանաւանդ իրաւունք ունին մեր կարեկցութեան:

Եկեղեցիին գաւիթը կոյր ծերունի մը տեսայ: Երբ իրեն խօսք մը ուղղուի, հանդարտիկ մը կը ժպտի: Գիտեմ թէ չորս զաւակ ունի, երկու աղջիկ, երկու մանչ, մաքուր հագուած աղաքներ որոնք դպրոց կ'երթան:

Անցեալ օր տեսայ զիրենք որ քաղցրութեամբ կը գրկէին իրենց հայրը: Հարցաքննեցի անոնց ամէնէն մեծը. իմացայ թէ անոնց մայրը մեռած է եւ թէ չատ տարիներէ ի վեր, իրենց հայրը՝ ինքզինքը զրկելով՝ չոր հաց միայն ուտելով՝ իր աղաքը կը սնուցանէ ուրիշներուն ողորմութիւնովը:

Այս աղնիւ մուրացկանը եւ իր ընտանիքը միթէ արժանի չեն արգահատանքի: Ողորմինք իրեն, աղնիւ եւ ճշմարիտ եղբայրութեան պարտքն է ատիկա:

21. — Սա երկու խումբ բառերը գրեցէ՛ այնպէս որ միեւնոյն բառի արականն ու իգականը բով բովի ըլլան:

¹⁰ Խումբ՝ արական անուններ. — Այլ, հայր, եղբայր, հօրեղբայր, քեռի (մօրեղբայր), հարս, պապ, տաքր, աներ, ուստր, արու:

²⁰ Խումբ՝ իգական անուններ. — Բոյր, փեսայ, մօրեղբայր, մամ, քեռիկին, ներ, կին, մայր, զոքանչ, գուստր, էգ քեռի:

2. — ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԵՐԸ

31. — Հայերէն լեզուն բառերը կամ խօսքին մասերը ինը տեսակ են:

Ա. — Անուն կամ գոյական, որ էակ կամ իր կ'արտայայտէ:

Մարդ, այծ, փայտ, Էն:

Բ. — Ածական, որ գոյականին որպիսութիւնը կը յայտնէ:

Բարի մարդ, պզտիկ այծ, կարծր փայտ:

Գ. — Դերանուն որ անուններուն տեղը կը գործածուի:

Ես, դու, ան, Էն:

Դ. — Բայ, որ ընել կամ ըլլալ կը ցուցնէ:

Գրել, կարել, ծեծել, Էայլն:

Ե. — Դերայ որ վիճակ կամ գործողութիւն մը կը ցուցնէ:

Ծեծուած, կարուած, ֆաշելով:

Զ. — Մակբայ, որ բային վիճակը կամ ուրիշ հանգամանքը կը ցուցնէ:

Շուտ քալել, երկայն կտրել, Էն:

Է. — Նախադրութիւն որ գոյականը բային կը միացնէ:

Մօռնի վրայ ելլել, պատին մօտ կայնիլ:

Ը. — Շաղկապ, որ երկու նոյնատեսակ բառեր կամ խօսքեր կը միացնէ:

Մարդ եւ անասուն, ուտել ու խմել:

Թ. — Զայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն որ կիրք կը յայտնէ:

Ա՛խ, վա՛խ, մեղփ, ախոս, Էայլն:

32. — Այս ինը տեսակ բառերէն չորսը (անուն, դերանուն, բայ, դերբայ) փոխոխելի են, այսինքն իրենց ծայրը այլ և այլ ձեւով կը գրուի: Իսկ միւսները անփոփոխ կը մնան:

ԹՈՉՆԻԿԻՆ ԲՈՅՆԸ

Օր մը Պօղոս ծառի ճիւղի մը վրայ բոյն մը տեսաւ, իսկոյն ծառին վրայ մագլցեցաւ, պղտիկ թռչունն մը բռնեց ու վազեց տուն՝ հօրն ու մօրը քով՝ թռչունը անոնց ալ ցուցնելու համար:

Հայրը բան մը չըսաւ, միայն՝ տղուն ձեռքէն բռնեց եւ տարաւ մութ անտառ մը որ իրենց գիւղին վերի կողմն էր, յետոյ կամացուկ մը հեռացաւ տղուն քովէն՝ ըսելով. « Պօղոս, եթէ քեզ մինակ ձգէի, ի՞նչ պիտի ընէիր հոս »:

Պօղոս շատ վախցաւ ու սկսաւ լալ:

— Հայրի՛կ տունին ճամբան չեմ գիտեր որ երթամ. . . կ'աղաչեմ, զիս մինակ մի ձգեր, մայրիկիս քով տար:

— Է՛յ, աղէկ ա՛, ինչո՞ւ քեզի վախ պատճառող բան մը պղտիկ թռչունին ըրիր. ի՞նչ պիտի ըլլայ հիմայ աս ձագուկը զոր հայրիկէն ու մայրիկէն գողցար. անշուշտ պիտի մեռնի, եթէ չուտ մը չտանիս իր ընտանիքին մօտ»:

Պօղոս բարեսիրտ էր, ու աղէկ ալ հասկցաւ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր հայրը. չուտով տարաւ բոյնին մէջ դրաւ թռչնակը որ ուրախ զուարթ իր մայրիկին թեւերուն տակը մտաւ:

22. — Սա անուններուն սահմանը տուիք (Նոր Գարոց, Գ. սրակ, էջ 71. հրահ. 51):

1 Աստուած. — 2 Տաճկաստան. — 3 Մաթթէոս, Մարկոս, Ղուկաս եւ Յովհաննէս: — 4 Արեւելք. — 5 Քոլոմպոս. — 6. . . : — 7 Ս. Ստեփաննոս. — 8 Կ. Պօլիս. — 9 Դաւիթ. — 10 Նեղոս. — 11 Կարմիր Մով. — 12 Միջագետք:

1. — ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ

Տ. — ԱՆՈՒՆԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

33. Գոյական կ'ըսուի այն բառը որ անձ, անասուն եւ առարկայ կը ցուցնէ, ինչպէս՝ Մշակ, եզ, դաշ:

34. Անունը երկու տեսակ է.

Ա. — Յասուկ անուն որ անձի մը կամ առարկայի մը մասնաւոր անունն է, ինչպէս Մեսրոպ, Նեղոս:

Բ. — Հասարակ անուն որ միեւնոյն տեսակէ ամէն անձի եւ իրի կրնայ յարմարիլ. ինչպէս՝ Հովիւ, ոչխար:

35. Յատուկ անուն են աշխարհագրական անունները որ կը ցուցնեն (*) երկիր, քաղաք, գետ, ծով, լիճ, գետ, լեռ, նեղուց: Նաեւ Ժողովուրդներու անունները, ինչպէս՝ Հայ, Յոյն, Հրեայ, Էն:

36. Յատուկ անունները գլխագիրով կը սկսին:

37. Անունները՝ իրենց իմաստին համեմատ՝ կ'ըսուին նաեւ.

Ա. — Նխքական անուն որ շօշափելի առարկայ մը կը ցուցնէ, ինչպէս. Որսորդ, շուն, մախաղ:

Բ. — Վերացական անուն որ միտքով միայն հասկցուելիք բան մը կը ցուցնէ. Սէր, մեղք, գութ, Լայլն:

38. — Վերացական անունները սովորաբար ուրիշ, ուն, ոյք կը վերջաւորին. Բարուրիւն, երդուն, հասոյք:

39. — Հաւաքական կը կոչուին անունները երբ միակ եւ եղակի բառով մը շատ մը էակ կամ իր կը հասկցնեն, ինչպէս՝ Փռնիչ, նախիր, տարւ, խումբ, Էն:

(*) Ասոնցմէ մէյ մէկ օրինակ տուէք.

23. — Որոշեցե՛ք յասուկ եւ հասարակ անունները.

Քաղաք, Երուսաղէմ, աշակերտ, Սահակ, դասա-
տու, Արարիա, գետ, Յորդանան, մանանայ, քահա-
նայ, Մովսէս, Մոսկուա, Ճարոն, վարդ, ողնի, Բա-
րիզ, անտառ, Մարմարա, Սինա, լիճ, Տարտանէլ,
Ֆրանսացի, փողոց, լեռ:

24. — Որոշեցե՛ք նիւթական եւ վերացեալ անուն-
ները:

Հոգի, եռանդ, կրակ, հաց, հանգիստ, ծուլու-
թիւն, դարբին, գրիչ, վտակ, միտք, երկիւղ, նաւ,
հասկ, նեղութիւն, թուղթ, սիրտ, բաղարջ, սակառ,
ցաւ, պատիւ, մամուռք, խելք, ծաղիկ, բուրուճ:

25. — Սա գործողութիւնները ի՞նչ գործիքներով
կը կատարուին (Նոր Դպրոց, Դ. սրակ, էջ 67, հր. 38).

Ապուր կ'ուտեն, կրակ կը բռնեն, կերակուր կ'ե-
փեն, գիր կը գրեն, հող կը փորեն, հող կը նետեն,
ձուկ կ'որսան, թռչուն կը զարնեն, երկաթ կը խար-
տեն, երկաթ կը ծեծեն, Վը հովահարուին, գամ կը
գամեն:

26. — Ըսե՛ք մէյմէկ յասուկ անուն (Տե՛ս Նոր
Դպրոց, Դ. սրակ, էջ 54, Հր. 1).

1. Մարդու, 2. կնոջ, 3. երկրի, 4. մայրաքաղա-
քի, 5. քաղաքի, 6. երկրի, 7. գետի, 8. լեռի,
9. պետութեան, 10. աշխարհի, 11. լիճի, 12. նեղու-
ցի, 13. կղզիի, 14. մարդու, 15. վանքի, 16. կնոջ:

9. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԹԻԻԸ

40. — Թիւը ցոյց կուտայ թէ բան մը քանի՛ հատ է:

41. — Թիւը երկուք է . — Եզակի եւ Յոֆնակի:
Եզակի անունը մէկ անձ, մէկ անասուն, մէկ իր կը
ցուցնէ. օրինակ՝ Պարսիզպան, կասու, մում:

Յոֆնակի անունը մէկէ աւելի ցոյց կուտայ. օրինակ՝
Նաւասիներ, կասուներ, մումներ:

42. — Եզակի անունները կրնանք յօքնակի շինել՝
անոնց ծայրը եր կամ ներ մասնիկը դնելով:

43. — Միավանկ բառերը եր մասնիկով, իսկ բազ-
մավանկ բառերը ներ մասնիկով յօքնակի կ'ըլլան:

— Քար ֆարեր, փայտ-փայտեր, Լայլն:

— Սեղան սեղաններ, անկողին-անկողիններ. Լայլն:

Ծան.— Մարմնի մասեր նշանակող բանի մը բառեր կան, որոնք
ծորնակին ուղներ կը վերջաւորի. Օրինակ. Զեւի, մեռուղներ, ոտի,
ոտուղներ:

Յատուկ անունները յօքնակի չունին:

44. — Գիտե՛լիք. — Քանի մը միավանկ բառեր
կան որ գրաբարի մէջ ն ով կը վերջաւորին եւ աշ-
խարհաբար յօքնակի մէջ ն գիրը կրնայ պահուիլ,
թէեւ եզակիի մէջ կը ջնջուի:

Ասոնք են. Դուռ, քուռ, եզ, լեռ, քեռ, գառ, մաս
անունները եւ միւս բառը. օրինակ՝ Դուռ — դռներ,
քոռներ, եզներ, լեռներ:

(Պէտք չէ կարծել թէ ասոնք ներ մասնիկով յօքնա-
կի կ'ըլլան):

45. — Անձայն Յ ով վերջացող անուն մը երբ
յօքնակի ըլլայ. յ գիրը կը կորսուի. օրինակ՝ Քահանայ
— ֆահանաներ, ծնծղայ — ծնծղաներ, նոպայ — նոպա-
ներ, ֆուլայ — ֆուլաներ:

27. — Սա անուանները յոճակի րեւի

10 *Խաչ, քար, փայտ, գետ, գիծ, նետ, թուղթ:*

20 *Գաղաք, լճակ, վտակ, առտու, նեղուց:*

30 *Դուռ, թու, հարս, լեռ, գառ, եզ, մատ, բեռ:*

40 *Մանանայ, քանանայ, երախայ, չուկայ:*

28. — Ըսե՛ք, ո՞ր արհեստւորները կ'ընեն սա գործերը (Նոր Դպրոց, Գ. պրակ, էջ 57, Հրահ. 10):

Դեղ կը վաճառէ, անասունները կը բուժէ, հիւանդ կը բուժէ, աչք կը բուժէ, ակռայ կը քաշէ, քաղաք կը վարէ, թատրոն կը վարէ, երաժիշտներ կը վարէ, ձի կը վաճառէ, փայտ կը կտրէ, գոհարեղէն կը վաճառէ, ձի կը դարմանէ, վէրք կը բուժէ, արձան կը շինէ, քանդակ կը շինէ, աշխարհ կը նկարագրէ, պատմութիւն կը գրէ, նուագ կ'ածէ, կատակերգութիւն կ'ընէ, դեր կը կատարէ, աստղերը կը չափէ, լարի վրայ կը խաղայ, ձեռքի արագ շարժումներ կ'ընէ, պատկեր կը նկարէ, լուսանկար կը շինէ, ձիերը կը լուսնէ, մորթ կը պատրաստէ, կտաւ կը գործէ:

29. — Սա բառերը եզակի րեւի (Նոր Դպրոց, Բ. պրակ, էջ 82, Հր. 32):

Հայրեր, մայրեր, քոյրեր, մամեր, պապեր, հաւեր, հացեր, ջուրեր, լոյսեր, աչքեր, քիթեր, վիզեր, մատներ, մազեր, մասեր, դասեր, փայտեր, պայտեր, կաթեր, վարդեր:

30. — Սա բառերը եզակի րեւի (Նոր Դպրոց, Բ. պրակ, էջ 82, Հրահ. 33):

Եղբայրներ, դասակներ, աղջիկներ, հանիններ, ընկերներ, դրացիներ, վարժապետներ, վարդապետներ, աշակերտներ, վարժուհիներ, դպրոցներ, փողոցներ, պարտէզներ, ծաղիկներ, խալողներ, գինիներ, կոնակներ, կոճակներ, դերձաններ, հագուստներ, անձրեւներ:

10. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԹԻԻԼ (Շար.)

46. — Մէկ ու կէս վանկով բառերը թէ՛ եր և թէ՛ ներ մասնիկով յօքնակի կ'ըլլան:

10 *Եր մասնիկով՝ երբ կէս (= սուղ, կարճ) վանկը բառին վերջն է. Օր. Ուսդ — ոստղեր, արր — տարրեր, անգղ — անգղեր:*

20 *Ներ մասնիկով յօքնակի կ'ըլլան երբ սուղ կամ կարճ վանկը բառին սկիզբն է:*

Օր. Պաակ — պսակներ, գրախ — գլուխներ:

47. — Բարդ անուններու յօքնակի կազմութեան մէջ եր կամ ներ մասնիկները ուղիղ գործածելու համար պէտք է նկատի առնել՝ բարդ անունը կազմող երկու բառերէն վերջինը միայն, և՛

Ա. — եթէ այդ վերջին բառը բազմավանկ է, անպատճառ ներ մասնիկով յօքնակի ընել. Օր. Մանկապարտեզ — մանկապարտէզներ, ֆարեգրիչ — քարեգրիչներ, գրասեղան — գրասեղաններ, Լայլն:

Բ. — Իսկ եթէ վերջին բառը միավանկ է եւ գոյական՝ սովորաբար երով յօքնակի ընել. Օր. Շոգեկալ — շոգեկալեր, հանրակառք — հանրակառքեր, նամակաթուղթ — նամակաթուղթեր:

48. — Սակայն եթէ վերջին բառը՝ միավանկ ըլլալով հանդերձ՝ քայարմաս ըլլայ, ինչպէս նաեւ եթէ բարդութիւնը առանց յօդակապի է, միշտ ներ ու յօքնակի ընել. Օրինակ՝

10 *Տնեստ — տնտեսներ. Ծովալի — ծովափներ:*

20 *Նաւալար — նաւավարներ, Չարագործ — չարագործներ, Տնաշէն — տնաշէններ,*

Գիս. — Այս պարագաներուն գործածութեան կերպը վարժութեամբ կարելի է սորվիլ:

31. — Սա անունները իզական քրեք.

Կնքահայր, սանահայր, տագր, քեռի, տէր, ուստր, հայր, այր, եղբայր, մանչ, փեսայ, պարոնտատ, աներ, պապ, ծեր, այծ, ձի, արու:

32. — Սա անունները յոգնակի քրեք.

¹⁰ Արկղ, անգղ, տարր, ոստղ, աստղ, աղդր, համր, տագր, կոճղ, մեղր, լիտր, տետր, վագր, մախըր, ծաղր, կուպր, սանտր:

²⁰ Գլուխ, գրիչ, բզէզ, թզուկ, կշիռ, պտուղ, փշատ, դգալ, ժխոր, մշակ, վհուկ, քսակ, դպիր, կզակ, մշուշ, մաուր, կճիճ, պսակ, ցուկ, քսու:

33. — Սա բառերուն սահմանը տուեք (Նոր Դպրոց Դ. Պրակ, հր 59, Հրահ. 14):

¹⁰ Եկեղեցի, 2. խորան, 3. աւազան, 4. նպարավաճառ, 5. հիւսն, 6. փիղ, 7. կաթնու, 8. մանկավարժ, 9. լարախաղաց, 10. նաւավար, 11. հիւանդանոց, 12. անձրեւանոց:

34. — Սա անունները յոգնակի քրեք.

¹⁰ Դիւղ, բլուր, բլիթ, դրախտ, մատ, սանտր, նկար, վաճառք, վարդ, ներ, թոռ, տղայ, պապկայ, նշան, սնունդ, քղանցք, վարդապետ, ոստղ, առարկայ:

²⁰ Զկնարս, երէցկին, քեռիկին, կռտուն, կաթնու, նաւարչաւ, նորավէպ, մանկավարժ, մանկապարտէզ, քարէգրիչ, տնտես, յօդուածագիր, շոգեկառք:

35. — Իկ, ակ, ուկ նուագական մասնիկները կցեցեք սա երեք խումբ բառերուն.

¹⁰ Թաթ, հաց, պապ, հայր, մայր, մատ:

²⁰ Աթոռ, նաւ, ծով, գետ, արեգ, դաշն:

³⁰ Պապ, աշ, հորթ, բաղարջ, բողկ, գառն:

11. — ՀՈՒՈՎ

49. — Հոյովը անունին վերջաւորութեան փոխուիլն է որ վեց ձեւով կ'ըլլայ. Ուղղական, Հայցական, Սեռական, Տրական, Բացառական, Գործիական:

50. — Ուղղականը կը գտնուի ո՞վ հարցումով: Օրինակ՝ Հովիւը ոչխար կ'արածէ: (Ո՞վ կ'արածէ՝ հովիւը):

51. — Հայցականը ուղղականին պէս է, բայց կը պատասխանէ զո՞վ հարցումով.

Օր. Մենք տեսանք հովիւը: (Զո՞վ տեսանք՝ հովիւը)

52. — Սեռականը կը պատասխանէ որո՞նք հարցումին, որ կը դրուի գոյականի մը վրայ:

Օր. Հովիւին ցուպը կորսուեցաւ: (Որո՞նք ցուպը):

53. — Տրականը սեռականին պէս է եւ կը պատասխանէ որո՞ն հարցումին, որ կը դրուի բայի մը վրայ:

Օր. Հայրս սրինգ մը նուիրեց հովիւին (որո՞ն նուիրեց):

54. — Բացառականը կը գտնուի որմե՞ հարցումով.

Օր. Հովիւեն ոչխար մը գնեցինք (որմե՞ գնեցինք):

55. — Գործիականը կը պատասխանէ որո՞վ հարցումին. Օրինակ՝ Հօտ մը հովիւով կը կառավարուի (որո՞վ կը կառավարուի):

56. — Վեց հոլովները որոշելու համար ո՞վ, զո՞վ, որո՞ն, որմե՞, որո՞վ, հարցումները կը գործածուին անձերու կամ եակներու համար:

57. — Բայց երբ խօսքին առարկան անձ մը չէ այլ անշունչ իր մը, այն ատեն կը գործածուի ի՞նչ բան (ուղղականի համար) ի՞նչ բանը (հայցականի համար) ի՞նչ բանին (սեռականի համար) ի՞նչ բանի (տրականի համար) ի՞նչ բանե (բացառականի համար) ի՞նչ բանով (գործիականի համար):

ՏԱԼՈՒ ՇԱՃՈՅՔԸ

Արամին հայրն ու հօրեղբայրը խոստացեր էին երեւնալէն շաբաթ օր՝ տասնական փարա տալ, եթէ իր գծագրութեան դասերն աղէկ պատրաստէր: Հիմա Արամ երկու դրուշ ունէր, եւ շատ ուրախ էր: Երկուշաբթի կէս օրին երբ գծագրիչը ներս մտաւ՝ նախ բոլոր աշակերտներուն տետրակները ուզեց տեսնել: Արամին քով նստած էր պզտիկ տղայ մը, որ գլուխը կախած՝ կուլար: Արամ հասկցաւ որ խեղճ տղան տետրակ չունի: Անմիջապէս ծածուկ մը հանեց անոր տուաւ երկու դրուշնոցը եւ ըսաւ որ ելլէ տետրակ մը ուզէ: Տղան ամէցաւ ու տեղէն չջարժեցաւ: Արամ անմիջապէս ելաւ դասատուին տուաւ ստակը եւ խնդրեց որ տետրակ մը տայ: Խեղճ տղան սրբեց արցունքը եւ սկսաւ գծել: Արամ այնքան ուրախ էր որ, տուն դարձած ատեն, շարունակ կ'երգէր, կը ծիծաղէր: Մայրը հարցուց պատճառը, Արամ պատասխանեց թէ այն օրը գծագրութեան լաւ թիւ առած է, ու ծածկեց ըրած բարիքը:

36. — Վերի հասուածը կարգացիք եւ օրինակեցիք:

37. — Գտե՛ք՝ նոյն հասուածին մէջի անունները:

38. — Նոյն անուններուն հօլովը որոշեցիք՝ ամեն մէկուն յարմար հարցումներն ընելով:

12. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

58. — Անուններ հօլովելու Ա. և բնդհանուր ձևն է.

	Եզակի	Յոնգակի
Ուղղական	Խաչ	խաչեր
Հայցական	Խաչ	խաչեր
Սեռական	Խաչի	խաչերու
Տրական	Խաչի	խաչերու
Բացառական	Խաչէ	խաչերէ
Գործիական	Խաչով	խաչերով:

59. — Բայց կան անուններ որոնց եզակի սեռականը, տրականը և բացառականը տարբեր կերպով կ'ըլլան:

Բ. Հօլովում	Գ. Հօլովում	Դ. Հօլովում
Ուղղ. եւ Հայց.	Մարդ օր	քննութիւն
Սեռ. եւ Տրակ.	Մարդու օրուան	քննութեան
Բացառական	Մարդէ օրուրէ	քննութենէ
Գործիական	Մարդով օրով	քննութեամբ

60. — Ասոնց յօքնակիները առաջին հօլովումին պէս կ'ըլլան:

61. Հօլովելու այս չորս ձևերուն վրայ օրինակներ.

Ա. — Փայտ, ձայն, բար, պատ, հաց, Թուղթ, գիրք, մոմ, գործ, կար, զեղ, զետ, նետ, տեղ, ձեռք, ոտք, աչք, քիթ: Անոն, ասեղ, կանթեղ, տակառ, սակառ, մատնոց, դերձան, խանութ, կայլն:

Բ. — Զի, դի, արեւ, ծով, կով, էշ, արջ, ժամ, դար, զահ, շահ, մահ, վախ, Հայ, Զին, զուխ (զխու), տղայ (տղու) կայլն:

Գ. — (Ժամանակ ցուցնող անունները) Ատեն, ժամանակ, տարի, ամիս, շաբաթ, առտու, իրիկուն, ետինք, կէսօր, ամառ, ձմեռ, ցորեկ, գիշեր, բառորդ, ժամ, անգամ, հիմակ, առաջ, հերու, երէկ, վաղը, (նաև՝ մահ):

Դ. — (ուժիւն վերջացող անունները) Բարութիւն, յարութիւն, չարութիւն, մեծութիւն, բնութիւն, հեգութիւն, խոսարհութիւն, կայլն, որոնք Ա. Զեռով ալ կ'ըլլան՝ Քննութիւն, քննութիւն, քննութիւնով, Գիծելիք. Զորորդ ձեւին պէս կը հօլովուին:

1. Ում վերջացող բառերը՝ Օծում, խրում, խաւարում, անկում, կործանում, առաւում, շարժում, դադարում. կայլն:

2. Նաեւ հետեւեալ բառերը. — Անուն, աշուն, գարուն, ծնունդ, ժողովուրդ, երիկ, կնիկ, աղջիկ, լեռ, դուռ, տուն, շուն, ձուկ, մուկ, հիւն, եզ, քնու, քոռ:

39. — Հոլովեցեք սա բառերը .

10. — Մաղ , ճրագ , ուտելիք , ձմերուկ , տաճար :
 20. — Ձի , արեւ , ծով , կով , Հայ , գլուխ , տղայ :
 30. — Տարի , ամիս , երէկ , ամառ , ձմեռ , հերոս :
 40. — Բնութիւն , մարդկութիւն , տեսութիւն :
 50. — Յաւելում , բարձում , բաժանում , երգում :
 60. — Դուռ , թոռ , լեռ , տուն , շուն , ձուկ :

40. Փայտ բառը վեց հոլովով գործածեցե՞ք պատասխանելով սա հարցումներուն (Նոր Դպրոց , Կ. Պրակ Էջ 76 , Հրահ. 63) :

1. — Փայտը ի՞նչ կ'ըլլայ . 2. — Ինչի՞ն ծայրը կըտրեցիր : 3. — Ձեռքդ ինչի՞ն դպաւ : 4. — Ինչէ՞ն աւելի կարծի է քարը : 5. — Ինչո՞վ սեղան կը շինուի : 6. — Ի՞նչը կը տաշես ուրագով :

41. Սա ամաններուն մէջ ի՞նչ կը դնեն (Նոր Դպրոց , Ե . Պրակ , Էջ 61 , Հրահ. 3) :

Գաւաթի մէջ , ծխատուփի մէջ , մոխրամանի մէջ , աղամանի մէջ , փեթակի մէջ , բղուկի մէջ , ածխանոցի մէջ , վանդակի մէջ , բոյնի մէջ , մատենադարանի մէջ , կաղամարի մէջ , քսակի մէջ , շտեմարանի մէջ , արգելանոցի մէջ , ախոռի մէջ , տակառի մէջ , սկիւի մէջ , արծաթէ աղանիւրի մէջ , շիշի մէջ , թէյամանի մէջ , սընտուկի մէջ :

13. — ՀՈՒՈՎՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

62. — Երկու խումբ բառեր կան որոնք զարտուղի հղովում ունին .

Ա. — Խումբ (սեռականը՝ օր վերջացող բառեր) :

Բ. — Խումբ (» » » ») :

Ա. խումբի օրինակ Բ. խումբի օրինակ
 Ուղղ. եւ Հայր . Հայր Տէր
 Սեռ. եւ Տրակ . Հօր Տիրոջ
 Բացառական Հօրմէ Տիրոջմէ
 Գործիական Հօրմով Տիրոջմով

63. — Ահաւաստիկ օրինակներ այս երկու խումբէն .

Ա. Խումբ . — Մայր , եղբայր , տիրամայր , Աստուածամայր , սանահայր , սանամայր , կնքահայր , կրնքամայր , հօրեղբայր , մօրեղբայր , կաթնեղբայր , Եայլն :
 Բ. Խումբ . — Բոյր , կին , ներ , տալ , աներ , կեսուր , ընկեր :

64. — Կարգ մը բառեր ալ պէս պէս զարտուղութիւններ ունին . թէ՛ Ե ընդհանուր ձեւին համեմատ ալ կը գործածուին :

1. Ի վերջացող բառեր՝ եզակի սեռականի մէջ կ'ըլլան յոյ :

Օր. Եկեղեցի , եկեղեցւոյ , եկեղեցիէ , եկեղեցիով :

2. Ի վերջացող բառեր՝ Օրինակ . Պատիւ , պատուոյ , պատիւէ , պատուով :

Շահիւ բառին պէս Սեռականի մէջ ոչ կ'ըլլան՝ Պոյիս , Պոյսոյ , Պոյսի , Պոյսով . — Սեռ , սիրոյ , սեռի , սիրով . — Աստուած , Աստուծոյ , Աստուծակ , Աստուծով :

3. Ա վերջացող անուններ՝ Օր. Մարքա , Մարքայի , Մարքայէ , (որոնք չ կ'առնեն) հոլովուելու ատեն :

4. Իս վերջացող յատուկ անուններ՝ Օր. Իսաիայ , Իսաիոյ , Իսաիայէ , Իսաիայով :

5. Օ վերջացող յատուկ անուններ՝ Օրինակ՝ Հիւկո , Հիւկոյի , Հիւկոյէ , Հիւկոյով (օ գիրը ոչ կ'ըլլայ) :

65. — Այս բոլոր ձեւերուն յոքնակին կ'ըլլայ ընդհանուր կանոնին պէս .

Դիտողութիւն. — Քերականներէ ոմանք՝ զրաբարի ազդեցութենէ կամ Իրիմական հաշիւներէ մղուած՝ կ'աւանդեն հոլովաններու այլազան ձեւեր ալ , ինչպէս Մարդկան , Բողոքականք , ալալողմեանք , զիւղացւոց , Հոովմէականայ , Օսմանեանք , Հրէից , Հնդկաց , Հայոց , Պարսկաց , Եայլն որոնքմէ զգուշանալ խղճամիտ աշխարհաբարեանի մը պարտքն է :

Նոր Քերականութեան Դասութեան

42. — Իճէ կը շինեն սա արհեստաւորները (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 89, Հր. 84).

Օրինակ՝ Դանակագործը մկրտս կը շինէ.

Դանակագործ, ժամագործ, երկաթագործ, կօշկակար, զինագործ, լպուտ, բրուտ, հացագործ, ոսկերիչ, հիւսն, պղնձագործ, արծառագործ, նկարիչ, լաւալսորդ, ճարտարապետ, նաւագործ, հովանոցագործ, պղնձագործ, մոմագործ, ատաղձագործ, հեղինակ, դերձակ, գորգագործ, խմբագիր կամ լրագրապետ, երկաթագործ, թիթեղագործ:

43. — Հոլովեցեմ սա բառերը՝ զոյգ զոյգ.

Հայր ու մայր, էրիկ ու կնիկ, քոյր ու եղբայր, տուն ու տեղ, Պոլիս ու գաւառ:

44. — Սա բառերուն սահմանը տուեմ (Նոր Դպրոց Ե. Պրակ, էջ 69, Հրահ. 30).

1. Դար, 2. տարի, 3. ամիս, 4. շաբաթ, 5. խառնարան, 6. արշիպեղազոս, 7. ջրվէժ, 8. ցուպ, 9. մական, 10. պարտէզ, 11. եկեղեցի, 12. ժողովարան, 13. կռտաւն, 14. տաճար, 15. քիթ, 16. աչք, 17. բերան, 18. ականջ, 19. ափ, 20. կայմ:

45. — Իճէ հոլով են սա բառերը.

Աստուածամօր, տիրոջմէ, ընկերոջ, ներոյժով, հայր, քրոջմով, եկեղեցւոյ, հոգւով, ժարմով, կով, սիրոյ, Մարթայի, Աստուծմէ, Պոլսոյ, օգուտ, տղու, անուան, մօրեղբօր, մանկան, Խալիոյ, աներոջ, սիրով, գրի, տան, եզէ, բեռէ, թոռէ, հիմով, մկան, շարժումով:

46. — Միեւնոյն հոլովով յոգնակի լրեւն նոյն բառերը.

Օրինակ՝ Աստուածամայրերու, տերեր, ընկերներու, ներերով:

14. — ՅԱՏԿԱՅՈՒՑԻՉ ԵՒ ՅԱՏԿԱՅԵԱԼ

66. — Սեռական հոլով գոյականը յատկացուցիչ 4' ըսուի եւ ցոյց կուտայ թէ բան մը որո՞ւն կը վերաբերի: Իսկ յատկացուցիչին կցուած գոյականն ալ կ'ըսուի յատկացեալ. Օրինակներ՝. Խաչին փայտը, Քաղաքին կեդրոնը, Մարդուն արժանիքը, Օրումն ժամերը, Հիւանդուն տղաքը, Հիւանդութեան ատենը, Թոշուններուն ձայնը, Ծովերուն խորը, Էայլն:

67. — Յատկացուցիչը կը պատասխանէ որո՞ւն, իճէ բանին հարցումներուն, ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ շեղադիր բառերը:

68. — Յատկացեալը կրնայ ամէն հոլով դրուիլ: Օրինակներ. — Խաչին փայտէն մաս մը (քացառական). Սուրբերու յիշատակին նուիրուած (սրական). Հոգեբը կը սպառեն մարդուս կեանքը (հայցական). Մօրը օրօրներով կը քնանայ մանկիկը (գործիական). Աստուծոյ գօրութեան ապաւինելու է (սեռական):

69. — Յատկացուցիչը իր յատկացեալէն առաջ կը դրուի՝ միշտ անփոփոխ մնալով: Օրինակ՝ Ծառի տերէ, ծառի տերէնով, ծառի տերէներէ:

70. — Յատկացուցիչը կրնայ յատկացեալէն ետքն ալ դրուիլ:

Օրինակ՝ Փրկիչ աշխարհի, տաղանդը արհեստաւորին, արգանդին երկրին, Էայլն:

71. Եթէ յատկացուցիչը յօդ ունի, պէտք է որ յատկացեալին վրայ ալ որոշիչ յօդ դրուի. Օրինակ՝ Ձեռքի մաս, ձեռքին մասը, եղբորս որդին, Էայլն:

72. — Յատկացուցիչին տեղ կրնայ դրուիլ հասարակ ածական մը:

Օրինակ. Երկինքի կամար — Երկնային կամար. Էլն:

43. — Սա բառերը եզակի րեփ (Նոր Դպրոց, Գ. պրակ, հջ 63, Հր. 76).

Աղքատներուն խրճիթները, հարուստներուն ապարանքները, թագաւորներուն պալատները, լեռներուն աղբիւրները, կաքաներուն բոյները, գեղացիներուն տղաքը, գեղերուն դպրոցները, պարտէզներուն պատերը, այս երկիրներուն բնակիչները, ճարտարապետներուն յատակագիծերը, ածուներուն բանջարեղէնները, որմնադիրներուն ծեփիչները, հիւաններուն կարկինները, ատաղձագործներուն սղոցները, քարակոփներուն կռանները, դարբիններուն ուռերը, հացագործներուն փուռերը, որսորդներուն հրացանները, կարուակներուն ասեղներն ու հերիւնները, նաւերուն կայմերը, ջուլհակներուն կկոցներ, ջահրակները, իւրերը և շրջնակալները:

48. — Շեղագիր բառերը որակական ածական են, անոնց տեղը նոյն բառերուն գոյականները դրեփ՝ սեռական հոլովով:

Օր. Աստուածային պատուէր: — Աստուծոյ պատուէր. Հրեշտակային դէմք, ցամաքային բոյս, երկրային դրախտ, երկնային մարմին, իշխանական նուէր, արքայական կամք, փառաւոր նշան, պողաւէտ դաշտ, վիճակային առաջնորդ, վարդապետական իշխանութիւն, հողային բերք, քաղաքայի ժողովուրդ, մանկական միամտութիւն:

49. — Հոլովեցեփ սա բառերը.

Ճամբայ, սէր, կայսր, գլուխ, գեղացի, աջակողմեան, Բողոքական, կին, ներ, կնիկ, մայր, ժամ, ատեն, ամառ:

50. — Նոյն բառերը մէյ մեկ խօսքի մէջ գործածեփ.

Օրինակ. Առտուն կանուխ ճամբայ ելանք: — Սերը սուրբ զգացում է:

15. — ԲԱՅԱՅԱՅՏԻԶ ԵՒ ԲԱՅԱՅԱՅՏԵԱԼ

33. — Բացայայտիչ կ'ըսուի այն գոյականը որ ցոյց կուտայ թէ ո՛վ է կամ ո՛րն է այս ինչ էակը կամ ի՛րը:

Օր. — Կի՛ն բժիշկ, Դանուք գետ, Հոռո՛մ քաղաք:

34. — Բացայայտիչն քովի բառը կ'ըսուի բացայայտեալ:

Այսպէս. Զմեռ ժամանակ, գիշեր ասեմ, կնիկ մարդ, վիշապ օձ, իշխան եպիսկոպոս, Սաւուղ քաղաւոր, Եսայի մարգարէ բառերուն մէջ չեղագիր բառերը յատկացեալ են:

35. — Բացայայտիչը իբր ածականն է բացայայտեալին, անոր համար՝ բացայայտեալէն առաջ կը դրուի և անփոփոխ կը մնայ (ո՛չ կը հոլովուի, ո՛չ ալ յօդ կ'առնէ):

Օրինակ. Արհեստաւոր մարդու ծառայելու է: Կնիկ մարդոց հագուստը տարբեր է: Հերովդես կուսակալին օրով: Դաւիթ մարգարէին քնարը սաղմոսներ հնչեցնուց: Նոյեմբեր ամիսին սկիզբը:

36. — Գրարար ոճով, ի հարկին, բացայայտիչը իր բացայայտեալէն ետքը կարելի է դնել. Այսպէս՝

Մարգարէն Դաւիթ սաղմոսներ գրեց:

Ծովակալ Թօկօ Ռուս նաւատորմին յաղթեց:

Թուրքիայի մայրաքաղաքը՝ Պոլիս՝ գեղեցիկ դէրք ունի:

Նահապետ Յակոբ եգիպտոս գաղթեց:

Գետ Յորդանան Ս. Երկիրին մէջ է:

Հրեշտակապետ Դաւրիթ աւետեց Ս. Կոյսին ծնունդը: Յոյն իմաստասէր Սոկրատէս կանուխ մեռաւ:

51. — Սա յառուկ անուններուն քով մէյ մէկ բա-
ցայայտիչ դրեմք :

Օրինակ. Դաւիթ մարգարե, Սաուղ թագաւոր :

Երուսաղէմ, Նեղոս, Դանուբ, Նինուէ, Սուրբ Աբ-
գար, Ս. Ներսէս, Ս. Հովհիսիմէ, Սամուէլ, Եղիշէ,
Վան, Յորդանան, Սինա, Օշական, Ռէմէ, Խրիմ,
Ճիպրալթար, Կովկաս, Գանգէս, Ս. Դրեգոր, Յովհան-
նէս, Յունուար, Երեքաթի, Պետրոս :

52. — Կենդանին բնորոշող բան մը կցել սա բա-
ռերուն (Նոր Դպրոց, Դ. Պրակ, էջ 58, Հր. 7).

Օրինակ. Թռչունը փետուր ունի.

Թռչուն, այծ, ձի, կով, գայլ, փիղ, ուղտ, թռ-
չուն, ձուկ, առիւծ, էջ, կատու, արջաղաղ, ջորեակ,
օձ, գոմէշ, արջ, շուն, անգղ, ոչխար, խղունջ :

53. — Գտնէ մէյ մէկ յառուկ անուն որ նշանակե՛.

Երկիր, քաղաք, ծով, լիճ, գետ, նեղուց, մար-
գարէ, առաքեալ, պատմագիր, փիլիսոփայ, զօրավար,
ժողովուրդ, սրբուհի, սուրբ, թագաւոր, դատաւոր,
ժողակալ, սպարապետ, երկրախոյզ, առակախօս, մա-
տենագիր, հայրապետ, եպիսկոպոս, քահանայ :

54. — Ըսէ՛ք ո՞ր տեղ կ'ընեն սա գործողութիւնները
(Նոր Դպրոց, է. Պրակ էջ 63, Հրահ. 33).

Կ'աղօթեն (ո՛ւր), դաս կ'առնեն, խոտ կը հնձեն,
կը լոգնան, կ'իջեալանին, հանդիսատես կ'ըլլան, հաց
կ'եփեն, կ'աշխատին, հանածու կը փորեն, կը լողան,
կը զբօսնեն, կը պտտին, կը ճաշեն, կը ննջեն, կը
խօսակցին, ձուկ կը պահեն, խունկ կը ծխեն, հաղոր-
դութիւն կը պահեն, կը լուսացուին, մեռել կը թաղեն,
խաղող կը կթեն, խաղող կը ճմլեն, ցորեն կը պահեն,
նպարեղէն կը պահեն, գինի կը լեցնեն, կրակ կը վառեն :

16. — ԿՈՉԱԿԱՆ

33. — Կոչական կ'ըսուի այն անունը զոր կ'ուղ-
ղենք անձի մը՝ զայն կանչելու ձեւով :

Օրինակ. Մայրի՛կ, նայէ՛, ի՞նչպէս է գիրս :

Բժիշկ, քու անձդ բժշկէ.

Զիս մի՛ նեղեր, ե՛ղբայր, քովէս հեռացի՛ր :

38. — Կոչականը միշտ Ուղղական հոլով կ'ըլլայ
եւ վրան չեշտ կ'առնէ. իսկ եթէ իրեն քով ուրիշ բառ
մը կայ չեշտուած, այն ատեն կոչականը չեշտ չ'առնէր :

Օրինակ՝ Սիրո՛ւն թռչնակ, բռնուեցար :

Եկո՛ւր, անո՛ւշ մայրիկ, մանչս օրօրենք :

39. — Կոչական բառ մը կրնայ ուղղուիլ անշունչ
առարկաներու ալ. Այսպէս՝

Գե՛տ, մի՛ զարհուրիր :

Ո՛վ խաչ, օգնէ՛ ինձի :

Անո՛ւշ հովիկ, փչէ՛ յուշիկ :

Լա՛է՛, չա՛ր լեզու :

Ով խաչափայտ դու փառաբեւ,

Զիս պահպանէ՛ չուքիդ ներքեւ :

80. — Ինչպէս կը տեսնուի, կոչականին քով եր-
բեմն կը դրուի ո՛վ ձայնարկութիւնը, նաեւ դ դիմո-
րոյժ. Նաեւ կրնայ ունենալ ածականներ կամ յատկա-
ցուցիչ եւ բացայայտիչ բառեր :

Օրինակ. — Ո՛վ որդեակ, լոյսն աչքիս. Մի՛ ցաւ-
ցըներ, մի՛ վշտահար հոգիս. Հայր իմ սիրական, ներէ՛
ինձի. Սիրելի ընկե՛րդ իմ Զաւէն :

55. — Սա հրահանգը օրինակեցե՛ք՝ ստորագծելով կոչականները:

1. Թո՛ղ զիս, մայր իմ, թո՛ղ, որ հանդարտ քա-
լեմ: 2. Ազնի՛ւ ծառայ, քու հաւատարմութիւնդ ար-
ժանի է վարձատրութեան: 3. Մեղա՛յ, հա՛յրիկ, ա՛լ
չեմ ըներ: 4. Հո՛ս եկուր, բարեկամ: 5. Սիրակա՛ն եղ-
բայրս, դո՛ւն ինծի գթա: 6. Դո՛ւն, փափկաթեւ ման-
կիկ՝ զեփիւռ: 7. Ո՛վ իմ անուշ մայրիկս, չե՞ս ուզեր
զիս գրկել: 8. Գնա՛ քովէս, անպիտան կատու: 9. Աչ-
քի՛ս լոյսը, միթէ՛ կրնամ քեզ մոռնալ: 10. Տղա՛ք,
չառ մի՛ վազվզէք:

56. — Սա անուններուն կցեցե՛ք՝ իմաստին յարմար
յաջկացուցիչ մը (Տե՛ս Նոր Դպրոց, Դ. Պրակ, էջ 72,
Հրահ. 51):

57. — ... կողք, ... դգալ, ... տուփ, ... ա-
նիւ, ... մորթ, ... մուրակները, ... կարաս, ...
գաւիթ, ... զօղանջ, ... ճիւղ, ... մայթ, ... երշիկ,
... ժպիտ, ... խրատ, ... ձայն:

58. — Նոյն զոյգ բառերը մէյ մէկ խօսքի մեջ
գործածեցե՛ք, այսպէս:

Դիրքին կողմը պատուէր է: — Ապուրին դգալը փայտե
կամ մնացեալ կը շինուի:

59. — Հոյովը նոյն պահելով՝ սա անունները յո՛ւ-
նակի րեք (Նոր Դպրոց, Զ. Պրակ, էջ 62, Հրահ. 35):

Մարդէ, ճամբու, խճուղիի, գլխէ, տղով, թեւի,
պատիժի, գիշերով, առտուան, կլիմայի, բարիի, եկե-
ղեցիի, սիրով, կաթնեղբոր, քրոջմով, վանահօր, եր-
դումի, աշխատութիւնով, մանկութեան, շան, մանու-
կէ, աշուն, թիի, էշով, պապու, երդումով:

13. — ԲԱՌԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

(ՆՄԱՆԱԶԱՅՆ, ԲԱԶՄԱՆԻՇ, ՀԱՄԱՆԻՇ, ՀԱԿԱՆԻՇ, ՀԱՄԱՍԵՐ)

81. — Նմանաձայն կ'ըսուին այն բառերը, որոնք
տարբեր իմաստ, տարբեր ուղղագրութիւն ունին, բայց
միեւնոյն կերպով կը հնչուին. Օրինակ. — Հարք (չիտակ)
եւ յարդ (չոր խոտ), գայլ եւ փայլ, քագ եւ քակ, սեւ (սի-
րել) եւ սեւ (կաթին վրայի մասը):

Աւասիկ կարգ մը նմանաձայն բառեր,

Բակ եւ փակ, բաստ եւ փաստ, բոր եւ փոր, բոյթ
եւ փոյթ, բուտ եւ փուտ, գայլ եւ քայլ, գամել եւ
քամել, գերել եւ քերել, գող եւ քօղ, դաւ եւ թաւ,
դող եւ թող, դոյլ եւ թոյլ, դուռ եւ թուր, եւայլն,

82. — Բազմանիշ են այն բառերը որոնք մէկէ ա-
ւելի իմաստ ունին. Օրինակ՝ կէս (ձուկ մը) կէս (գրիչի
միակ նշան): Փող (դրամ) փող (խողովակ) փող (չեփոր):

83. — Համանիշ են այն բառերը որոնք իրարու
մօտ իմաստ ունին. Օրինակ. Տեգ և նեղակ, Ասպար և
վահան (նաեւ մկունդ) Բիր, ցուպ, գաւազան և նոկան,
Մախաղ և պայուսակ, շաղ և ցօղ, յոյս և շող, ճանանչ
և շտաւիղ, մեզ՝ մշուշ և մառախուղ:

84. — Հականիշ կ'ըսուին այն բառերը որոնք ի-
րարու հակառակ իմաստ կ'արտայայտեն: Օրինակ. Լոյս
և մութ, Մանուկ և ծերունի, Կեանք և մահ, Հարուս
եւ աղիւս:

85. — Համասեր կ'ըսուին այն բառերը որոնք
միեւնոյն արմատէ կը ծագին և մի եւ նոյն ընտանիքի
անդամներ կը նկատուին: Օր. Սեւ, սիրեղ, սիրական,
սիրուն, սիրելի, ևայլն:

60. — Սա բառերուն նմանայնները գտե՛ք եւ նշանակութիւնները տուէ՛ք:

Բակ, բոր, գայլ, գող, թոյլ, դուռ, դիւր, դեւ, դիակ, հանք, հարկ, թագ, յարդ, համր, յոյլ, հօտ:

61. — Հետեւեալ նմանայնները ստորեւ դրուած խօսքերուն մէջ գործածեցե՛ք իմաստին համեմատ.

Փակ, փոր, քայլ, դուր, թակ:

1⁰ Այսօր մեր դպրոցը ... է:

— Ես սենեակը աւելցի դուն ալ... աւել:

2⁰ Հացին... ը կամ միջուկը կակուղ կ'ըլլայ:

— Տեսակ մը մորթի հիւանդութիւն է ... ը:

3⁰ Շատ յոգնած եմ ... մը անգամ չեմ կրնար առնել: — Շունը կը հսկէ որ ... չգայ հօտին վրայ:

4⁰ Մեր տուններն ունին, ... և պատուհան: — Ատաղձագործը ունի ծակիչ, ուրագ, խարտոց և ...:

5⁰ Վեհապետները իրենց գլխուն վրայ ... կը կրեն: — Լուացարարը ... ով կը ծեծէ աղտոտ հագուստները:

62. — Կեսերուն տեղ յատուկ անուններ դրե՛ք (Նոր Դպրոց, Ժ. Պրակ, 63 էջ, հրահ. 9):

1. ... ապրեցաւ ինը հարիւր յիսուն տարի: 2. ... մեծ աստեղագէտ մ'է: 3. ... յոյն մեծ փիլիսոփան ապրեցաւ Բրիստոսէ հինգ դար առաջ: 4. ... եկեղեցական հայրեր են: 5. ... մարգարէներուն կեանքը կը կարդանք Ս. Գիրքին մէջ:

63. — Սա բառերուն հակաճիւղ գտե՛ք (Նոր Դպրոց, Ժ. Պրակ, էջ 68, հրահ. 55):

Գիշեր, լոյս, ոտք, ծնունդ, սատանայ, ծով, երիտասարդ, դժոխք, մեղաւոր, սուղ, գեղեցիկ, հարուստ, ճերմակ, տրտում, կարծր, մեծ, լեղի, լեցուն, հոգի, պաղ, ծոյլ, կանուխ, ետքը, շատ, այո, վար, ժիր, (=արագ):

18. — Ա Ն Ո Ի Ն Ի Ն Յ Օ Դ Ը

86. — Թող. կ'ըսուին Ն և Ը գիրերը որ գոյականին ծայրը դրուելով՝ անոր նշանակութիւնը կ'որոշեն: Օր. Մեղու կը բզզայ, մեղուն կը բզզայ. — Գիրք կարդացի, գիրքէ կարդացի:

87. — Որոշիչ Ն և Ը յօդերը սապէս կը գործածուին. Ն կը դրուի ձայնաւորով վերջացող անուններուն ծայրը. Օր. Հոգին, մարգարէն, կատուն:

Ը կը դրուի բաղաձայնով աւարտող անուններուն ծայրը. Օր. Գիրքը, քաղաքը, մարդը:

88. — Անունը երբ անձայն Յ ով վերջաւորած է, յօդ առած ատեն Յ գիրը կը կորսնցնէ, և միշտ Ն յօդ կ'առնէ. Օր. Մառայ—ծառան (և ոչ ծառայն կամ ծառայը). տղայ—տղան (և ոչ տղայն կամ տղայը):

89. — Անունը երբ հնչուող Յ ով կ'աւարտի, յօդ առած ատեն Յ գիրը կը մնայ և Ը յօդը կ'առնէ միշտ: Օր. Հայր, խոյր, ճայր, քեյր, վայր:

90. — Վ ի պէս հնչուող Ի ով աւարտող անունները Ը կ'առնեն. Օր. Նաւը, արեւը, հովիւր, Լայն:

91. — Բաղաձայնով և հնչուող Յ ով վերջացող անուններն ալ Ն կ'առնեն, եթէ յաջորդ բառը ձայնաւորով սկսի: Օր. Մառն ու ծաղիկը, Լեռն ի վեր, հացն ալ ջուրն ալ, քարն անգամ կը մարսէ: Խոյն ու մաքիւն, Մակրայն ու շաղկապը:

Գիտելիք. 1⁰ Կան նաեւ Ս, Դ, Ն գիւմորոշ յօդերը զորս դերանուններուն մէջ պիտի տեսնենք:

Գիտելիք. 2⁰ Ոմանք ՄԸ բառն ալ յօդ կը սեպեն, բայց ՄԸ անորոշ ածական է, ինչպէս պիտի տեսնենք իր կարգին:

ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Մարդը անասուններէն բարձր է, որովհետեւ կրնայ մտածել թէ՛ ո՛ր բանը բարի՝ ո՛ր բանը չար է: Եթէ հում միսի կտոր մը թողունք կատուին առջեւ, կատուն կը գողնայ: Չէք կրնար մեղադրել կատուն որ կը գողնայ, որովհետեւ ան՝ մինակ իր փորը կշտացնելուն վրայ կը խորհի, ուրիշ բան չի հասկնար: Եթէ կատուն միտը գողցաւ ու անպատիժ մնաց, շատ ուրախ կ'ըլլայ եւ ուրիշ անգամ նորէն կ'ընէ: Բայց մարդը այսպէս չէ, տղայ մը եթէ ուզէ բան մը գողնալ, նախ չորս կողմը կը նայի, եթէ ապահով ըլլայ թէ մարդ չի տեսներ զինքը՝ կը գողնայ: Բայց գողնալէն ետքը սիրտը հանգիստ չի մնար, միշտ կը կասկածի, ներքին ձայն մը իրեն կ'ըսէ թէ «Գէշ բան ըրիր»: Այս ներքին ձայնը խնդր կ'ըսուի:

64. — Վերի հասուածը կարգացե՛ք եւ օրինակեցե՛ք.

65. — Յօդ ունեցող բառերուն տակէն գիծ քաշեցե՛ք.

66. — Որոշեցե՛ք գոյականներն ու անոնց հոլովը:

67. — Գիծերուն տեղ տեղ բայիներ դրե՛ք (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 58, Հր. 12).

1 — չորս ոտքով կենդանի է: 2 — եկու ոտքով կենդանի է: 3 — բանջարեղէն է: 4 — հացաբոյս է: 5 — կարասի է: 6 — ուտելիք է: 7 — հագուստ է: 8. դպրոցական աւարկայ է: 9 — պտուղ է: 10 — կենդանի է: 11 — շէնք է: 12 — գործիք է: 13 — հանածու է: 14 — մետաղ է: 15 — սողուն է: 16 — միջատ է: 17 — թռչուն է: 18 — ձուկ է: 19 — ալ ձուկ է:

19. — ՅՕԴՈՎ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

92. — Անունը յօդով կը հոլովուի այսպէս.

	Ա.	Բ.	Գ.	Դ.
Ո. և Հ.	Խաչը	մարդը	օրը	նեղութիւնը
Ս. և Տ.	Խաչին	մարդուն	օրին	նեղութեան
Բաց.	Խաչէն	մարդէն	օրէն	նեղութենէ (ն)
Գործ.	Խաչով	մարդով	օրով	նեղութիւնով

Յոհմակի

Ո. և Հ.	Խաչերը	մարդերը	օրերը	նեղութիւնները
Ս. և Տ.	Խաչերուն	մարդերուն	օրերուն	նեղութիւններուն
Բաց.	Խաչերէն	մարդերէն	օրերէն	նեղութիւններէն
Գործ.	Խաչերով	մարդերով	օրերով	նեղութիւններով

Գիտ. — Ինչպէս կ'երեւայ այս ցուցակէն.

10 Ուղականն ու հայցականը միշտ յօդ կ'առնեն.

20 Սեռականը, տրականը եւ բացառականը մերթ կ'առնեն եւ մերթ չեն առներ՝ Գ. եւ Դ. հոլովումներուն եղակիին մէջ.

30 Իսկ գործիականը չ'առնէր յօդ.

93. — Յօդ կ'առնեն թէ՛ յատուկ եւ թէ՛ հասարակ անունները, ինչպէս եւ աղգերու անունները: Օրինակ. Պետրոսը գնաց. Մարիամէն առի. Հայր. Պարսիկը. Յոյնը. Արաբացիկը:

94. — Յօդ կ'առնեն, նոյնպէս, յատկացուցիչ կամ ածական ունեցող անունները. Օրինակ. Իսրայէլի Աստուածը, Խնկաւէտ Արարիւն, Ներսէս Լամբրոնացի, Խաչուած Յիսուսը:

95. — Իսկ պատմական եւ աշխարհագրական անուններուն եղակի ուղղականը առանց յօդի կը գործածուի:

Օր. Աղեքսանդր շատ երկիրներ նուաճեց:

Արեւմտեան իմաստութեան մայրաքաղաք էր:

68. — Հովովեցեք յօդով եւ առանց յօդի՝ դեմ առ դեմ:

Մեղուն եւ մեղու, ոստրէն եւ ոստրէ, հայր եւ հայ, ծառան եւ ծառայ:

69. — Սա յաշկացուցիչներուն քով մէյ մէյ յաշկացեալ դրեք. (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ Էջ 66, հրահ. 18):

Եպիսկոպոսին, վարդապետին, սանդուխին, բարեկամին, գիւղին, վարժարանին, երկրագործութեան, դրացիին, իշխանունիին, ճամբորդին, երախային, ուսուցիչին, ամբոխին, ընկերին, մշակին, ազգականին:

70. — Սա բառերուն համանիւթները գտեք. (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, Էջ 63, հրահ. 38):

1. Թանաք, գիրք, ճամբայ, ալիք, աղօթք, հրաման, սուր, բարակ, լակոտ, ձի, բիր: 2. Աղուոր, մեծատուն, սուղ, սպիտակ, պինդ, կլոր: 3. Ուտել, գգուել, հասկնալ, մտիչ ընել, շինել, քակել, ցանել:

71. — Սա անուններուն ծայրը յօդ դրեք. (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, Էջ 69, հրահ. 42):

Պարտէզի դուռ: — Քաղաքի փողոց: — Ուղտի պոչ: — Զաւկի սէր: — Վարժապետի հրաման: — Ժամացոյցի սլաք: — Վարժունիի խրատ: — Պարտէզի ածուներ: — Կերակուրի աղ: — Գրիչի ծայր: — Աղքատի հագուստ: — Մանուկի անուն: — Յիսուսի առաքեալներ: — Դաւիթի քնար:

72. — Սա բառերուն ծայրը իկ նուագական մասնիկը դրեք: Այսպէս՝ մուկ, մկնիկ, ձուկ, ձկնիկ, դուռ, դռնիկ, Լայն:

Մուկ, ձուկ, դուռ, գառն, թռչուն, անասուն, մանուկ, խուց, թուշ, նուշ, փուշ, թուղթ, կուրծ, խուշիկ, բուն, շուն, քուն, տուն:

20. — ԱՆՈՒՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

96. — Անունները վերլուծելու համար պէտք է որոշել անոնց հանգամանքները.

1. ՏԵՍԱԿԸ (հասարակ թէ յատուկ),
2. ԹԻԻԸ (եզակի՝ թէ յոքնակի),
3. ՀՈԼՈՎԸ (ուղղական, սեռական, Լայն):

97. — Անուն մը իր այս յատկութիւններէն զատ, խօսքի մէջ կը կատարէ պաշտօններ՝ իրրեւ տէր քայի, սեռի խնդիր, բնութեան խնդիր, յաշկացուցիչ, բացայայտիչ, կոչական, Լայն: Վերլուծութեան մէջ այս պաշտօններն ալ պէտք է որոշել:

98. — Աւասիկ անուն մը վերլուծելու ձեւը:

ԵՂԱՅՐԱՅ ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸ ԶԻ ԳԻՏԵՐ

Այս խօսքին մէջ երեք հատ գոյական կայ.

10 ԵՂԱՅՐԱՅ, հասարակ անուն, եզակի թիւ, ուղղական հոլով, տէր բայի չի գիտեր բային: Ս ստացական յօդ:

20 ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, հասարակ անուն, եզակի սեռական, յատկացուցիչ դասը բառին:

30 ԴԱՍԸ, հասարակ անուն, եզակի հայցական (Ը որոշիչ յօդով) սեռի խնդիր չի գիտեր բային:

ԾԱՆ. — Վերլուծութեան մէջ կարելի է բառերը կրճատել, այսպէս՝ Ծատուկ Անուն գրելու տեղ (յս. ան.) Հասարակ Անուն (հս. ան.) Եզակի (եզ.) Ծոքնակի (յոք.) Ուղղական (ուղղ.) Սեռական (սեռ.) Տրական (տր.) Բացառական (բաց.) Գործիական (գործ.):

33. — Էջ 44 ի հաճուածին (Արժանապատեան) բոլոր գոյականները գրեցեք եւ վերլուծեցեք:

34. — Սա անուններուն քով մէկ մէկ յատկացեալ դրեք (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 63, Հր. 15) Օր. Վարդապետին գաւազանը: Պատին ծեփը, Էայլն:

1. Վարդապետին ... 2. Պատին ... 3. Ծագանա. կին ... 4. Գիրքին ... 5. Որթին ... 6. Վերարկու. ին ... 7. Աչքին ... 8. Բռնամատին ... 9. Եպիս. կոպոսին ... 10. Կաթին ... 11. Թիկնոցին ... 12. Անգղին ...:

35. — Սա բառերուն սահմանը տուեք (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 65, Հրահ. 43):

1. Յաւելում, բարձում, բաժանում, բազմապատ. կութիւն: 2. գումար, 3. միացորդ, 4. արտադրեալ, 5. քանորդ, 6. կոտորակ:

36. — Սա զոյգ անուններուն յօդը ջնշեցեք (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 71, Հրահ. 48):

Հացին կեղեւը: — Գիրքին կողքը: — Բարիւղին հոտը: — Աղբիւրին ջուրը: — Գետին եզերքը: — Ա. ծուխին փոշին: — Ծառին ճիւղը: — Զեւքին փայտը: — Ուռքին կոշտը: — Կռնակին ոտկորը: — Հովիւին շունը: — Տունին պահապանը: — Ծաւին ռեղանը: — Բաղաքին դուռը: — Ծգնաւորին բնակարանը: — Վա. բունգին կուտը: — Ծրագին լոյսը: — Գետին հունը: — Ծառին բունը: — Դնդղուցին միսը: —

37. — Սա բառերուն սահմանը տուեք (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 58, Հր. 11):

Կոյր, խուլ, միականի, միաթեւ, ճողատ, համր, յիմար, անդամաւոր, որբ, այրի, կուղ, կաղ:

2. — ԱԾԱԿԱՆ

21. — ԱԾԱԿԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

99. — Ածականը գոյականին քով կը դրուի անոր իմաստը որոշելու կամ որպիսութիւնը ցոյց տալու համար: Օրինակ. ձերմակ թուղթ, կոր սեղան, երկու խնձոր, մեր պարտէզը, իմ հացս, քանի մը տղայ:

100. — Ածականը գոյականէն առաջ կը դրուի եւ անփոփոխ կը մնայ թէ՛ թիւով եւ թէ՛ հոլովով:

Օր. Բարձր աշտանակ, ազնիւ գինին, անուշ ջուրէն, խոշոր տակառներով:

101. — Հոլովելու ատեն, ածականը անփոփոխ կը մնայ եւ միայն գոյականը կը հոլովուի՝ թէ՛ եզակի եւ թէ՛ յօքնակի:

	Եզակի	Յոքնակի
Ո. Հ.	Բարձր սեղան	Բարձր սեղաններ
Ս. Տ.	» սեղանի	» սեղաններու
Բաց.	» սեղանե	» սեղաններե
Գործ.	» սեղանով	» սեղաններով

102. — Նոյնպէս՝ ածականը յօքնակի, միայն քովի գոյականը յօքնակի առնէ:

Օր. Լայն կօշիկը, ճերմակ կտաւին, ազնիւ մարդեկ, կարծր փայտերը, պողատու ծառերուն, Էայլն:

103. — Ածականները կրնան իբր գոյական գործ. ածուիլ եւ ճիշդ գոյականի պէս յօքնակի ըլլալ, հոլովուիլ, յօքնակի առնել: Օր. ձերմակը, ձերմակին, ձերմակեմ, ձերմակով, ձերմակներ, ձերմակներու, Էայլն:

104. — Ածականները հինգ տեսակ են. Որակա. կան, Ցուցական, Ստացական, Թուական, Անորոշ:

Նոր Բերականութեան Դասեր

78. — Ածական եւ գոյական միասին հոլովեցե՛ք:
Անուշ ջուր, բարակ աւաղ, նեղ կօշիկ, ազնիւ ծերունի:

79. — Ածականներուն ներհակը գտե՛ք եւ գոյականները յոյճակի բռե՛ք. (Նոր Դպրոց, Դ. Պրակ, էջ 75, Հրահ. 60):

Խիստ խօսք, կուշտ փոր, դանդաղ կենդանի, բարի միտք, հասուն կեռաս, անորոժ հոտ, լայն սրահ, սուղ պտուղ, չարամիտ ժողովուրդ, բազդաւոր ընտանիք, երիտասարդ զօրական, հլու վարմունք, թեթեւ կշիռ, խիտ պուրակ, ցանցաւ ճիւղ, խորունկ ծով, պղտոր առուակ:

80. — Նոյն ածականներուն բով ուրիշ գոյականներ դրե՛ք, այսպէս.

Խիստ բնաւորութիւն, կուշտ մարդ, եւայլն:

81. — Նոյն բառերով խօսքեր կազմեցե՛ք, այսպէս. Խիստ վարմունքը կը վշացնէ ուրիշին սիրտը:

82. — Սա ածականներուն մէյմեկ գոյական կցեցե՛ք. (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 60, Հր. 1):

Ագահ, կակուղ, օգտակար, սիրելի, չար, դիւրին, ուղիղ, ճերմակ, սեւ, բարի, յամառ, թթու, նեղ, երկայն, նոր, սուր, ցուրտ, պաղ, տաք, մաքուր:

83. — Սա բառերուն սկիզբը յասկացուցիչ մը դրե՛ք. (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 68, Հր. 53):

1... Վեղար: — 2... Կնգուղը: — 3... Փակեղը, — 4... Փեղոյրը: — 5... Դլխանոցը: — 6... Դարգմանակը: — 7... Սաղաւարտը: — 8... Խոյրը: — 9... Ապարօշը: — 10... Դտակը:

22. — ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

105. — Որակական ածականը այն բառն է որ գոյականին քով կը դրուի՝ անոր ինչպէս ըլլալը ցուցնելու համար:

Օր. Նոր կօշիկ, ծակ գուլպայ, քաֆ սենեակ:
(Ինչպէս կօշիկ, ինչպէս գուլպայ, ինչպէս սենեակ):

106. — Որակական ածականները երեք աստիճան ունին:

1. Դրական, 2. Բաղդասական, 3. Գերադրական:

107. — Ա. Ածականը իր պարզ վիճակին մէջ դրական է եւ գոյականին ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ:
Օր. Մեծ, ծանր, շաւ:

108. — Բ. Բաղդասական ածականը ուրիշի հետ համեմատելով՝ աւելին կամ պակասը կը ցուցնէ:

Օր. Մեծագոյն, ծանրագոյն, շաւագոյն:
Կամ՝ աւելի մեծ, աւելի ծանր, աւելի շաւ:
Կամ՝ նուազ մեծ, նուազ ծանր, նուազ շաւ:

109. — Գ. Գերադրական աստիճանը՝ շատ կամ աստիճան կը ցուցնէ:

Օրինակ. Ամենամեծ, ամենածանր, ամենաշաւ:

110. — Ինչպէս կը տեսնուի վերի օրինակներէն՝
10 Բաղդասական աստիճանը կը շինուի՝ ագոյն մասնիկով կամ ածականին սկիզբը դնելով աւելի եւ նուազ մակբայներէն մէկը:

20 Գերադրական աստիճանը կը շինուի՝ դրական ածականին սկիզբը ամենա մասնիկին աւելցնելով կամ ամեհեն, խիստ, շատ, սասիկ բառերէն մէկը:

Օր. Ամենասիրելի, ամեհեն ընտր, խիստ գեղեցիկ, շատ կտրմիր, սասիկ դժուար, սասիկ երկայն, սասիկ ծանր, սասիկ բարի, եւայլն:

84. — Սա գոյականներուն Բով մեյմէկ ամական դրեք լաւ յատկութիւն ցուցնող. (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 62, Հր. 5): Օրինակ՝ Ազնիւ ծառայ:

Ծառայ, մարդ, պաշտօնեայ, պտուղ, հագուստ, աչք, բանջարեղէն, փոք, շունչ, հոտ, բնակարան, ուտելիք, գիրք, գորգ, նաւապետ, զինուոր, մայր, դպրոցական, պարիսպ, լարախաղաց, ըմբիշ, բժիշկ, բուրուժ:

85. — Նոյն գոյականներուն Բով դրեք քերութիւն նշանակող մեյմէկ ամական: Օրինակ՝ Անհաւատարիմ ծառայ, չար մարդ, զեղծ պաշտօնեայ, նեխած պտուղ, աղտոն հագուստ, եւայլն:

86. — Սա խօսքերուն մէջ բացայայտիչներ դրեք. (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 68, Հր. 54):

1. Ս. Գրիգոր... Քրիստոնէութիւնը տարածեց մեր մէջ. — 2. Ս. Արիստակէս... Հաւատամք բերաւ Հայերուն: — 3. Պետրոս... Մախկոսին ականջը կտրեց: — 4. Դաւիթ... սաղմոսներ գրեց: — 5. Յիսուս ծնաւ Բեթղէմէմ... մէջ: — 6. Յովհաննէս... Զաքարիային եւ Եղիսաբեթին որդին է: — 7. Մեր տաներէցը Տէր Մինաս... վախճանեցաւ: — 8. 9. Լոռոն, Անգլիայի... Դամիզ ... վրայ է: — 10. Մոսկուա... Ռուսիոյ հին մայրաքաղաքն է:

87. — Սա դրական ամականները գրեցեք բաղադրական եւ գերադրական ձեւերով:

Սիրելի, քաղցր, մեծ, ծանր, վատ, նուազ, գեղեցիկ, տգեղ, սաստիկ, թանձր, նուրբ, տկար, հզօր, ազնիւ, համեղ, անմեղ, յոռի, չար, վատթար, շքեղ, ճոխ:

23. — ԲԱՐԴ ԵՒ ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

111. — Ածականներն ալ գոյականներու պէտքադ եւ ամանցեալ կ'ըլլան:

112. — Բարդութեան կանոնները (էջ 17, Կանոն 23—26) կը գործադրուին ամականներու համար ալ:

Օր. Հեղահողի, խնդրակասար, հոգեշունչ, Լայլն:

113. — Ածանցեալ ամականները կը կազմուին մասնիկներով զորս կ'աւելցնենք 1. գոյականի, 2. ածականի, 3. բայարմատի, 4. դերանունի, 5. մակբայի վրայ:

Օրինակ. 1. Եկեղեցական, 2. զօրաւոր, 3. խօսուն, ինքնահաւան, 4. փութաջան:

114. — Ածական չինող նախադաս մասնիկներն են՝ ա, ան, այ, s, չ, sժ, դժ բացասական մասնիկները:

Օր. Անխօս, ապուշ, սգէտ, չտես, sժգոյն, դժգոհ:

115. — Ածական չինող յետադաս մասնիկներն են՝ Ա. — Ային, եսն, կան, ենի, ընդ, ցի որոնք վերաբերութեան գաղափար կուտան: Օրինակ՝ Ընկերային, արեւելեան, ընթանեալ, մայրենի, մարմնաւոր, խեղացի. Բ. — Անի, աւես, եղ, ուս, ուս որոնք ունենալու իմաստ կուտան:

Օր. Պիտանի, ընչաւես, հիւքեղ, ոսկրոս, եղոս:

Դ. — Ան, իչ, ող, որդ որոնք գործողի իմաստ կուտան: Օր. Խման, արքիչ, հսկող, նախանորդ:

Դ. — Ակ, կակ, իկ, ուկ որոնք նուազական են:

Օր. Խառնակ, մեծկակ, կոկիկ, սափուկ:

Ե. — Դոյն բաղդատութիւն կը ցուցնէ:

Օր. Յոռեզոյն.

Զ. — Եղեմ, Է, եայ որոնք նիւթ կամ էութիւն կը ցուցնեն: Օր. Ոսկեղեմ, արծաթե, մետաքսայ, Լայլն:

88. — Ըսե՛ք՝ սա բառդ անականները ի՞նչ բառերէ շինուած են :

Մեղրահամ, քաղցրաբոյր, հոգեբան, ազնուասիրտ, պարզասէր, զուարճախօս, դիւրուսոյց, ազնուազարմ, մեծամիտ, անուշահոտ, խնդրակատար, պերճաշուք, վեհաշուք, բարեկիրթ, քաղաքավար, սրտակից, պերճախօս, բարեխրատ, չարագործ, գեղագիր, աստղազարդ, անձնագով, վատասիրտ, գինարբու, արծաթապաշտ, ոսկեղօծ, մթաստուեր :

89. — Սա անականներուն մէյմէկ գոյական կցեցե՛ք. (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ. 67, Հր. 21):

Օր. Խիտ անճառ, կապոյտ ծով, եւայլն :

Խիտ, կապոյտ, աստղազարդ, ընդարձակ, խելօք, զուարճալի, բարձր, մութ, հոտաւէտ, հաճելի, հանրային, սուտ, ազնիւ, բարակ, գովելի, նոր, նեղ, ծառաշատ, գեղեցիկ, մետաղէ, սուր, փորձառու, անաչառ :

90. — Անական շինող նախադաս եւ յետադաս մասնիկները գրեցե՛ք եւ նոյն մասնիկներով մէյմէկ անական գտե՛ք :

91. — Անականները վերացեալ անունը քի՛ք եւ գոյականները յակացուցիչի փոխեցե՛ք, այսպէս՝ Քաղաքավար ընկեր = Ընկերի քաղաքավարութիւն. (Նոր Դպրոց Ե. Պրակ, էջ 79, Հրահ. 58):

Քաղաքավար ընկեր, մեծ եղբայր, հլու դպրոցական, յստակ գինի, պղտոր ջուր, լայն եղբք, խռահական մարդ, կարծր քար, բարի գինուոր, վարժ բանակ, մաքուր հագուստ, տաք՝ պաղ՝ գաղջ ջուր, հաստ ծառ, ճկուն մարմին, բարձր աշտարակ, լայն փոս, աղտոտ կօշիկ, խոր՝ անեղր՝ ալեկոծ ծով, սաստիկ հով :

24. — ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

116. — Յուցական անական են այն բառերը որոնք կը դրուին գոյականներու քով՝ զանոնք մատնանիչ ցուցնելու համար :

117. — Յուցական անականները երեք տեսակ են .

1⁰ Անոնք որ անմիջապէս մօտ եղող առարկայ մը կը ցուցնեն . Այս, սա, սա :

2⁰ Անոնք որ քիչ մը հեռու եղող բան մը կը ցուցնեն . Այդ, այն, սա :

3⁰ Անոնք որ հեռաւոր բան մը ցոյց տալու կը ծառայեն . Այն, ան, նա :

118. — Յուցական անական ունեցող անունները կրնան ամէն հոլովի ու թիւի վերաբերիլ, բայց ցուցականը անփոփոխ կը մնայ : Օրինակ՝

	Եզակի	Յոճականի
Ո. Հ.	Այս խաչը	Այս խաչերը
Ս. Տ.	» խաչին	» խաչերուն
Բաց.	» խաչէն	» խաչերէն
Գործ.	» խաչով	» խաչերով

119. — Յուցական անական ունեցող գոյական մը կրնայ դիմորոշ յօդ առնել (Ինչպէս՝ Այս մարդս, այդ ծառերդ, այն հողերէն) . կրնայ նաեւ լոկ որոշիչ յօդ առնել ամէն դէմքի համար անխտիր . (Ինչպէս՝ Այս շները, այդ արտերուն, այն կողմերէն, սա շակոները, սա ցախերը, նա լողորդները, սա նաւերը, այն նաւերէն, այն ցաւերուն) :

120. — Կը գործածուին նաեւ՝ իրրեւ ցուցական անական՝ սոյն, դոյն, նոյն : Օրինակ . — Սոյն գրութիւնը, (քիչ անգամ) դոյն նկարդ, նոյն օրերուն, Էայլն :

92. — Յուշական ամականին ու որականանին կցեցեք գոյական մը. (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 59, Հր. 25):

Սա վեհանձն ... , տա սիրուն ... , ան մութ ... ,
աս խոշոր ... , ատ կատաղի ... , նա հանդարտ ... ,
այս ձիւնապատ ... , այս բարեկիրթ ... , այն երաշտ ...

93. — Շեղագիր բառերուն ներհակը դրեք գիծերուն տեղ (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 57, Հրահ. 9):

1. Իմ տունս պզտիկ է, — է: 2. Քու կօշիկդ նեղ է, — է: 3. Քու ձեռքդ սեւ է, — է: 4. Լեռը ցած է, — է: 5. Դրիչը բարակ է, — է: 6. Անոր քանակը շիտակ է, — է: 7. Ագարակին սպասաւորը ծիր է, — է: 8. Հագուստս մաքուր է, — է: 9. Աս գուլպան կարճ է, — է: 10. Ձմեռուան օդը ցուրտ է, — է: 11. Քու դրացիդ բարի է, — է: 12. Անոր զմեկինը սուր է, — է:

94. — Նոյն խօսքերը յոգնակի ըրեք. (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 57, Հրահ. 9):

Օրինակ՝ Մեր տուները մեծ են — են:

95. — Սա ամականներուն համանիւթը գտեք (Նոր Դպրոց, Է. Պրակ, էջ 61, Հր. 23):

Ճերմակ, գիրգ, անուշ, վախկոտ, սուղ, փխուր, պզտիկ, զօրաւոր, մութ, չուք, բութ, անգութ, կոշտ, բարակ, յստակ, գողտր, հպարտ:

96. — Նոյն ամականներուն եով գոյական մը դրեք, այսպէս՝ Ճերմակ կալիճ, գիրգ աղջնակ, եւ այլն:

97. Նոյն բառերով խօսքեր կազմեցեք, այսպէս՝ Ճերմակ կալիճով կը գրեմք սեւ սախսակին վրայ: — Արաքսի գիրգ աղջնակ մ'է:

25. — ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

121. — Ստացական ամականը ցոյց կուտայ թէ բան մը որո՞ւ կը պատկանի:

Օրինակ՝ Իմ տունս, քու շնորհ, Էայլն:

122. — Ստացական ամականներն են.

	Եղակի	Յոգնակի
Ա. Դէմք	Իմ, իմին	Մեր, մերին
Բ. »	Քու, քուին	Ձեր, ձերին
Գ. »	Իր, իրեն, անոր	Իրենց, անոնց

123. — Ստացական ամական ունեցող գոյականին ծայրը, դէմքին համեմատ, դիմորոշ յօդ կը կցուի:

Իմ ստացականին գոյականը	ս	յօդ	կ'առնէ
Քու	»	»	դ » »
Իր	»	»	ն (ը) » »
Անոր	»	»	ն (ը) » »

Օրինակներ. Իմ մագերս, քու հովանոցդ, իր զոռիւր.

124. — Մեր, ձեր, իրենց ստացականներուն քովի գոյականներն ալ ն կամ ը կ'առնեն: Այսպէս. Մեր տունը, ձեր որդին, իրենց այգիներէն, Էայլն:

125. — Գոյականը կրնայ առանց ստացական ամականի գործածուիլ՝ միայն ստացական յօդերով:

Օրինակ՝ Իմ հայրս ըսելու տեղ՝ լոկ հայրս

Քու դասերդ	»	»	դասերդ
Իր նաւերով	»	»	նաւերովը

126. — Եթէ զանց առնուածը մեր, ձեր, իրենց ստացական ամականներն են, նիս, նիդ, նին մասնիկները կրնան դրուիլ բաղմամբանկ անունին ծայրը, եւ երկուս, երկուդ, երկին մասնիկները միավանկ անունին ծայրը. Օրինակ. Պարտէզնիս, սեղաննիդ, դպրոցնիւն. Չայնեանիս, աչքերնիդ, թեւնիւն:

98. — Սա ստացական ամականներուն փոխ մեյմեկ գոյական դրեք (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 59, Հր. 26):

Իմ.... քու.... անոր.... մեր.... ձեր.... անոնց....

99. — Նոյն բառերուն փոխ ուրական ամականներ ալ դրեք, այսպէս. Իմ խսիրե գլխարկս, եւն.:

100. — Նոյն բառերով 6 նախադասութիւն շինեցեք, այսպէս. Իմ խսիրե գլխարկս նորոգել տուի:

101. — Հետեւեալ գոյներով երկերկու առարկայ քսեք:

Ճերմակ, կարմիր, կանաչ, կապոյտ, դեղին, սեւ, թուխ, գորշ, մանիշակագոյն, մոխրագոյն, խարտեաշ:

102. — Ստացական ամականները շնջելով՝ գոյականներուն ծայր դիմորոշ մասնիկներ դրեք. (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 59, Հր. 27):

Օր. Ձեր տունը = Տուններնիդ, եւայլն:

Ձեր տունը, անոնց խօսքը, մեր քոյրը, քու մատնիդ, քու հացդ, անոր գինին, իմ գիրքերս, ձեր հողը, անոնց սիրտը, մեր պատուը, մեր հովանոցը, մեր դրամով, անոնց աշխատութիւնը, ձեր գործերը, իրենց պայուսակովը:

103. — Նոյն բառերով խօսքեր շինեցեք:

Օրինակ՝ Տուններնիդ շատ հեռու է եղեր, եւն.:

26. — ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ (Շար.)

127. — Եթէ զանց առնուած ամականներն են իմ, քու, իր՝ այն ատեն գոյականը սապէս կը հոլովուի.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո. Հ.	Դիրքս	Դիրքերս
Ս. Տ.	Դիրքիս	Դիրքերուս
Բաց.	Դիրքես	Դիրքերես
Գործ.	Դիրքովս	Դիրքերովս

Ծան. — Նոյնպէս կը հոլովուին գիրքդ, գիրքերդ եւ գիրքը, գիրքերը:

128. — Եթէ զանց առնուածը վեր, ձեր, իրենց ստացական ամականներն են, այն ատեն գոյականը սապէս կը հոլովուի

Ա. — Բազմական գոյականի օրինակ

	Եզակի	Յոգնակի
Ո. և Հ.	Պարեզներս	Պարեզներնիս
Ս. և Տ.	Պարեզնուս	Պարեզներնուս
Բաց.	Պարեզնես	Պարեզներնես
Գործ.	Պարեզովս	Պարեզներովս

Ծան. — Նոյն ձեւով կը հոլովին նաեւ պարեզներնիդ, պարեզներնիդ և պարեզներնիս, պարեզներնիս:

Բ. — Միական գոյականի օրինակ

(Եզակի եւ յոգնակի նոյն են)

	Ձայներնիս	Ձայներնիդ	Ձայներնիս
Ո. և Հ.	Ձայներնուս	Ձայներնուդ	Ձայներնուս
Ս. և Տ.	Ձայներնես	Ձայներնեդ	Ձայներնես
Բաց.	Ձայներովս	Ձայներովնիդ	Ձայներովնիս

Գիտելիք. — Որքան կարելի է, այս՝ մասնիկով գործածութենէն զգուշանալ լաւագոյն է՝ մանաւանդ հոլովումներու մէջ:

104. — Հովովեցիք:

- 1⁰ Մարմինս, արիւնդ, ոսկորը:
2⁰ Արօրնիս, երգարաննիդ, պատառնին:
3⁰ Մոմերնիս, խօսքերնիդ, ձայներնին:

105. — Ըսե՛ք, ի՞նչպէս են հետեւեալներ. (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 67, Հրահ. 36):

Օրինակ. Մանիշակը կապոյտ ծաղիկ մ'է:

1. Մանիշակը: — 2. Պուտը կամ հարսնուկը: 3. Նարգիսը: 4. Եղբւանին: 5. Գանգէսը: 6. Հիմալայան: 7. Սահարան: 8. Մուկը: 9. Կովը: 10. Գայլը: 11. Սոխակը: 12. Ոսկին: 13. Զուրը: 14. Գործիւր: 15. Քացախը:

106. — Սա անուններուն մէջմէկ յատկացուցիչ կցեցե՛ք, (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 73, Հրահ. 42):

- 1 — թռիչքը: 2 — փետուրները: 3 — ծուխը:
4 — վակասը: 5 — կոշտերը: 6 — կոպերը: 7 — երկայնութիւնը: 8 — կոճղը: 9 — յառաջաքանը: 10 — արժէքը: 11 — հիմերը: 12 — փիլոնը:

107. — Ստացական ածականները ջնջելով՝ գոյականներուն ծայրը դիմորոտ մասնիկներ դրե՛ք. (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 67, Հրահ. 51): Այսպէս՝

Ձեր պարտեզը բառին տեղ գրեցե՛ք պարտեզնիդ:

Ձեր պարտեզը, մեր գիրքերէն, իմ գիրքերուս, մեր հօրը, մեր գաւազանները, իրենց խեղճութիւնը, մեր նեղութիւնը, իրենց անխելքութենէն, մեր ձայնին, մեր եղբայրներով, իրենց մատուրներով, մեր խելքէն, մեր պատճառին, մեր գլուխովը, մեր կոնակներէն, իրենց տուններուն:

23. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

129. — Թուական ածական են այն բառերը որոնք բանի մը որոշ համրանքը կամ կարգը կը ցուցնեն:

130. — Թուականները երեք տեսակ են.

Ա. — Բացարձակ՝ որ բանի մը քանի՛ հաս ըլլալը կը յայտնէ:

Բ. — Դասական՝ որ բանի մը քանի՛երորդ ըլլալը կը յայտնէ:

Գ. — Բաշխական՝ որ բանի մը քանի՛ն ըլլալը կը յայտնէ:

131. — Աւաստիկ այս երեք տեսակները.

Բացարձակ	Դասական	Բաշխական
Մէկ	առաջին	մէյմէկ
Երկու(ք)	երկրորդ	երկերկու
Երեք	երրորդ	երեքական
Զորս	չորրորդ	չորսական
Հինգ	հինգերորդ	հինգական
Վեց	վեցերորդ	վեցական
Եօթը	եօթներորդ	եօթնական
Ութը	ութերորդ	ութական
Ինը	իններորդ	իննական
Տասը	տասներորդ	տասնական
Տասնմէկ	տասնմէկերորդ	տասնմէկական
Տասներկու(ք)	տասներկուերորդ	տասներկուական
Քսան	քսաներորդ	քսանական
Քսանմէկ	քսանմէկերորդ	քսանմէկական
Երեսուն	երեսուներորդ	երեսունական
Քառասուն	քառասուներորդ	քառասունական
Յիսուն	յիսուներորդ	յիսունական
Հարիւր	հարիւրերորդ	հարիւրական
Հազար	հազարերորդ	հազարական
Եւն.	եւն.	եւն.

108. — Ի՞նչ համ ունիմ՝

1⁰ Շաքարը, մեղրը, ռուփը, թուզը :

2⁰ Քաջախը, աղոխը, կիտրոնը, թրթնջուկը, նուռը :

3⁰ Բողկը, կոտիմը, սոխը, սխտորը, անուխը, պղպեղը :

4⁰ Աղը, ծովի ջուրը, քրտինքը, արյունքը, մեզը :

109. — Սա բառերով խօսքեր կազմեցե՛ք՝ (Նոր Դպրոց, Զ. Պրակ, էջ 76, Հր. 48):

Օրինակ՝ Հիմզեաց պանֆոնա մը կորսնցուցի :

Հինգնոց պանքտոս մը : — Երեքական հաւկիթ : — Զորս հովահար : — Առաջին կարգ : — Վեցերորդ տունը : — Տասներորդ պատուէրը : — Ութը տարի : — Ինը ղրուշ : — Քսանդղեցերորդ աշակերտը : — Հարիւրնոց ծխախոտ : — Հազարական ոսկի : — Զորորդ կայարանը : — Քսաննոց ծրար : — Վեց չոգենաւ : — Հազար անգամ :

110. — Սա քիւերը գրեցե՛ք բուական ածականներով չորս տեսակին համեմատ :

Այսպէս՝ Տասը, ասաներորդ, ասանոց, ասանական :

10, 14, 21, 23, 42, 58, 69, 100, 120 :

111. — Ի՞նչ կը շինուի հետեւեալ նիւթերով եւ ո՞վ կը շինէ. (Նոր Դպրոց, Ե. պրակ, էջ 80, Հր. 60):

Օրինակ՝ Քարով պատ կը շինէ որմնադիրը : Քարով, ապակիով, կաւով, փայտով, կաշիով, ասուխով, երկաթով, արծաթով, ոսկիով, պղինձով, արոյրով :

28. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ (Շար.)

132. — Թուականները իրենց գոյականէն առաջ կը դրուին եւ անհոլով ու անփոփոխ կը մնան : Օրինակ. Մէկ օրում, երկու ձեռքով, հինգ հարիւր հոգիէն, չորրորդ ամսուն, ութերորդ տարիէն, տասնական ոսկիին, եւն :

133. — Բացարձակ եւ Դասական թուականները, երբ մինակ (առանց գոյականի) գործածուին, յօդ կ'առնեն, յօքնակի կ'ըլլան՝ ճիշդ գոյականի պէս եւ Ա. հոլովումին տակն են :

Օրինակներ՝ Մէկ, մեկի (*) (Յօքնակի չունի), երեք, երեքի, երեքե, երեքով, երեքներ, չորսի, չորսով, եօթնի, ութե, եւայլն :

134. — Թուականներու հոլովումին մէջ դիտելու է որ Ա. երկու բառը երբ յօդ առնէ կամ հոլովուի, ծայրը *ֆ* գիրը կ'առնէ. Օրինակ՝ երկուք, երկուքի, երկուքե, երկուքով : երկուքներ, երկուքներուն, եւայլն :

Բ. — Եօթը եւ ութը թիւերն հոլովելու ատեն *ն* գիրը զանց կ'առնուի, այսպէս .

Եօթը, եօթի կամ եօթնի. Ութը, ութի, ութե եւն ,

Գ. — Ինը եւ տասը թիւերն երբ հոլովուին ը գիրի տեղ *ն* կ'առնեն. Այսպէս՝ Ինը, իննի, իննե, իննով : Տասը, տասնի, տասնե, տասնով :

135. — Թուական ածականներէն ետքը գոյականը ընդհանրապէս եզակի կը մնայ :

Օրինակ՝ Երեք տղայ, հարիւր աշակերտ :

136. — Քանի մը թիւերէ կազմուած դասականներուն միայն վերջինը երրորդ մասնիկը կ'առնէ եւ կը հոլովուի : Օրինակ՝ երկու հարիւր յիսուն երրորդէն, եւն :

137. — Դասական թուականները հայ. այբուբենով ալ կը գրուին՝ այսպէս. Ա, Բ, Գ, Դ, Ե, եւն :

(*) Մեկու ալ կայ որ դերանուն է :

112. — Հովովեցեհ.

Մէկ, երկուք, երեք, եօթը, ութը, ինը, տասը:

113. — Ըսեմ ո՛վ կ'ընե սա գործողութիւնները: (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 56, Հրահ. 19):

Օր. Ուրախ մարդիկը կ'երգեն:

10 Կ'երգեն, կը դանդաղեն, կը մուրան, կը քերուրտին, կ'ուշանան, կը գթան, կը դողան, կ'աղօթեն:

20 Կուլան, կը խոկան, կեանքը կը վայելեն, կը կաղան, կը յաջողին, կը նւթեն, կը յարատեւեն, կը չռային:

114. — Սա բառերուն ուղղականը գրեցեհ (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 54, Հր. 3):

Նաւու, գիտութեան, ստիպման, տարուան, գարւոյ, ձիու, ամսուան, միսի, վանահօր, աներոջ, աղջկան, սիրոյ, Աստուծոյ, տղու:

115. — Նոյն սեռականներուն քով յատկացեալներ դրեհ, այսպէս. — Նաւուն դեկը, գիտութեան օգոսը, ստիպման հարկը, Էայլն:

116. — Սա երկու խումբ անունները դեմ առ դեմ գրեցեհ՝ արու (կամ որձ) եւ հզ (կամ մատակ):

10 Խումբ. — (Արու կենդանիներ). — Զի, ոչխար, հզ, առիւծ, շուն, աքաղաղ, նոխազ, վարուժան:

20 Խումբ. — (Էզ կենդանիներ). — Զամբիկ, մաքի, կով, մատակ առիւծ, քած, հաւ, այծ, մարի:

117. — Սա բառերը մէյ մեկ խօսքի մէջ գործածեցեհ (Նոր դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 61, Հրահ 2):

1. Ծարտուկ ձիեր, 2. սիրուն շնիկ, 3. անուշ ջուրը, 4. ուրախ սիրտ, 5. սեւ տախտակ, 6. կակուղ հող, 7. պայծառ արեւ:

29. ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ. — ԱԾԱԿԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

138. Անորոշ ածականները անստոյգ ու տարտամ քանակութիւն մը կը ցուցնեն կամ անորոշ իմաստ մը կուտան գոյականին որուն քով դրուած են:

139. Անորոշ ածականներն են.

Ամեն, ամեն մեկ, իւրաքանչիւր, ամենիւր, քանի մը, մեկ քանի, ինչ ինչ, նոյն, միեւնոյն, ուրիշ, միւս, քոյր, ոչ մեկ, ո՛ր եւ հ, այսինչ, այնինչ, այսպէս, այդպէս, այնպէս, սակ, քանի, նաև, ասակ, ասանկ, անանկ, այսքան, այդքան, այնքան, այսչափ, այդչափ, այնչափ, այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի, որքան, որչափ, ո՛ր, ի՛նչ, քանի՛, ի՛նչպէս, քանի՛ քանի, Եւն.:

140. Աստուծէ հետեւեալները հարցական կը գործածուին միշտ.

Ո՞ր, ի՞նչ, քանի՞, ի՞նչպէս, ո՞րչափ, ո՞րքան:

141. Ածականը լուծելու համար հարկ է որոշել անոր քանակը (Որակական, Ցուցական, Ստացական, Թուական, Անորոշ) եւ ըսել թէ ո՞ր գոյականին վրայ դրուած է:

Աւասիկ օրինակներ.

Իմ ընկերներս այս ծառէն քանի մը խնձոր քաղեցին եւ հիմնական խնձոր կերան:

Իմ — Ստացական Ածական, Ա. Դէմք՝ կը վերաբերի խնձոր բառին:

Այս — Ցուցական Ածական՝ ծառէն գոյականին:

Քանի մը — Անորոշ Ածական՝ խնձորին:

Հիմնական — Բաշխական Թուական Ածական՝ խնձորին:
Նոր Բերականութիւն Դասերն

118. — Հովովեցիք:

10 Ամէն մարդ, ամէն մէկ քայլ, միեւնոյն տեղը:
20 Ո՛ր տղայ, ի՞նչ փայտ, ո՞րչափ գարի:

119. — Ուղղեցիք սա բառերը:

Մասիս գետը, Սինա լիճը, Երուսաղէմ կղզին, Դա-
նուբ լեռը, Պալքան լիճը, Պայպուրդ քաղաքը, Սե-
ւանի կղզին, Սինա ծոցը, Եփրատ քաղաքը, Տիգրիս
լեռը, Սօսինբու կիրճը, Զիթենինբու գետը, Կրեւէ
լիճը, Մարմարա բլուրը, Աղթամար հրուանդանը,
Հիմալայա ձորը, Պիրէնեան կղզիները, Պապէլմանտէ-
պի ցամաքակղզին:

120. — Սա գոյգ բառերով խօսքեր կազմեցիք
(Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 56, Հր. 18):

Անհիմ զրոյց, մտացածին վէպ, հաճելի մանրավէպ,
ժողովրդական հէքեաթ, զուարճալի պատմութիւն, սըր-
բազան աւանդութիւն, անհաւատալի առասպել:

Օրինակ. — Անհիմ գրոյցներով մի՛ սպաններ ժամա-
նակդ:

121. — Վերլուծեցիք սա բառերը:

- 10 Երուսաղէմի մեծ տաճարը.
- 20 Սա զարդարուն գոգնոցով.
- 30 Իմ փայլուն կօշիկներուս.
- 40 Զոյգ մը գեղեցիկ կոճակներէն մէկը.
- 50 Քրիստոսի ծնունդին հազարերորդ տարին.
- 60 Մէկ երկու պզտիկ ընծայ.
- 70 Իր այսքան աղնուութեամբը.
- 80 Քու բոլոր խոստովանեցէդ.
- 90 Երկուքը միեւնոյն տարիքով.
- 100 Հարիւր զօրքերու ջոկատ մը:

Գ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ

30. — ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

142. — Դերանունը կը դրուի անունին տեղը
զայն չկրկնելու համար:

143. — Դերանունը ունի թիւ, հոյով եւ դիմք:

144. — Դէմքը կը ցուցնէ թէ ո՛վ է անձը կամ
իրը որ կը յիշուի:

145. — Դէմքը երեք է.

Ա. Դէմք — որ է խոսողը: (Ես կ'երգեմ)

Բ. » — որուն կը խօսին: (Դուն կը գրես):

Գ. » — երբորդ մը որուն վրայ կը խօսիմ:
(Ան կը կարդայ):

146. — Դերանունները հինգ տեսակ են.

10 Անձնական կամ հակառակ որոնք երեք դէմքերը կը
ներկայացնեն:

20 Ցուցական որոնք շատին մէջէն մէկը կ'որոշեն:

30 Ստացական որոնք բանի մը որուն ըլլալը կը
յայտնեն:

40 Յարաբերական որոնք առաջուց ըստած անունի
մը կամ դերանունի մը տեղ կը դրուին:

50 Անորոշ դերանուն որ անորոշ անձեր ու իրեր կը
ցուցնեն:

147. — Դերանունները իրենց յատուկ կերպով
կը հոլովուին:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

148. — Անձնական դերանուններն են. Ես, դուն,
ան (կամ անիկա) եւ ինք:

Ասոնց կարգէն են նաեւ՝ իրար, մեկզմեկ որ Փո-
խադարձ Դերանուն ալ կ'ըսուին:

149. — Անձնական դերանուններուն ուղղականը
միւս հոլովներուն հետ կրկնուելով ալ կը գործածուի,
այսպէս. Ես գիս, ես ինձի, ես ինձմով, դուն քեզի, ինք
իրեն, ինքզինք, եւ այլն:

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՀԻՆ ՏՕՆ Է

Վարդավառը չորս հազար տարուան տօն է զոր հին Հայերը խմբովին կը տօնէին: Անահիտ աստուածուհին բազինը վարդերով կը զարդարէին, որուն համար կոչուած է «Վարդավառ»: Այս տօնը կը կատարուէր Ամանորին: Յետոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ որոշեց կատարել Բրիստոսի Այլակերպութեան կամ Պայծառակերպութեան տօնը, որուն հետ նաեւ Վարդավառի տօնը:

Վարդավառի շարականն է «Որ ի լերին այլակերպեալ» իր սարօքը, Պատարագի ծաշու շարականն է «Ուրխացի՛ր, պսա՛կ կուսից» որուն մէջ կը գովաբանուի Ս. Կոյսն՝ իր Յիսուս որդիին սքանչելիքներուն համար: Վարդավառին առջի օրուան իրիկունը կը կարդացուի սքանչելի աղօթք մը, զոր գրած է Նզդէ Պատմագիրը: Վարդավառին աղանի թռցնելու հին սովորութիւնը դեռ շատ տեղ կայ: Այս բանը կ'ընէին նախնի Հայերը մեհեաններու մէջ: Դեռ քրիստոնեայ չեղած՝ կռապաշտ էին անոնք եւ ջուրը, քարը, կրակը, հովը եւայլն՝ իրրեւ աստուած կը պաշտէին: Իրենց սիրական աստուածուհին էր Անահիտ որ կը համարուէր «Մայր ամենայն զգաստութեանց»

122. — Կարդացե՛ք եւ օրինակեցե՛ք վերի հասուածը:

123. — Որոշեցե՛ք նոյն հասուածին մեջ՝ 1. Գոյականներ եւ 2. Ածականներ:

124. — Որոշեցե՛ք յօդ ունեցող գոյականներ եւ առանց յօդի գոյականներ:

125. — Որոշեցե՛ք 1. Յատկացուցիչ-յատկացեալներ եւ 2. Բացայայտիչ-բացայայտեալներ:

31. — ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

150. Էական Դերանունները սապէս կը հոլովուին:

Ա. Դեմք		Բ. Դեմք	
Եզակի	Յոգնակի	Եզակի	Յոգնակի
Ո. Ես	Մենք	Դուն	Դուք
Հ. զիս	զՄեզ	զԴեզ	զՁեզ
Ս. իմ	Մեր	Բու	Ձեր
Տ. ինձի	Մեզի	Բեզի	Ձեզի
Բ. ինձմէ	Մեզմէ	Բեզմէ	Ձեզմէ
Գ. ինձմով	Մեզմով	Բեզմով	Ձեզմով

Գ. Դեմք			
Ո. Ան, անիկա	Անոնք	Ինք	Իրենք
Հ. զԱյն, զանիկա	զԱնոնք	զԻնք	զԻրենք
Ս. Անոր	Անոնց	Իր	Իրենց
Տ. »	»	Իրեն	»
Բ. Անկէ	Անոնցմէ	Իրմէ	Իրենցմէ
Գ. Անով	Անոնցմով	Իրմով	Իրենցմով

151. — Փոխադարձ դերանունները (մեկզմեկ, ի-րար) Ուղղական չունին եւ կը հոլովուին միայն եզակի. մեկզմեկ, մեկզմեկու, մեկզմեկե, մեկզմեկով: Իրար կամ զիրար, իրարու, իրարմե, իրարմով:

152. — Ինք դերանունը կրկնակ ձեւ ալ ունի որ Ս, Դ, Ն, Ը դիմորոշներով կը հոլովուի այսպէս. Ուղղական (յունի), Հայց. ինքզինքս, ինքզինքդ, ինքզինքը, Սեռ. եւ Տրակ. ինքզինքիս, ինքզինքիդ, ինքզինքին: Բաց. ինքզինքես, ինքզինքէդ, ինքզինքէն, Գործ. ինքզինքովս, ինքզինքովդ, ինքզինքովը:

153. — Ասոնց յօճակին ալ կայ. ինքզինքնիս, ինքզինքնուս, եւայլն: Բայց լաւագոյն է գործածել մեկն գնեց, դուք գնեց, դուք մեկն, եւն. մեկերը:

126. — Հետեւեալները ո՞ր կենդանիներուն փոք-
րերն են (Նոր Դպրոց, է. Պրակ, էջ 61, Հր. 18):

1. Կորիւն, 2. վառեակ, 3. խոճկոր, 4. եղնորթ,
5. թոթիւն, 6. մկնիկ, 7. մարուկ, 8. հորթ, 9.
ուլ, 10. քուռակ կամ աւանակ, 11. բադիկ, 12.
երախայ (մանուկ, տղայ), 13. գառնուկ, 14. գաւազ,
15. լակոտ (սկունդ, կորնակ), 16. ձագ, 17. կոզու,
18. աքլոր:

127. — Սա զոյգ բառերով խօսքեր շինեցիք, այս-
պէս՝ Երկինքը կապոյտ է: Ծովը խաղաղ է:

Կապոյտ երկինք, խաղաղ ծով, բարեբեր հող,
հարուստ երկիր, փայլուն բոց, ցուրտ օդ, ստնաւոր
կենդանի, ատելի ցեղ, սիրելի ծնողք, աջակից ընկեր,
պարկեշտ մարդ, զուարթ մանուկ, վրէժխնդիր ճիւղ,
խոր գետ, կազմական կանոն, երջանիկ ընտանիք, ան-
հոգ բնութիւն, բնական պատկեր, հեշտալի ժամանակ:

128. — Նոյն բառերը յեղաբեցիք, այնպէս որ
գոյականները ածական ըլլան եւ ածականներն ալ գո-
յական, այսպէս՝ Երկնային կապուտութիւն, ծովային
խաղաղութիւն:

129. — Ի՞նչ քիւ եւ հոլով են սա դերանունները:
Ինծի, մենք, քեզմով, զձեզ, անիկա, իրենցմէ,
իրար, ինքզինքէն, իրարու, զանոնք, իրենց, ձեզի,
ինձմէ, իմ, քու, անոր, իրենց, դուք, անոնցմով,
մէկզմէկու, մենք զմեզ, դուք զձեզ, ինք իրմով,
ես ինձմէ:

32. — ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

154. — Յուցական դերանունները թէպէտ միշտ
երրորդ դէմքի բան մը կը ցուցնեն, բայց երեք որոշ
դէմք ունին.

Ա. դէմք Այս, աս, սա.

Բ. » Այդ, աս, տա.

Գ. » Այն, ան, նա.

155. — Ինչպէս կը տեսնուի, Յուցական Ածա-
կաններն են նաեւ Յուցական Դերանուն, սա տարբե-
րութեամբ որ երբ ածական են, իրենց քով գոյա-
կան մը կ'ունենան, իսկ երբ դերանուն են, բայի մը
հետ կ'ըլլան:

156. — Յուցական դերանուն են նաեւ ասիկա,
ասիկա, անիկա և սուիկա, տուիկա, նուիկա:

157. — Յուցական դերանունները սապէս կը հո-
ւովուին.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո. Հ.	Այս, աս, ասիկա	սառնք
Ս. Տ.	Ասոր	սառնց
Բ.	Ասկե, ասորմե, ասից	սառնցմե
Գ.	Ասով	սառնցմով

Այս օրինակին վրայ կ'երթան՝

Այդ, աս, ասիկա, ասոր, ասկե, ասով.

Ասոնք, ասոնց, ասոնցմե, ասոնցմով:

Այն, ան, անիկա, անոր, անորմե, անիկե, անով.

Անոնք, անոնց, անոնցմե, անոնցմով:

158. — Սա, սուի, սուիկա, սուոր, սրիկ, սուով.

Սուոնք, սուոնց, սուոնցմե, սուոնցմով:

Այս օրինակին պէս կ'ըլլան՝ Տա, տուի, տուիկա և
Նա, նուի, նուիկա:

ԴԱՍՏԱՌԱԿԸ

Ս. Արգարի հրաւիրակները անոր կողմէ նախակ մը տարին Յիսուսին, որպէս զի գայ իր քով: Ան չկրցաւ գալ եւ սա պատասխանը գրեց Արգարին.

«Երանի՛ անոր որ զիս չէ տեսեր՝ բայց կը հաւատայ ինծի: Կը գրես որ քու քովդ քամ: Չեմ կրնար, ինչու որ ես հանգիստ ապրելու համար չեմ եկած՝ այլ չարութեւն, խաչութեւն:

Երբ աս գործերս լնցնեմ, Հայր Աստուծոյ քով պիտի երթամ, բայց իմ համարածումէս վերջը, աշակերտներէս մէկը կը ղրկեմ որ գայ քեզ բժշկէ եւ քու ժողովուրդիդ ալ կեանք պարգեւէ:»

Պատուիրակներուն հետ գացող նկարիչը երբ տեսաւ քր Յիսուս չի գար, սկսաւ անոր պատկերը գծագրել, բայց չէր կրնար: Յիսուս իր մօտը կանչեց նկարիչը, կտոր մը ճերմակ կտաւ առաւ, իր երեսին մօտեցուց եւ ահա նոյն կտաւին վրայ նկարութեցաւ իր պատկերը: Յիսուս այդ պատկերը տուաւ նկարիչին՝ որ Արգարին տանի:

Ա՛ս է ահա դաստառակ կամ անձեռագործ պատկերը ստուածը:

130. — Վերի հասուածը կարգացե՛ք եւ օրինակեցե՛ք:

131. — Նոյն հասուածին մեջի անձնական եւ ցուցական դերանունները ստորագծեցե՛ք:

132. — Գտե՛ք նաեւ անականները եւ որոշեցե՛ք անոնց տեսակը՝ ըսելով քե ո՛ր գոյականներուն քով դրուած են:

33. — ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

159. — Ստացական դերանունն կ'ըլլան Ստացական Ածականները՝ իրենց վրայ դիմորոշ յօդ առնելով, եւ առանց գոյականի կը գործածուին:

160. — Ստացական դերանուններն են՝

Ա. դեմք Իմա, իմինս, մերը, մերինը:

Բ. » Քուկդ, քուկինդ, ձերը, ձերինը:

Գ. » Իրը, իրենը, իրենցը, իրենցինը:

Անորը, անորինը, անոնցը, անոնցինը:

161. Ստացական դերանունները սապէս կը հոլովուին.

Եզակի	Ա. ԴԵՄՔ	Յոճակի
Ո. Հ.	Իմա, իմինս, մերը, մերինը, իմիններս, մերինները	
Ս. Տ.	Իմինսիս, մերինին, իմիններուս, մերիններուն	
Բաց.	Իմինէս, մերինէն, իմիններէս, մերիններէն	
Գործ.	Իմինովս, մերինով, իմիններովս, մերիններով:	

Բ. ԴԵՄՔ

Քուկդ, քուկինդ, ձերը, ձերինը, քուկիններդ, ձերինները	
Քուկենիդ, ձերինին, քուկիններուդ, ձերիններուն	
Քուկինէդ, ձերինէն, քուկիններէդ, ձերիններէն	
Քուկինովդ, ձերինով, քուկիններովդ, ձերիններով:	

Գ. ԴԵՄՔ

Իրը, իրենը, իրենցը, իրենցինը, իրենները, իրենցինները	
Իրենին, իրենցինին, իրեններուն, իրենցիններուն	
Իրենէն, իրենցինէն, իրեններէն, իրենցիններէն	
Իրենով, իրենցինով, իրեններով, իրենցիններով:	

162. — Այսպէս կը հոլովուին անորը, անոնցը:

133. — Վերացեալ անունները ածական քրէքի եւ գոյականներն ալ եզակի ուղղական հոլովի փոխեցեք, այսպէս. — Քայրերուն քերտութիւնը = քերտ ֆայր (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 82, Հրահ. 64):

Քայլերուն թեթեւութիւնը, խօսքերուն երկդիմութիւնը, պտուղներուն հասունութիւնը, ընթացքներուն կանոնաւորութիւնը, ծառաներուն պարկեշտութիւնը, խանութպաններուն ուղղամտութիւնը, կերպաններուն թանձրութիւնը, ճիշտութիւնը սրութիւնը, ուղտերուն սակաւակերութիւնը, դրացիներուն շատախօսութիւնը, սենեակներուն առանձնութիւնը, ընկերներուն զուարթութիւնը, վարքերուն խոհեմութիւնը, լուսիններուն պայծառութիւնը, գիշերներուն պարզութիւնը, օգերուն թափանցիկութիւնը, փոթորիկներուն ահեղութիւնը, աղջիկներուն լալկանութիւնը:

134. — Սա բառերուն նմանաձայնները գրեք. (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 55, Հրահ. 4):

Գող, կետ, հարկ, դանակ, կառք, յարդ, համր, թագ, թիակ, քայլ, փոխ, հոյլ, փուռ, դաս, հեռու, յառաջ, մարդ, դատ, թեւ, ցօղ, որդ, գամել, բակ, յոյն:

135. — Հետեւեալ դերանունները յոգնակի քրէքի միեւնոյն հոլովով (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 59, Հր. 15):

Ասկէ, ատոր, ան, սրկէ, անով, ատոր, ասիկա, նուով, տուոր, ատ, ատով:

136. — Սա ստացական դերանուններուն յոգնակին գրեցեք հոլովը նոյն պահելով (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 61, Հրահ. 22):

Քուկինէդ, իրենցինը, ձերինին, քուկինիդ, մերինէն, իմինովս, իրենէն, մերինով, իմինս, քուկինովդ, իրենինը, մերինին, անորինին:

34. — ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ

163. — Ինչպէս տեսանք (էջ 73, կանոն 159) Ստացական Դերանուն կը կազմենք՝ Ստացական Ածականին վրայ դիմորոշ յօդ աւելցնելով (*):

164. — Նմանապէս ծուցական Դերանուններէն եւ ամէն տեսակ գոյականներէ (եւ ածականներէ ալ) կըրնանք ստացական իմաստ տուող բառեր կազմել, անոնց սեռականներուն վրայ դիմորոշ յօդ մը դնելով, դէմքին համեմատ. այսպէս՝

Ա. Ծուցական Դերանուններէն՝ Ասորը, ասորինը, ասորը, ասորինը, անորը, անորինը, ասունը, ասունցինը, ասունը, ասունցինը, անունը, անունցինը, եւայլն:

— Ասոնք կը հոլովուին սապէս.

Եզակի. Ասորինը, ասորինին, ասորինէն, ասորինով, ասունցինը, ասունցինէն, ասունցինով:

Թռչնակի. Ասորինները, ասորիններուն, ասորիններէն, ասորիններով. Ասունցինները, ասունցիններուն, ասունցիններէն, ասունցիններով, եւայլն:

Բ. Գոյականներէն. — (Սեռականին վրայ ն մը աւելցնելով) Մարդունը, մարդունին, մարդունէն, մարդունով, մարդունները, մարդուններուն եւլն: Ձեռքինս, ձեռքինիս, ձեռքինես, ձեռքինովս, ձեռքիններս, եւայլն:

Գ. Նախադրութիւններէն. — Առաջ - առջի, վերջ - վերջի, ներս - ներսի, դուրս - դուրսի, փով - փովի, առջեւ - առջեւի, եւայլն, որոնք կը հոլովուին այսպէս.

Առջինը, առջինին, առջինէն, առջինով. Առջինները, առջիններուն, եւայլն:

(*) Ստացական Ածականներն ալ կը կազմուին Էական Դերանուններուն Սեռականովը:

137. — Հետեւեալ խօսքերը նորէն գրեցեմք՝ ջնջելով շեղագիր բառերը եւ անոնց փոխ գոյականներուն ստացական մասնիկ կցելով (*Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 69, Հր. 57*): *Օրինակ՝ Իմ գիրքս մաշեցաւ, Գաբրիէլին գիրքը դեռ նոր է: Գրեցէք՝ Իմ գիրքս մաշեցաւ Գաբրիէլինը դեռ նոր է:*

1. *Իմ գիրքս մաշեցաւ, Գաբրիէլին գիրքը դեռ նոր է:* — 2. *Պետրոսին կօշիկները նոր են, Յակոբին կօշիկները հին են:* — 3. *Ծովին ջուրը աղի է, հորին ջուրը անուշ է:* — 4. *Մարգուն ոտքը մատներ ունի, ոչխարին ոտքը՝ կճղակներ:* — 5. *Ծերերուն խմելիքն է գինին, մանուկներուն խմելիքը՝ կաթ:* — 6. *Հովիւին շունը աւելի վարժ է քան որսորդին շունը:* — 7. *Սոզոմոնին օրերը աւելի խաղաղ անցան քան Դաւիթին օրերը:* — 8. *Այս օրուան օդը երէկուան օդէն աւելի գեղեցիկ է:* — 9. *Գեղին բնակիչներուն կեանքը հանդարտ է, քաղաքին բնակիչներունը՝ բազմաղբաւ:* — 10. *Այլ ձեռքովդ գրիչը բռնէ, ձախ ձեռքովդ ալ թուղթը:* — 11. *Մէկ ոտքովդ վրան կոխէ, միւս ոտքովդ ալ զարկ:*

138. — Ըսեմք ո՞վ կ'ընէ սա գործերը (*Նոր Դպրոց, Ա. Պրակ, էջ 94, Հր. 33*):

Ո՞վ ծիծ կուտէ: — Ո՞վ կը խնամէ իր զաւակը: — Ո՞վ բեռ կը կրէ սայլով: — Ո՞վ դաս կուտայ աշակերտուհիներուն: — Ո՞վ կը մաքրէ կենդանիներուն մորթը: — Ո՞վ պատ կը հիւսէ: — Ո՞վ կօշնակ կը զարնէ: — Ո՞վ նաւ կը վարէ:

139. — Հոլովեցեմք.

Ասորինը, անորինը, ներսինը, հեռուինը:

140. — Եզակի բռեմք սա բառերը:

Ժամակոչներէն, անտառիներուն, վերիններով, քովիներուն, մօտինները, ասոնցիներէն, ատոնցիներէն, առաջուաններուն, ետքիները, գրպանիներովս:

35. — ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

165. — Յարաբերական դերանունն է որ բառը եւ կը հոլովուի այսպէս.

Եզակի		Յոճմակի
Ուղղ.	Որ	Որոնի
Հայց.	զոր	զորս
Ս. եւ Տ.	Որու	Որոնց
Բացառ.	Որմէ	Որոնցմէ
Գործ.	Որով	Որոնցմով

166. — Յարաբերական դերանունը իրմէ առաջ գտնուող բառի մը (անուն կամ դերանուն) տեղ կը դրուի: Այդ բառը կ'ըսուի յարաբերեալ:

Օրինակ. — Հօտը, որ հովիւ հունի, գայլերու ճարակ կ'ըլլայ:

(*Որ յարաբերական դերանունն է, հօտը յարաբերեալ*):

167. — Յարաբերական դերանունին եզակի ուղղականն ու հայցականը կրնան գործածուիլ յօքնակիի տեղ, երբ յարաբերեալէն զատուած չըլլան ուրիշ բաներով:

Այն տգեղ կապիկները որ տեսար, օրանկութանկ են:

(*Որ՝ փոխանակ զորս յօքնակի հայցականի*):

168. — Որ յարաբերական դերանունը վեց հոլովներով կը գործածուի հետեւեալ կերպով.

Ուղղ. — Քաղաքը որ այրեցաւ (*Որ՝ տէր բայի*):

Սեռակ. — Քաղաքը որուն բնակիչները հարուստ են (*որուն՝ յատկացուցի*):

Տրակ. — Մարդը որուն նամակ մը շրկեցիր (*որուն՝ բնութեան խնդիր*):

Հայց. — Մայրս զոր այնքան կը սիրեմ (*զոր՝ սեռի խնդիր*):

Բաց. — Ծառը որմէ պտուղ կը քաղենք (*որմէ՝ բնութեան խնդիր*):

Գործ. — Նաւը որով ճամբորդեցին (*որով՝ բնութեան խնդիր*):

(*Նոյնպէս նաեւ յօքնակին*):

141. — ՈՐ յաբաբերական դերանունը մեյմեկ խօսքի մէջ գործածեցեք վեց հոլովներով՝ եզակի եւ յոթնակի (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 76, Հրահ. 55):

142. — Հոլովեցեք դեմ առ դեմ.

Ես, աս, իմինս, թռչունինք:

143. — Շեղագիր գոյականներուն տեղ դերանուններ դրեք (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 70, Հրահ. 59): Օրինակ. Աս մարդը աղքատ է, աս մարդուն տասը փառա տուր: Գրեցե՛ք = Աս մարդը աղքատ է, ասոր տասը փառա տուր:

1. Աս մարդը աղքատ է, աս մարդուն տասը փառա տուր: — 2. Աստուած ամենուս Հայրն է, մենք Աստուծոյ աղօթելու ենք: — 3. Մարդիկ աշխատելու են, Աստուած այսպէս պատուիրած է մարդոց: 4. Ահա իմ գրիչս, ո՛ւր է քու գրիչդ: — 5. Կօշիկներդ հինգած են, եթէ կ'ուզես իմ կօշիկներս տամ: — 6. Աս զիրքը պատուած է, միւս գիրքը առ: — Մեր ձիերը յոգնած են, քու ձիերովդ պիտի ճամբորդենք: — 8. Երկու թաշկինակ կայ, ո՛ր թաշկինակը կ'ուզես: — 9. Մարգարը խնձոր չունի, իմ խնձորս Մարգարին կուտամ: — 10. Հայրս մշակեց այգիները, այգիներէն առատ պտուղ կը ստանայ հայրս:

144. — Սա խօսքերով մեյմեկ ցախադասութիւն շինեցեք (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 68, Հրահ. 52):

Երկու մարդ: — Մեծ տղայ մը: — Սիրուն չնիկս: — Տասը փառա: — Փայլուն կօշիկներս: — Այս անուշ երգը: — Շատ մը անմշակ արտեր: — Թանձր կողք: — Մեր նոր հագուստները: — Մէյմէկ խնձոր: — Բաւրի հայր մը: — Հինգնոց ոսկի մը: — Ասանկ տղան: — Երեքական գրիչ: — Եօթն օր:

145. — Որոշեցեք նոյն անականներուն տեսակը:

Օր. Երկու դասական թուական անական՝ մարդ բառին քանակութիւնը կը ցուցնէ: Մեծ՝ որական անական՝ տղայ բառին որակականութիւնը կը ցուցնէ:

36. — ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

169. — Անորոշ դերանունները կը կազմեն Անորոշ Անականներուն մեծ մասը, յոգ մը առնելով: Ասոնք են. Ամենը, ամենքը, ամեն մեկը, իւրաքանչիւրը, անձնիւրը, մեկ քանիս, նոյնը, միեւնոյնը, ուրիշը, ուրիշ մը, միւսը, մեկայրը, բոլորը. ոչ մեկը, այս ինչը, այն ինչը, ասանկը, ասանկը, անանկը, այսքանը, այդքանը, այնքանը, այսպիսին, այնպիսին, ո՛րքանը, ո՛րչափը, ո՛րը, ի՛նչը, քանի՛ն, ի՛նչպէս, քանի՛նք, նոյն ինքն, մեկը, ամեն ոք, մարդ, ամեն մարդ, ունեմ, շատը, քիչը, մեկը եւ միւսը, ոչ ոք, ոչ ինչ, բան մը, ամեն բան, ի՛նչ որ, ո՛վ որ, ո՛վ, ի՛նչ, ի՛նչ բան, ինչ ինչ:

170. — Անորոշ դերանուններէն մեծ մասը կը հոլովուի Ընդհանուր Կանոնին համեմատ, բայց հետեւեալները իրենց յատուկ հոլովումներն ունին:

10. Ամենը, ամենուն, ամենեկն, ամենով (յոթնակ չունի):

20. Ո՛րը, որո՛ւ, որմե՛, որո՛վ, որո՛նք, որո՛նց, Էն:

30. Ո՛վ, որո՛ւ, որմե՛, որո՛վ, որո՛նք, որո՛նց, որոնցմե՛:

40. Ի՛նչը, ինչո՛ւ, ինչե՛, ինչո՛վ, ինչե՛ր, ի՛նչերու, Էն:

50. Մեկը, մեկուն. մեկին, մեկով:

60. Ունեմ, ունեց, ունեցուք, ունեցուցի:

70. Շատը, շատու, շատե՛, շատով:

ԵՐԱԽԱՅԻ ՄԸ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Անցած շաբթու, հօրեղբորս զաւակ մը ծնաւ, աղուոր մանչ մը: Աս կիրակի կնքահայրը եկաւ, դայեկը խանձարուրներու մէջ փաթթեց մանկիկը, ժամկոչը գիրկն առաւ զայն ու տարաւ եկեղեցի: Կիներ ու բարեկամներ խմբովին հետը գացին: Ես ալ գացի:

Մանուկը մերկացուցին, կնքահօր գիրկը տուին եւ քահանայն առաւ աւագանին մէջ մխրճեց՝ ըսելով. «Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ»: Յետոյ կնքահօրը հարցուց երեք անգամ. «Երախայս զի՞նչ խնդրէ»: Կնքահայրը երեք անգամ ալ պատասխանեց. «Հաւատք, յոյս, սէր եւ մկրտութիւն»: Մանուկին ճակատը, աչքը, ականջը, ձեռքը: Մեռոնով Դրոշմեցին: Մանուկին անունը դրին Շնորհի, մինչդեռ ինք կը ճչէր, կուլար՝ անհանգիստ ըլլալով այս շարժումներէն:

146. — Վերի հասուածը կարդացե՛ք եւ օրինակեցե՛ք:

147. — Նոյն հասուածին մէջ գտե՛ք գոյականները եւ որոշեցե՛ք անոնց սեռակը, քիւր, հոլովը:

148. — Որոշեցե՛ք նաեւ ածականները:

149. — Որոշեցե՛ք նաեւ դերանունները:

150. — Հոլովեցե՛ք սա անորոշ գերանունները: Նոյնը, ուրիշը, միւսը, բոլորը:

151. — Պատասխանեցե՛ք սա հարցումներուն:

1. Անցեալ շաբթու հօրեղբորս ի՞նչ մը ծնաւ: —
2. Կիրակի օրը ո՞վ եկաւ: —
3. Դայեկը ի՞նչ ըրաւ: —
4. Իսկ ժամկո՞չը: —
5. Եկեղեցիին մէջ ի՞նչ ըրին երախային: —
6. Ի՞նչ ըսել է՝ Մկրտութիւն, կնքահայր, աւագան, մխրճել, եւայլն:

37. — ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

131. — Դերանունները լուծելու համար պէտք է ըսել 1⁰ Սեռը կամ Տեսակը (եակա՞ն, ցուցակա՞ն, ստացակա՞ն, յարաբերակա՞ն թէ անորոշ). 2⁰ Թիւը (եղակի՞ թէ յոթնակի) 3⁰ Հոլովը (ուղղ. սեռ. եւայլն) 4⁰ Դէմքը (Ա. Բ. Գ.) 5⁰ Խօսքին մէջ վարած պաշտօնը (*) (Տէր քայի՞, սեռի խնդի՞ր, բնութեան խնդի՞ր):

132. — Աւասիկ Դերանուն լուծելու օրինակ մը.

Ես—Անձն.	Դերանուն	Ա.	Դէմք.	Եղ.	Ուղղ.	Տէր	Բայի:
Քեզի — »	»	Բ.	»	Եղ.	Տր.	Բնութեան	Խնդ:
Ինձմով »	»	Ա.	»	Յօքն.	Գործ.	Բնութեան	Խնդիր:
Իրարու Փոխադ. »	Գ.	»	Եղ.	Սեռ.	Կամ	Տրական	
Ինքզինքով—Անձ. »	Գ.	»	»	Գործ.	Բնութեան	Խն.	
Ատնցմե — Յօքն. »	»	»	»	Յօքն.	Բաց.	»	»
Քուկիներուդ »	»	Բ.	»	»	Ս. կամ	Տ.	»
Զորս—Յարաբ. »	»	»	»	»	Հայց.	Սեռի	»
Ամեհեհ Անորոշ »	»	»	»	Եղ.	Բաց.	Բնութեան	»
Մեկուն »	»	»	»	»	Սռ.	Կամ	Տր. Յատկ.
Որով »	»	»	»	»	Գործ.	Բնութեան	»

(*) Նախադասութեան մէջ Ուղղական Հոլովը Տէր Բայի կ'ըլլայ Հայցականը՝ Սեռի Խնդիր. Տրականը, Բացականը եւ Գործականը՝ Բնութեան Խնդիր. Իսկ Սեռականը՝ Յատկացուցիչ: Դերանուններուն Սեռականը իբրեւ Ստացական Ածական կը վարի Գոյականի մը հետ:

152. — Շեղագիր բառերուն տեղ դերանուններ դրեմք (Նոր Դպրոց, Ժ. Պրակ, հջ 68, Հրահ. 25).

1. Այս զամբիկը իմ հօրս է, ան ալ իմ զամբիկս :
2. Աս ձիերը աւելի աշխոյժ են քան աս ձիերը : 3. Անոնց ձիերուն խոտ կերցուցէք, աս ձիերն ալ ախոռը քաշեցէք : 4. Մինչեւ որ պարտէզ մը գնէք, աս պարտեղը մշակեցէք :

153. — Սա խօսքերն ամբողջացուցեմք (Նոր Դպրոց, Ա. Պրակ, հջ 82, Հրահ. 13) :

1. (Ո՞վ) Ժամացոյց կը շինէ : — 2. (Ո՞վ) հագուստ կը կարէ : — 3. (Որո՞նք) հիւանդ կը դարմանեն — 4. (Ի՞նչի մեջ) հաց կ'եփուի : — 5. (Ո՞վ) դեղ կը ծախէ : 6. (Ո՞վ) կօշիկ կը կարէ : — 7. (Ո՞վ) կը կարգայ աւետարան : — (Ի՞նչը) կաթով կը շինուի :

154. — Սա բառերուն սահմանը տուեմք (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, հջ 58, Հր. 21) :

1. Նահապետ. 2. Կրօնաւոր, Ուսուցիչ, Քարոզիչ, եւայլն. 3. Պապ. 4. Տիեզերական Պատրիարք, Մետրապոլիտ. 5. Կաթողիկոս, Առաջնորդ. 6. Պատրիարք. 7. Ազգապետ :

155. — Որոշեցե՛ք դերանուններուն դեմքը, քիւր, հոլովը, պատճօնը (Նոր Դպրոց, Զ. Պրակ, հջ 52, Հրահ. 5) :

Ես քեզի չեմ խօսիր. — Դուն ինծի չես գրեր : — Դուք մեզի չէք պատասխաներ : — Անոնք զիրար չեն բզբտեր : — Ան ինծի չի հնազանդիր : — Ես անոր չեմ սորվեցներ : — Դուք ինծի չէք խօսիր : — Ես ձեզի չեմ զրկեր : — Մենք քեզմէ գո՛հ չենք : — Դուք անով չէք պարծիր : — Անոնք ձեզմով չամբողջացան : — Ես անկէ հեռու չեմ գտնուիր : — Դուն ինձմէ բան մը չե՞ս ուղեր : — Ես քեզ չեմ փնտռեր :

Դ. — Բ Ա Յ

38. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՍԵՌԸ

133. — Բայը գործողութիւն կը ցուցնէ, այսինքն ընէ՞ր կամ ըլլա՞յ :

Օրինակ՝ Բանալ, ուտել, մեռնիլ, այրիլ :

134. — Այլ եւ այլ տեսակ բայեր կան .

1⁰ Էական Բայը պարզապէս ըլլալ կը նշանակէ եւ միւս բայերուն արմատն է :

2⁰ Ներգործական բայը կը ցուցնէ թէ մէկը գործողութիւն մը կ'ընէ որ ուրիշին կ'անցնի :

Օր. Պարսիգպանը ծառ կտրէ :

3⁰ Կրաւորական բայը ներգործականին հակադարձն է, այսինքն գործողութիւնը մէկը միւսէն կը կրէ :

Օր. Ծառը պարսիգպանէն կտրուեցաւ :

4⁰ Չեզոք բայը գործողութիւն մը կը ցուցնէ որ ուրիշին վրայ չ'անցնիր :

Օր. Շունը կը հաքէ : Հովը կը փչէ :

5⁰ Անցողական բայը կը ցուցնէ գործողութիւն մը որ ուրիշին ընել կը տրուի :

Օր. Հաւը իր ձագերուն կուտ կը կերցնէ :

6⁰ Միադեմ կամ դիմագրաւ բայը միայն եզակի երրորդ Դէմքով կը գործածուի :

Օր. Բաւ է : Մեղք է : Զի վայրէ :

135. — Այսպէս, այլ եւ այլ գործողութիւն ցուցընելը կ'ըսուի Բային Սերը :

ՓԱՓԿԱՆԿԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հեղինէ դեռ ութը տարեկան էր, երբ իրենց թաղի Աղջիկներու Վարժարանը գնաց: Զինքը առաջին դասա-
րանը դրին: Հեղինէ՝ շատ աղէկ չըջազգեստ մը հագած
էր, եւ իր ոսկեգոյն մազերուն վրայ մետաքսէ կապոյտ
ժապաւէն մը դրած էին: Հեղինէ տեսաւ որ իր ընկեր-
ներէն մեծ մասը աղէկ հագուած չէին, եւ շարունակ
զինքը կը դիտէին: Իրիկունը, երբ տուն դարձաւ, ըսաւ
մօրը. «Մայր, սա ժապաւէնը հանէ՛ մազերէս, ուրիշ մը
տուր. սա չըջազգեստն ալ թող մնայ՝ կիրակի օրերը կը
հագնիր»: — Ինչո՞ւ համար, աղջիկս, հարցուց մայրը
զարմանքով: — Ախ, մայր, պատասխանեց Հեղինէ, չե՛ս
գիտեր ի՞նչ կ'ըլլայ սիրտս: Ընկերուհիներէս ամէնքն ալ
ինծի պէս հագուած չեն, շարունակ զիս կը դիտեն,
կարելի է որ անոնք չեն կրնար ինծի պէս հագուիլ, եւ
կը նախանձին իմ վրայ: Կարելի է կը ցաւին որ իրենց
հայրը այնչափ ստակ չունի որ իրենց ալ մետաքսէ
ժապաւէն առնէ, ես չեմ ուզեր որ անոնց սիրտը ցա-
ւի»: Մայրը շատ յուզուեցաւ, եւ հետեւեալ օրը հասա-
րակ չըջազգեստ մը հագցուց աղջիկին, ու սովորական
ժապաւէն մը դրաւ անոր մազերուն մէջ:

156. — Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանե-
ցիք բերանացի եւ գրաւոր:

1. Հեղինէ քանի՞ տարեկան էր, երբ դպրոց գնաց:
2. Ի՞նչ հագած էր Հեղինէ. մազերուն վրայ ի՞նչ դրած
էր: 3. Միւս աղջիկները ինչ հագած էին: 4. Ի՞նչ ը-
րաւ Հեղինէ, երբ իրիկունը տուն դարձաւ: 5. Մայրը
ի՞նչ պատասխանեց: 6. Յետոյ ի՞նչ ըսաւ Հեղինէ: 7.
Մայրը ինչո՞ւ յուզուեցաւ:

157. — Նոյն հասուածք օրինակեցիք եւ usուա-
գծեցիք ամականները:

39. — ԲԱՅԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

156. — Բայը չորս յատկութիւն ունի.

1. Եղանակ, 2. Ժամանակ, 3. Թիւ, 4. Դեմք:

157. — ԵՂԱՆԱԿ կը ցուցնէ թէ գործողութիւնը
ինչ կերպով կը բացատրուի, եւ չորս է.

10 Սահմանական որ եղածը կամ ըլլալիքը պատմելն է:

Օր. Կը խօսիմ, բացի, պիտի հասնին:

20 Ստորադասական որ թէութիւն կը յայտնէ:

Օր. Երե հաճիք, թե որ քանայ:

30 Հրահայական հրաման տալով:

Օր. Բա՛ց, զա՛րկ, զնա՛, մե՛ք:

40 Անորոշ եղանակ, որ անորոշ կերպով կը յայտնէ
գործը կամ գործողը:

Օր. Բանալ, բացող, բացած, բանալու:

158. — ԺԱՄԱՆԱԿը գործողութեան երբ կատար-
ուիլը կը յայտնէ, եւ երեք է.

10 Ներկայ. — Հիմայ կը բերեմ, հիմա կ'երթանք:

20 Անցեալ. — Առաջ կը խօսէի, երէկ կարդացին:

30 Ապառնի. — Օր մը պիտի գղջաս, վաղը պիտի
տանին:

159. — ԹԻԻԸ գործողութիւնը ընողին մէկ կամ
աւելի ըլլալը կը ցուցնէ եւ երկուք է. — Եզակի (կը
գրեմ), Յոխակի (կը գրենք):

160. — ԴԵՄԻԸ կը ցուցնէ թէ գործողութիւնը
որո՞ւ կողմէ կը կատարուի, եւ երեք է.

10 Դեմք. — Ես կը բանամ — մեմ կը բանանք:

20 » — Դուն կը կարդաս — դուք կը կարդաք:

30 » — Ան կը խօսի — անոնք կը խօսին:

161. — Բայի մը այս բոլոր փոփոխումները որոշ
կարգով մը ըսել կամ գրելը կ'ըսուի խոնարհում:

ՊԵՏԻԿ՝ ՕՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՁ

Պետիկ չատ գոհ եղաւ, երբ հայրը առտու մը ըսաւ անոր թէ հեռու տեղ մը պիտի տանի զինքը:

Նոյն իրիկունը մեկնեցան. երկաթուղիով կը ճամբորդէին, եւ ժամերով երթալէ վերջը, հայր ու տղայ մեծ քաղաք մը հասան: Պետրոսիկ զարմացաւ երբ հայրը ըսաւ. «Հիմա օտար երկրի մը մէջ կը գտնուինք»:

Ի՞նչ քիչ Պետիկ տխրեցաւ, առանց պատճառը գիտնալու. իր ծննդավայրը կարօտեցաւ:

Շուրջը գտնուող մարդերը իր չհասկցած մէկ լեզուն կը խօսէին: Խեղճ Պետիկը հետզհետէ աւելի արտմեղով՝ քիչ մնաց պիտի լար, երբ հայրը զինքը տարաւ տուն մը ուր իրեն տարեկից տղայ մը կար: Ի՞նչ երջանկութիւն. աս պզտիկ տղան ալ իրեն պէս Հայ էր, հայերէն կը խօսէր:

Երկու տղաքը իրար չէին ճանչնար, բայց իրար տեսնելնուն համար ա՛յնքան գոհ էին որ իրար գրկեցին ու սիրով կապուեցան իրարու, յետոյ սկսան խաղալ:

158. — Վերի հասուածը օրինակեցիք եւ բայերունց ակ գիծ քաշեցիք:

159. — Նոյն բայերը զոս բուղրի վրայ նորէն օրինակեցիք եւ գրեցիք քէ ի՛նչ ժամանակ կը ցուցնեն անոնք (ներկայ, անցեալ քէ ապառնի):

160. — Նոյն հասուածին մէջ ո՞ր բառեր ածանցեալ են եւ ո՞ր բառեր բարդ են:

40. — ԲԱՑԵՐՈՒՆ ՓՈՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ (Շաբ.)

182. — Բայերը երեք տարբեր կերպով կը խոսարին, որոնք կը կոչուին ընդհանրապէս:

183. — Երեք լծորդութիւնները Աներեւոյթով իրարմէ կ'որոշուին:

Ա. լծորդութեան աներեւոյթը կը վերջաւորուի եւ (*)
 Ե. » » » Իլ (**)
 Գ. » » » Ալ (***)

184. — Կայ նաեւ ՈՒԼ վերջաւորութիւն մը որուն հետեւող հազիւ մէկ բայ կ'այ կանոնաւոր. մնացածները անկանոն խոնարհումներ ունին:

185. — Ամէն բայ երկու մասէ կը բաղկանայ:

10 Արմատ՝ որ անփոփոխ կը մնայ խոնարհման մէջ:

Օր. Նեսեղ բային արմատն է՝ ՆեՏ:

20 Վերջաւորութիւն՝ որ լծորդութեան համեմատ կը փոխուի:

Օր. Նեսեղ, կը նեսեմ, նեսեցի, նեսեցիք, նեսեմ, եւ:

186. — Երեք կանոնաւոր լծորդութիւններէն ալ կան բայեր որ կարգէ դուրս խոնարհում ունին եւ երկու տեսակ են.

10 Չարտուղի բայեր՝ որոնք նոյն լծորդութեանց կը հետեւին, բայց տեղ տեղ տարբերութիւններ ունին:

20 Անկանոն բայեր՝ որոնց տարբերութիւնները արմատական են, այսինքն երեք լծորդութեանց կանոնաւոր ձեւերէն տարբեր կ'ըլլան թէ՛ վերջաւորութիւնով եւ թէ՛ արմատով:

(*) = Ա. լծորդութեան Բայեր — Նետել, գրել, հանել, վանել

(**) = Բ. » » Բազմիլ, նայիլ, հոսիլ, զանիլ:

(***) = Բ. » » Արտորալ, լուալ, պոռալ:

161. — Սա խօսքին մեջ գտե՛ք բայերը եւ ըսե՛ք ի՞նչ դիմելով եմ :

1. Ես կուլամ ու դուն կը խնդաս : 2. Գիրքերը միտքին սնունդ կուտան : 3. Երբ դուք կը կարդայիք, ես գիր կը գրէի : 4. Քերականութիւն կարդացողները հոս թող գան : 5. Անունը Գոյական ալ կը կոչուի : 6. Զուլթակին ձայնը շատ կը սիրեմ : 7. Մենք ալ կու գանք :

162. — Հետեւեալ խօսքերն ամբողջացուցե՛ք (Նոր Դպրոց, Ա. Պրակ, էջ 87, Հրահ. 24) :

1... (Որո՞նք) կը հագնին շրջազգեստ եւ չփակ : 2... (Որո՞նք) կը հագնին տափատ եւ բաճկոն : 3... (Որո՞նք) կը բնակին ապարանքի մէջ : 4... (Որո՞նք) կը բնակին խրճիթի մէջ : 5... (Ո՞ր) եկեղեցիին մէջ կը հագնի շուրջառ : 6... (Որո՞նք) կը կրէին զրահ :

163. — Սա բայերը ո՞ր լծորդութեան են :

Համեմել, աղալ, աղել, մաշիլ, փայլիլ, զգայուել, փռգնտալ, յօրանջել, փարիլ, գանիլ, նմանցնել, նմանիլ, քաշել, մաշեցնել, մաշիլ, քաշուիլ :

164. — Գտե՛ք նոյն բայերուն արմատները :

165. — Ըսե՛ք, ի՞նչ կընեն հետեւեալները (Նոր Դպրոց, Ա. Պրակ, էջ 91, Հր. 34) :

Մարդը... (ի՞նչ կ'ընէ) : — Օ՛ձը : — Թռչնո՞ւնը : — Զո՞ւկը : — Անի՞ւրը : — Կատո՞ւն : — Զի՞ն : — Է՞լը : — Գառնո՞ւկը : — Շո՞ւնը : — Ծնճղո՞ւկը : — Գո՞րթը : — Առի՞ւծը : — Ծա՞նճը : — Ծպո՞ւռը :

41. — ԷԱԿԱՆ ԲԱՅ

187. — Էական բայը պակասաւոր է եւ միայն երկու ժամանակ ունի (Սահմ. Ներկայ և Անկասար) : Միւս ժամանակները կը կազմուին ԸԼԼԱԼ բայով :

188. — Աւասիկ Էական բայը՝ ամբողջ .

ՍԱՀ ՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ	Բացարձակ Ապառնի	ՍՏՈՐԱԴԱՍՏԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ
Ներկայ		Ներկայ
Եզ. (ես) եմ	(ես) պիտի ըլլամ	(ես) ըլլամ
(դուն) ես	(դուն) » ըլլաս	(դուն) ըլլաս
(ան) է	(ան) » ըլլայ	(ան) ըլլայ
Յոք. (մենք) ենք	(մենք) » ըլլանք	(մենք) ըլլանք
(դուք) էք	(դուք) » ըլլաք	(դուք) ըլլաք
(անոնք) են	(անոնք) » ըլլան	(անոնք) ըլլան
Անկասար	Անկասար Ապառնի	Անկասար
(ես) էի	(ես) պիտի ըլլայի	(ես) ըլլայի
(դուն) էիր	(դուն) » ըլլայիր	(դուն) ըլլայիր
(ան) էր	(ան) » ըլլար	(ան) ըլլար
(մենք) էինք	(մենք) » ըլլայինք	(մենք) ըլլայինք
(դուք) էիք	(դուք) » ըլլայիք	(դուք) ըլլայիք
(անոնք) էին	(անոնք) » ըլլային	(անոնք) ըլլային
Կասարեալ	ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂ.	ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ
(ես) եղայ	Եզակի	Անեղայ
(դուն) եղար	(դուն) եղի՛ր	Դերբայ
(ան) եղաւ	Յոքնակի	Ներկայ — եղող
(մենք) եղանք	(մենք) ըլլա՛նք	Անցեալ — եղած , եղեր
(դուք) եղաք	(դուք) եղէ՛ք	Ապառնի - ըլլալու ըլլալիք
(անոնք) եղան		

ԱՂՔԱՏԻՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

Բարեկենդանի օր մ'էր, գեղի մը բնակիչները ու-
րախութեան մէջ էին: Փող ու թմբուկ կը հնչէին, եւ
ամէն կողմ խաղ ու խնդում կը լսուէր: Միասին կ'եր-
գէին, կը պարէին, տուներու մէջ ալ կեր ու խում կար:

Միայն մէջ ընտանիք մը կար, որ տանը անկիւնը
քաշուած՝ տրտում նստեր էին, ինչու որ աղքատ էին:

Հայրերնին օտար երկիր գացեր էր, մայրերնին հի-
ւանդ էր, աղաքն ալ անօթի էին: Խեղճերը՝ այնքան
թշուառ վիճակի մէջ՝ կրնա՞յին երթալ ուրիշներու հետ
խնդալ, խաղալ ու բարեկենդան ընել:

Տղոցը մէկը՝ Յակոբ՝ մինչեւ տունին դուռը եկեր
էր, ու կը դիտէր խմբապարը, զոր կը խաղային գե-
ղացիները: Անոնց մէջ էր գեղին մեծաւորը: Չանոնք
տեսնելով՝ Յակոբ, որ շատ անօթի էր, սկսաւ լալ:

Մեծաւորը զայն տեսաւ, քովը կանչեց, հարցոց թէ
ինչո՞ւ կուլայ. եւ որովհետեւ բարեսիրտ ու աղքատա-
սէր անձ մ'էր, շուտ մը մարդ ղրկեց, իր տունէն ու-
տելիք բերել տուաւ՝ աղքատ ընտանիքին համար:

Ուրիշներն ալ անոր ըրածին հետեւեցան: Քանի մը
վայրկեանի մէջ, աղքատ ընտանիքին ա՛յնքան նուէրներ
բերին որ ամիս մը ապրելու կը բաւէր: Անոնք ալ կրցան
բարեկենդան ընել, ընդհանուր ուրախութեան մասնակցիլ:

Հիմա մտածեցէ՛ք թէ Յակոբնք ո՞րչափ երջանիկ
եղան՝ գեղացիներէն օգնութիւն տեսնելով:

166. — Էական բայը խոնարհեցե՛ք ուրախ ածա-
կանին հետ, այսպէս. ես ուրախ եմ, դու ուրախ ես, էն:

167. — Վերի հասուածը օրինակեցե՛ք, եւ usn-
րագծեցե՛ք հական բայերը:

168. — Գրեցե՛ք հական բային բոլոր եղանակնե-
րուն ու ժամանակներուն Ա. դիմերը:

42. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

(Ենթակայ, Բայ եւ Ստորագելի)

189. — Նախադասութիւն կ'ըսուի Ենթակայով,
Բայով եւ Ստորագելով կազմուած խօսք մը:

Օրինակ. — Կաղնիին ծառ է, Շուկը հաւասարիւմ է:

190. — Ենթակայ կ'ըսուի այն բառը որ գործո-
ղութիւնը կատարող անձը կամ իրը կը ցուցնէ:

191. — Բայը այն բառն է որ կը հաստատէ կամ
կը ժխտէ ենթակային վրայ ըսուած բանը:

192. — Ստորագելին է որ կը յայտնէ ենթակային
հանգամանքը: Օր. Չանգալիստունը բարձր է:

Պզտիկ տղաքը փորձառու չեն:

193. — Ենթակայ կ'ըլլան սովորաբար Անուննե-
րը եւ Դերանունները, իսկ Ստորագելի կ'ըլլան Ածական-
նը եւ Գոյականը:

194. — Ենթական ալ, ստորագելին ալ ուղղական
հսկով կը ղրուին՝ Եղակի կամ Յոքնակի:

Օր. Առաքեալները Եկեղեցիին հիմներն եղան:

Մեր նախահայրերը առաքելի մարդիկ էին:

195. — Ստորագելին շատ անգամ բային հետ
միացած կ'ըլլայ: Այսպէս, Էական Բայէն զատ, ամէն
Բայ Ստորագելի գաղափար մը կը պարունակէ:

Օրինակ. — Հայրս գիրք կը շինէ:

(Աս խօսքին մէջ հայրս Ենթակայ է, կը շինէ Բայ
է որ կը պարունակէ Էական Բայ մը (է) եւ Ստորագե-
լի մը (շինող):

196. — Էականէն զատ կարգ մը Բայեր Ստորո-
գելի կ'առնեն, ինչպէս՝ Ըսել, Կոչել, Ընտել, Դնել, Կար-
գել, եւ ուրիշ քանի մը չէզոք եւ կրաւորական բայեր:

169. — Սա խօսքերն ամբողջացուցեք *սեռ բայի մը* զսնեցով (*Նոր Դպրոց, Ա. Պրակ, էջ 93, Հր. 36*):

1. *Խնչը անուշ է* : — 2. *Խնչը քնքուշ է* : — 3. *Խնչը կծու է* : — 4. *Խնչը թթու է* : — 5. *Խնչը քաղցր է* : — 6. *Խնչը փայլուն է* : — 7. *Խնչը կապոյտ է* : — 8. *Խնչը սեւ է* : — 9. *Խնչը ճերմակ է* : — 10. *Խնչը յամառ է* :

170. — Սա խօսքերն ամբողջացուցեք մէյմէկ ըստրոգելի կցելով (*Նոր Դպրոց, Ա. Պրակ, էջ 95, Հր. 39*):

Աշտարակը ... է : — *Տանիքը ... է* : — *Վերաբերակը ... է* : — *Կօշիկս ... է* : — *Տաբատը ... է* : — *Բարտին ... է* : — *Ասեղը ... է* : — *Խոտը ... է* : — *Հեղակը ... է* : — *Կաթը ... է* : — *Արիւնը ... է* : — *Ածուխը ... է* : — *Աւազը ... է* : — *Տղուն մազը ... է* :

171. — Ըսեք, ի՞նչ կ'ընեն հետեւեալ գործիքներով (*Նոր Դպրոց, Դ. Պրակ, էջ 63, Հրահ. 23*):

1. Դերձակը ի՞նչ կ'ընէ Կանգունով, մկրասով, ասեղով:
2. Կօշիկսը » » Դանակով, հերիւնով:
3. Հիւսնը » » Ուրագով, դուրով, գլխով, գամով:
4. Դարբինը » » Փոցով, ունելիով, մուրճով, մանուշով, խաւսոցով, շաղախով:
5. Երկրագործը » » Սայրով, արօրով, բրիչով, տրուխով, մանգաղով, կամկով:
6. Լպուսը » » Թակով, աղեղով, մկրասով, ասեղով:

Ծանօթ. — Դուր կամ Բերիչ (Բիւրքերե), Դիւր (Պուրկու), Շաղախ (Մարգաղ):

43. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻԻՆ (Շար.)

(*Տեռ Բայի եւ Բայ*)

197. — Ենթական կ'ըսուի նաեւ *Տէր Բայի կամ Անուն Բայի որ բայէն առաջ կը դրուի*:

198. — Բայը թիւով ու Դէմքով կը համաձայնի *Տէր բային* հետ: Օրինակներ.

Ես կը ճանչնամ բարեկամներս: — Դուն աղուոր ձայն ունիս եղբւր: — Զաքարիա ինն ամիս համը մնաց: — Մենք դեռ չատ բան սորվելու պէտք ունինք: — Դուք կոխներու մի՛ խառնուիք: — Անոնք ձեզի հետ թող խաղան:

199. — Բայ մը որ մէկէ աւելի գոյական *Տէր Բայի* ունի, յօքնակի երրորդ դէմք կ'առնէ:

Օր. Շուշանիկ, եղբայրն ու իրենց շուներ պարտէզն են:

200. — Երբ բայը այլ եւ այլ դէմքէ *Տէր Բայի* ներ ունի, յօքնակի կը դրուի եւ նախապատիւ դէմքը կ'առնէ:

(Առաջին Դէմքը երկրորդէն նախապատիւ է, եւ երկրորդ Դէմքն ալ երրորդէն):

Օր. Գուն եւ ես պիտի գտնենք դիրքը:

Դուք եւ եղբայրս նաւապետ պիտի ըլլաք:

Որսն'դն ալ, մե՛նք ալ թրջեցանք:

201. — Գոյական *Տէր բային* երրորդ Դէմք կը սեպուին:

202. — *Տէր բայի կրնան ըլլալ* 1. Գոյականը, 2. Գոյականաբար առնուած Ածականը, 3. Դերանունը, 4. Բայերուն Անորոշ Եղանակը:

Օրինակներ. 1. Արեւը կը փայլի. — 2. Աղբաւը մեզ կը կանչէ. — 3. Ես ճամբաս կ'երթամ. — 4. Եթէ խօսիլն արծաթ է՝ լոյսն ոսկի է:

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՑԱԻԵՐ

Բարեկամներէս մէկուն պատմութիւնը ընեմ ձեզի : Աս տղան դպրոցէն ելլելէ ետքը, գործ չգտաւ անմիջապէս : Մայր մը ունէր եւ երկու քոյր. անոնց պիտի օգնէր : Ինչ ընէր խեղճ տղան, ստիպուեցաւ՝ երկաթագործի մը քով աշակերտ ըլլալ : Շաբաթը պզտիկ բան մը կ'առնէր, առտուընէ մինչեւ իրիկու կը չարչարուէր. բայց շատ քաջ էր տղան, չյուսահատեցաւ, իր մօրը սիրուն համար ամէն նեղութիւն քաշեց, վերջապէս այսօր նշանաւոր երկաթագործ մ'եղաւ : Հիմա երջանիկ է ինքը եւ երջանիկ ըրած է իր մայրն ալ :

132. — Վերի հասուածը օրինակեցե՛ք՝ usուագծելով բայերը :

133. — Նոյն հասուածին մէջ ո՛ր բառերը դերանուն են եւ ի՞նչ հոլով :

134. — Սա բառերը մէյմէկ իօսփի մէջ գործածեցե՛ք՝ 10. Իբրեւ Անորո՞ւ ածական եւ 20. Իբրեւ Անորո՞ւ դերանուն :

Ամէն, մէկ քանի, այսինչ, ասանկ, ոչ մէկ, բոլոր :

135. — Փակագծեալ բայերը Տե՛ր Բայիններուն համաձայնեցուցե՛ք :

10. Խահուէն ու թէյը խմելիք (ըրրալ) . 20. Ես եւ հայրս մէկ (ըրրալ) . 30. Ճամբորդն ու պանդոկապետը (կռուիլ) 40. Մենք ու մեր բարեկամները ժամերով (փաշել) : 50. Հայրս ալ, դուն ալ (ծխել) . 60. Դուն եւ ես (զտել) զիրար . 70. Ես ալ, դուն ալ խաղը (սիրել) :

44. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ (Շար.)

Բային ենդիրները

203. — Բային խնդիրն այն բառն է որ անոր իմաստը կ'ամբողջացնէ, որով Լրացուցիչ ալ կ'ըսուի :

204. — Երկու տեսակ խնդիր կայ. Սեռի խնդիր, Բնութեան խնդիր :

205. — Սեռի խնդիրը ցոյց կուտայ այն առարկան, որուն վրայ գործողութիւն կը կատարէ ենթական : Օր. Հրեաները խաչեցին Յիսուսը :

206. — Սեռի խնդիր կ'ըլլան Անունն ու Դերանունը, Հայցական հոլով, եւ միշտ ներգործական Բայերուն հետ կը գրուին :

207. — Սեռի խնդիրը կը գտնուի զո՞վ կամ ի՞նչ քանը հարցումով : Օր. Ի՞նչ գիտէ չէ՞ք ճանչնար :

Աղայիսն կոտրեց պնակները :

208. — Բնութեան խնդիրը ամէն բայի հետ կըրնայ գտնուի՛լ՝ Տրական, Բացառական եւ Գործ. հոլովով : Օր. Յովսէփ մեծ բարիք ըրաւ Իրայեղացիներուն (Տր.) :

Այլսատասիրութիւն սորվինք մեղուէն (Բաց.) :

Եզրայրս առն գնեց իր դրամով (Գործ.) :

209. — Բնութեան խնդիրը կը գտնուի սա հարցումները բային կցելով՝

Անձերու համար

Իրերու համար

Տրական. Որո՞ւ, որո՞նց, Ի՞նչ բանի, Ի՞նչ բաներու
Բաց. Որմէ՞, որոնցմէ՞, Ի՞նչ բանէ, Ի՞նչ բաներէ
Գործ. Որով՞, որոնցմով, Ի՞նչ բանով, Ի՞նչ բաներով

210. — Բնութեան խնդիր են նաեւ այն բառերը որոնց քով կը գտնուին մեջ, Տակ, վրայ, Բոլ, եւլն :

Օր. Ա՛ռ սա խնձորները եւ պայուսակիր մեջ լեցուր : Մտին Տակ ո՞վ պառկեր է : Ձեռքիդ վրայ բիծ մը կայ : Դնա՛ պաշին Բոլ նստէ :

136. — Էական բայը խոնարհեցեք անհոգ ան-
կանին հետ ժխտական ձեւով, այսպէս. Ես անհոգ չեմ,
դու անհոգ չես, եւ այլն:

137. — Սա արմատներուն բայերը գտեք (Նոր Դրա-
րոց, Գ. Պրակ, էջ 68, Հրահ. 38):

10. Մշակ, երգ, փոր, շար, գործ, վառ, հերկ,
ներկ, եփ, ծեփ, ծեծ, ծիծ:

20. Խօսք, պտոյտ, դադար, շարժ, կանգուն, փայլ,
բոյս, խորոված, հալք, եփ, ուռ, հոլով, ծիւ:

30. Հոգ, մոյր, խաղ, որս, յոյս, հաղ, երեր,
ծուխ, մուխ, դող, շող, կաղ, պղպուռ, ջանք:

138. — Պատահաւ հարցումներ ընելով՝ բայերուն
խնդիրները գտեք:

1. Խորայեւացիները կարծիր ծովէն անցան: —
2. Անգութ տղայ մը թռչունին բոյնը աւրչակեց: —
3. Ս. Մեսրոպ Մաշթոց ձեւաւորեց հայերէն աթու-
թանները: — 4. Աքաաբի արիւնը չունեցող լափեցին:
- 5. Քեզի՛ տե՛ս ինչ ընծաներ բերեր եմ: — 6. Ինձ-
մէ ինչո՞ւ կը խորշիս: — 7. Անոր չինած գիրքը չի՛ կար-
դացուիր: — 8. Ատոնք ինչո՞ւ կը պատուես: — 9.
- Վախցի՛ր Աստուծոյ չվախցողէն: — 10. Մեր ամաննե-
րը ծակ են, ձերիններով ջուր պիտի կրենք: — 11.
- Ամէնուն ալ տուէ՛ք թող զրկանք չըլլայ խեղճերուն:
- 12. Շատ բան պարտական եմ քեզի: — 13. Այս
օգնութիւնը քեզմէ կը սպասեմ:

139. — Ինչ կ'ընեն հետեւեալ անձեր (Նոր
Դրարոց, Ե. Պրակ, էջ 61, Հրահ. 4):

1. Հովիւր. 2. Նախրապանը. 3. Խոզարածը. 4.
- Դուարարոյժը. 5. Մեղուարոյժը. 6. Շերամարոյժը. 7.
- Թռչնարոյժը. 8. Աւանդապանը. 9. Կնքապանը. 10.
- Բերդապանը. 11. Անտառապանը. 12. Գաղտնապանը.
13. Խորհրդապանը. 14. Խոստմնապանը. 15. Օրինա-
պանը. 16. Խոստմնադրուժը, երգմնադրուժը, ուխ-
տադրուժը, սիրադրուժը, օրինադրուժը:

45. — ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

211. — Դրաբարի մէջ քանի մը գիրքեր կան որ
անունէն առաջ դրուելով՝ այլ եւ այլ հոլովներ կը չի-
նեն, եւ կը կոչուին նախդիր: Ատոնք են զ, ի, յ:

212. — Ի եւ յ միեւնոյն են. ի կը դրուի բաղա-
ձայնէ առաջ, իսկ յ կը դրուի ձայնաւորէ առաջ:

Օրինակ. Ի սանարի, յերկինս:

213. — Զ նախդիրը Հայցական կը չինէ:

Օրինակ. Կը պաշտենք զԱստուած, կը ճանչնամ զեզ:

214. — Ի եւ յ Տրական, Բացառական եւ Ներ-
գոյական (*) կը չինեն:

(*) Ներգոյականը զրաբարի հոլով է որ մեզ կը նշանակէ:

Օրինակ. Ի տուն, յանապատ, ի տանէ, յանապատէ,
ի տան, ի Բեթղէհէմ, ի ծնանիւն:

Ատոնք զրաբար ձեւեր են. աշխարհաբարի մէջ նախ-
դիրները ջնջուած ըլլալով՝ կը կոչուին աննախդիր հո-
լով եւ հետեւեալ կերպով կը գործածուին.

10 Աննախդիր Հայցական որ ուղղականի ձեւ կ'ըլլայ
քանի որ զ գիր չունի: Օր. Սա մարդը կանչէ:

20 Աննախդիր Տրական՝ Ուղղականի ձեւով:

Օր. Մեր տունը (եկե) հրաւիրեցինք: Պոյս (Սքաւ-
պոյս) հասանք:

30 Աննախդիր Ներգոյական՝ Ուղղականի ձեւով:

Օր. Եղբայրս Պոյս (Սքաւպոյս) մնաց: Վերի սեւ-
եակն (osus) է: Գաւազանս ձեր տունը (եկե) մոռցայ:

4. Աննախդիր Ներգոյական՝ Տրականի ձեւով:

Օր. Ժամանակին (վագրիմե) ճամբայ ելէք: Պզի-
կոքեանս (յօճուգղղըմե) քիչ մը ծոյլ էի: Ամէն սեւ-
նեղուս (կօրսիւյիւմե) կը բարեւեմ:

50 Աննախդիր Բացառական՝ Տրականի ձեւով:

Օր. Շատ աշխատեղուն (աշխտըղըմե) նիհարցեր է:
Նոր Գիրքի մէջ ինչ Դասերն են

180. — Ի՞նչ հոլով են շեղագիր բառերը եւ ի՞նչ սեռակ խնդիր են:

- Ա. 1. Սա Գիրքը կարդա':
 2. Սամիսունի աշուրները փորեցին:
 Բ. 1. Բամբասողի ձեռք խնկայ:
 2. Մեր վրանք մտանք:
 Գ. 1. Եղբայրս Յունաստան մնաց:
 2. Դուք գիտը կեցէք:
 Դ. 1. Ասեկին չհասաւ:
 2. Տղայուքեանս ճանչցայ զինքը:
 Ե. 1. Շփոթելուն՝ լեզուն կապուեցաւ:
 2. Շատ խօսելուն՝ յոգնած է:

181. — Վերի օրինակներուն համեմատ, աննախդիր հոլովներու հինգ ձեւերուն վրայ մեյմեկ օրինակ գտէ:

182. — Սա բայերուն արմատները գտէ (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, եջ 55, Հր. 3):

1. Իշխել, 2. Բարոզել, 3. Քննել, 4. Շինել, 5. Տիրել, 6. Թագաւորել, 7. Եղբայրանալ, 8. Ընկերանալ, 9. Ծռիլ, 10. Մեծնալ, 11. Խենթենալ, 12. Յածնալ, 13. Տաքնալ, 14. Պաղիլ, 15. Փայլիլ, 16. Դեղնիլ:

183. — Ի՞նչ ժամանակ, ի՞նչ եղանակ, ի՞նչ քիւ եւ ի՞նչ դեմք են եական բային սա ձեւերը.

Ըրային, կ'ըրային, կ'ըրան, եղի'ր, եղող, ըրա՛նք, էի, մի՛ ըրաք, պիտի ըրայ, պիտի ըրայիք:

184. — Նոյն բայերուն քով դրե՛ք սե՛ր բայիներ, եւ ստորագելիներ, այսպէս.

Պե՛տք էր որ այս տղա՛ն բարեկիրք ըրային:

185. — Սա հարցումներուն պատասխանեցէ (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, եջ 58, Հր. 64):

1. Ծառը ի՞նչ կ'ըլլայ. — 2. Ծառին պտուղը ի՞նչ կ'ընեմ. — 3. Ծառին ի՞նչ կ'ընենք վրան մագլցելու համար: — 4. Ծառեն վար ի՞նչ եղայ: — 5. Ծառով ի՞նչ եղած է պարտէ՛ղը: — 6. Ծառը ի՞նչ կ'ընեմ կացինով:

46. — ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

215. — Ինչպէս տեսանք, բայերը այլեւայլ խընդիրներ կ'առնեն.

1⁰ Սեռի խնդիր՝ որ Հայցական հոլով կ'ըլլայ (Անուն, Դերանուն, Դերբայ):

2⁰ Բնութեան խնդիր՝ որ կ'ըլլայ Տրական, Բացառական, Դործիական հոլով կամ ասոնց աննախդիր ձեւը, աննախդիր ներգոյական հոլովը եւ՝ մեջ, սակ, վրայ, քով, եւայլն նախադրութիւններուն քովի բառը:

216. — Խնդիր կամ լրացուցիչ կ'առնեն նաեւ.

1⁰ Անունը. — Օր. Որտորդին մախաղը երէնքերով լեցուն է: (Հոս որտորդին բառը, որ մախաղ Տէր բային յատկացուցին է, լրացուցիչ է անոր):

2⁰ Ածականը. — Օր. Հինգ կանգուն լայն, շատերուն սիրելի, մեզի անծանօթ, ձեզմէ երջանիկ, ամենեկն աղկարը, եւայլն. ուր շեղագիր բառերը լրացուցիչ են:

Գիտ. — Ածականները կ'առնեն Ուղղական, Տրական, Բացառական եւ Դործիական հոլով խնդիրներ:

3⁰ Դերբայները կամ Անորոշ Եղանակը բայերուն.

Օր. Ձուկ որսալ, դպրոցէն փախչող, շաք լուացող, շունըը հատած, ջուրը քամուելիք:

Գիտ. — Դերբայները նոյն հոլով խնդիր կ'առնեն, ինչ որ իրենց Բայը կը պահանջէ:

Օր. Մարդուս արիւնը (Հայց.) քամող ազրուկները: Շուքէն (Բաց.) վախցող աղայ: Իր եղովը (Դործ.) տապկուող ընտանիք: Մահուան (Տրական) դիմող հիւանդ:

Գիտ. — Դոյականաբար առնուած Դերբային քով կրնայ ըլլալ Սեռական հոլով Բացկացուցիչ, փոխանակ Սեռի խնդիրի, Օրինակ. Տիեզերքի ստեղծողը՝ փոխանակ ըսելու՝ Տիեզերքը ստեղծողը:

Ս Ո Ւ Ա Կ Ը

Սոխակը, որ կ'ըսուի նաեւ պլպուլ, պալիկ՝ փափ-
կիկ թռչուն մ'է: Փայլուն փետուրներ չունի: Պարզ
եւ անշուք փետուրներով ծածկուած է՝ թուխ գոյնով:
Կ'ըսեն թէ իր բոյնը շինելու մէջ վարպետ չէ: Միայն
երգել՝ գիտէ: Բայց՝ երբ երգէ՝ ամէն բան կը լռէ՝ լսե-
լու համար անոր անուշ ճառադուհին ու գողարիկ դեղ-
գեղը՝ մերթ աշխոյժ, զուարթ ու բարձր՝ մերթ, մեղմ՝
ծանր ու մելամաղձոտ:

186. — Օրինակեցե՛ք այս հասուածք եւ գոց սոր-
վեցե՛ք:

187. — Նոյն հասուածին մեջ որակական ամա-
կաններ որո՞ց ե՛ն:

188. — Սա բայերուն արմատները գտե՛ք (Նոր
Դպրոց, Գ. Պրակ էջ 70, Հրահ. 44):

1. Ծամբորդել, խաղալ, խաչել, խոցել, պատնել,
պատել, բրել, հերկել, բժշկել, դեղել, մորթել, շնորհել,
վաստկիլ, ծախել, եռալ, խօսիլ, հոգալ, աղալ, փայլիլ,
ծծել, ձծել, ծաղկիլ, սողալ, շաղալ, շարժիլ, քարել,
արիւնել, կասկածիլ, խոցել, կրակել, լարել, ծլիլ:

2. Գոցել, կարճել, նեղել, խոնարհիլ, լուսաւորել,
մօտիլ, փառաւորել, պակսիլ, փակել, չռայիլ, մեծ-
նալ, ուժոյձալ, ծածկել, հաստատել, ժանգոտիլ,
նուազիլ, արձակել, դանդաղիլ, յաճախել:

189. — Սա բառերը մէյմէկ խօսքի մեջ գործա-
ծեցե՛ք իբրեւ Սեւի խնդիր եւ իբրեւ Բնութեան խնդիր:

1⁰ Հրաման, դանոնք, ծնելը, խօսածը:

2⁰ Թագաւորին, անոնց, տարուան մէջ, տունէն:

190. — Սա ամական դերբայներուն քով մէյմէկ
Գոյական դրե՛ք (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 72, Հր. 66):

Նխած, փայլող, պատռած, տեսնելու, պժգալու,
լուսաւորուած, ընդունուած, պողացող, մշակուած,
չափուած, ձեւուած, վարձուած, քալող, բարկացող,
մեռած:

19. — Ա. ԼՅՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ՍԻՐԵԼ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ		Ապառնի		ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ
Ներկայ		Պիտի	սիրեմ	Ներկայ եւ Ապառնի
Կը		»	սիրեմ	Սիրեմ
»		»	սիրէ	Սիրեմ
»		»	սիրեմք	Սիրէ
»		»	սիրէք	Սիրեմք
»		»	սիրեն	Սիրէք
»		Ապառնի Անկասար		Սիրեն
»		Անկասար		Անկասար
Անկասար		Պիտի	սիրէի	Սիրէի
Կը		»	սիրէիր	Սիրէիր
»		»	սիրէր	Սիրէր
»		»	սիրէինք	Սիրէինք
»		»	սիրէիք	Սիրէինք
»		»	սիրէին	Սիրէիք
»		»	սիրէինք	Սիրէինք
Կասարեալ		ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ		ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ
Սիրեցի		Ներկայ եւ Ապառնի		Աներեւոյթ
Սիրեցիր		Եզակի		Սիրել
Սիրեց		Սիրէ՛		Դերբայ
Սիրեցինք		Յոգնակի		Ներկայ Սիրող
Սիրեցիք		Սիրեմք		Անցեալ Սիրած,
Սիրեցին		Սիրեմք		Սիրեր
»		Սիրեցէ՛ք		Ապառնի Սիրե-
				լու, սիրելիք

Ա. լծողութեան բայեր. — Գրել, գրկել, պրկել, զրկել, հերկել,
ներկել, պարել, շարել, բարել, լարել, խորել, կարել, հարել, ճարել,
մարել, զարդարել, ձեւել, ներել, տրել, եւայն:

ԿՐԱԿԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ատենօք, երբ Հայերը քրիստոնեայ չէին՝ այլ կռապաշտ, բաց տեղեր կրակ կը վառէին ի պատիւ իրենց Միհր չաստուածին, որ արեն ու կրակը կը ներկայացընէր միանգամայն: Կրակը, ինչպէս նաեւ ամէն բան կը պաշտէին. երիտասարդները մէկ կողմ՝ ու օրիորդները միւս կողմ՝ պար բռնած կը խաղային, կը ցատկէին բոցերուն վրայէն: Այդ սովորութիւնը հիմայ ալ կայ: Թաղերուն մէջ փախաթներ ու կողովներ կը վառեն, զոր ժողովուրդը Տերընսա կը կոչէ: Յոյներն ալ ունին, որ է Աթեշ կեճեսի:

191. — Օրինակեցիք աւ հասուածք եւ ստորագծեցիք Բայերը՝ մեկ գիծով, Տեր բայիներ՝ երկու:

192. — Սա հարցումներուն պատասխանեցիք:

1⁰ Ինչ է կրակապաշտութիւն. — 2. Հիները ինչ բաներ կը պաշտէին. — 3⁰ Երբ կուգայ Տեառնընդառաջի տօնը (Տերընսա). — 4⁰ Ինչ սովորութիւններ կան այդ տօնին յատուկ:

193. — Սա Ածականներէն կազմեցիք Գոյականներ եւ Բայեր (Նոր Դպրոց, Դ. Պրակ, էջ 63, Հր. 24):

Բարերար, փայլուն, մեծ, ուղիղ, մաքուր, սուրբ, աղօտ, մութ, սուտ, պատուաւոր, սխալ, չողուն, ժպտուն, բարձր, խոնարհ, նեղ, ճերմակ, լայն, ծուռ, բռնի, սաստիկ, յամառ, դանդաղ, աղտոտ, երկար, չար, կայտառ, ցցուն, ցայտուն, կարկառուն, քարոտ, սիրուն, հաճելի:

194. — Նոյն Ածականներուն քով Գոյական մը դրեք, այսպէս. — Բարերար խրատ փայլուն աջ:

195. — Միտել Բային վրայ խոնարհեցիք ներել:

48. — Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻԲ

217. — Նեկ վերջաւորող քանի մը Բայ՝ Ա. Լծորդութեան տիպար ձեւէն տարբեր կը խոնարհին, անոր համար որ ասոնց Ն գիրը արմատական չէ: Ասոնք են.

1⁰ Գտնել, մտնել, եղել (եղնել), իջնել, հեծնել, տեսնել:

2⁰ Առնել, խածնել, քփնել, սրագնել:

Օրինակներ՝ Ա. Խումբէն

Կասարեալ. — Գտայ, մտար, ելաւ, իջանք, հեծաք, տեսան:

Հրամայական. — Գտի՛ր, մտի՛ր, ելի՛ր, իջի՛ր, հեծի՛ր, տեսի՛ր, եւն.:

Անցեալ Դերբայ — Գտած, մտած, ելած, իջած, հեծած, տեսած, եւն.:

Օրինակներ Բ. Խումբէն

Կասարեալ. — Առի, խածիր, քփաւ, սրագին:

Հրամայական. — Առ, խա՛ծ, քփա՛ւ, սրագէ՛ր:

Անց. Դերբայ. — Առած, խածած, քփած, սրագած:

218. — Ուցանել վերջաւորող բայերն ալ նոյն ձեւերուն մէջ տարբեր կ'ըլլան: Ասոնք են՝ Ծանուցանել, Մատուցանել, Կառուցանել, Սնուցանել, Հասուցանել, եւն.:

Օրինակ

Կասարեալ. — Ծանուցի, ծանուցիր, ծանուց, ծանուցինք, ծանուցիք, ծանուցին:

Հրամայական. — Ծանուցո՛ւր, ծանուցէ՛ք:

Անցեալ Դերբայ. — Ծանուցած, ծանուցեր:

219. — Ա. Լծորդութենէն քանի մը բայեր ալ տիպար ձեւէն կը տարբերին: Ասոնք են. բերել, դնել, զարնել, ընել, ըսել, ուտել, եւն. որոնց վրայ պիտի խօսինք իր կարգին:

196. — Իբրեւ մեկ բայ խոնարհեցեք սա բա-
յերը .

Դռնել , ժռնել , ելլել , իջնել , հեծնել , տեսնել :

197. — Սա Բայերունց Եղանակը , Ժամանակը ,
Թիւր , Դեմք որոշեցեք :

Առած , խածնելու , թքնող , պագեր , ա'ռ , պագի ,
կը պագնէր , պիտի խածնեմ , թքաւ , խա'ծ , թքած ,
առիւր , խածի , թքի , պագնելու , պագինք , առնենք :

198. — Սա բառերունց սկիզբը մէյմեկ Նախադաս
Մասնիկ դրեք .

Ընթերակից , բերել , դատել , արձակ , բնական ,
անուն , սպայ , դարձ , արիւն , դիր , փոփոխ , դաշ-
նակ , կապ , դասել , փակել , դաս , կարծիք , գիծ , դարձ :

Նախադաս մասնիկներն են : — Առ , առս , բաղ ,
հաւ , զեւ , դեւ , ենթ , հաւ , հաւ , վեւ , յաւ , նեւ , շաղ ,
շար , պար , ստոր , սար , տաւ , փոխ :

199. — Սա Գոյականներունց Բով մէյմեկ Ածական
դրեք քերութիւնց նշանակող (Նոր Դպրոց , Ե . Պրակ , էջ
62 , Հրահ . 6) :

Օր . Յամառ էշ , օրեկ հաց , եւն . :

էշ , հաց , վարմունք , զաւակ , բնաւորութիւն ,
կշիւ , շէնք , ծառայ , ընկեր , պաշտօնեայ , բժիշկ ,
լոյս , սիրտ , հոտ , օդ , կապերտ , հայր , թեւ , տղայ ,
գործաւոր , կտակ , բանջարեղէն , ջուր :

200. — Նոյն Գոյականներունց Բով լաւ յատկու-
թիւնց նշանակող Ածական մը դրեք :

Օր . Տոկուն էշ , քարտ հաց , ազնիւ վարմունք , եւն . :

49. — Բ . ԼՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ . — ԽՕՍԻՒ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ	Ապառնի	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ
ԵՂԱՆԱԿ	Պիտի խօսիմ	ԵՂԱՆԱԿ
Ներկայ	» խօսիս	Ներկայ ու Ապառնի
Կը խօսիմ	» խօսի	Խօսիմ
» խօսիս	» խօսինք	Խօսիս
» խօսի	» խօսիք	Խօսի
» խօսինք	» խօսին	Խօսինք
» խօսիք		Խօսիք
» խօսին	Ապառնի Անկատար	Խօսին
Անկատար	Պիտի խօսէի	Անկատար
Կը խօսէի	» խօսէիր	Խօսէի
» խօսէիր	» խօսէր	Խօսէիր
» խօսէր	» խօսէինք	Խօսէր
» խօսէինք	» խօսէիք	Խօսէինք
» խօսէիք	» խօսէին	Խօսէիք
» խօսէին	ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ	Խօսէին
Կատարեայ	ԵՂԱՆԱԿ	ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ
Խօսեցայ	Ներկայ եւ Ապառնի	ԱՆԵՐԵՆՈՅ
Խօսեցար	Եզակի	Խօսիլ
Խօսեցաւ	Խօսէ'	Դերբայ
Խօսեցանք	Յոգնակի	Ներկայ — Խօսող
Խօսեցաք	Խօսի'նք	Անցեալ — Խօսած ,
Խօսեցան	Խօսեցէ'ք	Խօսեր
		Ապառնի Խօսելու
		Խօսելիք

Բ . ԼՆՈՐՈՐԵԲԱՆ ԲԱՅԵՐ . — Նայիլ , հալիլ , մաշիլ , խաշիլ , հո-
սիլ , վարանիլ , ալարիլ , դալարիլ , տարակուսիլ , զգուիլ , զանիլ , զան-
գատիլ , պատուիլ , զարհուրիլ , հաւնիլ , տառապիլ , խուսափիլ , կէն .

ՕՐԷՆՔ ԳԻՏՆԱԼ

Ջաղացականի մը որդին, Սարգիս, տասնըհինգ տարեկան տղայ մ'էր: Չար չէր, բայց մէկ պակասութիւն մը ունէր որ իր ծնողքին շատ դժուար կուգար. — անհնազանդ էր, եւ կարելի չէր եղած զայն ուղղել՝ ոչ յանդիմանութեամբ, ոչ պատիժով:

Դպրոցին մէջ ալ նոյնն էր: Սարգիս, ինչպէս ծնողքին, այնպէս ալ վարժապետին խօսքը մտիկ չէր ընել, եւ շատ անգամ ասոր համար պատժուեցաւ: Երբ մեծցաւ ու մարդ եղաւ, այն ատեն էր որ հասկցաւ թէ պէտք է օրէնքներուն հնազանդիլ:

Շատ անգամ, պաշտօնական լրագիրներուն մէջ կամ պատերուն վրայ՝ ժողովուրդին օգտակար բաներ կը ծանուցանէր թաղապետութիւնը: Սարգիս փոյթ չէր ընել զանոնք կարդալու, սորվելու, գործադրելու:

Աս անհոգութեան զոհ տուաւ իր շունը՝ Թօմպիկը: Հրաման եղած էր որ շուն ունեցողները փողոց չհանեն, վասն զի գեղին մօտ կատաղած շուն մը տեսնուել է, որ գեղին շուները խածելը վերաւորել է: Սարգիս իր Թօմպիկը փողոց հանած էր. մէկ մ'ալ խեղճ կենդանին արիւնթաթախ տուն դարձաւ:

Այն ատեն միայն հասկցաւ Սարգիս թէ պէտք է հրամաններուն հնազանդիլ. — բայց թանք բանէն անցած էր: Հարկ եղաւ սպաննել Թօմպիկը, որպէս զի ուրիշ շուներու ալ չտայ իր հիւանդութիւնը:

201. — Վերի հասուածը օրինակեցիք եւ Բայերը ստրագծեցիք:

202. — Որոշեցիք նոյն բայերուն լծորդութիւնը՝ զաւ զաւ գրելով աներեւոյթներ:

203. — Խոնարհեցիք եւ զիտ կը մեկնիմ խօսքը:

50. — Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԴԻՏՆԻՔ

220. — Նիլ վերջացող կարգ մը բայեր, որոնց ն գիրը արմատական չէ, տիպար ձեւէն կը տարբերին: Ասոնք են՝ 1. Հասնիլ, հասնիլ, հագնիլ, մեռնիլ, անցնիլ, բռնիլ, ծնիլ, սնիլ:

2. Սկսիլ, փրքիլ, պոծիլ, նսիլ:

Օրինակներ՝ Ա. Խումբէն

Կասարեալ. — Հասայ, հատար, հագաւ, մեռանք, անցաք, բռնան: Ծնայ, սնար, սնաւ, եւայլն:

Հրամայական. — Հատի՛ր, հագէ՛ք:

Անցեալ Դերբայ. — Հասած, հատած, մեռած, անցած, բռնած: Ծնած, սնած:

Օրինակներ՝ Բ. Խումբէն

Կասարեալ. — Սկսայ, սկսար, սկսաւ, սկսանք, սկսաք, սկսան:

Հրամայական. — Սկսէ՛, սկսէ՛ք, եւայլն:

Անցեալ Դերբայ. — Սկսած, սկսեր: Ծներ, սնած:

221. — Զիլ վերջաւորող քանի մը բայերու արմատական ժամանակները բացառիկ ձեւով կ'ըլլան: Ասոնք են՝ Դպչիլ, բռչիլ, կպչիլ, փախչիլ, փակչիլ, փղչիլ:

Օրինակ

Կասարեալ. — Դպայ, թռար, կպաւ, փախանք, փակաք, փղան:

Հրամայական. — Դպի՛ր, դպէ՛ք:

Անցեալ Դերբայ. — Դպած, դպեր, եւայլն:

222. — Իսկ՝ կառչիլ, հանգչիլ, խրճչիլ, քախչիլ, կը խոնարհին Խօսիլ ձեւին համեմատ:

223. — Տանիլ բայն ալ տիպար ձեւէն կը տարբերի՝ արմատական ժամանակներուն մէջ (Կատարեալ, Հրամայական եւ Անցեալ Դերբայ):

Օրինակ. — Տարի, տարիւ, տարաւ: Տա՛ր, տարե՛ք, տարած:

204. — Իբրեւ մեկ Բայ խոնարհեցե՛ք .

1⁰ Հագնիլ , մեռնիլ , անցնիլ , բուսնիլ , ծնիլ , սնիլ :

2⁰ Սկսիլ , փրթիլ , պրծիլ , նստիլ , դաշիլ , թռչիլ :

205. — Գոյականաբար գործածուած անսկան-
ներուն փոքր դրեք նոյն Ածականներուն իմաստը շուտ-
փող Գոյականներ (Նոր Դպրոց , Թ . Պրակ , հջ 57 , Հր .
16) . Օր . Հասուն սանձերը կերե՛ք , խակ սանձերը պահեցե՛ք :

1⁰ Հասունները կերե՛ք , խակերը պահեցե՛ք : —
2⁰ Աշխատասերները թող վարձատրուին , ծոյրերը թող
պատժուին : — 3⁰ Արդարներուն խիղճը հանդարտ է ,
մեղաւորները հանգիստ չեն քնանար : — 4 . Հիններս
հանցի , նորերս հագայ : — 5⁰ Մաքուրները կը պահեմ ,
աղտոտները կը լուամ : — 6⁰ Բարին կը սիրուի : —
7 . — Կակուղը կե՛ր , ջորն ալ շունին տուր : 8 . — Խե-
ղացին անխելիքն լաւ է : 9 . Խելացիին հետ քար կրէ ,
անխելիին հետ եղինձ մի՛ ուտեր :

206. — Սա օրինակներուն պէս խօսքեր շինե-
ցե՛ք եզակի եւ Յոգնակի՝ Դուն էական Դերանունով :

Օր . Ես պտուղ կը քաղեմ (Ես՝ Տէր Բայի)
Իմ է աս գրելը (Իմ՝ Յատկացուցիչ)
Ինծի հաց տուր (Ինծի՝ Բնութեան Խնդիր)
Ձիս մի՛ ծաղրեր (Ձիս՝ Սեռի Խնդիր)
Ինձմէ մի՛ հեռանար (Ինձմէ՝ Բնութեան »
Ինձմով մի՛ զբաղիր (Ինձմով՝ » »

207. — Սա խօսքերը Յոգնակի քրեք (շարժում
նշանակող բայեր) :

Մարդը կը քալէ , ծովը կը փրփրի , անիւը կը
թաւալի , շոգենաւը կ'ընթանայ , թռչունը կը թռչի ,
ձուկը կը լողայ , գորտը կը ցատքէ , արիւնը կը հոսի ,
շոգեկառքը կը սուրայ , հովը կը փչէ , մողէզը կը սողայ ,
ձին կ'արշաւէ , կշռոցը կը ճօճի , կառքը կը թաւալի ,
ուրը կը ցատքէ , երկիրը կը դառնայ , սիրտը կը բաբա-
լաւէ , գետը կը հոսի , շանթը կը փայլատակէ :

51. — Գ . ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ . — ԿԱՐԴԱԼ

ՍՈՂՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ		Ապառնի		ՍՏՈՐԱԳԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ	
Կը	Ներկայ	Պիտի	Կարդամ	Ներկ . եւ Ապառնի	
	կարդամ	»	կարդաս	կարդամ	
	» կարդաս	»	կարդայ	կարդաս	
	» կարդայ	»	կարդանք	կարդայ	
	» կարդանք	»	կարդաք	կարդանք	
	» կարդան	»	կարդան	կարդաք	
Կը	Անկատար	Ապառնի Անկատար		կարդան	
	կարդայի	Պիտի	կարդայի	Անկատար	
	» կարդայիր	»	կարդայիր	կարդայի	
	» կարդար	»	կարդար	կարդայիր	
	» կարդայինք	»	կարդայինք	կարդար	
	» կարդային	»	կարդային	կարդայինք	
Կատարեալ	կարդացի	ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ		կարդային	
	կարդացիր	Ներկայ եւ Ապառնի		ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ	
	կարդաց	եզակի		ԱՆԵՐԵՆՈՅ	
	կարդացինք	Կարդա՛		կարդալ	
	կարդացիք	Յոգնակի		Գերբայ	
	կարդացին	Կարդա՛նք		Ներկայ — Կարդալ	
		Կարդացե՛ք		Անց . Կարդացած , կարդացեր	
				Ապառ . Կարդա- լու , կարդալիք	

Գ . Լծորդութեան բայեր . — Ֆսալ , ֆշալ , տքալ , մխալ , ճխալ ,
սոսկալ , յոխորտալ , արտորալ , ջանալ , գնալ , մնալ , ոռնալ , տնտնալ ,
հնհնալ , լուալ , զոռալ , սարսուալ , տքալ :

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Վաղամեռիկ բանաստեղծը երկաթագործի մը որդի էր, որ աղայ հասակէն ցոյց տուաւ բանաստեղծական հանճարը:

Երիտասարդ բանաստեղծը (զոր Իւսիլիսարի Սոխակ կոչեցին) բաւական քերթուածներ թողած է, — տասն- եւութամեայ միտքի երկեր, որոնք իր աղնիւ սիրտն ու առաքինի վարքը կը բնորոշեն: Տասնէն աւելի Ողբերգութիւններ ու Թատրերգութիւններ ալ գրած է որոնցմէ մէկ քանին լոյս տեսան մահուանէն վերջը:

Դուրեան՝ իր բանաստեղծ՝ բարձր տեղ մը կը բռնէ հայ գրագէտներու մէջ. ամէնազգայուն սիրտ, վառ- վրձուն երեւակայութիւն, բնատիպ հանճար. — ասոնք էին երիտասարդ բանաստեղծին յատկութիւնները:

Ողբացեալ հեղինակին երկաթորութիւնները լոյս տեսան Տաղի եւ Թատրերգութիւնի անունով:

Ծնած է Իւսիլիտար, 1851ին: Իր ուսումն առաւ Ճեմարանին մէջ, հազիւ քսան տարեկան մեռաւ եւ իր մարմինը կը հանգչի Իւսիլիտարի գերեզմանատունը:

208. — Վերի հասուածը օրինակեցի՛ք եւ ապա վերլուծեցի՛ք Գոյականները:

209. — Գտե՛ք նաեւ Ամականները եւ որոեցե՛ք անոնց տեսակը:

210. — Որոեցե՛ք նոյն հասուածին պարունակած Պարզ, Բարդ եւ Ամանցեալ բառերը:

211. — Ի՞նչ ըսել է Բանաստեղծ, քերթուած, երկ, արտայայտութիւն, ողբերգութիւն, քատրերգութիւն, գրագէտ, երեւակայութիւն, յատկութիւն:

212. — Նոյն ինք բառերով մեյմէկ խօսք շինեցե՛ք:

213. — Իբրեւ մեկբայ խոնարհեցե՛ք սա վեց բայերը:

Փոքրալ, խաղալ, պոռալ, գրալ, ջանալ, աղալ:

52. — Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅՅՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

224. ՆԱԼ վերջացող բոլոր բայերը Արմատական ժամանակներու մէջ կը տարբերին տիպար ձեւէն: Օրինակ.

Կատարեալ. — Ունեցայ, ունեցար, ունեցաւ, ունեցանք, ունեցաք, ունեցան:

Հրամայական. — Ունեցի՛ր, ունենա՛նք, ունեցէ՛ք:

Անց. Դերբայ. — Ունեցած, ունեցեր, եւայլն:

225. — ՆԱԼ վերջացող բայերուն ցանկը.

Բարկանալ, խոտտանալ, փառնալ, հասկնալ, շատնալ, ստանալ, հիւանդանալ, խմանալ, ճանչնալ, գիտնալ, գողնալ, կենալ, ամչնալ, տաքնալ, մօտենալ, մերձենալ, հեռանալ, հիւանալ, կամենալ, ունենալ, ցածնալ, մոռնալ, գիլնալ, լողնալ, գիտնալ, բեռնալ, մեծնալ, սեւնալ, զօրանալ, միանալ, զարմանալ:

(ՆորԴպրոց, Ը. Պրակ, եջ 67, Հրահ. 22):

226. — Միայն հետեւեալները Կարդալ ձեւին վրայ կ'երթան.

Ջանալ, զնալ, մնալ, ոռնալ, տննալ, հննալ:

(Ասոնց Ն գիրը արմատական է):

227. — Դառնալ բայը եւ անով կազմուած բայերը արմատ ժամանակներու մէջ ո՞ն գիրերը ընդ կը փոխեն:

Կատարեալ. — Դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք, դարձաք, դարձան:

Հրամայական. — Դարձի՛ր, դարձէ՛ք:

Անցեալ Դերբայ. — Դարձած, դարձեր:

228. — Գ. Լծորդութեան կարգ մը բայեր ալ շանազան զարտուղութիւններ ունին, ասոնք են.

Դալ, ըալ, տալ, բաւալ, իյնալ, երթալ, ըլլալ:

218. — Սա բայերը վերլուծեցե՛ք՝ որոշելով Սեռը կամ Տեսակը, Եղանակը, Ժամանակը, Թիւը, Դիմքը:

1⁰ Մանուցո՛ւ, բերի, դրի, զարկաւ, բրինձ, ըսիք:

2⁰ Սկսայ, փրթար, պրծաւ, նստանք, դպաք, փախան:

3⁰ Կառչէ՛, խրտչինք, թաքչեցան, տարի, տարիք, տարաւ, տա՛ր, տանելու, տարած:

219. — Սա խօսքերը Յոգնակի քե՛ք ուրիշ Տեք բայիներ ալ աւելցնելով (Նոր Դպրոց, Բ. Պրակ էջ 73, Հրահ. 19):

Արեւը կը լուսաւորէ երկիրը. — Զին կը քաշէ արօրը. — Կովը կաթ կուտայ. — Հայրը կը սիրէ իր զաւակները. — Գետը կ'ոռոգէ պարտէզները. — Սոխակը կը դաշլայէ գեղեցիկ նուագներ:

220. — Որոշեցե՛ք սա բայերուն տեսակը (Ներգործական, Կրաւորական, Չեզո՛ք). (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 71, Հրահ. 33):

Ա. Գտնել, ծախել, պատուել, գրել, պատրաստել, թաղել:

Բ. Փրփրիլ, իյնալ, փչել, քնանալ, բարկանալ:

Գ. Պատժուիլ, զրկուիլ, փաթթուիլ, վարձատրուիլ, մկրտուիլ, օծուիլ, թաղուիլ, օրհնուիլ:

221. — Խնչ հարցումներով կը զննենք հետեւեալ պատշոնները վարդ եղակի բառերը (Նոր Դպրոց, Ժ. Պրակ, էջ 70, Հր. 36):

1. Տէր բային. — 2. Յատկացուցիչը. — 3. Տրական հոլով Բնութեան խնդիրը. — 4. Սեռի խնդիրը. — 5. Բացառական հոլով Բնութեան խնդիրը. — 6. Դործիական հոլով Բնութեան խնդիրը:

222. — Դիմ առ դիմ խոնարհեցե՛ք:

1. Մատնել եւ մտնել. 2. Փախչիլ եւ հանգչիլ:

1. Դառնալ, խոկալ, 2. Թողել եւ դողալ:

54. — ԹՈՂՈՒՂ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍՍ.ՀՄՍ.ՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ Ներկայ	Ապառնի	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ Ներկայ
Կը թողում	Պիտի թողում	Թողում
» թողու	» թողու	» թողու
» թողու	» թողունք	» թողու
» թողունք	» թողուք	» թողունք
» թողուք	» թողուն	» թողուք
» թողուն	Ապառնի Անկատար	» թողուն
Անկատար	Պիտի թողուի	Անկատար
Կը թողուի	» թողուի	» թողուի
» թողուի	» թողուր	» թողուի
» թողուր	» թողուինք	» թողուր
» թողուինք	» թողուիք	» թողուինք
» թողուիք	» թողուին	» թողուիք
» թողուին	ՀՐԱՄՍՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ	» թողուին
Կատարեալ	Ներկայ եւ Ապառնի	ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ Անհետյոյ
Թողուցի	Եզակի	» թողուլ
Թողուցիր	Թո՛ղ	Դերբայ
Թողուց	Յոգնակի	Ներկ. — Թողող
Թողուցինք	» թողո՛ւնք	Անց. — Թողած,
Թողուցիք	» թողուցէ՛ք	» թողեք
Թողուցին		Ապառ. Թողելու,
		» թողելիք

Ծան. — Թողող բայը բողոք եւ բողոքել ձևով կը խոնարհի նաեւ Ա. Լծորդութեան պէս:

ՕԳՏԱԿԱՐ ԸԼԼԱԼ

Արդութեց տունը օր մը լուացք կար: Արդութին մայրը այնքան զբաղած էր որ աչք բանալու ժամանակ չուներ: Որովհետեւ արձակուրդի օրեր էին, Արդութ դպրոց չէր գացած: Հիմա Արդութ կը մտածէ թէ ի՞նչ պէս օգնէ իր մօրը: Կէս օրուան ճաշի ժամանակը կը մօտենար, Արդութ անձայն եւ անշուշտ սեղան մը պատրաստեց, պնակները դրաւ ու պարտէզ իջնելով ծաղիկներէ փունջ մ'ալ չինեց, գաւաթ մը ջուրի մէջ սեղանին վրայ դրաւ: Մայրը, որ շատ ժամանակ չուներ, ներս մտաւ սեղանը պատրաստելու համար... եւ ճրջափ զարմացաւ՝ երբ տեսաւ որ սեղանը շտկուած է եւ Արդութ անկիւն մը կեցած՝ իր երեսը կը նայի անուշ ժպիտով մը:

Մայրը շատ ուրախ եղաւ, իսկ պզտիկ աղջիկը ա'լ աւելի ուրախ եղաւ որ կրցած էր իր մօրը օգտակար ըլլալ:

223. — Վերի հասուածը օրինակեցե՛ք եւ սոսնազնեցե՛ք բայերը:

224. — Որոշեցե՛ք քէ նոյն բայերը ի՛նչ տեսակ են (Ներգործական, Կրաւորական, Զգո՞ւք եւն.)՝ կանոնաւոր են, զարնուդի՞ են քէ անկանոն. ի՛նչ եղանակ, ի՛նչ ժամանակ, ի՛նչ քիւ եւ ի՛նչ դեմք են:

225. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ Տէր բայիներուն եւ Ստորագիծներուն լրացուցիչներ դրե՛ք (Նոր Դպրոց, Ժ. Պրակ, էջ 61, Հր. 4):

1... խաղողը... գինի կուտայ: — 2... սափրիչը... յաճախորդներ ունի: — 3... վճիռը... արդար է: — 4... նախարարը խնուդիներուն նորոգութիւնը հրամայեց: — 5... կիները... դերձակուհիներ կ'ունենան:

55. — ԱՐՄԱՏ ԵՒ ՎԵՐՋԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆ

231. — Բայերուն արմատն է այն մասը որ կանոնաւոր լծորդութեան մէջ անփոփոխ կը մնայ եւ որոշ իմաստ կուտայ:

Օր. — Ծախել՝ արմատն է ծախ. մաշիլ՝ մաշ, եւն:

232. — Վերջաւորութիւնն է բային այն մասը որ փոփոխութիւն կը կրէ՝ լծորդութեան, եղանակին, ժամանակին, թիւին եւ դէմքին համեմատ:

233. — Աւասիկ երեք լծորդութիւններուն վերջաւորութիւնը.

Սահմ. Ներկայ, Ստորագ. Ներկայ եւ Բաց. Ապառնի

Ա. Լծորդ. — Եմ, ես, ե, եմք, եք, եւ

Բ. » Իմ, իս, ի, իմք, իք, ին

Գ. » ամ, սս, այ, անք, անք, անք

Սահմ., Ստորագրական եւ Ապառնի Անկատարներ

Ա. Լծորդ. — { Էի, էիր, էր, էիմք, էիք, էին

Բ. » Էմք, էիք, էինք

Գ. » Այի, այիր, ար, այիմք, այիք, ային

Անցեալ Կատարեալ

Ա. Լծորդ. — Եցի, ցիր, ց, ցիմք, ցիք, ցին

Բ. » Եցայ, ցար, ցաւ, ցանք, ցայք, ցանք

Գ. » Ացի, ցիր, աց, ացիմք, ացիք, ացին

Հրամայական

Ա. Լծորդ. — Է՛, Է՛մք, Է՛ցիք

Բ. » Է՛, ի՛մք, Է՛ցիք

Գ. » Ա, ա՛մք, ա՛ցիք

Ներկայ Դերբայ

Երեք լծորդութիւններուն մէջ ալ միեւնոյնն է. — ող

Անցեալ Դերբայ

Երեք լծորդութիւններուն համար. — ած, եր

Ապառնի Դերբայ

Ա. Բ. Լծորդ. Էլ, Էլիք, Գ. Լծորդ. ար, ալիք

Անցեալ Դերբայ

Ա. Լծորդ. Էլ, Բ. Լծորդ. իլ, Գ. Լծորդ. ալ

226. — Այբուբենի կարգով գրեցի՛հ հետեւեալ բայերը, որոնք տալար ձեւերուն պէս կը խոնարհին՝ ինչու որ իրենց Ն գիրը արմատական է (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 65, Դաս 10):

Ա. Նել վերջաւորողներ: — Քննել, զննել, շինել, ժամանել, յանդիմանել, հիմնել, կամնել, օրհնել, օգնել, հանել, վանել, խառնել, բռնել, մանել, մատնել, պատնել, վատնել, զգեստնել, զանազանել, բաժնել, սպաննել, տարտղնել, խարաղանել, ձէնել (ձայնել) ձանձնել, ցանցնել, տարածայնել, ձգնել:

Բ. Նիլ վերջաւորողներ. — Յոգնիլ, խոստովանիլ, բանիլ, խզնիլ, քրտնիլ, կործանիլ, հաւնիլ, հաւանիլ, գաւառնիլ, ընդունիլ, վարանիլ, սասանիլ, ծածանիլ, տատանիլ, քծնիլ:

Գ. ՆԱլ վերջաւորողներ. — Ունալ, մնալ, գնալ, տնանալ, ջնալ, հննալ:

Դ. Չիլ վերջաւորողներ. — Կառչիլ, հանգչիլ, կպչիլ, խրաչիլ, թաքչիլ:

227. Վերոյիցեալ բայերուն արմատները գրեցիք այսպէս.

Քննել—քնն, զննել—զնն, շինել—շին, ժամանել—ժաման, յանդիմանել—յանդիման, հիմնել—հիմն, բռնել բռն, օգնել—օգն, մանել—ման, եւն.:

228. — Խոնարհեցիք սա ամբողջ խօսքը.

Երբ անօթի եմ, հաց կ'ուտեմ:

229. — Սա Խօսքերը եզակի բրեք (Նոր Դպրոց, Բ. Պրակ, էջ 78, Հր. 26):

Անոնք մեծ մարդ են: — Դուք շատ կ'աշխատիք: — Իրենք թող գան: — Մենք Նոր Դպրոց կը կարդանք: — Անոնք կը խօսին: — Դուք շատ կը կուտիք: — Մենք ազէկ կ'երգենք: — Անոնք բարի մարդ են: — Դուք անոր մի՛ նայիք:

56. — ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

234. — Սահմանական Ներկան ու Անկասար կը կազմուին Ստորադասական Ներկային ու Անկասարին ըսկիզբը կը գնելով:

Օր. — Գրեմ, գրեի, — ԿԸ գրեմ, ԿԸ գրեի:

ԳիՏ. 1. Դալ, շալ, տալ բայերը կու կ'առնեն եւ ոչ կը: Օր. — Կու գամ, կու շայիւ, կու տար:

2. Երբ բայը ձայնաւորով սկսի, կը ին ը գիրը կը ջնջուի եւ տեղը ապաթարց (') նշանը կը դրուի:

Օր. — Կ'առնեմ (ոչ կը առնեմ): Կ'ուտեմ (ոչ կը ուտեմ):

3. Եւ, կամ, ունիւ, կրնաւ, գիտեմ՝ կը չեն առնել:

235. — Բացարձակ Ապառնին ու Անկասար Ապառնին կը ձեւանան Ստորադասականին վրայ պիտի աւելցնելով:

Օր. — Խօսիւ—պիտի խօսիւ: Խօսեի—պիտի խօսեի:

236. — Հրամայական Բոճակի Բ. Դեմքը՝ Կատարեալին ի կամ ալ վերջաւորութեան տեղ եք գնելով:

Օր. — Գրեցի—գրեցի՛ք, խօսեցայ—խօսեցե՛ք:

237. — Աներևոյրը Ստորադասական ներկային կը չինուի մ գիրը չի փոխելով:

Օր. — Կապեմ—կապեց, նայիւ—նայիլ, կարդամ—կարդայ:

238. — Ներկայ ընդունելութիւնը սապէս կը չինուի:

10 Եւ եւ իլ բայերը կ'ըլլան ող (սիրող, խօսող):

20 Ալ վերջացող բայերը Անցեալ Կատարեալին ի, ալ վերջաւորութեանց տեղ ող գնելով: Օր. — Խաղաղ—խաղացի—խաղացող: Մոռնալ—մոռցայ մոռցող:

239. — Անցեալ Ընդունելութիւնը կը կազմուի Կասարեալին: Օր. — Սիրեցի—սիրած, տեսցայ—տեսած, կարդացի—կարդացած:

240. — Ապառնի Ընդունելութիւնը կը կազմուի Աներևոյրին:

Օր. — Կսրեց, կսրելու, կսրելիք, Չորնալ, չորնալու, չորնալիք: Սորվիլ, սորվելու, սորվելիք (ի գիրը եք փոխելով):

Ս. ՍԱՀԱԿԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ս. Սահակ Պարթեւ, որ վերջին ժառանգն էր Լուսաւորչի Տան, ինչպէս տեսանք, նշանաւոր դեր մը կատարած է ազգ. Եկեղեցական Պատմութեան մէջ, իբրեւ առաքինի՝ բարեպաշտ ու ազգօգուտ կաթողիկոս: Ինք գրած է շատ Շարականներ հայերէն լեզուով որոնք կ'երգուին եկեղեցիներուն մէջ: Ինք յօրինեց շարականներուն ութը եղանակները որ կ'երգուին մինչեւ այսօր:

230. — Օրինակեցիք եւ ստեղծեցիք Բայերը:

231. — Գտիք Տեր բայի, Ստորոգելի եւ Խնդիր:

232. — Հոլովները պարզ աշխարհաբար ըրիք:

Արժէթղթոց, Պուկարք, Հոլովայեցիք, բարեաց, տեղւոյ, աչաց, Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Կարնոյ, Մշոյ, Փիլիպպեանցմէ, Լատինաց, Ռուսացմէ, Թուրքաց, անուոյ, ձեռաց, ոտից, կամաց, բարուց, պատուոյ, վարուց, կենաց, սրոյ, սրբոյ, սրբոց, քրիստոնէից, պաշտօնէից, մանկանց, տղայոց, խաւարմունք, խանգարմանց, պիտանեաց, ծննդեան, ժողովրդեան, զինուոյ, գօտուով, նոճեաց, տեղացւոցմէ, դարուց, զինուց, գործեաց, շնորհաց, կամօք, աւուրց, կայսերաց, կայսեր:

233. — Սա Բայերուն սկիզբը կ, կը, կու մասնիկները դրիք ըստ պատշաճի:

10 Ես—քաղեմ: Մենք—գրեմք: Անոնք—փնտռեն: Դուն—նստիմ: Ես—մտնայի: Դուք—բանայիք: Արեւը—փայլէր: Դուն շատ—խօսիս:

20 Մենք—լանք: Տղայ, դուն ինչո՞ւ—գաս: Ինձի խրատ—տաս: Հայրդ ո՞ւրկէ—գար: Ինձի մատիտ մը—տա՞ք. Ծեծ կերայ անոր համար—լամ:

3. Աղքատը—օրհնէ մեզ: Շատ—աղաչէր: Անոնք—ամչնան: Հաց—ուտեմ: Ինչ ուզէիր: Մենք հոն—երթայինք: Շատ աղուոր—երգես կոր: Մածուն—ուտե՞ս: Ինչ—ուզեն: Քեզի ինչ—ընէ: Բան մը—ուզե՞ս:

58. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

241. — Կանոնաւոր են այն բայերը որ երեք Լծորդութեանց օրինակներուն պէս կը խոնարհին:

242. — Զարսուղի են այն բայերը որոնք նոյն լծորդութեանց վրայ կ'երթան, բայց արմատական ժամանակներուն մէջ (Կասարեայ, Հրաւայակսե եւ Անցեալ Ընդունելութիւն) տիպար օրինակներէն քիչ շատ կը տարբերին իրենց վերջաւորութիւնները:

243. — Անկանոն են այն բայերը որոնց արմատը բոլորովին կը փոխուի խոնարհման մէջ: Բուն անկանոն բայերն են՝ Մտեղ, երթալ, գալ, ըլլալ:

Դիտ. — Այս կանոններուն համեմատ, քերել, դնել, զարնել, ընել, ըսել, տեսնել, լսել, պրծիլ, սկսիլ, տանիլ, փրքիլ, շալ, տալ, բանալ, դառնալ, իյնալ, մնալ բայերը Անկանոն Բայ չեն, այլ Զարսուղի:

244. — Պակասաւոր են այն բայերը որոնց ամէն ժամանակը չի գործածուիր եւ որոնց պակաս ժամանակները ուրիշ բայով կ'ամբողջանան:

Ասոնք են՝ Կաւ, ունիւմ, կրնամ, գիտեմ, եւ ուր վերջաւորող բայերէն շատերը:

245. — Միադէմ կամ Դիւազուրկ են այն բայերը որոնց միայն եզակի երրորդ Դէմքը կը գործածուի եւ որոնք որոշ ենթակայ չունին:

Միադէմ բայերն են՝ պիտի, հարկ, արժան, հնար, մեղի, կը վայր, կ'օգտ, հերիք, բաւ, արօք, անկ, կ'ըսուի, կը կարծուի, կը բուի, կ'երեւայ եւն:

Միադէմ են նաեւ միջնորդութի երեւոյթներ ցուցնող բայերը: Օր. — Կը մթնէ. կը շուսնայ, կ'ամպի, կը ձիւնէ, կ'անձրեւէ, ցուրտ է, կը փայլատակ, եւայն:

246. — Բայերը հարցական ընելու համար՝ վերջին վանկին վրայ պարոյկ (°) կը դրուի եւ երկար շեշտով կը կարդացուի: Օր. — Կ'երթա՞ս, պիտի՞ խաբէի՞ն:

234. — Իբրեւ մեկ բայ խոնարհեցեմ սա վեց բայերը. — Բերեալ, ղնեալ, զարնեալ, ընեալ, ըսեալ, ուսեալ:

235. — Փակագիծի մեջ առնուած բայերը Սահմ. Ներկ. քրեկ' պատշաճ քիւով ու դեմով (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 73, Հրհ. 69):

1. Աւետարանն ու ժամագիրքը եկեղեցական մատաններ (ըլլալ): 2. Դուռն ու Բլաբիոն սլարտէլ (իջնել): 3. Ես ու հայրս մէկ (ըլլալ) 4. Քեզի եւ ծնողքիդ բարի տարի (մաղթել): 5. Դուռն ու ես հասակակից (ըլլալ) 6. Եղբայրդ ու դուռն մեզի (գալ): 7. Ուղտն ու ջորին ճամբորդելու եւ բեռ կրելու (գործածուիլ): 8. Ես ու Սողոմոն ժամ (երթալ), շապիկ (հագնիլ), դպրութիւն (ընել): 9. Քահանան ու ժամկոչը տուն օրհնելու (պատիլ) 10. Հայրդ ու ես շատ (յոգնիլ):

236. — Սա խօսքերը Եզակի քրեկ (Նոր Դպրոց, Է. Պրակ, էջ 54, Հրահ. 1):

Մենք կը գուրգուրանք մեր մօրը վրայ, վասն զի շատ կը սիրէ զմեզ, եւ մեր օգտին համար կ'ընէ ամէն զոհողութիւն: Մեզի չի զլանար ո՛րեւէ խնամք ու հոգածութիւն: Մեզմէ զատ մէկը չունի որ սիրովէ իր ցաւերը: Մեզմով կը զբաղի շարունակ: Մենք ալ կ'աշխատինք որ մեզմէ գոհ ըլլայ ամէն կերպով:

237. — Սա բայերուն մեյմեկ հոմանիւ զտեմ:

Զախել, խնամել, կոծել, շողալ, սլարտասիլ, սլատահիլ, հեգնել, օժանդակել, բուժել, մերձենալ, խուսափիլ, նուազիլ, կառուցանել, ժողվել, սպասարկել:

238. — Վերի հասուածին (Մենք կը գորգորանք) մեջ որո՞նք են Դերանունները: Ի՞նչ տեսակ են, Ի՞նչ քիւ, Ի՞նչ դեմք եւ Ի՞նչ հոլով:

239. — Նոյն Դերանունները մեյմեկ խօսքի մեջ գործածեցեմ:

58. -- ԲԱՅԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅՆՐ

247. — Բացասական (= ուրացական, ժխտական կամ արգելական) կ'ըսուի բայ մը որ գործողութիւնը ուրանալով կը բացատրէ:

Օր. — Չեսնել, չեկաւ, չենք շեր, չմոռնանք:

248. — Բացասական բայերուն կազմութեան վրայ պէտք է դիտել թէ Սահմանական Ներկան ու Անկատարը կը կազմուի եւմ էական Բային բացասականով եւ բունբային աներեւոյթով որուն չ գիրը րի փոխելու է:

Օրինակ՝ Ներեմ. — Չեմ ներեր, չես ներեր, չի ներեր, չենք ներեր, չեք ներեր, չեն ներեր, Չեի ներեր, չեիր ներեր, չեր ներեր, չիմք ներեր, չիք ներեր, չիեն ներեր:

ՍՈՐՎԻԼ. — Չեմ սորվիր, չես սորվիր, չի սորվիր, եւն.

ՄՈՌՆԱԿ. — Չեմ մոռնար, չես մոռնար, չի մոռնար:

249. — Սահմանական Ներկայի Եզակի Գ. Դէմքը յաւելուածական ի գիր մը կ'ունենայ:

Օր. Չի լսեր, չի խաղար, չի գողնար, (փոխանակ չի լսեր, չի խաղար, չի գողնար բսելու):

Ման. — Չայնաւորով սկսող բայերէն առաջ, այս յաւելուածական ի գիրը կը ջնջուի եւ տեղը ապաթարց կը դրուի:

Օր. Չեմ առներ, չես առներ, չ'առներ, (փոխանակ չի առներ բսելու) չեմ ուսեր, չես ուսեր, չ'ուսեր, չ'ուզեր, չ'ըսեր:

250. — Բացասական բայերուն Հրամայական Բ. Դէմքերը կը կազմուին մի' բառով: Եզակին՝ աներեւոյթով (չ գիրը րի փոխուած) եւ Յոքնակին՝ ստորագասականով:

Օր. Մի' սիրեր, մի' սիրեմք. մի' տանիր, մի' տանիմք:

251. — Իբրեւ Հրամայականի Յոքնակի Ա. Դէմքը կը գործածուի Ստորագասական Յոքնակի Ա. Դէմքը: Օրինակ. — Չխօսիմք, չտոնեմք, չերթանք:

210. — Որոշեցե՛ք սա բայերուն եղանակը, ժամանակը, քիւր, դեմքը:

10 Եկայ, կուգաս, պիտի գայ, եկէ՛ք, գալու:

20 Լացիր, կուլանք, լացող, լա՛ց, կուլայի:

30 Տուէ՛ք, կուտայիք, տուին, պիտի տային:

40 Բանան, բանա՛նք, բացի, կը բացուէր:

50 Ինկայ, կ'իյնանք, պիտի իյնաս, ինկի՛ր, իյնող:

60 Գացի, կ'երթայի, գնա՛, գնաց, գացին, երթալ:

211. — Նոյն բայերուն սկիզբը Տե՛ր բայինք գրե՛ք:

212. — Նոյն բայերուն կցեցե՛ք մաեւ խնդիրներ, վերադիրներ, եւայն, եւ խօսքեր կազմեցե՛ք:

213. — Սա բայերուն ներհակը գրեցե՛ք (Նոր Դըպրոց, Դ. Պրակ, էջ 66, Հր. 33): Օր. — Դուք կույրա՛ք:

Դուք կը խնդաք: — Անոնք կը խօսէին: — Ան վարձատրուեցաւ: — Նա անիծեցի: — Մենք կը ծախէինք: — Դուն կ'ատէիր: — Մենք մերժեցինք: — Ան պիտի զատուի: — Ճրագները վառեցին: — Դուն պիտի բարձրանաս: — Անոնք պզտիկցան:

215. — Նոյն հրահանգը ժխտական քրե՛ք, այսպէս. Դուք չե՛ք խնդար, անոնք չե՛ն խօսիր:

215. — Նոյն խօսքերը ընդլայնեցե՛ք, այսպէս. — Դուք ինչո՞ւ կը խնդար ուրիշներուն վրայ: — Անոնք մեքուօրէն կը խօսէին՝ ծովեզերքը նստած:

216. — Դե՛ք 5 Ներգործական, 5 Զեկո՛ք, 5 Կրաւորական, 5 Անցողական, 5 Միադեմ Բայ:

59. — ԲԱՅԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅԻ ՄԸ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ԶԱՍԻՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ	Ապառնի	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ
ԵՂԱՆԱԿ	Զպիտի պարեմ(*)	ԵՂԱՆԱԿ
Ներկայ	» պարես	Ներկայ
Զեմ պարեր	» պարէ	Զպարեմ
Զես »	» պարենք	Զպարես
Զի »	» պարէք	Զպարէ
Զենք »	» պարեն	Զպարենք
Զէք »		Զպարէք
Զեն »	Ապառնի Անկասար	Զպարեն
Անկասար	Զպիտի պարէի	Անկասար
Զէի պարեր	» պարէիր	Զպարէի
Զէիր »	» պարէր	Զպարէիր
Զէր »	» պարէինք	Զպարէր
Զէինք »	» պարէիք	Զպարէինք
Զէիք »	» պարէին	Զպարէիք
Զէին »	ՀՐԱՄԱՅՈՒՄԱՆ	Զպարէին
Կասարեայ	ԵՂԱՆԱԿ	ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ
Զպարեցի	Ներկայ ու Ապառնի	ԱՆԵՐԵՈՅՔ
Զպարեցիր	Եզակի	Զպարել
Զպարեց	Մի՛ պարեր	Դերայ
Զպարեցինք	Յո՛հականի	Ներկ. — Զպարող
Զպարեցիք		Անցեալ՝ Զպարած
Զպարեցին	Մի՛ պարէք	Ապառնի՝ Զպարե-
		լու, Հպարելիք:

(*) Կամ պիտի չպարեմ, պիտի չպարես եւայլն:

ԲԱՐԻՔ ԳՈՐԾԵԼ

Գեղամ դեռ ութը տարեկան էր, Կիրակի օր մը Եկեղեցիէն կը դառնար, ճամբուն վրայ տեսաւ խեղճուկ պզտիկ տղայ մը՝ հինուամաշ հագուստներով եւ բոպիկ՝ որ իրեն կը նայէր։ Գեղամին սիրտը ցաւ զգաց։ Անմիջապէս միտքը եկաւ որ նախորդ օրը իր հայրը քառսուն փարանոց մը տուած էր իրեն, հանեց քառսունոցը՝ պզտիկին ձեռքը դրաւ։ «Դնա՛, ըսաւ, հաց ու պանիր առ, կե՛ր, ետքը մեր տունը եկուր»։

Պզտիկին սորվեցուց իրենց տունը։ Երբ ան եկաւ, Գեղամ աղաչեց իր մօրը, որ իր հին վերարկուն այն աղքատ տղուն տայ։ Գեղամին մայրը ուրախացաւ որ իր տղան այսպէս բարի բաներ կ'ընէ՝ գրկեց զայն, համբուրեց եւ վերարկուն տուաւ որ խեղճ տղուն տանի։ Հայրը իմացաւ տղուն այս ըրածը, կանչեց իր քով ու ըսաւ, — Ապրիս, տղա՛ս, հիմա կը հասկնամ որ դուն աղէկ սիրտ ունիս, դուն արդար մարդ պիտի ըլլաս։ Ուրախ եմ որ ստակդ, փոխանակ մրգեղէնի կամ խաղալիքի տալու, աղքատի մը տուիր։

247. — Վերի հասուածը օրինակեցիք եւ ստորագծեցիք բայերը։

248. — Որոշեցիք նոյն բայերուն տեսակը կամ սեռը, լծորդութիւնը, եղանակը, ժամանակը, քիւր, դիմք, եւ տե՛ր բային։

249. — Խոնարհեցիք.

Դաշ, շաշ, տաշ, բանաշ, իյնաշ, երթաշ, ըլլաշ։

250. — Որոշեցիք վերի հասուածին մեքի գոյականներն ու ամականները՝ ըսելով քե՛ ի՛նչ տեսակ են անոնք։

251. — Էջ 124ի 234 Հրահանգի բայերը ժխտական րեք։

60. — ԲԱՅԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎԲԱՅ ԳԻՏԵՆԻՔ

252. — Ինչպէս տեսանք, բացասական բայերուն սահմանական կատարելը, ստորադասական ներկան ու անկատարը, աներեւոյթն ու ընդունելութիւնները կը կազմուին հաստատական բային սկիզբը 2 մակբայը դնելով։ Իսկ Սահմ. ներկան ու Անկատարը, ինչպէս եւ հրամայականը նախընթաց կանոններու համեմատ (Կանոն 248—251)։

253. — Անցեալ ընդունելութեան բացասականը կ'ըլլայ միայն ած ձեւով եւ երբեք եր ձեւով։

Օր. — Զրաժ, չառաժ, չկերաժ, (եւ ոչ թէ չսեր, չառեր, չկերեր ձեւերով որոնք պիտի չփոխուէին Սահմ. ներկայ եղակի Գ. Դէմքին հետ)։

254. — Կան Ֆերականներ որ կ'աւանդեն թէ Բ. Լծորդութեան՝ ինչպէս եւ Կրաւորական բայերուն ժըխտական Անկատարին մէջ ԻՐ վերջաւորութիւնը ե՛ր կ'ըլլայ։ Սակայն լուսագոյն է ԻՐ ձեւը անփոփոխ պահել՝ Բաղարեալ ժամանակներու ժխտական Յարակատարին հետ չփոխելու համար։

Պէտք է ըսել՝ չեի խօսիր (եւ ոչ թէ չեի խօսեր՝ որ կը նշանակէ չեի խօսած)։ Այսպէս, պէտք է ըսել չեի սորվիր, չեիր սորվիր, չեր սորվիր, չեիմ սորվիր, չեիք սորվիր, չեին սորվիր։ Չեր շտուիր, չեիր մոոցուիր, չեին կարդացուիր — Ի ու)։

Ծան. — Բայց աներեւոյթին հոլովման ատեն այս փոփոխութիւնը անհրաժեշտ է։ Օր. — Տրսմիլ, տրսմելու. Բոնուիլ, բոնուել. Անցնիլ, անցնելով։

255. — Եւ, կամ, ունիմ բայերը լոկ 2 մակբայով (առանց էական Բայի) կը կազմեն իրենց ժխտականը՝ Սահմ. ներկայի եւ Անկատարի մէջ։

Օր. — Չեմ, չիսս, չունի, չեմք, չիսք, չունին։

256. — Գաշ, շաշ, տաշ բայերը Բացասականի մէջ ի գիր մ'ալ կ'աւանդեն, այսպէս. Չեմ ի գար, չես ի շար չեր ի սար, եւայլն։

252. — Սա խօսքերը եզակի րեք (Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 63, Հր. 25):

1. Սպասուհիները վառեցին ճրագները: — 2. Դուք աւելցիք բակերը: — 3. Թռչունները երգեցին ծառերուն վրայ: — 4. Քահանաները մեռելները թաղեցին: — 5. Նաւաստիները առաքատները պարզեցին: — 6. Վարժապետները ճառեր խօսեցան: — 7. Տէրտէրները Աւետարաններ կարդացին: — 8. Մատերս այրեցան բոցէն: — 9. Մենք ջուրի պէս կարդացինք մեր դասերը: — 10. Մինչեւ առաւ ցուրտէն դողացիք ու հազացիք: — 11. Զաղացիք սնները ցորեն գնեցին, աղացին ու ծախեցին: — 12. Լոյսերը պլպլացին:

253. Հետեւալ գրութեամբէ հոլովները պարզ առ խառնաբար րեք:

Պարսկաց, Հնդկացիէ, Օսմանեանց, Հռովմէականք, Հայոց, Հրէից, միջնադարեանք, արուեստականաց, ազգաց, բաղիօք, Տիտանեանց, Ասորեստանեայ, Հելլենաց, Կարնեցիք, Կարթեդոնացոց, Բաբելացոցմէ, աջակողմեանց, հաշուոց, խնդրոց, գրոց, ուսմանց, քաղաքացոց, աշուտականաց, որոտմամբ:

254. — Շեղագիր ամականներուն քովի գոյականները ջնջելով՝ նոյն ամականները գոյականաբար գործածեցիք (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 64, Հր. 42):

1. Կարմիր գոյնը կրակի նմանութիւն է: — 2. Սեւ գոյնը սուգի նշան է: — 3. Կոյր ձեւը բնութեան սիրական ձեւն է: — 4. Կանաչ գոյնը դեղին գոյնին ու կապոյտ գոյնին բաղադրութիւնն է: — 5. Հիւանդ դարմանող մարդ մը կարեկից բլլալու է: — 6. Իր զաւակը սիրող մայրը անոր պակասութիւնները ցոյց տալու է: — 7. Մեռած մարդիկը չեն ողջնար: — 8. Գող մարդն ու յանգաւոր մարդը արդարութեան կանուխ կ'արթնայ: — 9. Խառնաբար գործաւորը առաւել կ'անուխ կ'արթնայ: — 10. Տաք օդին կը քրտնենք: Ցուրտ օդին ալ կը դողանք: — 11. Չորս զրուշը խնձի տուր, քաւր զրուշն ալ քեզի պահէ: — 12. Անուշ խնձորը կը սիրեմ, քրու խնձորը չեմ սիրեր:

61. — ՊԱՐԶ, ԱԾԱՆՑ ԵՒ ԲԱՐԴ ԲԱՅԵՐ

255. — Պարզ է բայը երբ միայն արմատ բառին վրայ լոկ բայական վերջաւորութիւն եկած է:

Օր. — Շար ել, փոր ել, անց նիլ, գող նալ:

258. — Բարդ է բայը երբ մէկէ աւելի արմատներէ կազմուած է:

Օր. — Վիճ ա բան իլ, հարց ա քնն ել:

Ծան. Բայերու բարդութիւնն ալ կը կատարուի փոփոխումի եւ կորուսումի կանոններով, զորս տեսանք Գոյականի եւ Ածականի գլուխներուն մէջ:

259. — Ածանցեալ է բայը երբ արմատէն ու վերջաւորութիւնէն զատ մասնիկ ալ ունի:

Օր. — Քար ոս ել, խօս ուրոս ել, քս ուրս իլ:

260. — Բայերուն սկիզբը կը կցուին սա ածանցական մասնիկները. — Նախ, գեր, ներ, արս, հակ, շար, պար, ևալն:

Օր. — Նախագգալ, գերադասել, ներշնչել, արսայայտել, հակասել, շարարել, պարփակել, ևայլն:

261. Տ (ատ) եւ ՌՏ գիրերը բայերուն մէջ դրուելով՝ ածանց բայեր կը չինեն:

Օր. — Կտել՝ կտրել: Կոտել՝ կտրել:

Պատել՝ պատահել: Ճանկել՝ ճանկոտել, եւն:

262. — Երբեմն բայարմատները կրկնուելով՝ կը գործածուին իբրեւ նոր բայ՝ իմաստի ու ժգնութիւն տալով:

Օր. Թափել՝ քափքիլ: Մարիլ՝ մարմիլ:

Կան նաեւ սա ձեւերը. Ծումիլ (Ծում ու մում) բառէն, քալիլիլ, քոչկոտել, քովալ, եւն:

263. — Թեոադոս նախնիներ կցուելով՝ կը կազմուին նոր բայեր, այսպէս՝

1. Ուիլ եւ ագուիլ մասնիկներով կրաւորական կ'ըլլան Ներգործական բայերը:

2. Ցնել մասնիկով կը չինուին Անցողական բայերը:

Նոր Բերականութիւն Դպրոց

255. — Ձա՛ս զա՛ս գրեցե՛ք պարզ, բարոյ և ածանցեալ բայերը .

Արտասանել, խելել, դպչիլ, դպցնել, ընդունիլ, մխել, անսաստել, գերել, տնկագործել, պողաբերել, արփաւէտել, սրել, զմայլիլ, վիժել, սոսկալ, ընդունիլ, շտկել, շտկառել, արտածել, նախադգալ, գերադասել, ներշնչել, հակասել, շարել, շարադասել, պարել, ասպընջականել, պարպել, պարփակել, պարունակել, սառիլ, ուտել, կերցնել, պատռել, պատռառել, քսել, քսկռառել, մրել, մրտառել, մրափել, պլլել, ծռմռկել, մարմրիլ, զգայուել, քարել, քարոտել, քարկոծել, քսուլալիլ, պահուլալիլ :

256. — Ուրիւն մասնիկը ջնջելով՝ անձի անունը րե՛ք սա բառերը (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 56, Հր. 17) . այսպէս՝ Հագնեղորոթիւն, հագնեղոր, եւն :

Ողբերգութիւն, թատերգութիւն, եղբերգութիւն, գուսաներգութիւն, կատակերգութիւն, հովուերգութիւն, դիւցազներգութիւն :

257. — Նոյն բառերը գրեցե՛ք նաեւ սա ձեւով .
Ողբերգակ, Թատերգակ, եւն :

258. — Հսլովեցե՛ք սա բառերը :

Հնդիկ, Հայ, Հրեայ, հռովմէական, օսմանեան, Եւդոկիա, զեւտական, զիւղացի, աջակողմեան, ուսում, հոգի, կին, եկեղեցի, ժամ, որոտթւմ, հաշիւ, ասպնջական :

259. — Սա հաստատական խօսքերը ժխտական րե՛ք (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 55, Հր. 7) :

Կերէ՛ք, կը դնեմ, կը զարնէ, ըրի, ըսիր, կ'ըսեմ, լացէ՛ք, կը բանայ, կուտա՞ս, պիտի դառնանք, դարձէ՛ք, կ'իյնայ, պիտի ուտե՞ս, դնա՛, գացի՛նք, կ'երթա՞ք :

62. — ԿՐԱՆՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ

264. — Կրաւորական բայը գործողութիւնը ուրիշէն կրել կը նշանակէ եւ Ներգործականին հակառակ ձեւն է :

Օր. — Աշնան տերեւները բարկ հովերէն կը հալածուին (Կրաւորական) :

Նոյնը՝ Ներգործական ձեւով՝

Բարկ հովերը կը հալածեն աշնան տերեւները :

265. — Բայերուն Ներգործականէն Կրաւորականը ածանցելու համար պէտք է՝

1. Ա. եւ Բ. Լծորդութիւններուն ել, իղ վերջաւորութիւնը ուիղ ընել :

Օր. — Կտրել՝ կտրուիլ : Հաւնիլ՝ հաւնուիլ :

2. Գ. Լծորդութեան ալ վերջաւորութիւնը աղուիղ ընել, իսկ նալ վերջաւորութիւնը ցուիղ ընել :

Օր. Նաղալ — խաղացուիլ : Գողնալ — գողցուիլ :

3. Ուղանել եւ ցնել վերջաւորող բայերուն ծայրը ուիղ ընել : Օրինակ . — Մասուցանել — մատուցուիլ . մեղցնել — մեղցուիլ :

266. — Քանի մը բայեր բացառիկ Կրաւորական ունին . Ընել — ըլլուիլ, դնել — դրուիլ, ասնիլ — ասուիլ, քանալ — քացուիլ, տալ — տրուիլ, ուտել — ուտուիլ (Կատարեալը՝ կերուեցայ, կերուեցար) :

267. — Շատ մը Կրաւորական բայեր Չէղոր ձեւ մ'ալ ունին՝ իղ մասնիկով .

Ներգործական	Չէղոր	Կրաւորական
Կտրել	Կտրիլ	Կտրուիլ
Կտրել	Կտրիլ	Կտրուիլ
Այրել	Այրիլ	Այրուիլ
Թափել	Թափիլ	Թափուիլ
Փչրել	Փչրիլ	Փչրուիլ

Ասոնց Կրաւորականը սովորաբար իբրեւ միադեմ բայ կը գործածուի . Օր. — Աս հացը ախորժակով կ'ուտուի : Ոսկին ու արծաթը հողին տակէն կը հանուին :

«ԵՂԲԱՅՐ ԵՆՔ ՄԵՆՔ»

Առաւօտ մը Թուսուզի ծովեզերքէն յուսահատ ազազակներ լսուեցան: Տեսնուեցաւ որ մարդ մը ծովուն մէջ լողանք ըրած ժամանակ, ալիքները զայն առեր կը տանէին:

Ծովը սաստիկ յուզուած էր, եւ մեծ ալիքներ կային. խեղճ մարդը ալիքներուն վրայ կը բարձրանար ու անոնց ներքեւը կ'իջնէր. ո՛վ կը համարձակէր զայն ազատելու համար ծովը նետուիլ: Այդ մարդը օտարական էր, որ օր մ'առաջ եկած էր Թուսուզ, մարդ չէ՞մ ճանչնար զինքը: Ծովեզերքը քաջ երիտասարդ մը կար, երկաթուղիի սալափոխայ, որ ըսաւ. «Ո՛վ կ'ըլլայ, Թո՛ղ ըլլայ, հերիք է որ մարդ է՝ պէտք է ազատել», ու նետուեցաւ ծովուն մէջ՝ խեղդուողը ազատելու համար:

260. — Օրինակեցիք այս հասուածը եւ ստորագծեցիք բայերը:

261. — Նոյն բայերուն սեռը որոշեցիք եւ անհրեւոյթները գրեցիք:

262. — Սա Ներգործական բայերը Կրաւորական րեք:

1. Սիրել, յաղթել, մատնել, պատնել, պատմել, տեսնել, լսել, քսել, շինել, պլլել, շօշափել, խաբել,

2. Խօսիլ, հաւնիլ, սորվիլ, ընդունիլ:

3. Գողնալ, հասկնալ, բառնալ, ստանալ:

4. Մատուցանել, հատուցանել, կառուցանել, կացուցանել, բեռցնել, անցընել, կեցնել, կերցնել, գիտցնել, մեռցնել, ուռեցնել:

5. Ընել, դնել, տանիլ, բանալ, տալ, ուռել:

263. — Խոնարհեցիք սա բայերը (որոնք կը մասնիկ չեն առնեն): — Կամ, ունիւմ, կրնամ, գիտեմ:

63. — ԿՐԱԻՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ
ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Կը գրուիմ

» գրուիս

» գրուի

» գրուինք

» գրուիք

» գրուին

Անկասար

Կը գրուէի

» գրուէիր

» գրուէր

» գրուէինք

» գրուէիք

» գրուէին

Կասարեալ

Գրուեցայ

Գրուեցար

Գրուեցաւ

Գրուեցանք

Գրուեցաք

Գրուեցան

Ապառնի

Պիտի գրուիմ

» գրուիս

» գրուի

» գրուինք

» գրուիք

» գրուին

Ապառնի Անկասար

Պիտի գրուէի

» գրուէիր

» գրուէր

» գրուէինք

» գրուէիք

» գրուէին

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

եզակի

Գրուէ՝

Յոնականի

Գրուինք

Գրուեցէ՛ք

ՍՏՈՐՈՒԴԱՍՏԱԿԱՆ
ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

Գրուիմ

Գրուիս

Գրուի

Գրուինք

Գրուիք

Գրուին

Անկասար

Գրուէի

Գրուէիր

Գրուէր

Գրուէինք

Գրուէիք

Գրուէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ
Անհրեւոյթ

Գրուիլ

Դերբայ

Ներկայ Գրուող

Անցեալ Գրուած

Գրուեր

Ապառ. Գրուելու

Գրուելիք

ՄԿՐՏԻՉ ՊԵՇԻԿԱՇԼԵԱՆ

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան իր ուսումն առաւ Մուրատ Ռափայէլեան Վարժարանի մէջ եւ բնաձիր տաղանդովն ու քերթողական հանճարովը նշանաւոր եղաւ։ Երիտասարդ Բանաստեղծը՝ որ երկար ատեն Պոլսոյ մէջ Հայերէն Լեզուի դասախօսութեան պաշտօն վարեց մեծ յաջողութեամբ եւ արժանաւորութեամբ, ունեցաւ բազմաթիւ աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ, որոնց մէջ նշանաւոր է հանրածանօթ հայ գրագիտուհի՝ Տիկին Ս. Տիւսաբ։

Պէշիկթաշլեան գրած է բազմաթիւ քերթուածներ եւ մանանդ գողտրիկ երգեր, որոնք ամէն Հայու չորթունքին վրայ կենդանի կը մնան, Թէև ողբացեալ Բանաստեղծին գրուածներուն մէջ կան շատ մը նմանողութիւններ Պայրընի, Շեքսպիրի, Ալֆրէտ-տը Միսսի, սակայն անիկա միշտ անմահ պիտի մնայ իր բանաստեղծական բարձր կարողութեամբ եւ լեզուին գեղեցկութեամբ, որուն կենդանի օրինակներ են իր բոլոր հեղինակութիւններն ու նոյն իսկ թարգմանութիւնները։ Պէշիկթաշլեան ունի նաեւ թատերական գործեր։ Վաղմուտիկ բանաստեղծին հեղինակութիւնները լոյս տեսան իր մահէն քիչ վերջը, Մասեմագրուքիւնի անունով։ Ծնած է 1829ին եւ մեռած՝ 1868ին։

264. — Կարդացե՛ք վերի հասուածը եւ օրինակեցե՛ք։

265. — Ստորագծեցե՛ք Տե՛ր Բայիները՝ մեկ գիծով եւ Բայերը զոյգ գիծով։

266. — Դե՛հ Ածականները եւ ըսե՛ք քե՛ս ո՛ր Գոյականներուն կցուած են։

267. — Գրեցե՛ք Բայերուն Անբերելոյքները։

268. — Էջ 82ի **155** Հրահանգը նորէն գրեցե՛ք Բայերը հաստատականի վերածելով (Նոր Դպրոց, Զ. Գրակ, էջ 52, Հր. 5)։ Օր. — Ես քեզի կը խօսիմ։

64. — ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

268. — Անցողական կ'ըսուի բայ մը որ ուրիշին բան մը ընել տալ կը նշանակէ։

Օրինակ. — Խմցնել (խմել տալ), հասկցնել։

269. — Անցողական բայը Ներգործականէն կ'աժանցի՝ Բային արմատին վրայ ցնել, ացնել կամ եցնել մասնիկն աւելցնելով։ Օր. — Սիրել-սիրցնել. Կարդալ-կարդացնել. Խօսիլ-խօսեցնել. Գողնալ-գողցնել։

270. — Այս ցնել մասնիկը որ Ներգործականն անցողական կ'ընէ. Զէզոք Բայն ալ Ներգործականի կը դարձնէ։ Օր. — Մեռնիլ-մեռցնել. Լինալ-լինցնել. Վերնալ-վերցնել. Կպչիլ-կպցնել. Թռչիլ-թռցնել։

271. — Զէզոք բայերուն գրէթէ ամէնքն ալ այս կերպով Ներգործական կ'ըլլան։

Օր. — Մեծնալ-մեծցնել. Զորնալ չորցնել. Տաքնալ-տաքցնել. Պաղիլ-պաղեցնել. Մսիլ-մսեցնել. Ծաղկիլ-ծաղկեցնել, Բալիլ-բաղեցնել. Անցնիլ-անցընել, եւն։

272. — Ներգործական բայերէն շատը ցնել մասնիկով չ'ըլլար Անցողական, այլ անոր տեղը՝ սալ Բայը կ'աւելցուի։ Օր. — Բանալ-բանալ սալ. Գոցել-գոցել սալ. Ընել-ընել սալ. Դնել-դնել սալ. Շինել-շինել սալ, եւն։

273. — Տալ Բային հետ չ'ինուած Անցողականները երբ հարկ ըլլայ խոնարհել, բուն Բայը անփոփոխ կը մնայ եւ միայն սալ Բայը կը խոնարհի։

Օր. — Բանալ կուտամ, բանալ կուտաս, բանալ կուտայ. Գոցել կուտամ, գոցել կուտաս, գոցել կուտան, եւն։

274. — Ի՞նչ վերջաւորած Բայերը թէ՛ ցնել մասնիկ եւ թէ՛ սալ Բայը առած ատեն ի գիրը եւ ի կը փոխեն։

Օր. — Սորվիլ, սորվեցնել-սորվել սալ. Խօսիլ, խօսեցնել խօսել սալ։

275. — Եւմ, ըլլամ, գամ, կամ, ունեմամ, կարեմամ Բայերը Անցողական չ'ունեն։

276. — Ներգործականէն չ'ինուած Անցողական բայերուն սալ բայը կցելով՝ կուենեանք Կրկին անցողական ձեւ մը։ Օր. — Հասկնալ (Ներգործական), Հասկըցնել (Անցողական), Հասկցնել սալ (Կրկին Անցողական)։

269. — Դեմ առ դեմ խոնարհեցե՛ք սա բայերը :
Ուտեղ-ուտուիդ. Տանիդ-սարուիդ :

270. Սա հարցական բայերուն պատասխանը գրե-
ցե՛ք ժխտական ձեւով այսպէս՝ *Ձին կ'արչաւէ՞*. — *Ձին*
չ'արչաւեր()* (*Տես Նոր Դպրոց, Գ. Պրակ, էջ 65, Հր. 32*):

Ձին կ'արչաւէ՞. — Նապաստակը կը վազէ՞. — Էշը
կը ցատքուտէ՞. — Եզը կը քաշէ՞. — Գառնուկը կը
վազվզէ՞. — Այծը կ'ոստոստէ՞. — Կատուն կը ցատքէ՞. —
Մողէղը կը սահի՞. — Օձը կը սողայ՞. — Ձուկը կը լողայ՞.
— Որդը կը զեռայ՞. — Դրօշը կը ծածանի՞. — Սկիւ-
ռը կը մագլցի՞. — Երկիրը կը թաւալի՞. — Արծիւը
կը ճախրէ՞. — Առիւծը կը յարձակի՞. — Կոյրը կը
դանդաղէ ու կը խարխափի՞. — Մանուկը կը կայտռէ՞.
— Նետը կը սլանայ՞. — Ասուպը կը սուրայ՞. — Արե-
ւը կը ծագի՞. — Եղջերուն կը վազվզէ՞. — Անիւը կը
հողովի՞. — Ջուրը կը հոսի՞, կը վազէ՞, կը թափի՞. —
Սլաքը կը յառաջդիմէ՞. — Ծօծանակը կը ճօճի՞. — Նաւը
կը սուրայ՞. — Կառախուսը կը թաւալի՞. — Անձրեւը
կը տեղայ՞:

271. — Սա բայերուն ցնեղ մասնիկը ջնջեցե՛ք: (*Նոր*
Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 77, Հր. 56):

Քրտնցնել, բռնկցնել, կերցնել(**), քնացնել, մոռցնել,
անցընել, վազցնել, պոռթկացնել, հասցնել, խաղցնել,
գողցնել, դարձնել(***), վախցնել, գիտցնել, մտցնել, մօ-
տեցնել, հագցնել, հոսեցնել, մաշեցնել, լռեցնել, մեռ-
ցընել, սահեցնել, հալեցնել, վայելցնել, գիտցնել,
պառկեցնել, բռնցնել, հեծցնել, իջեցնել, երկրցնել,
երեւցնել, փայլեցնել, քրքրցնել, խպնեցնել, վերցնել,
բարձրացնել, համարարձնել, վերադարձնել, անդրադար-
ձընել, ուսցնել, բուսցնել:

(*) Տես էջ 123, Կանոն 249 եւ Ծանոթութիւնը:

(**) Կերցնել—ուտել: (***) Դարձնել Ներգործական բային մէջ
ցնեղ մասնիկին Յ զիրը կը ջնջուի: Արմատն է դարձ. իսկ Զեղոյն է
դառնալ: Այսպէս նաեւ՝ համարարձնել, եւայլն:

65. — ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ	Ապառնի	ՍՏՈՐԱԴԱՍՏԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ
Ներկայ	Պիտի խմցնեմ	Ներկայ
Կը խմցնեմ	» խմցնես	խմցնեմ
» խմցնես	» խմցնէ	խմցնես
» խմցնէ	» խմցնենք	խմցնէ
» խմցնենք	» խմցնէք	խմցնենք
» խմցնէք	» խմցնեն	խմցնէք
» խմցնեն		խմցնեն
	Անկատար Ապառնի	Անկատար
Անկատար	Պիտի խմցնէի	խմցնէի
Կը խմցնէի	» խմցնէիր	խմցնէիր
» խմցնէիր	» խմցնէր	խմցնէր
» խմցնէր	» խմցնէինք	խմցնէինք
» խմցնէինք	» խմցնէիք	խմցնէիք
» խմցնէին	» խմցնէին	խմցնէին
	ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ	ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ
Կատարեալ	ԵՂԱՆԱԿ	Աներեւոյթ
խմցուցի	Ներկայ եւ Ապառնի	խմցնել
խմցուցիր	Եզակի	Դերբայ
խմցուց	խմցու՛ր	Ներկայ. խմցնող
խմցուցինք	Յոգնակի	Անց. խմցուցած
խմցուցիք	խմցնե՛նք	խմցուցի՛ր
խմցուցին	խմցուցէ՛ք	Ապր. խմցնելու, խմցնելիք

232. — Խոնարհեցե՛ք սա բայերը՝

Կենալ (Ձէգոք), կեցնել (Ներգ.), կեցուիլ (Կրաւոր.)
 Լենալ » լցնել » լցուիլ »

233. — Սա Կրաւորական բայերը Ներգործական ըրե՛ք (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, էջ 61, Հր. 34) :

Տաշուիլ, խաշուիլ, քաշուիլ, տեսնուիլ, բերուիլ, բռնուիլ, հերկուիլ, փետտուիլ, սոթտուիլ, կարուիլ, տապկուիլ, սպաննուիլ, դարնուիլ, առնուիլ, խառնուիլ, կարդացուիլ, երթցուիլ, նայուիլ, քրքրուիլ, կապուիլ, կապտուիլ, նորոգուիլ, զրուցուիլ :

234. — Սա խօսքերը յոճակի ըրե՛ք (Նոր Դպրոց, Է. Պրակ, էջ 54, Հր. 2) :

Ես պարտաւոր եմ հոգալու իմ ծնողքս երբ ծերանան. — Ինձմէ կը սպասեն անկեղծ սէր ու հոգածութիւն. — Ինձմով է որ կը մխիթարուի իրենց կեանքը, ու զիս կը փնտռեն՝ ինչ վիճակի մէջ ալ ըլլան. — Մահը՝ միայն մարմինով պիտի բաժնէ զիս իմ ծնողքէս, իսկ հոգիով՝ ես կապուած պիտի ըլլամ անոնց յիշատակին հետ որ ինծի շատ անուշ պիտի թուի, մինչեւ որ ես ալ աւարտեմ կեանքիս ընթացքը :

235. — Սա Բառերը իբրեւ եմքակայ գործածեցե՛ք մէյմէկ խօսքի մէջ :

Ծնողք, սէր, հոգածութիւն, կեանք, վիճակ, մահ, մարմին, հոգի, յիշատակ, ընթացք :

236. — Նոյն Դոյականներուն փոխ Ածականներ ըրե՛ք այսպէս. — Սիրելի ծնողք, անկեղծ սէր, եւայլն :

237. — Վերլուծեցե՛ք սա բայերը :

Դնա՛, եկած, ըլլալու, կեցայ, ունէր, կրցանք, լա՛ց, կը զբօսնեմ, գիտէի, կրնայի՞ր, գիտցի՛ր, ունենա՛նք, զբօսնեցի, լմնցու՛ր, փախչող, բռնկած, կենալու, գիտցած, ճգնիլ, մաղեցինք, քաշքշիւու, երթալիք, վռնտէ՛ :

66. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

238. — Բայերուն ընդունելութիւնները Էական Բային հետ կը կազմեն Բաղադրեալ Ժամանակներ, որ այլ եւ այլ նշանակութիւններ կուտան, Ասոնք են :

Սահմանական եղանակ

Թարակասար. — Տեսած եմ, տեսած ես, տեսած է, եւն.

Դերակասար կամ Վաղակասար. — Տեսած էի, տեսած էիր, տեսած էր, տեսած էինք, եւայլն.

Կրկին Կասարեալ. — Տեսած եղայ, տեսած եղար, եւն.

Ապառնի Թարակասար. — Տեսած պիտի ըլլամ, տեսած պիտի ըլլաս, տեսած պիտի ըլլայ, եւայլն.

Ապառնի Դերակասար. — Տեսած պիտի ըլլայի, ըլլայիր :

Թարակասար Անորոշ. — Տեսեր եմ, տեսեր ես, է :

Դերակասար » — » էի, » էիր, էր :

Հարկադրական Ներկայ. — Տեսնելու եմ, ես, է, ենք :

» Անկասար. — » էի, էիր, էր :

» Կասարեալ. — » եղայ, եղար, եղաւ :

Պայմանական Թարակասար. — Տեսած կ'ըլլամ, կ'ըլլաս :

» Դերակասար. — » կ'ըլլայի, կ'ըլլայիր :

» Ապառնի. — Տեսնելու կ'ըլլամ, կ'ըլլաս :

» Այ. Անկասար. — Տեսնելու կ'ըլլայի :

Ստորադասական եղանակ

Թարակասար կամ Կասարեալ. — Տեսած ըլլամ, ըլլաս, եւն.

Դերակասար. — Տեսած ըլլայի, ըլլայիր, ըլլար, եւն.

Ապառնի. — Տեսնելու ըլլամ, տեսնելու ըլլաս, եւն.

» Անկասար. — Տեսնելու ըլլայի, ըլլայիր, եւն.

Հրամայական

Կասարեալ. — Տեսած եղի՛ր, տեսած ըլլա՛նք, եղէ՛ք :

Ապառնի. — Տեսնելու » տեսնելու ըլլա՛նք, »

Դերբայ

Աներեւոյթ Կասարեալ. — Տեսած ըլլալ :

» Ապառնի. — Տեսնելու ըլլալ :

ՄԻԱԾԻՆԻՆ ԻԶՆԵԼԸ

Ս. Գրիգոր, անգամ մը, երազին մէջ տեսաւ որ երկինքը բացուեցաւ եւ սկսաւ այն տեղէն լոյս իջնել զէպ ի երկիրը: Լոյսին հետ մէկտեղ իջաւ մարդ մը՝ ձեռքը բռնած ոսկի ուռ (մուրճ): Աս մարդը իջաւ Վաղարշապատ քաղաքին մէջ եւ ուռով գետինին զարկաւ: Իսկոյն գետինին տակէն՝ անդունդէն՝ սարսափելի ձայներ լսուեցան: Տեսաւ նաեւ որ Ս. Տրդատին բնակարանին վրայ երեւցաւ ոսկի խարիսխ մը որ մեծ բլուրի մը չափ էր: Աս խարիսխին վրայ կտաւէ չորս սիւներ կային, սիւներուն վրայ աւաղեղէն գմբէթ, եկեղեցիի նման եւ գմբէթին վրայ ալ՝ լուսաւոր խաչ մը:

278. — Վերի հասուածը օրինակեցիք եւ usուած գծեցիք բայերը:

279. — Հասուածը նորէն գրեցիք՝ բայերը Սահմ. ներկայի փոխելով, այսպէս.

Ս. Գրիգոր անգամ մը երազին մէջ կը տեսնէ որ, եւն.

280. — Սա վեց բայերը Բաղադրեալ ժամանակով խոնարհեցիք իբրեւ մէկ բայ:

Տալ, ընել, երդուըննալ, լեցնել, թափել, կրթնիլ:

281. — Սա բայերը ներգործական րիւք (Նոր Դպրոց Ը. Պրակ, հջ 76, Հր. 53):

Բարւոքուիլ, ուռգուիլ, զարդարուիլ, անցուիլ, հասցուիլ, նեղուիլ, ըսուիլ, տարածայնուիլ, գողցուիլ, գրգռուիլ, խաչուիլ, ընկճուիլ, որսացուիլ, գիտցուիլ, գտնուիլ, մանուիլ, կարկտուիլ, հաւնուիլ, զարնուիլ, բացուիլ, ուտուիլ, արուիլ, դրուիլ:

63. ԲԱԳԼԱԴՐԵԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ (cont.)

278. — Բաղադրեալ ժամանակներուն կրաւորականն ու Անցողականն ալ կ'ըլան մի և նոյն ձեւերով (բուն բային կրաւորականներու հետ էական Բայը դնելով):

Օր. — Տեսնուած եւ, տեսնուած էի, տեսնուեալ եւ, տեսնուելու ես, տեսնուած կ'ըլլամ, տեսնուած ըլլայիր, եւն.

279. — Բաղադրեալ ժամանակներուն Բացասականը կ'ըլլայ մէկ կամ միւս մասը ժխտական րնելով:

Օր. — Տեսած չեմ կամ չեմ տեսած: Չեմ տեսեր (չ'ըսուիր՝ տեսեր չեմ): Տեսած չպիտի ըլլամ կամ տեսած պիտի ըլլամ: Չտեսնելու ըլլար կամ տեսնելու ըլլար: Տեսնուած չի ըլլար, կամ չի տեսնուած ըլլար:

280. — Ունիւմ բայն ալ Յարակատար եւ Դերակատար կը չինէ ւժ կամ ուժ անցեալով:

Օր. — Տեսած չունիւմ, տեսնուած չունիւմ: Դիտած ունիւմ: Բեզի պէս վարպէտ նկարիչ տեսած չունիւմ:

281. — Եղեր (Տաճկ. ինիշ) բառն ալ բային ինչ ինչ ժամանակներով կը գործածուի՝ ցուցնելու համար թէ գործողութիւնը ուրիշէն իմացուած է կամ առաջուց պատահած է:

Սահմանական եղանակ ներկայ և Անկասար. — Կը տեսնեմ եղեր, կը տեսնես եղեր, կը տեսնէ եղեր, եւն.

Ետակասար, Կատարեալ և Դերակասար. — Տեսած եմ եղեր, տեսած ես եղեր, տեսած է եղեր, եւն.

Ետակ. Անորոշ. — Տեսեր եմ եղեր, տեսեր ես եղեր, տեսեր ենք եղեր, եւն.

Ապառնի. — Պիտի տեսնեմ եղեր, պիտի տեսնեք եղեր, եւն.

» Ետակասար. — Տեսած պիտի ըլլամ եղեր, տեսած պիտի ըլլայ եղեր, եւն.

Հարկադրական. — Տեսնուելու եմ եղեր, եւն.

282. — Ստորագրական ներկայի եւ Անկատարի պարզ ժամանակներուն սկիզբը թող բառը դնելով՝ տեսակ մը Հրամայական կը ձեւանայ:

Օր. — Թող գայ, թող երթայ, թող մննէ, թող մեռնէ, կամ յետադաս՝ տեսնեն թող, չմնեն թող:

282. — Որոշեցե՛ք սա Բաղադրեալ բայերուն եղանակը եւ ժամանակը՝ ըսելով քէ Յարակասա՛ր են, Գերակասա՛ր են, Պայմանակա՛ն են, եւայլն՝ եւ ի՛նչ Թիւ, ի՛նչ Դեմք են :

Օրինակ. — Թողա՛ծ էի = Սահմանական Եղանակ, Գերակատար ժամանակ, Եղակի Թիւ, Առաջին Դէմք :

Օր. — Ընթերցա՛ծ եր, արբնցե՛ր էիև, հագե՛ր էիև, ցա՛սա՛ծ կ'ըլլա՛մ, ուռե՛լու եր, բարկանալու եղա՛յ, ցա՛ծ-ցե՛ր եև, մորթե՛ր էիև, շարե՛լու եղի՛ր, առա՛ծ կ'ըլլայիև, լեցա՛ծ եղա՛ւ, եռացե՛ր է, սա՛ֆնալու էի՛ր :

283. — Քսան տեսակ նախադաս մասնիկներով ամանցեցե՛ք յետագայ բառերը : **Օր.** — Անօրեայ, ար-սնասնման, արաճայն, եւայլն :

(Տե՛ս էջ 15, Դաս 20, էջ 16, Հրահ. 12 եւ էջ 104, Հրահ. 198) :

Օրեայ, սահման, ճայն, կայ, դաս, կատար, մնայ, ճա-նել, միտ, բայ, տեւել, գործել, կաս, դասել, գրել, գրութիւն, ընծայել, որոշել, դիր, դրութիւն :

284. — Սա Ներգործական բայերը կրաւորակա-նի փոխեցե՛ք (Նոր Դպրոց, Զ. Պրակ, էջ 64, Հր. 41) :

Առնել, խարկել, խառնել, սիրել, գրել, բերել, հանել, թաղել, շաղել, մաղել, շարել, բանալ, կցել, թրջել, ածիլել, շրկել, մանել, բռնել, հիւսել, մա-րել, պատնել, մատնել, աղալ, ընդունիլ, փրկել, պրկել, ոռոգել, զրուցել :

285. — Նոյն բայերուն Հրամայական Եղակի Բ. Դեմքը գրեցե՛ք :

68. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

283. — Բայերը լուծելու համար պէտք է որոշել անոնց Տեսակը (Ներգործական, Զէգոր, Կրաւորական, Միադէմ) անոնց Լծողու-թիւնը (Ա. Բ. Գ.) եղանակը (Սահմանական, Հրամայական, Ստորադա-սական, Անորոշ) ժամանակը (Ներկին, Անցեան, Ապագան) Թիւը (Եզա-կի՞թէ Յօքնակի) Դեմքը (Առաջի՞ն, Երկրորդ, Երրորդ) եւ Տէր քային :

284. — Բային Անորոշ Եղանակներն ալ կը լուծուին՝ որոշելով Թէ Աներեւոյթ են կամ Բնորոշելուին, եւ Թէ ի՞նչ է անոնց պաշտօնը (Են-ժակայ, Խնդիր, Ստորագելի) :

285. — Աւստիկ հատուածի մը բայերուն վերլուծումը :

Ա Շ Ո Ւ Ն

Երբ Աշունը կու գայ եւ օդը կը սկսի զովանայ, կը հասկնանք Թէ ձմեռը մօտ է, ծառերուն կանաչ տերեւները կը դեղնին եւ հովիտ փռելիս կը քալին : Այգեկումի ժամանակը պիտի գայ, խաղողները հա-սունցած են եւ ժամանակ է որ այգեպանները խաղեն զայնս եւ զինի շինեն :

Կուգայ. — Զէգոր բայ, Անկանոն, Գ. Լծորդ. Սահմ. եղանակ, Ներ-կայ ժամանակ, Եզակի Գ. Դէմք, Աներեւոյթն է գալ : Տէր քային է աշունը :

Կը սկսի. — Զէգոր բայ, Զարտուղի, Բ. Լծորդ. Սահմ. եղան. Ներկ. կայ, Եզակի Թիւ, Գ. Դէմք, Աներեւոյթն է սկսիլ, Տէր քային է օդը :

Զովանայ. — Անորոշ եղանակ, Աներեւոյթ, աննախդիր Տրակ. Հո-լով, Բնութեան խնդիր կը սկսի քային :

Կը հասկնանք. — Ներգործական բայ, Գ. Լծորդ. Սահմ. եղանակ, Ներկայ ժամանակ, Յօքնակի Թիւ, Ա. Դէմք, Աներեւոյթն է հասկնալ : Տէր քային է մեմք (գործածեմք) :

Ի. — Էական բայ, Սահմ. եղանակ, Ներկայ, Եզակի Գ. Դէմք, Անե-րեւոյթն է ըլլալ, Տէր քային՝ ձմեռը :

Կը դեղնին. — Զէգոր բայ, Բ. Լծորդ. Սահմ. Ներկայ, Յօքնակի Գ. Դէմք. Աներեւոյթն է դեղնիլ, Տէր քային՝ տեւեմք :

Փռելիս. — Անորոշ եղանակ, Աներեւոյթ, Եզակի Բացառ. Հոլով, Բնութեան խնդիր կը քալին բային, և դիմորոշ յօդով :

Կը քալին. — Զէգոր բայ, Բ. Լծորդ. Սահմ. եղ. Յօքն. Գ. Դէմք. Էան Պիտի գայ. — Զէգոր բայ, Անկանոն Գ. Լծորդ. Սահմ. Ներկայ Եզ. Գ. Դէմք, Աներեւոյթն է գալ, Տէր քային է ժամանակը :

Հատունցած են. — Զէգոր բայ, Գ. Լծորդ. Սահմ. Եղ. Բաղադրեալ ժամանակ Յարակատար, Յօքն. Գ. Դէմք, Աներեւոյթն է հատունալ, Տէր քային՝ խաղողները :

Ի. — (Տես վերը) :

Քաղեն. — Ներգ. բայ, Ա. Լծորդ. Ստորադ. եղանակ, Ներկ. Յօքն. Գ. Դէմք, Աներեւոյթ՝ քաղել Տէր քային՝ այգեպանները :

Շինեն. — Ներգ. բայ, Ա. Լծորդ. Ստորադ. եղանակ, Ներկայ, Յօքն. Գ. Դէմք, Աներեւոյթն է շինել, Տէր քային է այգեպանները :

ՀՈՎԻԻՒՆ ՇՈՒՆԵՐԸ

Հովիւին շուները, որ հօտերուն կը հսկեն, խելացի կենդանիներ են: Առնք կ'առաջնորդեն ոչխարներուն՝ դէպի արօտատեղին, եւ կը գոչացնեն արտերու մէջ մտնելէ: Գիշերները արթուն կը մնան, թող չեն տար որ գողերն ու զայլերը մօտենան հօտին. կը հաչեն, կը վազեն, ինչ կ'ընեն կ'ընեն՝ իրենց տէրը կ'արթնցնեն: Չեն վախնար. Անոնց կը վստահինք մեր տունն ու տեղը, մեր ագարակն ու կալուածները:

290. — Վերի հասուածը օրինակեցիք՝ եւ բայերը usnraqdեցիք:

291. — Նոյնը եզակիի վերածեցիք, այսպէս.

Հովիւին շունը որ հօտերուն կը հսկէ, եւայն:

292. — Սա Իերբայները հոլովեցիք:

1. Կար կարող, փայտ ճեղքող, բեռ կրող:

2. Հայրը մեռած, գոյնը նեղած, երես ելած:

3. Տախտակ սրբելիք, մածուն մակրղելիք, թուփ ժողովելիք:

293. — Սա վերջաւորութիւնով Գոյականներ գտիք:

Բարեւացի, Հնդիկ, պիտուական, մանրուք, սառոյց, սղոց, գրիչ, տետրակ, խթան, իշխանութիւն, զիջանոյշ, Սանդուխտ, նաւակ, ալեակ, թռչնիկ, գառնուկ, խաղալիք, հետեւակ, մսեղէն, բորենի, կաղնի, գուժկան, հինգնոց, ժամուց, աւուրչէք, փեսացու, տնուոր:

294. — Սա խօսքը խոնարհեցիք.

Կը մնա՛ւ՝ երէ թողուն որ աշխատի:

295. — Սա բառերուն մէջ գիր մը փոխելով՝ նոր բառեր կազմեցիք: Օր. — Տետրակ-սառակ, ջահ-կան, համ-գամ տապար-կապար, արօտ-արօր, խեղճ-խիղճ:

Տետրակ, ջահ, համ, տապար, արօտ, խեղճ, խրատ, գիր, գաւիթ, կոթ, կոչ, կարագ, անասիկ, բարակ, մաղ, պատառ, ցից, փակ, ածել, սանձ:

Զ. — ՄԱԿՐԱՅ

30. — ԳԻՏԵԼԻՔ ՄԱԿՐԱՅԻՆ ՎՐԱՅ

293. — Մակբայը անփոփոխ բառ մ'է որ Աժա-կանի, Բայի եւ ուրիշ Մակբայի մը իմաստը կ'ամբողջացնէ, այսինքն ինչպէս ըլլալը կը բացատրէ:

Օր. — 1. Շատ աղքատ մարդ մը կը ճանչնամ.

2. Մենք առտուն կանուխ կ'արթննանք.

3. Երբեմն կանուխ, երբեմն ուշ կը հասնին:

293. Մակբայները կը նշանակեն՝

1. Տեղ. — Հոս, հոն, ուր, դուրս, ներս, վեր, վար, քովը, եւն.

2. Ժամանակ. — Այսօր, վաղը, երէկ, միշտ, դեռ, առաջ, ուշ, կանուխ, մերթ, եւն.

3. Քանակութիւն. — Յաճախ, շատ, քիչ, աւելի, պակաս, գրեթէ, ստէպ, նորէն, ա՛յլ, եւն.

4. Հաստատութիւն. — Այո՛, անշուշտ, հարկաւ, եւն.

5. Ժխտում. — Ոչ, է, մի՛, ամենեւին, երբեք, եւն.

6. Կարգ. — Առաջ, ետքը, նախ, ապա, եւն.

7. Եղանակ. — Խիստ, արագ, դանդաղ, շուտ, ծանր, աղէկ, եւն.

8. Որակ. — Հազիւ, կամաւ, շուտ, բռնի, հեռ, էն.

9. Հարցում. — Ինչո՞ւ, ե՞րբ, ո՞ւր, մի՞թէ, արդե՞ք, ինչպէ՞ս, ինչ, եւն.

10. Տարակոյս. — Թերեւ, գուցէ, արդեօք, մի՛ գուցէ.

11. Ցուցում. — Ահա, ահաւասիկ:

294. — Որակական Ածականները, երբ բայի հետ գործածուին, Մակբայ են:

Օր. — Բարձր կարգալ, անուշ երգել, եւն.

295. — Մակբայները կրկնուած ալ կը գործածուին:

Օր. — Շուտ շուտ, քիչ քիչ, օրե օր, ետ ետ, եւն.

296. — Այլ եւ այլ մասնիկներով Մակբայներ կը կազմուին, ասոնք են. — Պես, քաւ, երեւ, օրեւ, ուլիւ, ակի, անց, եւն.

Օր. — Պարզապէս, խոնարհաբար, հայերեւ, անկեղծօրեւ, կամովին, յաճախակի, հեռուանց, եւն.

296. — Սա խօսքերուն մեջ ստորագծեցեք մակբայները :

1. Տղաքը հոս թող գան, ինչո՞ւ դուրսը կայներ են :
— 2. Հազիւ մթնցեր էր՝ յանկարծ վրայ հասան ճամբորդները : — 3. Եթէ կամաւ չերթաս, բռնի դպրոց կը զրկեն քեզ : — 4. Ամենեւին փոյթս չէ թէ ի՞նչ կ'ըսեն : — 5. Երբեք ստելու չէ, նոյն իսկ կատակի համար : — 6. Հազիւ մենք հասանք, տղան ալ գնաց : — 7. Գուցէ չիմացաք կանուխ գալստ : — 8. Շուտ մը ա՛ռ սա թուղթը : — Աւելի կամաց կարդա՛, բայց հարեւանցի մի՛ կարդար : — 10. Օրէ օր պիտի առողջանայ հարկաւ :

297. — Սա բառերէն ո՞րը Բաբդ է եւ ո՞րը Ածանցեալ :

Անապակ, ասորական, վաստակաբեկ, անյեղլի, անտառուտ, Անգղիացի, քննական, ստորագրութիւն, թեկնածու, նռնենի, հաւկիթ, գերադաս, լուսաւոր, հոգեզմայլ, դռնապան, սնամէջ, ծածկագիր, հրատուչոր, խնդրառու, կանխորոշ, մարմնաւոր, քաղուած, աննկուն, չաղկապ, հացկերոյթ :

298. — Սա անուններուն քով դրեք եզակի Բացառական հոլով ուրիշ անուններ՝ իբրեւ Ածական : Օրինակ՝ Արծրիկ ժամացոյց :

Ժամացոյց, գնտակ, հագուստ, դգալ, լաթ, արձան, աման, հաց, պատ, գուլպայ, ուռի :

299. — Գրեցեք Զարսուղի եւ Անկանոն բայերուն Արմատական ժամանակները (Կասարեաշ, Հրամայական, եւ Անցեալ Հնդուներոյն) (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 68, Դաս 12 եւ 13) :

Է. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

301. — ԳԻՏԵԼԻՔ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

297. — Նախադրութիւնը անփոփոխ բառ մ'է օր Գոյականի եւ Դերանունի քով կը դրուի եւ զանոնք կը կապէ բային հետ :

Օր. — Ընկերներուս հետ խորով կը վարուիմ :

298. — Նախադրութեան քովի Գոյականը կամ Դերանունը կը կոչուի նախադրութեան խնդիրը (ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ ընկերներուս եւ գրպանիդ) :

299. — Նախադրութիւններէն շատը իրենց խոնդիրէն ետքը կը դրուին, ասոր համար Յետադրութիւն ալ կ'ըսուին :

300. — Նախադասներն են. — Առանց, միևնջեւ, դեպի, քացի, փոխանակ, իբրեւ, զերթ, հակառակ :

Իսկ Ետադասներն են.

1. Սեռական հոլով խնդիր առնող. — Միջ, քակ, վրայ, առջեւ, ետեւ, ներքեւ, քով, դիմ, դիմացը, տեղ, միևնջեւ, մեքիւն, շուրջը, հետք, մօտը, առօրեւ, եղանակով, մասին, միջոցաւ, եւն :

2. Տրական հոլով խնդիր առնող. — Համար, հետ, դիմ, ջափ, մօտ, պէս, հակառակ, համեմատ, առանց, միևնջեւ, փոխանակ, դեպի :

3. Հայցական հոլով առնող. — Ի վար, ի վեր, ի քու, միևնջեւ :

4. Բացառական առնող. — Չաւ, քացի, ի վեր, ետք, առաջ, վեր, վար, ներս, դուրս, հեռու, զայտնակ :

5. Գործիական հոլով. — Հանդերձ :

301. Նախադրութիւններէն ոմանք Ստացական Յօդ կ'առնեն :

Օր. — Դիմաւ, քովի, առջեւ, ետեւ, վերեւեւ, քովիս :

302. — Այս նախադրութիւնները, որոնք Գոյականներէ կը շինուին, Սեռականի մէջ ալ յօդ առնելով ստացական իմաստ կուտան :

Օր. — Բու դիմինդ, ծառիս քովիկը, դրան առջեւի-նէն, տունիս ետեւիկներովը, եղբորդ քովիկը, քովիկեւ, եւն :

300. — Սա խօսքերուն մէջ ստորագծեցեմ նախորութիւնները:

1. Նորեկ գարունը քեզի համար շատ հաճելի է: — 2. Քահանային հետ խօսացայ, ան ալ ինծի պէս կը մտածէ: — 3. Օրն ի բուն քնացաւ: — 4. Վարժապետիդ դիմաց ակնածանքով խօսէ: — 5. Մինչեւ հիմա չերեցաւ: — 6. Վերէն ի վար նոր հագուստներ հագեր է: — 7. Ծառին տակը փռուեր պառկեր է: — 8. Փոխանակ քեզի՝ տալու, ե՛ս կ'ուտեմ: — 9. Իբրեւ թշնամիէ՛ս՝ կը զգուշանամ քեզմէ: — 10. Հասնառութեան հակառակ է պարծենկոտութիւնը:

301. — Սա բառերուն պէս վերջաւորող Գոյալանքներ գտեմ:

Կոտորած, զարմանք, գովեստ, տնօրնէք, նախատինք, հնչիւն, չարիք, ալեւոյթ, չնկոց, դիպուած, տաղտուկ, քակուք, ուսում, ծնունդ, գալուստ, խառնուրդ, իշխան, պաշտօնեայ, ոսկերիչ, սոխակ, խօսնակ, ճամբորդ, զեռուն, այգեպան, Նուպիա, հաւնոց, վարժոց, Պարսկաստան, ննջարան:

302. — Ածականներուն լրացուցիչները ստորագծեցեմ:

Վարձատրութեան արժանի դպրոցական մը: — Պատերազմի յատուկ դաշտ մը: — Մերձաւորներուն նըկատմամբ անարդար անձ մը: — Վեց կանգուն բարձր պատ մը: — Չորս մարդաչափ խորունկ փոս մը: — Մղոն մը հեռու արտ: — Քսան տրամ ծանր: — Աշխարհի վնասակար: — Շատերուն սիրելի: — Մշակելու յարմար: — Տեսնելու արժանի: — Շնորհէ անմասն: — Փրկութենէ անյոյս: — Աչքէ հեռու, սրտէ հեռու: — Մահահանացունքէ զուրկ: — Սփոփանքէ անյոյս: — Շնորհքով լեցուն: — Արիւնի ծարաւի: — Դիտութեամբ նշանաւոր: — Պատիւներով բեռնաւորուած: — Մեզմէ աւելի երջանիկ: — Չեղի անվայել: — Մարդոց ամենէն ընտիրը: — Հոսկ վերջին օրը:

Ը. — ՇԱՂԿԱՊ

32. — ԳԻՏԵԼԻՔ ԾԱՂԿԱՊՆԵՐՈՒ ՎՐԱՑ

303. — Ծաղկապր այն բառն է որ երկու նոյն տեսակ բառեր եւ խօսքեր կը միացնէ:

Օր. — Լսէ՛, երբ չես ուղեր որ պատժուիս:

304. — Սովորաբար գործածուող Ծաղկապրներն են. Ու, եւ, ալ, նաեւ, այլեւ, անգամ, կամ, կամ թե, եթե, որ, նե, թե որ, ինչու որ, մնաւաւանդ որ, չե՛ որ, քայց, ասկայն, թեւ, վասնզի, որովհետեւ, իբր թե, այսինքն, զոր օրինակ, չե թե, ոչ միայն, քան, քան թե, նոյն իսկ, իբր թե, մինչ, ուրեմն, եւայլն:

305. — Դիտելիք. — 1. Այ Ծաղկապ է երբ նաեւ կը նշանակէ. Օր. — Ե՛ս ալ, դո՛ւն ալ:

Այ Մակբայ է երբ այլ եւս կը նշանակէ. Ա՛յ չեմ ուղեր:

2. Անգամ Գոյական է երբ քանակութիւն կը նշանակէ:

Օր. — Հինգ անգամ չորս՝ կ'ընէ քսան:

Անգամ Ծաղկապ է՝ երբ նոյն իսկ կը նշանակէ:

Օր. — Դատաւորն անգամ զարմացաւ:

3. Ապա Մակբայ է՝ երբ ետք կը նշանակէ:

Օր. — Նախ կե՛ր, ապա գոհացիր:

Ապա Ծաղկապ է երբ՝ ուրեմն (անանկ է նէ) կը նշանակէ եւ սովորաբար այս ուրեմն բառին հետ կը գործածուի: Օր. — Անօթի եմ՝ ապա ուրեմն հա՛ց կեր:

4. Թե Ծաղկապ է երբ իմաստով:

Օր. — Դիտեմ թե ի՛նչ կ'ուղես:

Թե՛ Մակբայ է՝ նաեւ իմաստով:

Օր. — Թե՛ ուտենք եւ թե՛ խօսինք:

5. Որ Ծաղկապ է երբ երկու խօսքեր կը միացնէ (եւ այն ատեն կը նշանակէ զի, որպէսզի, թե):

Օր. — Կ'ազաչեմ որ չմերժէք:

Որ Յարաբերական դերանուն է, երբ իրմէ առաջ յարաբերեալ մը ունի: Օր. — Օձը, որ խաբեց Եւան, սողալու դատապարտուեցաւ:

306. Ծաղկապները այլ եւ այլ իմաստներ կուտան՝ Ժամանակ, պատճառ, հակադրութիւն, քաղաքացիութիւն, են: (Տե՛ս Շարադրութիւն Գ. տիպ, 1900, էջ 28):

303. — Ստորագծեցեք Շաղկապներ :

1. Ես եւ հայրս մէկ ենք : — 2. Ո՛չ միայն ես, այլ եւ ընկերներս քեզ կը սիրեն : — 3. Դուռն ալ իմացա՞ր ըսածս : — 4. Կա՞մ կարդա կա՞մ նստէ : — 5. Դասը գիտե՞ս թէ չգիտես : — 6. Թէ՛ ձին եւ թէ՛ ջորին բեռ կը կրեն : — 7. Կ'ուզեմ որ դուռն ալ գաս : — Այնչափ շփոթեր էր որ չէր կրնար խօսիլ : — 9. Չէ՞ որ դուռն զիս զրպարտեցիր : — 10. Սիրով կ'ուզէի ծանօթանալ իրեն, մանաւանդ որ բարի անունն ալ լսած եմ : — 11. Ո՞վ քաղեց ուրեմն այս ծաղիկները : — 12. Մի՛ պոռար որպէս զի ձայնդ չլսեն :

304. — Սա Բարդ բառերը Յոգնակի քրէք :

Թանձրամարմին, աղերսագիր, խեցեմորթ, ողջակէզ, ծովեզր, արժէթուղթ, երկաթուղի, գլխագիր, գետաբերան, գինետուն, մեծատուն, նաւավար, երէցկին, մարտանաւ, քեռորդի, դասապետ, միամիտ, դաստակերտ, քարափ, ազգատոհմ, բարեկամ, հեծեւանուորդ, գլխարկավաճառ, կռապաշտ, ըմբշամարտ, գաղթարեք, իրավէպ, խճուղի, զարդասեղան :

305. — Հոլովեցեք սա բառեր :

Դդում, ստեպղին, լախուր, եղերդ, ճակնդեղ :

306. — Բայերը գրեցեք՝ Ներգործական, Զեղոք եւ Կրաւորական սեւերով (Էջ 131, Դաս 267) :

Օրինակ. — Կտել, կտիլ, կտուիլ :

Կտրել, կտորել, այրել, թափել, պատռել, աղաւթել, տարածել, ծռել, մարել, եփել, վառել, ընկճել, շրջել, կործնել, կործանել, փարատել, տապալել, խանձել, խաչել, մաշել, գլորել, հալել, պլորել, գալարել, հալածել, զտել, տապկել, պատաղել, օրօրել, պարուհակել, հոլովել, խոնարհել, խողտել, արածել, խափանել, խոնդարել, բարւոքել, ցցել, պատռտել, կտրտել, կտարտել, աւրել, ստկել, պարտկել, վաթել, շփոթել, քրքրել, թաւալել, վիրաւորել, ընդարձակել, ճարակել, տարտղնել, թորել, փշրել :

Թ. — ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

33. — ԳԻՏԵԼԻՔ ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ

307. — Զայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն կ'ըսուի այն բառը որ հոգեկան կիրք մը կը յայտնէ, ինչպէս ցաւ, զայրոյթ, զարմանք, եւն :

308. — Գլխաւոր ձայնարկութիւններն են հետեւեալները, որոնք այլ եւ այլ տեսակ զգացումներ կ'արտայայտեն :

1. Ուրախութիւն. — Ո՛հ, ա՛հ.
2. Ցաւ եւ զղջում. — Վա՛խ, վա՛յ, վա՛հ, ա՛հ, ո՛հ, ա՛խ, ափսո՛ս, աւա՛ղ, մեղք.
3. Բաղձանք. — Երանի՛ թէ, ո՛ւր էր թէ, իցի՛ւ թէ.
4. Երանութիւն. — Երանի՛կ, երանի՛.
5. Անեծք. — Վա՛յ, անէ՛ծք.
6. Կոչ. — Ո՛վ, ա՛յ, է՛, հէ՛, օհէ՛.
7. Զարմանք. — Բաբէ՛, զարմա՛նք, հապա՛.
8. Խրախոյս. — Հա՛, աղէ՛, օ՛ն, կեցցե՛ս, ապրի՛ս.
9. Ողջոյն. — Բարեւ, ողջոյն.
10. Զգուսնք. — Ո՛հ, է՛հ, բի՛ւհ.
11. Բարկութիւն. — Ա՛յ, հա՛յ.
12. Արհամարհանք. — Վա՛հ, բէ՛հ.
13. Վրէժխնդրութիւն. — Վա՛շ.
14. Դուռ, կարեկցութիւն. — Եղո՛ւկ, աւա՛ղ, ափսո՛ս.
15. Երկիւղ, սոսկում, մեծում. — Երկինք, օն ա՛նդր, քա՛ւ լիցի՛.
16. Աւաղանք. — Վա՛յ, ախ ու վախ :

309. — Զայնարկութիւնները կա՞մ շեշտ եւ կա՞մ երկար մը կ'առնեն վերջին վանկին վրայ, եւ խօսքին հետ իմաստի կապ միայն ունին : Սովորաբար կոչական բառի մը կ'ընկերանան եւ, անոր պէս, ստորակէտով կը զատուին քովի բառէն :

Օրինակ. — Ո՛հ, ի՛նչ ըրիր, ա՛նմիտ : — Ո՞վ տղայ, մի՛ դանդաղիր : — Երանի՛ թէ ես ալ ձեզի ընկերանայի :

307. — Շեղագիր բառերը ձայնարկութիւն են, որոնցից անոնց յայտնած գաղափարը, այսպէս.

Ափսոս՝ գուր կը յայտնէ:

1. Մեղք որ մեղի հետ չեկար: — 2. Ախ, ինչո՞ւ այսքան շուտ մեռար: — 3. Երանի՛ թէ ճշմարտ ըլլար ըսածդ: — 4. Վա՛յ է գլխուն ծոյլին: — 5. Այ թշուառական, ինչո՞ւ կը խարես զիս: — 6. Է՛հ, ա՛լ հերիք է ըրածդ: — 7. Կեցցե՛ս, ի՛նչ ալ աղուոր ըսիր: — 8. Ո՛հ, ի՛նչ անուշ կ'երգէ: — 9. Վա՛յ ձեզի, դպիրներ եւ փարիսեցիներ: — 10. Քա՛ւ լիցի որ այդ խօսքը ես զրուցած ըլլամ: — 11. Անէ՛ծք այն տղուն որ իր ծնողքը չի յարգեր: — 12. Ա՛հ, ես չպիտի կրնամ քալել:

308. — Սա վերջաւորութիւններով Ածականներ գտեմ:

Նաւային, արեւմտեան, առժամեայ, հաւանական, հայրենի, հոգեւոր, Վանցի, գեղանի, հոտաւէտ, համեղ, մոլի, ամէկոտ, հրանուտ, մտացի, արեւոտ, խըման, հրապուրիչ, չարչարող, յաջորդ, ազդու, պարծուկ, ժպտուն:

309. — Այբուբենի բոլոր գիրերով մէյ մէկ Բայ գտեմ հետեւեալ օրինակներուն համեմատ (Նոր Դպրոց, Ե. Պրակ, էջ 65, Հրահ. 15):

Անտալ, բերել, գամել, դառնալ, երթալ, զարնել, էանալ, ըսել, թրջել, ժառանգել, ինալ, լակել, խածնել, ծխել, կապել, հաստատել, ձայնել, զեկավարել, ճառագայթել, մտածել, յանդիմանել, ննջել, շնորհել, ուստատել, չուել, պոռալ, ջախել, ռամկացնել, սրսկել, վերնալ, տալ, բռնել (նաւ վարել), ցայտել, փափաքիլ, քծնիլ, օրհնել, ֆսալ:

310. — Սա մասնիկներով Մակբայներ գտեմ:

Գլխովին, մեծապէս, խոնարհաբար, փոփոխակի, ասորերէն, ազնուօրէն, առտուանց, ակնածանօք:

34. — ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄ ԱՆՓՈՓՈՆ ԲԱՌԵՐՈՒ

(Դերբայ, Մակբայ, Նախադրութիւն, Շաղկապ եւ Զայնարկութիւն)

310. — Դերբայը լուծելու համար պէտք է ըսել թէ

1. Իրրեւ Բայ գործածուած է թէ իրրեւ Գոյական կամ Ածական:

2. Ի՞նչ տեսակ Դերբայ (Ներկայ, Անցեալ, Ապառնի):

3. Ո՞ր Լծորդութենէն է:

4. Իրրեւ Գոյական գործածուած ատեն ի՞նչ Թիւ և Հոլով է, ի՞նչ պաշտօն ունի խօսքին մէջ, եւ՝ եթէ իրրեւ Ածական՝ ո՞ր բառին վերադիրն է:

Ծան. — Իսկ Անքերեայքին՝ պէտք է որոշել Լծորդութիւնը, Թիւը, Հոլովը եւ պաշտօնը:

311. — Մակբայը լուծելու համար, ըսելու է թէ

1. Ո՞ր բային վերադիրն է կամ ո՞ր Ածականին կամ Մակբային:

2. Ի՞նչ տեսակ Մակբայ է:

312. — Նախադրութիւնը լուծելու համար, պէտք է ըսել թէ ո՞ր Անունը կամ Դերանունը կը միացնէ բային հետ. նախադրա՞ն է թէ յետադրա՞ն է, ի՞նչ հոլով խնդիր առած է:

313. Շաղկապը լուծելու համար պէտք է ըսել թէ ո՞ր բառերը կամ խօսքերը կը միացնէ եւ ի՞նչ տեսակ Շաղկապ է (Ժամանակ, պատճառ, հակադրութիւն, քաղ-դատութիւն, եղանակ, քեութիւն, փանակութիւն յուզնող. — (Տե՛ս Շարադր. Էջ 28, Գ. տիպ):

314. — Զայնարկութիւնը լուծելու համար պէտք է ըսել թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ (Ուրախութիւն, քաղճանփ, անե՛ծփ, զարմա՛նփ, եւայլն):

311. — Վերլուծեցե՛ք 292 Հրահանգի Դերբայները
հշ 146) :

312. — Վերլուծեցե՛ք 296 Հրահանգի Մակբայ-
ները (հշ 148) :

313. — Վերլուծեցե՛ք 300 Հրահանգի Նախադ-
րութիւնները (հշ 150) :

314. — Վերլուծեցե՛ք 303 Հրահանգի Շաղկապ-
ները (հշ 152) :

315. — Վերլուծեցե՛ք 307 Հրահանգի Զայնարկու-
թիւնները (հշ 154) :

316. — Սա մասնիկներով Ածականներ գտե՛ք :

Կուսեղէն, սնտոի, քաղցրագոյն, ծանրկէկ, գու-
նատ, ուժգին, փափկիկ, խառնակ, խղճալի, խոտելի
ներքին, չինծու :

317. — Իբրեւ Ստրոգելի գործածել սա բառերը՝
մեյմեկ խօսքի մեջ :

Կուշտ, անօթի, զուարթ, շէն, հիւանդ, մտատանջ,
մտամոլոր, տրտում, անհոգ, պարապ :

318. — Որոշեցե՛ք շեղագիր Դերանուններուն տե-
սակը : Նոյն խօսքերը նորէն գտեցե՛ք Դերանուններուն
տեղ պատշաճ Գոյականներ դնելով :

1. Աստուած Մովսէսին տուաւ տասը պատուէրներ
եւ ան՝ Իսրայէլացիներուն տարաւ զանոնք : — 2. Ան
երկու պատկեր, ո՞րն է գեղեցիկ, ա՞ն թէ ան : — 3. Իմ
դասս լմնացաւ, ֆուլինդ դեռ կէս է : — 4. Ծաղիկները
գորս մենք քաղեցինք շատ անուշ կը բուրեն : — 5.
Մեկը թող դայ սօ՝ բեռը վերցնէ :

319. — Խոնարհեցե՛ք սա Բաղադրեալ Բայերը՝ դիմ
առ դիմ :

Կերած չեմ, պահած եմ. Կերած չեմ, պահած եմ, Էն :

35. — ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Մե՛ղք որ չկրցայ երեկ ձեզի գալ եւ ձեր շինած գիր-
քին վրայ կարծիքս յայցնել :

Մե՛ղք. — Զայնարկութիւն՝ ցաւ յայտնող :

Որ. — Շաղկապ՝ Զայնարկութիւնը կը միացնէ
չկրցայ բային :

2. — Ժխտական Մակբայ՝ կրցայ բային :

Կրցայ. — Բայ Զէզոք, պակասաւոր, Սահմ. Եղա-
նակ, Կատարեալ, Եղակի Ա. դէմք :

Երեկ. — Ժամանակական Մակբայ՝ գալ բային :

Ձեզի. — Էական Դերանուն, Բ. դէմք, Յոքն. Տր.
Բնութեան Խնդիր գալ բային :

Գալ. — Զէզոք բայ, Անկանոն, Գ. Լծ. Աներեւոյթ,
Գոյականաբար գործածուած՝ Տրական Հոլով Բնութեան
խնդիր՝ կրցայ բային :

Եւ. — Շաղկապ, կը միացնէ խօսքին երկու մասերը :

Ձեր. — Ստացական Ածական, Յոքն. Բ. դէմք, ո-
րոշիչ է գիրքին Գոյականին :

Շինած. — Անցեալ Դերբայ՝ իբրեւ Ածական գոր-
ծածուած՝ գիրքին անունին հետ :

Գիրքին. — Հաս. անուն, Եզ. Սեռ. և որոշիչ յօ-
դով, Բնութեան խնդիր վրայ Յետադրութեան :

Վրայ. — Յետադրութիւն որ գիրքին բառը կը մի-
ացնէ յայցնել բային :

Կարծիքս. — Հաս. անուն, Եզ. Հայց. Ս Դիմորոշ
յօդով, Սեռի խնդիր յայցնել բային :

Յայցնել. — Բայ Ներգ. Ա. Լծորդ. Աներեւոյթ, Գոյ-
ականաբար գործածուած. Տր. Հոլով Բնութեան խնդիր
կրցայ բային :

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԳԻՐԵՐԸ

Հայերը՝ մինչեւ Քրիստոսի 404 թուականը՝ շատ գիրեր գործածեցին ու փոխեցին։ Խալտեանները բեւեռագիր կը գործածէին, այսինքն գամի նման գիրեր։ Այս գիրերու գործածութիւնը, այսինքն ընթերցումն ու գրելը, մոռցուած էր։ Հատեաններն ալ պատկերագիրեր ունէին, այսինքն պատկեր մը կը գծէին, կը կարգային պատկերին յատկութիւնը, պատկերը ցոյց տուող առարկան ու պատկերին անունին առաջին գիրը։ Ասոր գործածութիւնն ալ շատ դժուար ըլլալուն՝ ժամանակ անցնելէ ետքը մոռցուած էր։

Յետոյ, իրենց զբաղի ժողովուրդներուն հետ հաղորդակցելու համար, գործածեցին Յունարէն ու Ասորերէն գիրեր։ Եկեղեցիներուն մէջ Ս. Գիրքը կը կարդացուէր այս օտար լեզուներով։ Ասոնք ալ ունէին իրենց զբուարու թիւններն ու անպատեհութիւնները, վասն զի ժողովուրդը չէր հասկնար կարդացուած գիրքերն ու ժամերգութիւնները, իսկ շատ վարդապետներ չէին կրնար Ս. Աւետարանը մեկնել, ժողովուրդին հասկնալի Հայերէն լեզուով, որովհետեւ Յոյն եւ Ասորի լեզուներուն իրենք ալ տեղեակ չէին։

320. — Վերլուծեցեք վերի հասուածք՝ որոշելով ամեն մեկ բառի 1. Տեսակը, 2. Ձեւը, 3. Պատշտը, եւայլն։

321. — Սա Ածականներուն նման ուրիշ Ածականներ գտեք, որոնք ծագում եւ վերաբերութիւն նշանակեն։

Հիւսիսային, աջակողմեան, կիսամահայ, պարբերական, մայրենի, նշանացի, գրաւոր։

Ժ. — ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

36. — ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

315. — Ուղղագրութիւնն է՝ բառերը իրենց յատուկ գիրովը գրել։

316. — Առանց ձայնաւոր գիրի բառ չի կազմուիր։

317. — Ա եւ Ո գիրերը բառերուն վերջը չեն մնար, այլ միշտ անձայն յով կ'աւարտին։

Օր. — Ծառայ, վկայ, հաճոյ, եւն։

Բացառութիւն են՝ 1. Ապա, աւ, ահա, հապա, աւիկա, աշիկա, անիկա։ 2. Օտար բառեր եւ յատուկ անուններ. Օր. — Ակադեմիա, Իսպիա, Քաւասա, Եդիս։ 2. Գ. Լծորդութեան Հրամայականը. — Կարդա՛, խաղա՛։

Գիտ. — Միայն այդ՝ բառը ո կը վերջաւորի։

318. — Ե եւ Օ գիրերով Հայերէն բառ չի վերջանար, այլ միայն օտար բառեր. — Քօնկօ, պօնօ։

319. Ե, Ա, Ո գիրերը բառերուն վերջը յ եւ չառնելով կը կազմեն երկրարբառ։

Օր. — Կաւ, դեւ, երկու, կայ, եւն։

320. — Ը ձայնաւորը կրնայ գտնուիլ։

1. Բառին սկիզբը (Օր. — Ընել, ընթացք, եւն)։

2. Բառերուն վերջը (Օր. — Մարդը, ինքը)։

3. Իսկ բառերուն մէջտեղը այն ատեն կրնայ գրուիլ՝ երբ տողադարձի համար վանկը զատել կամ ոտանաւորի մէջ վանկ մը աւելի բերել հարկ է։

Օր. — Նըկար, ջրխուր, ջրնետ, վրտակ, կրտաւ։

321. — Ի գիրով բառ չի սկսիր։

322. — Օ գիրէն ետքը միայն բաղաձայն կուգայ։

Գ Ա Ռ Ն Ո Ւ Կ Ը

Մանրիկ գառնուկ մը՝ ձիւնի պէս ճերմակ՝
 Հեղ մը դաշտ ելաւ՝ ըզբօսնել մինակ,
 Վազեց կոխկըրտեց թանձր ու գէր խոտեր,
 Արձակ համարձակ կ'երթար ու կ'ուտէր:
 Դաշտէ դաշտ անցաւ, ելաւ լեռ ու սար,
 Ո՛չ ձախը, ո՛չ ալ աջը նայիլ կար:
 — Մե՛ղք է, ձայնեց մայրն, մե՛ղք է, ո՛ւր գընաս,
 Ե՛տ դարձիր, ո՛րդի, մեծ կ'ըլլայ վընաս: —
 Կը կանչէր մայրը, հազար կը պոռար.
 Ո՛վ մըտիկ կ'ընէ, Դար վեր ու դար վար
 Գառնուկը՝ ուրախ՝ վազեց անցաւ գնաց,
 Բայց խնդումն խկոյն փոխուեցաւ ի լաց.
 Շատ վազելովը սարի մըն էր ծայր,
 Այն սարին ծայրը խոշոր քար մը կար.
 Այն քարէն ցատքել՝ վար իջնալու էր:
 Ճատքեց, սակայն, ո՛չ, ոտիկն էր կոտրեր:

322. — Վերի հասուածը օրինակեցե՛ք՝ ստորագծե-
 լով այն բառերը, ուր Ը գիրը յայտնի դուռած է:

323. — Նոյն հասուածը արձակի վերածեցե՛ք:

324. — Հումանիօ ունեցող բառերը ցոյց տուե՛ք:

325. — Սա բառերուն ծայրը յ դրե՛ք, եթէ պէտք է:

Կապա, գնա՛, կը մնա, կը գուրգուրա, ագուգա,
 աթութա, ապա, գուլպա, շափուղա, Սկովտիա, ա-
 սիկա, կը ցնծա, ահա, խնդա՛, ովսաննա, Գողգոթա,
 պապկա, հաւաքածո, բրածո, կը քնանա, մանանա՛,
 Մարթա, Յուդա, կ'երթա, վկա, հիմա:

ՅՅ. — ՏՈՂԱԴԱՐՁ

323. — Տողադարձն է տողին ծայրը եկած բառը
 կիսելով՝ մէկ մասը յաջորդ տողն անցընել: Կիսուած
 բառին ծայրը կը դրուի ենթաւնայ (-) նշանը:

324. — Բառերը այսպէս կիսելու հիմնական օ-
 րէնքն է վանկ առ վանկ բաժնել՝ հեգելու պէս: Հե-
 տեւաբար, միավանկ բառերը չեն բաժնուիր, եւ առանց
 ձայնաւորի վանկ չի կազմուիր:

325. — Երկու կից ձայնաւորներ որ զատ զատ
 վանկ կը կազմեն, իրարմէ կը բաժնուին երբ տողին
 ծայրը գան: Օր. — Բաղա աւ, տի եղերք, քննե իր:

326. — Եթէ երկու ձայնաւորի մէջտեղ մէկ բա-
 ղաձայն կայ, յաջորդ վանկին կ'անցնի՝ հեգելու եւ տո-
 ղադարձի առին: Օր. — Հո գի, կա տա տե ցի:

327. — Եթէ երկու ձայնաւորի մէջտեղ երկու
 բաղաձայն կայ, բաղաձայններէն վերջինը յաջորդ տողը
 տանելու է: Օր. — Ար ծիւ, պաւ տակք, խօս քոյ:

328. — Եթէ երկու ձայնաւորի մէջ երեք բաղա-
 ձայն կայ, վերջինը վար առնելու է:

Օր. — Մարգ պաւ, հաւեք չիլ:

Գիտ. — Բայց երբեմն վերջին երկուքն ալ վար
 կ'առնուին: Օր. — Խըն դրեք, քեր կրակք, աւ գրուի:

329. — Եթէ բառին մէջտեղը երկու կամ աւելի
 բաղաձայնի հետ ը գիրը կը հնչուի, տողադարձի առնեն
 ը գիրը դնելու է: Օր. — Մը կըր տիլ:

330. — Տողադարձի առնեն միակ ձայնաւոր մը
 կրնայ վերի տողին ծայրը մնալ, իսկ եթէ բաղաձայն է
 միակ տառը, այն առնեն պէտք է ը գնել՝ բաղաձայնէն
 առաջ կամ վերջը: Օր. — Ի մսմաւ, ըն դունիլ, մը խիրար:

331. — Ու երկբարբառը ը գրելով՝ կը բաժնուի՝
 երբ ու երկբարբառը ը հնչել հարկ է:

Օրինակ. — Տուաւ = տըւաւ. Նուարդ = նըւարդ.
 Առնուիլ = առնըւիլ:

Նոր Բերականոնութեան Դասփէս

326. — Սա բառերուն մեջ ը գիրը դրե՛ք՝ ուր որ պէտք է դնել տղադարձի համար :

Սկսիլ, ստինք, սխալիլ, սրամտութիւն, տրտմիլ, սրտտիլ, տնտես, կտակ, կրունկ, սկիզբ, սիհ, սպայ, ննջիլ, շնորհ, մտմտալ, մրմնջիլ, շնչիլ, պատուութիլ, նման, զուարթ, հրեշտակ, թռչտիլ, անցնիլ, սահմուկիլ, ստնտու, սրնգահար, քստմնելի, չփշփիլ, կցկըտուր, բզբտիլ, գրգռել, սրսիալ, տրտնջալ, անմտադրութիւն, քուէ, նուէր, առնուիլ, զորս, ձայնս, մանր :

327. — Նոյն բառերը տղադարձի օրհնման համար գրեցե՛ք՝ վանկերը գտնելով :

328. — Սա խօսքերուն մեջ Սեռական հոլով Գոյականը իբրեւ Ածական գործածուած է : Նոյն շեղագիր բառերով ուրիշ խօսքեր կազմեցե՛ք :

1. Վեց ամսուան հիւանդութենէ դուռ նոր ազատած էր : 2. Տասը ութ ասիճանի տաք խուցի մը մէջ մնացինք : 3. Վարսուն տարուան հասակի մէջ մեռաւ : 4. Երրորդ գիծի աղագիցութիւն մը կը հաշուուի : 5. Առաջին կարգի ճարտարապետութեամբ շինուեցաւ այն պալատը : 6. Բարձրագոյն դասարանի ուսումնարաններ ունենալու ենք : 7. Յետին ասիճանի անմտութիւն է ըրածը : 8. Զոյգ մը ապարանջան՝ հիմը հազար դահեկանի գնուեցաւ :

329. — Ունենալու գաղափար տուող սապէս մէկ Ածական գտե՛ք :

Ընտանի, ընչաւէտ, հիւթեղ, երկսայրի, խափկոտ, նախանձոտ, ժպտուն, խելացի, ալեւոր :

330. — Սա մասնիկներով՝ գործողի գաղափար տուող ուրիշ Ածականներ գտե՛ք : Ան, իջ, ող, ու, ուկ, ուն :

Օր. — Աժան, բացայայտիչ, կարդացող, ակնկալու, տալու, տարտուն :

38. — ԿԷՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

332. — Խօսքի մը մասերը իրարմէ զատելու համար պզտիկ նշաններ կը գործածուին : Այդ նշաններն են :

Բուլթ	Ապաթարց
Ստորակէտ	Երկար
Միջակէտ	Չակերտ « »
Վերջակէտ	Փակագիծ ()
Շեշտ	Կախում ...
Պարոյկ	Գիծ —

333. — Բութ կը գործածուի բառի մը վերջը՝ յաջորդ բառէն զատելու համար զայն :

Օր. — Ինչ որ կրնաս ընել՝ ուրիշին մի յանձնէր :

334. — Ստորակէտ կը գործածուի

1. Չատելու համար միւս նոյն տեսակէ բառեր կամ կարճ նախադասութիւններ, որոնց միջեւ Շաղկապ (եւ, կամ, այլ, բայց) չկայ :

Օր. — Քարը, փայտը, շաղախը անհրաժեշտ նիւթեր են :

2. Բացայայտիչ բացայայտեալէն զատելու համար կամ միջանկեալ բառերու սկիզբն ու վերջը :

Օր. — Սոկրատ, յոյն իմաստասէրը, մեռաւ իր աշակերտներէն շրջապատուած :

3. Կոչական բառերու եւ ձայնարկութիւններու սկիզբն ու վերջը : Օր. — Ներե՛, հայր, քու զաւկիդ :

4. Միջանկեալ բայերու սկիզբն ու վերջը :

Օր. — Քաշե՛, կը կրկնէր, ու ինծի կը հետեւէր :

335. — Միջակէտ կը գրուի խօսքի մը գլխաւոր նախադասութիւնները զատելու համար :

Օր. — Սիրեցե՛ք զիրար. այն է Աստուծոյ պատուէրը :

336. — Վերջակէտ կը գրուի ամբողջացած խօսքէ մը ետքը :

331. — Սա խօսքերը գրեցե՛ք՝ կէսադրութեան նը-
ւաններուն գործածութիւնը բացատրելով:

1. Սպանիացիներուն՝ Մէքսիկացիներէն ստացած
փրկանքը: 2. Քու՝ բարեկամներուդ ձեռքէն կրած
վիշտերդ: 3. Քսակները դրամով լեցուն էին, բա-
ժակները՝ գինիով, սիրտերը՝ ցնծութիւնով: 4. Քննե-
ցէ՛ք, դիտեցէ՛ք, տեսէ՛ք՝ լսուած է երբեք այսպիսի
նորանշան գործ մը: 5. Պողոս՝ ազգով եբրայեցի էր,
Բենիամինի ցեղէն. ուսումով փարիսեցի. իրաւագի-
տութեան հմուտ. օրէնքի վրէժխնդիր. աներկիւղ, հա-
մարձակ, ոգելից, սիրով ու նախանձով վառուած: 6.
Ո՛րդեակ, յարգէ՛ք ծերերը: 7. Երբոր նաւ ելան, սկսան
իրենց ընկերներուն պատմել թէ ի՛նչպէս խաւարակու
անտառին մէջ մոլորած կը թափառէին. « Անտառն, ը-
սին, մութ է եւ անկոխ. խիտ առ խիտ բուսած մա-
ցառներուն մէջէն՝ շատ տեղ, միայն սուրերով կրնայ
ճամբայ բացուիլ, ծառերն ա՛յնպէս թաւ ու բարձր են,
որ երկինք բնաւ չի տեսնուիր: »

332. — Գտե՛ք հետեւեալներուն նման վերջացող
Ածականներ: Կաւե, արծաթեղեկ, չքոտի, աւագագոյն,
սուղկեկ, ժլատ, խնդագին, հեղիկ, գաղտուկ, ատակ,
ողորմելի, արտաքին, չինծու:

333. — Կետեւուն տեղ Մակբայներ դրե՛ք (Նոր
Դպրոց, է. Պրակ, էջ 67, Հրահ. 41):

1. Պողոս . . . կը խօսի: 2. Վարժապետը . . .
բարկացաւ: 3. . . . լռէ: 4. . . . հրամեցէ՛ք:
5. . . . սահեցայ եւ . . . ինկայ: 6. . . . խօսէ՛:
7. . . . կը խաղանք . . . կը կարդանք: 8. . . .
չեմ ստեր: 9. Օ՛խ . . . եղաւ:

334. — Նոյն խօսքերը աւելի ընդլայնեցե՛ք նոր
վերադիրներ եւ լրացուցիչներ դնելով, այսպէս՝ — Պրզ-
սիկ եղբայրս Պողոս դեռ նոր չեզու եղաւ եւ ծանր կը խօսի:

39. — Կ Է Տ Ա Դ Բ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն (Շար.)

337. — Շեշտ կը դրուի՝ բայերու Հրամայականին
եւ՝ ո՛չ, մի՛ Մակբայներուն եւ առ հասարակ չեշտեալ
բառերու վրայ որոնք սուր կը հնչուին:

Օր. — Այսպէս կ'ուզե՛ իմ կամքս:

338. — Պարոյի կամ Ոլորակ կը դրուի հարցում
նշանակող բառերու վրայ:

Օր. — Կ'ուզե՞ս խօսիլ:

339. — Ապաքաց կը դրուի ջնջուած ձայնաւորի
մը տեղը:

Օր. — Անգամ մ'աչ ըսե՛, կ'աղաչեմ:

340. — Երկարը կը դրուի ձայնարկութիւններու
վրայ:

Օր. — Ի գո՛ւր կը տեսնես բաղդի:

341. — Չակերտը՝ առաջ բերուած խօսքի մը սկիզբն
ու վերջը կը դրուի:

Օր. — Յիսուս ըսաւ. « Երանի՛ հեգերուն »:

342. — Փակագիծը կը դրուի իբրեւ մեկնութիւն
դրուած բառերու սկիզբն ու վերջը:

Օր. — Պէ՛տ հնազանդիս ծնողիդ (բանի որ դեռ
պզտիկ ես), եւ անոնց փորձառութեանն օգտիս:

343. Կախումը կը դրուի հոն ուր խօսքը դիտ-
մամբ կիսատ թողուած է:

Օր. — Պիտի չ'երգեի երբ . . .:

344. — Դիծը կը գործածուի հարց. պատասխանի
եղող խօսակցութիւններու սկիզբը՝ կ'ըսե՛, ըսաւ, պա-
սախանեց, եւն. բառերուն տեղը: Նաեւ փակագիծի տեղ:

Օր. — Լո՛ւ՝ — քանի որ չես գիտեր — եւ ուրիշին ըսա-
ծը մի՛ ընդմիջեր:

335. — Բացառեցէ՛ք կէսադրութեան նշաններուն գործածութիւնը :

1. Անգամ մ'ալ եթէ կարենամ զինքը տեսնել, պիտի ըսեմ. « Այդպէ՛ս կը վարձատրես իմ անձնութեանս »: 2. Սէր, յարգանք եւ քաղցր լեզու (իր ազնիւ նկարագիրին արդիւնքները) միշտ կը փայլէին: 3. Քանինք արդեօք իր տեսութեան կը ցանկան: 4. Ծոյլ, անհոգ ու չռայլ կեանք մը վարեցիր եւ դեռ կ'ուզես որ ներեմ քեզի. . . : 5. Իր ձիրքերով՝ — գեղ, շնորհ եւ ազնուութիւն — ամէնուն հաճելի կը դառնար: 6. Ճենովացի նաւապետ մը — Բրիտանիոյ Քոլոմպոս — գտաւ Ամերիկան: 7. Մըջիւնն ըսաւ. « Ի՛նչ, ուտելու բան չունիս: — Քանի որ տաք օրերն անցան, փորս չինկաւ պատառ մը բան: — Հապա ամա՛ռն ու գարո՛ն: — Ես կ'երգէի ան տաքերուն: — Ուրեմն հիմ' ալ դնա՛ պարէ: »

336. — Հետեւեալները յետադաս մասնիկներով կազմուած Գոյականներ են որոնք գործողութիւն կամ վիճակ կը ցուցնեն. գտէ՛ք անոնց նմաններ՝ երկերկու հաս:

Արարած, նողկանք, ուտես, տնօրէնեմ, դաշինք, տրափիւն, բարիք, սովորոյթ, տապկոց, յօգուած, գրքուածք, տաղաուկ, տաշտ, հեղուքիւն, ոստում, մկունդ, հագուստ, աճուրդ:

337. — Հետեւեալները գործողութիւն նշանակող յետադաս մասնիկներով կազմուած են. գտէ՛ք անոնց նմաններ:

Իշխան, առհաւատչեայ, նկարիչ, ուտիմ, սուզակ, կոշնակ, լուզորդ, զեռուն, ջրպան:

338. — Սա մասնիկները տեղի գաղափար տուող Գոյականներ կը կազմեն. գտէ՛ք անոնց նմաններ:

Գոլոմպիա, մարտկոց, խոհանոց, ծաղկասաւ, ճեմարան:

80. — ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԼԵԱԳԻՐ

345. — Համոտոսութիւնն է բառի մը մէկ մասը միայն գրել՝ այնպէս որ ամբողջ հասկցուի եւ կարգացուի:

346. — Համառօտագրելու համար պէտք է բառին առաջին գիրը կամ վանիլը եւ կամ գլխաւոր վանկերը միայն գրել եւ առջեւը կէտ դնել:

Օր. — Յս. Քս. (կը կարգացուի Յիսուս Քրիստոս):

347. — Նոյնպէս՝ կէտ կը դրուի թիւերէ եւ իբր թուանշան գործածուած այբուբենի գիրերէն ետքը:

Օր. — 10. կամ Ժ. (կը նշանակեն տասներորդ):

348. — Գլխագիրով կը սկսին՝

1. Ամէն խօսքի առաջին բառը, վերջակէտէ ետքը եւ ոտանաւորի ամէն մէկ տողին սկիզբը:

2. Իբր վկայութիւն դրուած խօսքերը:

Օր. — Ած. ըսաւ. Մի՛ գողանար:

3. Տէրունական բառերը եւ պատուանունները:

Օր. — Տէր Ամենախաղ, Աստուծ. — Զեռ Մեծութիւնը:

4. Յատուկ անունները՝ եւ անոնց վերագիրները:

Օր. — Սիմօն Ծերունի, Մարիամ Մագրադեմացի:

5. Գիրքերու, նշանաւոր գործերու եւ գրուածներու անունը:

Օր. — Եզրբօսի Առակները, Եղիշէի Պատմութիւնը:

6. Խօսքին մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն առած բառեր:

Օր. — Այս գիրքին Յասուկ Անուններու գլուխը:

(Այսպէս՝ գլխագիրով կը սկսին Առակներու եւ ուրիշ գրուածներու մէջ յիշուած դերակատարները՝ ըլլան անձ, առարկայ թէ կենդանի):

Օր. — Երկու ոտիներ՝ Գայլն ու Դառնուկը, իրարու դէմ ելան եւ վիճեցին:

339. — Համառօտագրուած բառերը ամբողջ գրեցե՛ք:

1. Յս. Բս. Յորդանանի մէջ մկրտեցաւ Յովհ. Մկրտիչէն եւ Ս. Հոգին Աղանիի կերպարանքով իջաւ: — 2. Ած. Մովսէսի ձեռքով խօսեցաւ Իսրայէլացիներուն: — 3. Խաչին վրայ գրուած էր սա խօսքը. Յ. Ն. Թ. Հ.: — 4. Յովսէփ Բ. Դերմանիոյ կայսրը, Մարիա Բերեզայի որդին էր: — 5. Ներսէս Ե. կաթ. կոչուեցաւ Շինող:

340. — Սա խօսքերուն մէջ կարեւոր բառերը գլխագրով գրեցե՛ք:

1. պետրոս առաքեալ մախկոսին ականջը կտրեց: — 2. գէորգ չորրորդ կաթողիկոս հիմնեց էջմիածնի ճեմարանը: — 3. գրիգոր մագիստրոս պահլաւունի որ ապրեցաւ ժա դարուն, գրած է ճառեր, տաղեր եւ հայերէն քերականութիւն: — 4. մխիթար սեբաստացի 1717ին վինետիկի ս. դազար կղզին փոխադրեց մխիթարեան միաբանութիւնը եւ յօրինեց հայերէն լեզուի մեծ բառագիրքը: — 5. դաւիթ անյաղթ նշանաւոր փիլիսոփայ էր, իսկ պրոյերոսիոս քաջ բեմասաց մ'էր ամէնքի մէջ: — 6. մուրիէն նշանաւոր կատակերգակ Փրանսացի, գրած է երեւակայական հիւանդը: — 7. Մէկը կը կրնայ ուրիշին գործը քննադատել: — 8. Մէկը ասանկ կ'ըսէ, միւսը՝ անանկ. որո՞ւն հաւատաւ: — 9. Թռչուններէն ոմանք գեղեցիկ ձայն ունին: — 10. Ինչով կը պարծին ծոյլերը: — Ո՞րչափը կրնաս ուտել:

341. — Անորո՞ւ դերանուններուն տակ գիծ փառեցե՛ք:

1. Իրարու ներեցէք: — 2. Բարիչին ինչքը մի կապտեր: — 3. Ամէնուն բարիք կամեցիր: — 4. Պաշտիկ, աղջիկներէն իւրաքանչիւրը մէյ մէկ ժապաւէն գնեց: — 5. Ամենքս ալ պիտի մեռնինք: — 6. Բեզի ինչ փոյթ թէ այսինչը կը խօսի կամ չ'աշխատի: — 7. Ոչ ոք կրնայ ուրիշին գործը քննադատել: — 8. Մէկը ասանկ կ'ըսէ, միւսը՝ անանկ. որո՞ւն հաւատաւ: — 9. Թռչուններէն ոմանք գեղեցիկ ձայն ունին: — 10. Ինչով կը պարծին ծոյլերը: — Ո՞րչափը կրնաս ուտել:

Տ1. — Ա Ռ Ո Գ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

349. — Առողջանութիւնն է բառերն ուղիղ արտաբերելը:

350. — Առողջանութեան նշաններն են շեշտ, երկար, պարոյկ, որոնք միայն ձայնաւոր գիրերու վրայ դրուելով՝ անոնց հնչումը կը ճշգրտեն:

351. — Շեշտ կը դրուի բարձր հնչուելիք վանկին վրայ. Օր. — Եկ'ւր, այս պայծառ լուսնին տակ, Ինչ անո՛ւն է երազել.

Մի՛ տրտմիր դեռ շատ մատղա՛ն ես,
Մեռնիլ չէ՛ այդ՝ այլ ննջել:

352. — Խօսքի մը իմաստին համեմատ, չեշտը այս կամ այն բառին վրայ կը դրուի:

Օր. — Ես կրնամ շաւ գրել:

(Չորս բառերուն վրայ ալ, ըստ պարագային, չեշտ դրուելով՝ խօսքին իմաստը կը զանազանի):

353. — Երկար նշանով բառ մը սովորականէն աւելի երկայն հնչուելու է:

Օր. — Ի՛նչ գեղեցիկ ե:

354. — Պարոյկ կամ Ոչորակ կը դրուի այն բառին վրայ ուր կ'իյնայ հարցումը:

Օր. — Դուն աշակերտներուն կ'առաջնորդես:

(Այս օրինակին ամէն մէկ բառին վրայ կրնայ պարոյկ դրուիլ, իմաստն ալ, չեշտին համեմատ, կը տարբերի):

355. — Բառեր կան որոնք սուղ կը հնչուին, այսինքն ո՛ր եւ է վանկը կարճ տեւողութիւն կ'ունենայ. մասնաւորապէս զօրութեամբ դրուած ը գիրը:

Օր. — Չայնքս, ըստանալ, քընար, քաղցըր, որոնց Ը գիրը (*) կարճ կը հնչուի, մանաւանդ երբ յաջորդ բառը ձայնաւորով սկսի: Օր. — Լեռն ի վեր, հւայլն:

(*) Լոբկայն իմացում Ը գիրը յայտնի դրուած է օրինակներուն մէջ:

342. — Սա խօսքերն օրինակեցեք եւ ապա կարգացե՛ք առողջանութեան օրհններուն համեմատ :

1. Հաւատարմիդ, կ'ըսէ, աղէ՛, ո՞վ յորդորեց
ըզձեզ՝ Արմէն
Կանչել անուն, կամ թէ թերեւս կարծէ՞ք իրաւ
թ'է մեր զարմէն :

2. Ո՛ր փայտ չընչին, դո՛ւ լաստափայտ,
Ի՛նչպէս յանկարծ՝ իմ անարատ
Քեզի որդեակս աւանդ տըւի
Եւ ո՛չ աչուիս տեսնեն պիտի :

3. Անմահ ես, ո՞վ դու կին, քեզ բիւր երանի,
Դազաղիդ մէջ հանգչէ՛ իբր օրրանի.
Մըրափէ՛, քո՛ւնդ անո՛ւշ, տըղաք խուռներամ
Թո՛ղ կապեն վեհ ճակտիդ՝ պըսա՛կ անթառամ,

4. Այլ վա՛հ, այդ կիսատ ժպի՛տը
Որ այտիդ վրա՛յ կը պլպլայ,
Երկնաօլաց հոգւոյդ մէկ չե՛տքը
Մէկ ցոլմո՛ւնքը ինձ կ'երեւայ :

343. — Յոգնակի քե՛ք սա խօսքերը (Նոր Դպրոց,
Թ. Պրակ, էջ 61, Հրահ. 31) :

1. Ես նուշ կը քաղեմ : — 2. Դուն փայտ կը վառես : — 3. Ամերիկացին չարաչար կ'աչխատի : — 4. Ձրանսացին կ'երգէ : — 5. Անգղիացին կը յամառի : — 6. Գերմանացին կը խորհի : — 7. Ասիացին կ'երազէ : — 8. Ծոյը կը վարանի : 9. Դուն մի՛ խառնուիր : — 10. Ես ալ կը հասկնամ որ դուն ու ան յանցանք չունիք : — 11. Տարին բոլորեցաւ եւ դուն ծերացար : — 12. Պիտիք բուսեր է բայց գլուխդ խելք չկայ :

344. — Սա եզակի Բացառական անունները իբրեւ ամական դրե՛ք գոյականներու իմ : (Տե՛ս էջ 148, Հրահ. 298). Օր. — Արծաթե ժամացոյց :

Օր. — Արծաթե, կապարե, կտակ, փայտե, բամբակե, գանձե, հողե, զարիե, փառե, բրդե, քուրե :

ՏԶ. — ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԻՒՆ (Շար.)

356. — Ը գիրը եթէ գրուած չըլլայ, կրնայ չընչուիլ կամ չհնչուիլ .

Օր. — (Կը հնչուի՛) հրպարս, վըրայ, ըջտեւարան, մանր, արկըղ, սանձըր :

(Չի հնչուի՛ր) կը ստանայ, քոյրդ ալ, լեռն ելան (*):

357. — Յ գիրը չորս պարագայի տակ կ'իյնայ .

1. Բոլորովին անձայն է : Օր. — Ծառայ, վրայ, նոյ :

2. Կէս ի կը հնչուի : Օր. — Հայ, խոյ, վայ, ծայր :

3. Հ գիրին ձայնն ունի՝ բառերուն սկիզբը :

Օր. — Յասուկ, յարմար :

4. Ույ կը հնչուի : Օր. — Ողջոյն, խարոյկ, քակոյկ :

358. — Ե գիրը, ինչպէս եւ Ո գիրը ունին պարզ եւ բաղադրեալ ձայներ :

Օր. — (Պարզ) Տեսիլք, տերեւ, շեփոր, նորանոր :

Այսպէս նաեւ՝ ով (օ գիրին պէս) Ովրեսես, Ովկիանոս :

Օր. — (Բաղադրեալ) Երբ, ես, երկիր, ոսկոր, ոսկի (ուր ե կը հնչուի իե եւ ո կը հնչուի ուօ) :

359. — Ի գիրը չորս պարագայի տակ կ'իյնայ .

1. Ու կը հնչուի : Օր. — Արդիւնք, աղիւր, աղբիւր :

2. Թոյլ վի պէս կը հնչուի : Օր. — Դաւիթ, հաշիւ :

3. Իռ կը հնչուի : Օր. — Իռ, արիւն, հարիւր :

4. Ո գիրին հետ երկբարբառ կը կազմէ : Օր. — Ուր :

360. — Ոի երկբարբառը վ կը հնչուի երբ իրմէ վերջը ձայնաւոր գիր կայ . Օր. — Գրուածք, սուր, փռե, փաշուլ, մասուրներ, քրուարիւն, աղուր :

361. — Աս կանոնէն դուրս են քանի մը օտար բառեր : Օր. — Սաւուել, Մանուէլ, Մանուի (Սեռա-կան), Գնչուի (Սեռ.) :

(*) Տե՛ս էջ 169, կանոն 355 :

345. = Դեհ 10 բառ որոնց մէջ Ը գիրը հնչուի :
 346. = » 10 » » Ը » չհնչուի :
 347. = » 10 » » Յ » անձայն ըլլայ :
 348. = » 5 » » Յ » կես Ի հնչուի :
 349. = » 10 » » Յ » Հ հնչուի :
 350. = » 10 » » Յ » ՈՒՅ » :
 351. — Դեհ 10 բառ որոնց մէջ Ե գիրը պարզ հնչուի եւ 10 բառ որոնց մէջ Ե բաղադրեալ հնչուի :
 352. — Դեհ 10 բառ որոնց մէջ Ո գիրը պարզ հնչուի եւ 10 բառ որոնց մէջ Ո գիրը բաղադրեալ հնչուի :
 353. — Դեհ 5 ական բառ որոնց մէջ Ի գիրը հնչուի չորս ձեւով (Տե՛ս էջ 171, Կանոն 359) :
 354. — Ու երկբարբառեան ետքը ձայնաւոր գիր պարունակող բառեր գեհ (իւրաքանչիւր ձայնաւոր գիրի համար երեք օրինակ) :
 355. — Սա Շաղկապները ի՞նչ իմաստ կուտան (ժամանակի՞, պատճառի՞, հակադրութեան, քաղցասութեան, եղանակի՞, թեւութեան, փանկութեան) (*) :
 1. Երբ որ դուրս ելլես, դուռը գոցէ : — 2. Պէտք է լուռ կենաս, քանի որ դասդ չես գիտեր : — 3. Դուն կը քնանաս, իսկ ես արթուն կը հսկեմ : — 4. Լաւ է աշխատիլ քան թէ ծոյլ նստիլ : — 5. Դուն բարի տղայ մ'ես, բայց քիչ մը շատ կը խօսիս : — 6. Ասիայի մէջ բարձր լեռներ կան, զոր օրինակ Հիմալայան : — 7. Գո՛նէ պատառ մ'ալ ինծի տուէք : — 8. Ծաղիկները քաղեցէք մանաւանդ շուշանները : — 9. Ո՛չ միայն անօգուտ՝ այլ եւ վնասակար է ըրածդ : — 10. Եղէզը սաստիկ հովէն կը ծռի բայց չի կտորիր :

(*) Տես Գործ. Ընթ. Շարադրութեան, Գ. Տպագրութիւն, 1900, էջ 28) :

83. — ԼՈՒԾՈՒՄ կամ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

362. — Լուծում կամ վերլուծութիւն կը կոչուի այն քերականական կրթութիւնը որ խօսքի մը իւրաքանչիւր մասին տեսակը, որպիսութիւնը եւ պաշտօնը կ'որոշէ :

363. — Լուծումը վեց տեսակ է .

1. Բառագիտական, որ բառերուն վրայ կը զբաղի՝ որոշելով անոնց տեսակը (Անուն, Դերանուն, Բայ, Մակբայ, եւն), ձեւերը (Թիւ, Հոլով, Դէմք, Ժամանակ, Եղանակ, եւն) : Ասիկա կը կազմէ Քերականութեան Ա. Մասը (= Բառագիտութիւն) :

2. Համաձայնական, որ խօսքին մասերուն կամ բառերուն իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնը կամ անոնց վարած պաշտօնը որոշելու կը ծառայէ : Օրինակ՝ թէ այս ինչ բառը Տէր Բայի՞ է, Սեռի կամ Բնութեան խնդիր է, վերադիր է, Յարաբերական կամ Յարաբերեալ է, Յատկացուցիչ կամ Յատկացեալ է, Կոչական է, եւն.) : Ասիկա կը կազմէ Քերականութեան Բ. Մասը (= Համաձայնութիւն) :

3. Տրամաբանական, որ նախադասութեան այլ և այլ մասերուն կապակցութիւնը որոշել կը սորվեցնէ՝ ճշդելով թէ նախադասութեան մը այս ինչ մասը ինչպէս է (պարզ, բարդ, լի, զեղչեալ) . թէ նախադասութիւնը գլխաւոր է, երկրորդական է, միջանկեալ է, եւն. :

4. Ստղագրական վերլուծութիւնը, որ կ'որոշէ բառերուն ծագումը, ձեւափոխումները, կազմութիւնը եւ առած այլ եւ այլ իմաստներն ու երանգները (= Լեզուաբանութիւն) :

Կայ նաեւ՝

5. Գրագիտական վերլուծութիւն եւ 6. Խմաստաբանական վերլուծութիւն :

Ման. — Այս գիրքին մէջ կ'ուսանինք վերլուծութեան վերոյիշեալ չորս տեսակներէն միայն առաջին երկուքը :

Ա Ռ Ա Մ Ն Ե Ր

Ա.

Քանի՜ պատիր ընծաներ
Ձեն հզօր սիրտեր եղծաներ :

Բ.

Ձընե՛ս չարիք կամ վընաս՝
Ձարն անպատիժ չի՛ մընար .
Գործէ՛ բարիքն որ կրնաս ,
Բարին կ'առնէ վարձքն արդար

Գ.

Դողդողալով կ'աղերսէր էշն . «Տէ՛ր Գայլ , կ'ըսէ ,
Խեղճ եմ, խնայէ՛, ճարպէ եմ զուրկ , զուրկ եմ մըսէ ,
Ի՛նչ ալ ցաւեր . . . — Խեղճ ե՛ս , այո՛ , է՛ի՛նչ չափ
տանջիս ,
Այդպէս ցաւոտ կեանք մը բառնալ՝ պա՛րտ է խըղճիս :»

Դ.

Ո՛ւր կայ չըքեղ մէկ պըսակ կամ ո՛վ նմանն է տեսեր՝
Սուրբ միութեան որ սիրտերն այնպէս սերտիւ է հիւսեր :

Ե.

Առաքինի՛ կեանքի ընթացք մը հօր եւ մօր արժանի՝
Ձաւկին հայլի մ'է՛ ուր իր վարք՝ ծնողքին նման կը
ծնանի :

Զ.

Շուշանն չըքեղ պերճահասակ
Իր ձիւն բաժակն ունի պըսակ :

Է.

Ճշմարտութիւնն ու վարդ քնքուշ ,
Թէեւ անուշ՝ բայց չէն անփուշ :

356. — Վերոյիտեայ եօրը Առաձները արձակի վե-
րածելով՝ իմաստը պարզեցէք :

357. — Դսե՛ք նայն եօրը Առաձներուն մէջ՝ 1. Տե-
րայիները , 2. Բայերը , 3. Բայերուն լրացուցիչները :

Յ4. — ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

ՍՍ.ՀՍ.Կ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ

Երկու մարդկային անուններ , որոնց սակայն անծանօթ մնաց մահը
եւ որոնք , կարծես , յիշտ աւելի՛ կ'երիտասարդանան տարիներու ծան-
րաբեռնումին ներքեւ :

Սահակ՝ մեծ տունի մը զարմիկ շառաւիղը՝ հաւն եղաւ Արտազու-
Սուրբին . իսկ Մեսրոպ՝ զաւակն էր Տարօնեցի աննշան մշակի մը : Մէկը
Հայրապետական ամբոխի , միւսը Նահապետական արօրի մօտ ծնած ու-
սնած : Մէկը իր երակներուն մէջ կը ժառանգէր իր Եկեղեցիին ճակա-
տագիրին բարերարելու իղձն ու կամքը . միւսը՝ ժողովուրդին ծոցէն ե-
լած՝ անոր կարօտութեանց մօտուստ խելս մուտ՝ պերճախօս բառեր ունէր
իր շրթունքներուն վրայ , անոր պէտքերուն մեծածիւրէր պատմող :

ՅՈՐԳՈՍ Վ.

Երկու. — Բացարձակ Թուական Ածական՝ անուններ Գոյականին :

Մարդկային. — Որակ սկան Ածական

Անուններ. — Հասարակ անուն , Յօքն. Ուղղական :

Որոնց. — Յարաբերական Դերանուն , Յօքնակի Տրական Հոլով , Բնու-
թեան Խնդիր մնաց բային :

Սակայն. — Շաղկապ , հակադրութիւն կը ցուցնէ :

Անձամօր. — Որակական Ածական , Ստորոգելի՝ մահը Ենթակային :

Մնաց. — Ձէզօք Բայ , Սահմ. Եղ Կօտ. Ժամ. Եզակի Գ. Դէմք , Անե-
րեւոյթն է մնալ :

Մահը. — Հասարակ անուն Եղ. Ուղղ. Բ. յօղով , Ենթակայ՝ մնաց Բային :

Եւ. — Շաղկապ :

Որոնք. — Յարաբերական Դերանուն , Յօքն. Ուղղ. Գ. Դէմք , Տէր բայի
կ'երիտասարդանան բային :

Կարծես. — Ձէզօք Բայ , Սահմ. Եղ. Ներկայ Եզակի Բ. Դէմք կարծեղ
բային :

Միշտ. — Ժամանակական Մակբայ՝ աւելի Մակբային :

Աւելի. — Քանակակի Մակբայ , կ'երիտասարդանան բային :

Կ'երիսասարդանան. — Չէզոք բայ, Սահմ. եղ. Ներկայ, Յորնակի Գ. Դէմբ, Աներեւոյթն է երիսասարդանայ :

Տարիներու. — Հասարակ անուն, Յորն. Յատկացուցիչ՝ ծանրաբեռնումին Գոյականին :

Ծանրաբեռնումին. — Հասարակ անուն, եզ. Սեռ. Բնութեան խնդիր կ'երիսասարդանան բային :

Ներխու. — Նախադրութիւն՝ ծանրաբեռնումին Գոյականին :

Սահակ. — Յատուկ անուն, եզ. Ուղղ. Հոլով, Տէր բայի եղաւ Բային :

Մեծ. — Որակական Ածական՝ տուեալ Գոյականին :

Տուեալ. — Հասարակ անուն, եզ. Սեռ. Յատկացուցիչ՝ շառաւիղ Գոյականին :

Մը (*). — Անորոշ Ածական՝ տուեալ Գոյականին :

Ջարմիկ. — Որակական Ածական՝ շառաւիղը Գոյականին :

Շառաւիղը. — Հասարակ Անուն, եզ. Ուղղ. Հոլով, Բացայայտիչ Սահակին, Ը Դիմորոշ յօդով :

Հաւն. — Հասարակ Անուն, եզ. Ուղղ. Հոլով, Ստորոգելի Սահակ Տէր բային :

Եղաւ. — Չէզոք բայ, Սահմ. եղ. Կատ. եզ. Գ. Դէմբ, Աներեւոյթն է ըլլալ :

Արտադր. — Յատուկ Անուն, եզ. Սեռ. Յատկացուցիչ Սուրբին ին :

Սուրբին. — Հասարակ Ած. Գոյականաբար առնուած, եզ. Սեռ. Ն Դիմորոշ յօդով, Բնութեան խնդիր եղաւ Չէզոք բային :

Իսկ. — Շաղկապ, հակադրութիւն կը ցուցնէ :

Մեւրոպ. — Յատուկ Անուն, եզ. Ուղղ. Տէր բայի եր Բային :

Ջաւակն. — Հասարակ « « « Ստորոգելի Մեւրոպ ին :

Էր. — Էական բայ, Սահմ. Եղանակ, Եզակի Գ. Դէմբ :

Տարուեցի. — Յատուկ Անուն, եզ. Ուղղական, Ածականաբար գործածուած՝ կ'որակէ մշակ անունը :

Անեղան. — Որակական Ածական՝ մշակ ին :

Մշակի. — Հաս. Անուն, եզ. Սեռ. , Յատկացուցիչ զաւակ Գոյականին :

Մը, — Անորոշ Ածական՝ մշակի ին :

(*) Ոմանք կ'աւանդեն թէ Մը Անորոշ յօդ է, բայց մեր խոնարհ կարծիքով սխալ է այդ տեսակ դասակարգում մը :

ՅՏ. — ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒՆ ՁԵՒԵՐԸ

364. — Հոլովներէն ոմանք ձեւով իրարու կը նմանին : Անոնց գործածութենէն պէտք է զանազանել, այսպէս .

1. Հայցականը՝ Ուղղականի ձեւով .

Օր. — Աս գիրքը (Ուղղական) աղուոր խրատներ կը պարունակէ :

Օր. — Դուն աւ գիրքը (Հայցական) կարդա՛ :

2. Տրականը՝ Ուղղականի ձեւով .

Օր. — Մեր վրանը (Ուղղական) դաշտին վրայ կանգնուած է :

Մեր վրանը (Տրական) հրաւիրեցին զանոնք :

3. (Գրաբար լեզուի յատուկ) Ներգոյականը՝ Ուղղականի ձեւով .

Օր. — Յունաստան (Ուղղական) հին աշխարհն է :

Եղբայրս Յունաստան (Ներգոյական) մնաց :

4. Ներգոյականը՝ Տրականի ձեւով (Ժամանակ ցուցնելու համար) .

Օր. — 1. Երկար Ժամանակի (Տրական) կարօտ է :

Ժամանակին (Ներգոյական) չկրցանք ճամբայ եղել :

2. Դուն անոր տղայութեանը (Տրական) տուր :

Տղայութեանը (Ներգոյական) շատ աշխոյժ եր :

5. Բացառականը՝ Տրականի ձեւով .

Օր. — 1. Զինքը տեսնելու (Տրակ.) Ժամանակ չունեցայ :

Զինքը տեսնելու (Բացառական) հինգ օր է :

2. Պայքերնու (Տրական) աղօթք ընելու եմ :

Մեծերնու (Բացառական) այսպէս տեսնել եմ :

Դիտ. — Այս նմանութիւնները առաջ եկած են Գրաբարէն ուր Տրական, Հայցական, Բացառական եւ Ներգոյական հոլովները նախդիր առնելով կը զանազանուին ուրիշ հոլովներէ : Այսպէս արարի մէջ այդ նախդիրները (զ, ի, յ) չեն դրուիր :

Նոր Բերականութեան Դասակարգում

Ա Յ Տ Ը Ն Ե Ա Ն

Վիէննայի Միլիթարեան վանքին մէջ կ'ապրէր հանձարեղ մարդ մը որ կը կոչուէր Հայր Արսէն Վ. Այտընեան: Հազար ութ հարիւր քսանը հինգիւն ծնած է՝ Պոլիս, Բերաթաղը, եւ քսան տարու էր երբ Վիէննայի մէջ վարդապետ եղաւ: Անիկա ո՛չ միայն կրօնաւոր եղաւ, այլ նաեւ մէկն անոնցմէ որ պատիւ կը բերեն իրենց պատկանած համայնքին ու մարդկութեան:

Այտընեան Վարդապետ՝ էր լեզուագէտ՝ որքան բանասէր, արուեստագէտ՝ որքան գրագէտ, նկարիչ՝ որքան ուսուցիչ: Ինքը հնարեց նոր տեսակ տպագրական տառեր, նոր տեսակ ոճ հայերէն Գեղագրութեան: Անիկա էր դարձեալ՝ որ երաժշտական գիւտեր ըրաւ եւ պատարագի Երգեցողութիւնը եւրոպական Ձայնագրութեան վրայ շարադրելով՝ տպագրել տուաւ:

Ինչպէս իր հմտութեամբը, նոյնպէս ալ խոնարհամիտ բնաւորութեամբը Այտընեան գիտցաւ չահիլ իր հետ խօսողներուն սիրտը եւ իր մասնագիտական ծանօթութիւններով յարգանք ազդել ամէնուն:

358. — Վերի հասուածք վերլուծեցեք 1. Բառագիտական եւ 2. Հանձնայնական վերլուծութեամբ:

359. — ՊԷՍ, ԲԱՐ, ԳԻՆ, ՕՐԷՆ, ԱԿԻ մակբայակեց մասնիկները ջնջեցեք (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 72, Հր. 39):

1. Մեծապէս, յատկապէս, վերջապէս, նախապէս, առատապէս, մասնաւորապէս, ծանրապէս, դառնապէս:

2. Քաջաբար, սարկաբար, հեզաբար, խօլաբար, սաստկաբար, վեհանձնաբար, լրջաբար, սովորաբար, վատաբար, ծառայաբար:

3. Ուժգին, անձկագին, եռանդագին, մոլեգին, ջերմագին:

4. Հաւանօրէն, վեհանձնօրէն, լրջօրէն, ազնուօրէն:

5. Յաճախակի, երբեմնակի, թեթեւակի, ուժգնակի:

86. — ՎԵՅ ՀՈՒՈՎՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՏՈՂԸ

1. — ՈՒՂՂԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎ

365. — Ինչպէս տեսանք, Ուղղական հոլովը Տէր Բայի պաշտօն կը վարէ, բայց կարգ մը բայեր Ուղղական հոլով Ստորոգելի (*) կ'առնեն: Ասոնք են.

1. Ըսուիլ, կոչուիլ, կարծուիլ, ճանչցուիլ, դրուիլ, ընտրուիլ, կարգուիլ եւ ուրիշ Կրաւորականներ (Տե'ս նաեւ ասոնց Ներգործականը, էջ 91, Կանոն 196):

Օր. — Աս մարդը ԳՈՂ կարծուեցաւ:

Դաւիթ հովիւ եր եւ ԹԱԳԱՒՈՐ օծուեցաւ:

2. Շատ մը Չէզոք բայեր:

Օր. — Աւագակներուն ձեռքէն ՄԵՐԿ փախան:

Աքրահաւ ՄԵՐ մեռաւ:

2. — ՍԵՌԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎ

366. — Սեռական հոլովը Գոյականին հետ կը գործածուի իբրեւ Յատկացուցիչ, բայց երկու պարագայի մէջ Բնութեան Խնդիր կրնայ ըլլալ:

Ա. — Վերաբերութիւն ցուցնելու համար: Օր. — Հօրը գոյքը ՉԱԻԿԻՆ կը համարուի: — Բոլոր ստացուածքը ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ եղաւ:

Բ. — Տարիք ցուցնելու համար: Օր. — ՏԱՄՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՈՒԱՆ եր Սողոմոն՝ երբ գահն եղաւ: — ՎԵՑ ՏԱՐՈՒԱՆ էի երբ դպրոց մտայ:

(*) Ոմանք այս Ուղղական հոլով Ստորոգելին՝ Հայցական Բնութեան Խնդիր կը նկատեն: Բայց մեր կարծիքով, հարկ է Հայցականը լոկ Սեռի Խնդիր ճանչնալ՝ շփոթութենէ զերծ ըլլալու համար:

360. — Սա բառերուն սահմանը տուե՛ք :

Շիրիմ, դաճաղ, դիակ, պատանք, մահարձան, ռազմ, հրեշտակ, դրօշ, կզակ, տակառ, արցունք, աշխարհ, աշխար :

361. — Հոլովեցե՛ք սա բառերը :

1. Քնանալ, խօսիլ, թողուլ, անցնիլ :
2. Երգող, տեսած, քննելիք, խնդրելիք :

362. — Սա բառերուն սահմանը տուե՛ք :

Մացառ, դարաստան, կապան, ձոր, լեռ, բերդ, մատուռ, վանք, կարաւան, բեռ, եղեմ, մորթ, թուշ, ուլ, նաւ, տապար, ծուխ, ածուխ, փեղկ, արօր, աբոտ, նարոտ, կարօտ :

363. — Ինչի՞ խումբ կը նշանակեն սա բառերը :

Օր. — Բանակ՝ ըսել է զօրքերու խումբ :

Երամ, տարմ, հոյլ, բոյլ, դէզ, չեղջ, կոյտ, խումբ, հօրան, ժողով, բանակ, գումարտակ, ջոլիր, ջոկ, անդեայ, երամակ, վոհմակ, վտառ, դունդ, վաշտ, ճամբար, կաճառ, հօտ, հրոսակ :

364. — Գտե՛ք ի՞նչ բանի ձայն կը նշանակեն սա բառերը :

Օր. — Խոխոջ կամ դոջիւն կը կոչուի առուակին ձայնը :

Խոխոջ կամ դոջիւն, չկահիւն, ճողփիւն, ճռնչիւն, խօշիւն, սօսաւիւն, խռնտիւն, ճռնչիւն, բոմբիւն, հռնտիւն, արձագանգ, ճարձատիւն, շառաջիւն, գանգիւն կամ ղօղանջիւն, թնդիւն կամ տոփիւն, խարչափ, տրոփիւն, սոյլ, ծափ, մրմունջ, վանգիւն :

ՏԴ. — ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՈՆԸ (Շար.)

3. — ՀՍՅՍԱՄԱՆ ՀՈԼՈՎ.

367. — Հայցական հոլովը ներգործական բային Սեռի Խնդիր կ'ըլլայ :

Օր. — Վերգինէ գիրքերը պատուեց :

Հրեաներն Յիսուսը խաչեցին :

368. — Երբեմն Ձէզօք բային ալ Հայցական Սեռի Խնդիր կ'առնեն :

Օր. — Կ'ողբամ զքեզ : — Լա՛ց մը լացաւ որ ամէնքն ալ յուզեց : — Շատ քան պարտական եմ քեզի : — Անուշ ֆուն մը քաշեցինք : — Կեանքի ինծի կը պարտիս :

369. — Քանի մը ներգործական բայեր Հայցականի տեղ Տրական հոլով Խնդիր կ'առնեն : Ասոնք են յաղբել, աղաչել, օգնել, սպասել, տրտել, խնայել, հետեւիլ, գարնել, նայիլ, եւայլն :

Օր. — Աղէքսանդր Պարսիկներուն յաղթեց : — Ծըպուռը աղաչեց մոջիւնին որ ցօրեն փոխ տայ : — Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի օգնեմ :

4. — ՏՐԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ (Ս.)

370. — Տրական հոլովը Բնութեան Խնդիր կը կոչուի : Օր. — Ներեցէ՛ք յանցաւորներուն :

Լսէ՛ք ինծի, որո՞նք վկայ ըլլամ :

371. — Տրական հոլով Բնութեան Խնդիր կ'առնեն :
1. Բոլոր շարժում ցուցնող բայերը, ինչպէ՛ս՝ Երթալ, գալ, մօտենալ, դիւել, կանչել, եւայլն :

Օր. — Նահապետներն եկան Յակոբին եւ ըսին թէ Յովսէփ զքեզ իրեն կը կանչէ : — Գայլը մօտեցաւ գառնուկին :

Ման. — Բոլոր Անբերեւոյթներուն Տրականը՝ իբր Բնութեան Խնդիր կը գործածուի :

Օր. — Այն քաղաքը տեսնելու գացի : — Լսելու եկեր է :

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ

Կատուները անաւատարիմ կենդանիներ են. իրենց վարքը կեղծ է, իրենց բնութիւնը չար է: Գգուանք կը սիրեն եւ շատ անգամ իրենց տիրոջ ծունկին վրայ կը նստին: Կատուներուն ձագերը զուարթ, ախոյոժ, սիրուն են եւ տղաքը կը զուարճացնեն, միայն թէ ասոնք զգուշանալու են անոնց ճանկերուն հարուածներէն: Այս կեղծաւոր, քծնող կենդանիներուն խաղերը՝ թէեւ հաճելի են՝ բայց երբեք անմեղ չեն, միշտ չար նպատակ մը ունին:

365. — Վերոգրեալ հասուածին շեղագիր բաւերը եզակի բրեք, այսպէս. — Կատուն անհաւատարիմ կենդանի է, իր վարքը կեղծ է, եւն: (Տե՛ս Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 61, Հրահ. 4):

366. — Նոյն հասուածին մէջ գտե՛ք Տեր Բայիներն ու Ստորգելիները:

367. — Զանազանեցե՛ք Սեռական հոլով Յասկացուցիչները եւ Տրական հոլով Բնութեան Խնդիրները:

1. Սա մատիւրը Գրիգորին տուր: — 2. Մանուկին բարենիշը կորսուեր է: — 3. Աս գիրքը հինգ դահեկանի գնած էմ: — 4. Եթէ լոյսին նայիմ, աչքս կը խողտի: — 5. Քալելու վարժութիւն չունի դեռ, բայց ոտքերուն ուժ կուտայ: — 6. Պէտք է ներէք ձեր թըշնամիներուն: — 7. Երկաթուղին ճամբան հարթ հաւասար կը շինեն: — 8. Քնանալուն պէս մեկնեցայ: — 9. Աստուծոյ օրհնութիւնը քու վրադ է: — 10. Հին ատենը ողջակէշներով զո՛ւ կը մատուցանէին Աստուծոյ:

ՏՏ. — ՎԵՅ ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՈՆԸ (Շար.)

4. — ՏՐԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ (Բ.)

2. Ըսե՛ղ Բայը՝ «անուանել» նշանակութիւնով:

Օր. — Ասոր ի՞նչ կ'ըսեն: Այդ տեսակ գողութեան՝ յափըշտակութիւն կ'ըսեն: Ահա ասոր խելացութիւն կ'ըսեն:

3. Գնե՛ղ, վաճառե՛ղ բայերը:

Օր. — Հինգ դահեկանի կը վաճառեն: Վեց յիսայի գնեցին: Սա կերպասին գոյնը յեղակի կը զարնէ:

ՅՅԶ. Տրական հոլովը կը գործածուի նաեւ դեպ ի տեղ մը երթալու, գալու իմաստով (ԱՆՆԱԽԴԻՐ ՏՐԱԿԱՆ):

Օր. — Տղաքը դպրոց գացին եւ իրիկուան՝ տուն պիտի դառնան: — Աջ ու ձախ. չնայած՝ քաղաքի գնա եւ ապա զի՛նչ եկուր:

Ծան. — Այս ձեւը առաջ կուգայ գրաբարի նախորդ Տրական հոլովէն (Աշխարհաբարի մէջ ի նախդիրը կրճատուած ըլլալով):

Օր. — Ա՛ռ սա մատանին մա՛սդ դիր:

Դեռ քերական բան մը չեմ դրած:

Ա՛ռնքն ալ ոտք եղան:

Արեւը մարը կը մտնէ:

Զեռքս սառեր՝ փայտ է կտրեր:

ՅՅԳ. — Իսկ դադարում նշանակող Բայերն ալ նորէն Բնութեան Խնդիր կ'առնեն՝ ո՛ր, ի՛նչ բանի մէջ, կամ ե՛րբ, ո՛ր ասե՛ն հարցումներուն պատասխանելով. (ԱՆՆԱԽԴԻՐ ՆԵՐԳՈՅԱԿԱՆ):

Օր. — Վայրի կենդանին անհաւունք կը բնակի:

Նոյն օրերը, Հրեասան մարգարէ մը կար բանը:

Գիտ. — Ասոնց կարգէն են սա Ներգոյականները, որ Ժամանակ կը ցուցնեն:

Օր. — Ժիշդ ասե՛նի՛ն հասանք: — Կես օրի՛ն կը ճաշեն: — Ա՛ռն կանչե՛րու քովս կուգայ:

368. — Ստորագծեցեք վերացեալ անունները :

Մելան, դաս, արեւ, ձիւն, ուշադրութիւն, դժբախտութիւն, ծունդ, բառարան, դաշնակ, դաշնակցութիւն, ներդաշնակութիւն, նմանաձայնութիւն, խահմութիւն, միտք, ստեւ, լեզու, երեւակայութիւն, ուրախութիւն, խինդ, բերկրանք, գորով, տենչ, մոռացում, սովորոյթ :

369. — Նոյն Հրահանգի քանձրացեալ անուններուն հոլով մէյմէկ Որակական Ածական դրեք :

370. — Շեղագիր Գոյականները Գործիական հոլով են եւ իբրեւ Ածական կը գործածուին : Նոյն շեղագիր բառերով ուրիշ խօսքեր ձեւացուցեք :

1. Վեց պատուհանով ընդարձակ սենեակ մը շինել տուի. — 2. Երկու աշարակով եկեղեցի մը կար աստեղը. — 3. Զեռուններ կան սանտրի ձեռով. — 4. Անուշ հոտով պտուղներ կան այս կողովին մէջ. — 5. Երկու քեռով դէմք մը գծուած է չէնքին ճակատը. — 6. Աղէքսանդր Մեծ՝ գուարակի գլուխով ձի մը ունէր. — 7. Երկայն պոչով ընծառւած մը նկարեցի. — 8. Գարջոյ աճումով մէկը կար հետը : — 9. Էյֆէլի աշտարակը երեք հարիւր մէթը բարձրութեամբ չէնք մ'է. — 10. Գրաբարի մէջ կան բայեր որ անխորով Տրական հոլով խնդիր կ'առնեն. — 11. Յօդով Ածական մը իբր Գոյական կրնայ գործածուիլ. — 12. Ճամբան գիւնով մարդ մը տեսայ. — 13. Ծառերուն ուղղութեամբ քալեցէք :

371. — Թուական Ածականները գիրով գրեցեք :

1 Ժամուան մէջ 60 վայրկեան կայ. 1 օրուան մէջ 24 ժամ. 1 շաբթուան մէջ 7 օր. 1 ամսուան մէջ 30 օր. 1 տարուան մէջ 365 օր, կամ 52 շաբաթ, կամ 12 ամիս. 100 տարին 1 դար է. 1 զրշ.ը 40 փարա է. 1 մէձիտիյէն 20 զրշ. է. 1 լիրան 108 զրշ. է :

89. — Վեց ՀՈՒՈՎՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՈՆԸ (Շար.)

5. — ԲԱՅԱՌԱՍԿԱՆ ՀՈՒՈՎ.

374. — Բացառական հոլովն ալ Բնութեան Խնդիր է եւ կը պատասխանէ որմէ, ինչ քանե, ուրիշ հարցումներուն : Օր. — Փողոցէն կառք մը կ'անցնի :

Յիսուս Հրեաներէն խաչուեցաւ :

375. — Բացառական հոլով Բնութեան Խնդիրը երկու կերպ է .

1. Պարզ, որ Զէշքը եւ Ներգործական բայերուն հետ կը գործածուի. Օր. — Աստուծակ կը վախճամ : Աղամ Եւադրասիսէն վաճառեցան : Ինձմէ ինչ կ'ուզես :

2. Անդրադարձ, որ Կրաւորական Բայի Բնութեան Խնդիր է եւ Տէր բայի կ'ըլլայ՝ եթէ խօսքը Ներգործական ձայնի դարձուի :

Օր. — Բորոսը Քրիստոսէն բժշկուեցաւ :

Հոս՝ Քրիստոսէն Բնութեան Խնդիր է բժշկուեցաւ Կրաւորական բային : Եթէ խօսքը Ներգործական ձայնի անդրադարձուի, այն ատեն Քրիստոսէն Բնութեան Խնդիրը պիտի դառնայ ըլլայ Ուղղական հոլով Տէր բայի :

Օր. — Քրիստոս բժշկեց բորոսը :

Աւասիկ ուրիշ օրինակներ՝ աւելի լաւ հասկցուելու հմր. ԿՐԱՎՈՐԱԿԱՆ ԶԱՅՆ (անդրադարձ Բնութեան Խնդիրով) :

1. Բորդ Արմիւր ձարոնցիներէն առնուեցաւ : — 2. Շատ ծառեր մտրիկէն կործանուեցան : — 3. Յիսուս Հրեաներէն խաչուեցաւ. — 4. Էլիսիմիքը Լուսաւորիչէն շինուեցաւ :

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԶԱՅՆ (ուր Բնութեան Խնդիրը Տէր բայի եղած է) :
1. ձարոնցիները Բորդ Արմիւրն առին : — 2. Մտրիկը շատ ծառեր կործանեց : — 3. Հրեաներէն Յիսուսը խաչեցին : — 8. Լուսաւորիչ էլ միածինը շինեց :

376. — Ներգործական բայ մը եթէ Կրաւորականի դառնայ, Ներգործականին Տէր բային Կրաւորականին Բնութեան Խնդիր կ'ըլլայ, եւ Ներգործականին Հայցական Սեռի Խնդիրը կ'ըլլայ Կրաւորական բային Տէր բայի :

Գիտիլիք. — Ստացական Յօդի հետ բայերուն Անբերեցումները, ինչպէս եւ Գոյականները Անձախորի Բացառական կ'ըլլան : Օրինակ .

Ըսելիքը չգիտնալուն (չգիտնալէն) սկսաւ կակմալ :
Սաստիկ սիրելնուն (սիրելէն) շփացուցին :
Մտքերնուն (մտքերէն) չանցաւ :
Մտերնուն (մտերնէն) չգոտուեցանք :

372. — Յարաբերական Դերանունին ասկ մեկ գիծ՝ եւ Յարաբերական ասկ երկու գիծ փառեցեիք :

1. Աւասիկ յաջողութիւն մը, որուն չէիք սպասեր. — 2. Դիմանք անոնց, որոնք կը տառապին. — 3. Մեր հացը բաժնենք անոնց հետ որոնք անօթի են, մեր հագուստները անոնց հետ որոնք կը մսին. — 4. Դիտեցէ՛ք դրօշները՝ որոնց շուրջը կը հաւաքուին սպաները. — 5. Ահա շրջագետը որով կը զարգարուին. — 6. Յորեւնը, զոր կը ցանեմ, գարնան պիտի բուսնի :

373. — Սա նախադասութիւններ ներգործական ձայնով գրեցեի (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, հջ 71, Հր. 32):

1. Դիրքը պատուեցաւ աղէն. — 2. Աշխարհ կը լուսաւորուի արեւէն. — 3. Նամակը ինձմէ գրուեցաւ. — 4. Դուն ինձմէ չես մոռցուիր. — 5. Մարդ մեզմէ չը տեսնուեցաւ. — 6. Դուն անկէ շատ կը սիրուիս. — 7. Մեկանը որմէ՞ թափուեցաւ. — 8. Դուք որմէ՞ զրկուեցաք. — 9. Մենք կը նեղուինք օդին տաքութենէն. — 10. Աղամ խարուեցաւ Եւայէն. — 11. Մեր միտքը կը զարգարուի գիտութեամբ. — 12. Շապիկս կարուեցաւ Լուսաբերէն :

374. — Սա խօսքերուն մէջ Բայերը Կրաւորական են, ներգործականի փոխեցեի (Նոր Դպրոց, 2. Պրակ, հջ 65, Հր. 45): Օր. — Որսը կը փնտռուի ռուտրիկն :

Որսորդը որս կը փնտռէ :

1. Առագաստը կը պարզուի նաւաստիէն. — 2. Մեզրը կը շինուի մեզուէն. — 3. Որդին կը խնամուի մօրմէն. — 4. Անտառներուն մէջ ծառը կը կտրուի փայտահատէն. — 5. Փայտը մեզմէ կը վառուի ու կերակուրը կ'եփուի. — 6. Մարմինին աղտերը կը մաքրուին օճառէն. — 7. Հովէն կը տապալուին մինչեւ իսկ հաստ կաղնիները. — 8. Նամակը գրուեցաւ քրոջմէդ. — 9. Ծովին ջուրը կը յուզուի շոգենաւին ահիւներէն. — 10. Պարանները կը քաշուին եւ ձողը վար կը ձգուի աղոցմէն :

90. — ՎԵՅ ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՈՆԸ (Շար.)

6. — ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ

377. — Գործիական հոլով Բնութեան Խնդիրը կը պատասխանէ որով կամ ինչով հարցումին :

Օր. — Ինք իր բերնովը խոստովանեցաւ յանցանքը : — Փայտով զարկաւ գլխուն :

378. — Գործիական հոլով կը դրուի երբ գործողութեան գործիքը նոյն ինքն անձն է :

Օր. — Թարգմանով կը խօսէին : — Նաւով ճամբորդեցինք : — Զեզմով կը պարծին ձեր ծնողքը :

379. — Իսկ եթէ նոյն անձը ոչ թէ գործող՝ այլ գործակից է, այն ատեն հետ նախադրութիւնով Տրական հոլով Անուն կամ Դերանուն կը դրուի :

Օր. — Թարգմանին հետ խօսեցայ : — Նաւուն հետ (քովէն) ճամբորդեցին : — Զիւն հետ գացին : — Յովսէփ իր եղբայրներուն հետ թարգմանով կը խօսէր : — Մեր ընկերներուն հետ փայտով խաղացինք :

380. — Գործիական հոլով կը դրուի նաեւ .

1. Ամբողջութիւն ցուցնելու համար :

Օր. — Տունով տեղով աղէկ հանգիստ են :

2. Ժամանակ ցուցնելու համար :

Օր. — Սողոմոնի օրով Իսրայէլ շատ փայլուն դիրք ունէր :

3. Ածականի տեղ :

Օր. — Աղէքսանդր գուարակի գլուխով ձի մը ունէր : — Վեց սենեակով տուն մը վարձեցինք : — Երկու զանգակահարունով եկեղեցի մը :

ԱՂՆ ՈՒ ՍՊՈՒՆԳԸ

Երկու էշեր երկու պարկ աղ կը տանէին : Առուի մը մէջէն անցած ատեննին, ոտքերնին սահելով՝ ջուրին մէջ ինկան : Յամաք ելլելնո՛ւն պէս, զգացին որ իրենց բեռը թեթեւցեր է. «Ասի՛նչ աղուոր բան, ըսին իրենք իրենց, ասկէ ետքը չմոռնանք ասանկ ընելու :»

Ուրիշ օր մը, դարձեալ, նոյն գետէն կ'անցնէին. ասանքամ մէյմէկ խոշոր կապոց սպունգ կար վրանին : Բեռերնին ծանր չէր, բայց մեր իշուկները ուղեցին որ աւելի՛ թեթեւ ըլլան : Առուին մէջ նետուեցան, բայց սպունգը ա՛յնչափ ջուր ծծեց որ մազ մնաց խեղճ իշուկները պիտի խեղդուէին : Շատ դժուարութեամբ առուին եզերքը հասան, եւ բեռին տակ ճնշուած՝ իրենց տիրոջը տունն եկան՝ միտքերնին դնելով որ անկէ ետքը ծուլութիւն չընեն :

335. ԱՂՆ ՈՒ ՍՊՈՒՆԳԸ հասուածը եզակիի վերածեցիք (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 60, Դաս 8), այսպէս. — Էջ մը երկու պարկ աղ կը տանէր :

336. — Հասուածական քիւք սա խօսքերը (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 65, Հր. 46) :

1. Հացը խորտակով չ'ուտուիր. — 2. Յուրտ տեղը չի նստուիր. — 3. Հարիւրին կէսը յիսուն չէ՞. — 4. Առտուանց կանուխ չեկան. — 5. Անոնք ձեզի չը զարկին. — 6. Կրցածդ մի՛ ըներ. — 7. Մտածածդ մի՛ խօսիր եւ խօսածդ մի՛ գործեր. — 8. Դուն չոգեկառք տեսած չե՛ս. — 9. Երկու բեռ փայտ չի բերեր. — 10. Միշեւ իրիկու դպրոցը մի՛ մնաք. — 11. Իրիկուան տուն մի՛ դառնար. — 12. Նոր Դպրոց կարդալ չսկսար :

337. — Դեմ առ դեմ խոնարհեցիք :

1. Արձակել եւ յարձակիլ.

2. Խաշել եւ խաշիլ.

3. Բանալ եւ վախնալ :

338. — Շեղագիր բառերը Յոսեփի քիւք :

Օրինակ. — Դիւղ գացող մարդերը :

Դիւղ գացող մարդը. — Դպրոց եկող տղան. — Պառու տուող ծառը. — Հիւանդ եղող քարեկանն. — Կաթ ուտող երախան :

Դացած օրս. — Եկած ժամանակը. — Տուած խրատը. — Ծառ եւ բոյս եղած տեղը. — Կերած հացը. — Խմած ջուրը. — Ըրած գործը. — Ըսած խօսքը :

Երթալիք տեղը. — Լսելիք խօսքը. — Ուտելիք ապուրդ. — Հագնելիք կոշիկը. — Գրելիք գիրս. — Կանչելիք մարդը :

339. Որոշեցիք իբրեւ Դոյական եւ իբրեւ Ածական գործածուած Դերբայները՝ առաջիններուն տակ մէկ գիծ, երկրորդներուն տակ երկու գիծ փաշտով :

1. Ուտելիք հացը կակուղ բլլալու է. — 2. Մեռած մարմինը անշարժ կը մնայ. — 3. Սորվելիք դատը նախ գրէ, ապա գոց րրէ. — 4. Ի՛նչ բնելիքս, չեմ գիտեր. — 5. Դեռ չատ տեսնելիք ունինք. — 6. Կերածդ խմածդ քեզի՝ տեսածդ լսածդ պատմէ. — 7. Աշխատող մարդուն սիրտը ուրախ կ'ըլլայ. — 8. Հիւանդին տուած դեղդ աղէկ ազդեցութիւն չորաւ :

340. — Էջ 110ի՝ (ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ) հասուածին մեջէն ջնջեցիք վերադիրները (Ածական եւ Մակբայ), յետոյ նորէն գրեցիք ամբողջ հասուածը :

350. Սա Դերբայներուն վերջաւորութիւնը աւարհաբար ձեւով ած կամ ուած քիւք :

Օր. — Սիրեցեալ = սիրուած :

Սիրեցեալ, անցեալ, արձակեալ, խօսեցեալ, գրեալ, դարձեալ, ուսեալ, դարգացեալ, բանտարկեալ, ներկայացեալ, խոնարհեալ, ենթադրեալ, ջնջեալ, մնացեալ, քարացեալ, պարտասեալ, հրկիզեալ, սովեալ :

381. — Գործիական հոյով շեղագիր անունները, Մակբայի ուժ ունին. անոնց նման ուրիշ խօսքեր չենեցեք:

Ա. 1. Բաղաքն առնուելէն ետքը իրենք ալ տունով ճեղով մեկնեցան. — 2. Ատոնք զարմով ցեղով աղուաշ են. — 3. Գաղղիացիները բնաւորութիւնով աշխոյժ ու զուարթ են. — 4. Դեմքով դատան մարդ մը. — 5. Բնութեամբ անտանելի ընկեր մը:

Բ. — 1. Օրերով սպասեցինք ձեր գալուն. — 2. Ամիսներով կը վիճին եւ դեռ չկրցան համոզել կամ համոզուիլ: — 3. Ժամերով կը նստի կը բարբանջէ: — 4. Դարերով առաջ գուշակուած էր Փրկիչին գալուստը: — 5. Ժամերով ուշ հասան:

Գ. — 1. Սողոմոնի օրով ոսկին ու արծաթը խոտան բաներ էին. — 2. Նարոյէօնի օրով անեղ պատեւազմ մը եղաւ. — 3. Առտուրնով գլուխս մի' ուռեցըներ. — 4. Գիշերով ես ո՛ւր կրնամ երթալ. — 5. Զատիկի օրով ես գործի' երթամ:

382. — Սա բայերը հաստատական րեւի (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 60, Հրահ. 28):

Չ'երթար, չի գար, չ'ուտուիր, չեմ իյնար, չես դառնար, չի բանար, չեմ տար, չես լար, չի տանիր, չեմ դներ, չես զարներ, չ'ըներ, չ'ուտեր, չ'ըսեր: — Մի' ուտեր, մի' դնէք, չզարներէք, մի' ըներ, մի' ըսէք, չտանին, մի' լար, մի' տաք, չբանանք, մի' դառնար, մի իյնաք: — Չ'աղաչեր, չ'առներ, չենք խածներ, չեն պագներ, չեմ փլչիր, չ'արիւնիր, չի հաւնիր, չենք գըտներ, չ'իջներ: — Չէր տեսներ, չէր նստիր, չէր պլլուիր: — Չէր ուտուիր, չէր ուզուիր, չէի առնուիր:

383. — Սա Մակբայներուն պէս վերջացող ուրիշ Մակբայներ գտեք:

Գլխովին, չքեղապէս, անկեղծաբար, յաճախակի, երբայեցեբէն, լրջօրէն, գիշերանց:

384. — Մակբայներուն սակ մեկ գիծ, նախադրութիւններուն սակ երկու գիծ քաշեցեք:

1. Մինչեւ աղան չլայ՝ մայրը կաթ չի տար. — 2. Մինչեւ գերեզման քու բարիքդ պիտի յիշեմ. — 3. Հակառակ խօսողը կը պատժուի. — 4. Աս ըրածդ կամքիս հակառակ է: — 5. Առաջ եկողը կանուխ պիտի մեկնի. — 6. Քեզմէ առաջ ուրիշներ ալ խօսած էին. 7. Երկուքս դուրսը կը սպասենք, դուն ալ պարտէզին դռնէն դուրս կ'ելլես. — 8. Քովը երթալու կը վախնամ. — 9. Պատին քովը ծառ մը կայ. — 10. Առջի տարին ես հոս չէի. — 11. Առջի'դ նայէ որ չիյնաս. — 12. Շո՛ւտ մը ետեւէս եկէք: — 13. Դրան ետեւը երկաթ մը դրէք:

385. — Նախադրութիւններուն սակ մեկ գիծ քաշեցեք եւ խնդիրներուն սակ երկու գիծ:

1. Տունին մէջ միշտ խելօք է: — 2. Պատին վրայ մի' կայնիր: — 3. Որո՞ւ համար կ'աշխատիմ: — 4. Առանց հացի չեմ կշտանար: — 5. Լեռն ի վեր քալեցինք: — 6. Մինչեւ տուն քալելով եկանք: — 7. Քեզմէ հեռու տխուր եմ: — 8. Ամէնէն առաջ ես եկայ: — 9. Մայրովը մէկտեղ մեզի էին: — 10. Զաւակներով հանդերձ եկաւ:

386. Շեղագիր բառերը Շաղկապ են քե Մակբայ (մեկ գիծով՝ Շաղկապներ եւ երկու գիծով՝ Մակբայները ստորագծեցեք):

1. Ես ալ ձեզի հետ պիտի գամ: — 2. Այ չեմ դիմանար ըրածներուդ: — 3. Տասն անգամ կանչեցի՝ չը լսեցիր: — 4. Յորեկն անգամ կը քնանաս: — 5. Նախ խորհէ՛ ապա խօսէ: — 6. Չե՛ս գիտեր, ապա ուրեմն լռէ՛: — 7. Կը կարծես թէ չեմ գիտեր: — 8. Թէ՛ գրեցի, թէ՛ կարդացի: — 9. Կ'ուզե՞ս որ չմերժեմ խնդիրքդ: — 10. Ամէնուն ալ բաժին տուր:

387. — Նախադրութիւններուն Գոյական խնդիրը փոխեցե՞ք եւ տեղը դրե՞ք Դեբանուն խնդիրներ՝ միեւնոյն հոլովով (Նոր Դպրոց, Ը. Պրակ, էջ 78, Հրահ. 59):

1. Աթոռին ներքեւ, այցելուններուն դիմաց, տանա առջեւ, պատին ետեւ, հայրին վրայ, սիրտին մէջ, վերարկուն տակ. — 2. Նուէրի համար, կառքերուն հետ, պարիսպին դէմ, ոչխարին չափ, առուններուն մօտ, թռչունի պէս: — 3. Վարդէն զատ, լեռնէն ի վեր, ցանկապատէն դուրս: — 4. Մինչեւ գերեզման, դէպ ի ճամբորդը:

388. — Սա բառերը ինք սիւնակներու մէջ գրեցե՞ք՝ զատելով Գոյական, Ածական, Բայ, Մակբայ (Նոր Դպրոց, Թ. Պրակ, էջ 71, Հրահ. 64):

1. Զուր, ջրային, ջրել, ջրաբեր, ջրածին, ջրպան:
2. Ծով, ծովային, ծովամոյն, ծովահէն:
3. Մարդ, մարդասէր, մարդկային, մարդկօրէն:
4. Կենսք, կենսական, կենդանի, կենդանութիւն, կենալ, կենարար:
5. Դիր, գրել, գրական, գրաբար, գրագէտ, անգիր:
6. Դաս, դասական, դասել, դասատու, դասընկեր, դասարան:
7. Հող, հողային, հողաբուր, հողել, հողատէր:
8. Բար, քարել, քարակոփ, քարաշէն, քարուտ, քարնկէց:
9. Շէնք, շինուածք, շինութիւն, շինել, տնաշէն, անշէն, շինող:

389. — Գտե՛ք սա մասնիկներով վերջացող երկերկու Գոյական:

Տայեցի, գոհհիկ, տօնական, այսոյց, խարտոց, բրիչ, գիտակ, խցան:

390. — Գտե՛ք սա մասնիկներով վերջացող գոյականներ:

Խմելիք, իմաստակ, հողեղէն, կռնկենի (= խորդենի), այծենի, թմբի, լալկան, երկուքնոց, սեւուց, աւուրչէք, հարսնցու, վարձուոր:

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Օ Տ Ե Ա Ն

Գրիգոր Օտեան ինքնաբոյս հանճար մ'էր: — Մեծ հմտութիւն ունէր Հայերէն եւ Յոյաներէն Լեզուներու, Բաղ. Տնտեսութեան եւ Իմաստասիրութեան. իբրեւ քաղաքագէտ, ունեցաւ իր արժանաւոր դիրքը Օսմանեան Կառավարութեան քով՝ զանազան բարձր պաշտօններովը զորս վարեց երկար տարիներ իմաստութեամբ ու գործունէութեամբ. նախ Թուրքիոյ Պետական Խորհրդոյ անդամ եւ ապա Հասարակաց Շինութեան Նախարարի Խորհրդական եղաւ: Իբրեւ գրագէտ, առաջին կարգի տեղ մը կը գրաւէ Գ. Օտեան՝ Հայ գրագէտներու շարքին մէջ: Թէեւ սակաւաթիւ են իր գրուածները, սակայն բաւական են ցուցնելու մեծիմաստ հեղինակին արժանիքը, որուն համար իրաւամբ ըսուած է. «Հայ Գրականութեան այս անկեալ վիճակին մէջ, լաւ է որ մերթ ընդ մերթ ի տես գան այսպիսի գրութիւններ, իբր մոլորեալ ճաճանչներ բարձրագոյն Գրականութեան մը»:

Օտեան ծնաւ 1834 Դեկտ. 9 ին, Իւսկիւտարի մէջ, մեռաւ Բարիզի մէջ, 1887 Օգոստ. 14ին, 54 տարեկան հասակի մէջ:

391. — Ուղղաձիգ գիծերով զատեցե՞ք նախադասութիւններ եւ որոշեցե՞ք եական մասերը (Տէր բայի, Բայ, Ստորոգելի, Սեռի խնդիր, Բնութեան խնդիր):

392. — Գտե՛ք նոմալիւններ: Օր. — Տէր Աստուած: (Տե՛ս էջ 202, Հրահ. 414):

Տէր, փառաւոր, հպարտ, թշնամութիւն, չիթթութիւն, գոյացնել, բարեբարոյ, խրատել, ընդունայն, շուսլել, դիրք, իղձ, բուժանել: մտերմութիւն, զայրոյթ, հարթել, վրիպանք, անմիջապէս:

Նոր փերականութեան Դասընկեր

383. — Գոյականներուն հոլովը զանազանեցեմ եւ բաժնիքի մոյն բառերը ինչ պատճառով կը վարեն խօսքին մէջ:

1. Աս գիրքը նոր կտակարան է. — 2. Դուն աս մի՛ կարդար, մի՛ւս գիրքը կարդա. — 3. Սամիսոնի աշուղները փորեցին. — 4. Երկու ժամուան մէջ գիւղ հասանք. — 5. Նամակդ ձեռքս չհասաւ. — 6. Թուրքիա գեղեցիկ ու հարուստ երկիր է. — 7. Երկու տարի Երուսաղէմ կեցայ եւ ամբողջ Տէրունական Վայրերը չըրջեցայ. — 8. Դուք պատշգաւմը նստեք, ես ալ ամբողջ. — 9. Վայրկեան մը քովի սրահը սպասեցէ՛ք. — 10. Վաղը կանուխ դպրոց եկէք. — 11. Տղայութեանս կաշխատիմ, որպէս զի ծերութեանս հանգիստ վայելեմ. — 12. Ես ինչ ընեմ, ժամանակին թող սորվէիր. — 13. Հիւանդանալուն՝ չկրցաւ մեզի գալ. — 14. Վարպետնուս ասանկ սորվեր ենք:

394. — Գոյականներուն հոլովը եւ գործածութիւնը որոշեցեմ:

1. Երկրիս ամէնէն մերձաւոր ակտարը արեգակ կը կոչուի. — 2. Մեր առաքինի գործերովն է որ բարեբար կը ճանչցուինք. — 3. Աս դգալը ճիշդ չորս տրամ կուգայ. — 4. Դգալին կոթը բերանդ մի՛ տանիր. — 5. Երկրաչարժէն մերկ փախանք. — 6. Զքեզ բարեկամ կ'ենթադրէի. — 7. Տղոց չինած ձեռագործը դըպրոցին կը մնայ. — 8. Աս տղեկը վեց տարեկան հաղիւ կայ. — 9. Քու ջանքովդ կրնաս ընկերներուդ յաղթել. — 10. Ինծի ինչ կրնաս ըսել. — 11. Ես ալ երաժշտութիւնը մտիկ ընելու եկայ. — 12. Ծովին նայէ, տե՛ս, ինչպէս փրփրեր է. — 13. Փարաւոն Եգիպտոսցիները Յովսէփին զրկեց. — 14. Աս ծառը կաղնիի կը նմանի. — 15. Ուղղակի գնա՛, աջ ու ձախ մի՛ դառնար. — 16. Սա ժամացոյցը ոսկերիչին ցոյց տուէք. — 17. Առտուանց եկայ, կէս օրին յոգնութիւն առի եւ հիմա պիտի մեկնիմ. — 18. Ատ պղտիկ տղէն կը վախճուի. — 19. Օտարի գործերուն մի՛ խառնուիք. — 20. Մենք հօբերնուս կը վախճանք:

Տ Ե Ր Ե Ի Ի Կ

«Խեղճ տերեւի՛կ դու ցամաք,
Բունէդ զատուած՝ ո՛ւր արագ
Դիմես երթաս: — Չե՛մ դիտեր,
Խեց մըրիկն երէկ դեռ
Կաղնին որ էր իմ նեցուկ.
Իրենց շողովն յեղյեղուկ
Մերթ անուշ հով, մերթ հիւսիս
Անկէ ի վեր տանին զիս՝
Անտառէ դաշտ, լեռնէ ձոր:
Հողմն ուր մղէ՝ դար թէ խոր՝
Երթամ անձայն, անխափան՝
Ո՛ւր որ երթայ ամէն բան,
Տերեւն՝ ինչպէս պերճ վարդի,
Նոյնպէս խոտիկն ալ յարդի:

Լեւոն, Թիւ 2, 1887

Զ. Ս. Վ. ՏԵՐԿԵՆԱՆ

395. — Նոյն ոտանաւորին մէջ, գտեմ Դիմաւոր բայերը եւ որոշեցեմ անոնց Սեռը, Եղանակը, Ժամանակը, Թիւր, Դեմքը:

396. Սա բառերուն սահմանը տուեմ:

Օր. — Արիթի = Այն շողուն գունտը որ ցորեկ ատեն կը փայլի երկինքը:

Արփի, գիշեր, լուսին, բոյն, ցօղ, այգ, պուրակ, փետուր, դաշտ, զարդ, մայր (երկու իմաստով), պըտուղ, ճաշ, ալօթք, մահիճ, սար:

397. — Դեմքի հակամիջոցներ:

Օր. — Տեր—ծառայ, Պահանջը—պատիւ:

Տէր, պահանջել, հնազանդել, չափաւոր, խնարհուութիւն, հանդարտեցնել, յարգ, մեծաւոր, շոյալիկ, հակիրճ, մօտենալ, ուժեղ, ծեղ, հոգածու, կանոնաւոր, փթթիլ, քնքուշ, բերկրանք, ուղղամիտ, ձմեռ:

398. — Դերբայները Դիմաւոր բայի վերածելով՝ խօսքերը Յարաբերական դերանունով գրեցեք, այսպէս.
Պետոյ թերոյ ծառը = Ծառը որ պտուղ կը քերէ:

1. Թափած տերեւները ժողվեցէք: — 2. Տերեւները թափելիք ծառ մը տեսանք: — 3. Ոստերը կտրած ձի-թենիգ նորէն կանաչցեր է: — 4. Տանը մէջ կրակ ե-լած դրացին շուտ մը դուրս վաղեց: — 5. Յաւին դար-ման չըլլալիք հիւանդը պէտք է մխիթարել: — 6. Մէ-ջէն դրամ վերցուած սնտուկը բաց էր: — 7. Գրիչդ վրան մնացած սեղանը հոռի է: — 8. Երէկ Պոլիս հաս-նողներէն առնելիք ունիմ: — 9. Ձեր պարպած բա-ժակները ոսկի կոթ ունին: — 10. Իմ տեսնելիք քա-ղաքներս դեռ չատ հեռու են: 11. — Մեռնելիք օրը զիս կանչել տուաւ եւ ունեցա՝ դրամը ինծի յանձնեց: — 12. Տանիքը նորոգած տունս ընդարձակ պարտէզ մը ունէր: — 13. Իմ՝ քեզի հետ ունեցած բարեկամու-թիւնս թող չգիտնան: — 14. Ի.Տ՝ ձեռքին մէջ ոսկի մը գրած մարդս չե՞ս ճանչնար:

399. — Սա խօսքերուն մէջ Յարաբերականները ջնջելով՝ բայերը Դերբայի փոխեցեք, այսպէս. — Ճամբայ եղելիք օրդ մեզի ինձոցն:

1. Մեզի իմացուր այն օրը որ ճամբայ պիտի ելլես: — 2. Այն գիշերն որ Յիսուս պիտի ծնանէր: — 3. Այն տունը որուն մէջ պիտի բնակինք, դեռ չէ նորոգ-ուած: — 4. Այն հիւրերը որոնց հետ պիտի խօսակցինք, դեռ չհասան: — 5. Կացինը որով փայտ պիտի ջարդէիր, դեռ չբերին: — 6. Ծակերը որոնցմէ գող կրնայ մտնել գոցեցինք: — 7. Այն մարդը որուն ճամբայ պիտի ցուցնես, մեզի անձանօթ չէ: — 8. Այն տեղն, ուր պիտի երթար, ինք ալ չէր գիտեր: — 9. Այն գիրքը որուն թուղթերը պիտի կտրես Ռուպիկոսն է: — 10. Այն գիւղը ուր մեզ հրաւիրեցին, գեղեցիկ անտառով մը շրջապատուած էր: — 11. Մատանին զոր պիտի գնես, առաջուց կշռէ: — 12. Այս չէ այն գրիչը զոր ես ըստրած էի եւ որուն ես հաւանած էի:

Գ Ե Ղ Ի Կ Ե Ա Ն Ք Ը

Ամառուան օրերուն էր, այն եղանակին՝ որ գեղն ամբողջ՝ տանիքներուն վրայ կը փոխադրուի, հոն կ'ու-տէ կը կշտանայ ու հոն կը քնանայ կ'արթննայ. — ա'լ տանը ներքնակողմը կենդանի շունչ չի մնար գրէթէ: Ախոռին անասուններն անգամ չնչահեղձ կ'ըլլան ներ-սը. անոր համար, անոնք ալ բաց գաւիթներու մէջ կը մակաղին քով քովի. եզը, գոմէշը, այծը, մաքին՝ ի-րենց ամբողջ ընտանիքներով: Կեանքը շուտ հովուա-կան ու քնարական կը դառնայ, աստղիկներուն աղա-մանդէ քրտինքը կը կաթկթի անկողիններուն ու քո-րոցներուն վրայ, եւ լուսնկային կաթը կ'առուանոսի խիտ ծառաստաններուն մոթ կանաչին մէջ. բուրձակ-ները կը հեծկլտան, բարտիներուն գլուխները կը ձօճեն ու կը սօսաւեն, հեռաւոր ջուրերուն խոխոջը կը բերէ երբեմն հովը ու դաշտին երեսէն ալ հովուական երգե-րու անուշ վանկեր...: Ու բոլոր գլուխները՝ բարձին վրայ եկած՝ բոլոր աչքերը կը շտկուին հեղ մը՝ երկին-քի յաւիտենական ճրագներուն ու յաւիտենական կա-պոյտին, անոնց անիմանալի խորհուրդովն ու տիեզերա-կան գեղեցիկութեամբը յափշտակուած՝ կը քնանան, երեսնին միշտ անոնց ուղղուած:

400. — Որոճեցեք Շաղկապներն ու Մակբայները:

401. — Սա բառերուն մէջէն բաղաձայն գիր մը փոխելով՝ նոր բառեր կազմեցեք:

Օր. — Բոյորշի—գոյորշի, նարոս—կարոս:

Բոլորշի, նարոս, կատակ, գորով, խուլ, գուլ, գորշ, աւագ, բարակ, ձիւն, հայրենի, բառարան, ճանկ, բամբակ, բաւիղ, պապակ, վիլակ, որոշում, գիրգ, գաւակ, գամել, շարաւ, պատիւ, պատուհան:

402. — Սա բառերուն մէջէն բաղաձայն գիր մը փոխելով՝ նոր բառեր կազմեցեք: Օր. — Բող—գող:

Բող, անապատ, անքոյթ, հողանի, գաւազ, լրա-գիր, մակոյկ, լրբանալ, խարխալ, նուշ, սուզակ, պատուտակ, կողով, պարան, հաշտ, կատար, վարդ, բոյր, լոյս, տունկ, կոգի, հիւս, բախդ, կտակ, կաղամար,

ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

1. Տղաքը գուարճացնող գիրքերը միշտ օգտակար գիրքեր չեն ըլլար:

2. Երիտասարդներն երջանիկ են վասն զի ապագան կը նային:

3. Որչափ ալ մեծ ըլլայ հարստութիւնդ, նորէն անբաւական պիտի ըլլայ եթէ յիմարաբար գործածես:

4. Այն ձեռքը որ կ'ասէ աշխատութիւնը չփառորութիւն կ'արտադրէ:

5. Երիտասարդութիւնը աշխատելու յատուկ ժամանակն է:

6. Մարդ միշտ չ'ստեղծ ամէն ինչ որ կ'արհամարհէ:

7. Ամէնէն երկայն կեանքը յաճախ ամէնէն դասարկ կեանքն է:

8. Աշխատութիւնը կ'ուժովցնէ եւ կը հանգստացնէ մարմինը:

9. Շատ խօսիլը եւ քիչ մտածելը նշան է անձուկ և քերէն միտքի:

403. — Շեղագիր բառերուն տեղ հոմանիւները քննելով նորէն գրեցի:

404. — Ինչ տեսակ բառեր են նոյն շեղագիր բառերը:

405. — Սա բարդ բառերը կազմող արմատները գրեցի զոս զոս: Օր. — Սով և յուկ, Փորձ և ֆար:

Սովալուկ, փորձաքար, խոզաբոյժ, վաղածանօթ, ընթացաւարտ, գրասեղան, ազնուազարմ, շնորհազարդ, մեծաշուք, ծովասպառակ, վատանուն, քարասիրտ, գեղադէմ, նորապսակ, լուսազարդ, աստեղագէտ, թատերապետ, մատենագիր, չահագրգիռ, օրհնաբեր, ձեռնածու, ձեռնպահ, օրինազանց, արինազանգ, խնդակից, օրապահիկ, սեղանակապուտ, բարեպաշտ, ծաղկեփունջ, դպրեվանք:

406. — Սա բառերուն հականիւները գտի:

Օր. — Նեղ — լայն:

Նեղ, ծանրաքայլ, բթամիտ, դանդաղկոտ, չէն, յուզուած, մաքուր, վատ, շռայլ, խօսք, շնորհել, ամփոփել, մերձաւոր, անզգայ, նիհար, անմեղ, անպատիւ, գարշահոտ, անշահ, անպատշաճ, սեթեւեթ, ամուլ, վտիտ, կուշտ, խորտուբորտ, թեթեւամիտ, խոնարհ, գաճաճ, մեծատուն, մերժել, այրի, վճարել, խմբել, նսեմ, լեռ, արագ, պարտք, վեր, յայտնել, անկարգ, ժխտել, թերի, ատելութիւն, բաժնել, ցած, կից, վայրենի, հնազանդիլ, սիրել, հպարտ, գերի, մոռնալ:

407. — Սա բառերուն հոմանիւները գտի:

Օր. — Գեղգեղանք—նոռողիւն, ծիւղ—ոս:

Գեղգեղանք, ճիւղ, սաստիկ, վռնտել, վէժ, ծեծել, պոչ, փութալ, թաթ, գերեզման, անկողին, թըշնամի, նախնի, պապանձիլ, խոխոջ, պատել, լեռ, արփի, ասպատակ, հանդերձ, խումբ:

408. Սա բառերուն հոմանիւները գտի:

Օր. — Մախաղ—պայուսակ, Անմեկին—անբաժան:

Մախաղ, անմեկին, դիմացկուն, քսակ, կագ, սոսկում, դատարկութիւն, ցնծութիւն, վիշտ, բարի, չար, բախտ, անկայուն, բոլորչի, անժոյժ, ծախել, սպառել, ժողվել, յոյզ, հոգածութիւն, պարտասիլ, ժուժկալել, խոյանալ, հանապազ, անդուլ, կարծր, բիրտ, անարգ:

409. — Սա բառերը մեյմէկ խօսքի մէջ գործածեցի:

Օր. — Պէտք է ուրիշին օգնել առանց ակնկալութեան:

Ակնկալութիւն, տառապանք, գրօշ, սպայ, զօրավար, ճակատամարտ, արհաւիրք, աւեր, սով, երաշտութիւն:

էին որ կը հասնէին ու զարիւսներու դարձի ատենն էր: Պանգոսի տունները առաւել իրիկուն օրուան յղութեան կը սպասէին անձկութեամբ: Գիշերները երազ կը տեսնէին, ցորեկները անոր մեկնութեամբ իրիկուն կ'ընէին, ամանք տրտում նախազգացութեան տակ, ոմանք երջանիկ ու անհամբեր կարօտով...:

412. — Անցեալ Անկասար ժամանակի բայերը Ստան. Ներկայի փոխելով՝ հասուածը նորէն գրեցեմ:

Ի Մ Փ Ա Փ Ա Ք Ն Ե Ր Ս

Ես կ'ուզեմ բարի ըլլալ, մէկու մը գէշութիւն չընել եւ մէկու մը ցաւ չպատճառել: Ես պիտի օգնեմ անոնց որ ինձմէ աւելի տկար եւ աւելի խեղճ են: Աւելի աղէկ է որ միշտ տամ քան առնեմ: Ես՝ անգութ, ագահ պիտի չըլլամ, բայց չռայութիւն ալ պիտի չընեմ: Ես իմ ունեցածներէս միշտ բաժին մը պիտի տամ խեղճերուն: Ես իմ ուրախութիւնս բարիք ընելու մէջ պիտի փընտռեմ, ես պիտի ջանամ ամէն օր պղտիկ բարիք մը ընել:

413. — Յոգնակիի վերածեցեմ նոյն հասուածը, այսպէս. — Մեր ՓԱՓԱՔՆԵՐԸ. — Մենք կ'ուզենք բարի ըլլալ, եւայլն:

414. — Դեմէ հոմանիւսները (Տե՛ս էջ 193, Հր. 392): Աստուած, չքեղ, գոռոզ, առելութիւն, յուզում, ստեղծել, ազնիւ, յորդորել, ի զուր, ծախսել, վիճակ, փափաք, բտել, ընտանութիւն, սրտմտութիւն, դիւրեւ, սխալանք, իսկոյն:

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

էջ	սող	սխալ	ուղիղ
109	22	կարգալ	կարգացող

Ն Ի Ի Թ Ե Ր ՈՒ Ց Ա Ն Կ

Նախաբան	Ե
1. Գիր, վանկ, բառ	9
2. Արմատ, Բարդ եւ Ածանցեալ բառեր	11
3. Կորուման եւ փոփոխման կանոն	13
4. Գոյականներուն ածանցումը	15
5. » բարդութիւնը	17
6. Խօսք, Լեզու, Քերականութիւն	19
7. Խօսքին մասերը	21

Ա. — Ա.Ն.ՈՒ.Ն. ԿԱՄ. ԳՈՅԱԿԱՆ.

8. Անունին սեռակները	23
9. Անուններուն քիւր	25
10. » » (Շար.)	27
11. Հոլով	29
12. Անուններուն հոլովումը	31
13. Հոլովումներուն վրայ գիտելիք	33
14. Յատկացուցիչ եւ Յատկացեալ	35
15. Բացայայտիչ եւ Բացայայտեալ	37
16. Կոչական	39
17. Բառի սեռակներ	41
18. Անունին յօդը	43
19. Յօդով հոլովում	45
20. Անունին լուծումը	47

Բ. — Ա.ԾԱԿԱՆ.

21. Ածականին վրայ գիտելիք	49
22. Ուղղական Ածական	51
23. Բարդ եւ ածանցեալ Ածականներ	53
24. Ցուցական Ածական	55
25. Ստացական »	57
26. » » (Շար.)	59
27. Թուական »	61
28. » » (Շար.)	63
29. Անորոշ Ածական, Ածականին լուծումը	65

Գ. — ԳԵՐԱՆՈՒՆ

30.	Անձնական Դերանուն	67
31.	Անձնական Դերանուններուն հոլովումը	69
32.	Յուշական Դերանուն	71
33.	Սացական »	73
34.	Սացական բառեր	75
35.	Յարաբերական Դերանուն	77
36.	Անորոշ »	79
37.	Դերանուններուն լուծումը	81
Դ. — ԲԱՅ		
38.	Բայերուն սեռը	83
39.	Բային փոփոխումները	85
40.	» (շար.)	87
41.	Էական Բայ	89
42.	Նախադասութիւն	91
43.	» (շար.)	93
44.	» (շար.)	95
45.	Խնդիրներուն վրայ գիտելիք	97
46.	» » (շար.)	99
47.	Ա. Լծորդութիւն	101
48.	Ա. Լծորդ. Բայերուն վրայ գիտելիք	103
49.	Բ. Լծորդութիւն	105
50.	Բ. Լծորդ. Բայերուն վրայ գիտելիք	107
51.	Գ. Լծորդութիւն	109
52.	Գ. Լծորդ. Բայերուն վրայ գիտելիք	111
53.	Ո՞իկ վերջացող բայեր	113
54.	Թողուլ բային խոնարհումը	115
55.	Արմատ եւ վերջաւորութիւն	117
56.	Եղանակներուն ու ժամանակներուն կազմութիւնը	119
57.	Բայերուն վրայ գիտելիք	121
58.	Բացասական բայեր	123
59.	» Բայի մը խոնարհումը	125
60.	» Բայերուն վրայ գիտելիք	127
61.	Պարզ, ածանց եւ բարդ բայեր	129
62.	Կրաւորական բայ	131
63.	» Բային խոնարհումը	133

64.	Անցողական բայեր	135
65.	» Բային խոնարհումը	137
66.	Բայերուն բաղադրեալ ժամանակները	139
67.	» » (շար.)	141
68.	Բայերուն լուծումը	143
Ե. — ԳՆԵՐԱՆՈՒՆ		
69.	Գիտելիք Դերբայներուն վրայ	145
Զ. — ՄԱԿԱՐԱՆ		
70.	Գիտելիք Մակբային վրայ	147
Է. — ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆ		
71.	Գիտելիք Նախադրութեան վրայ	149
Ը. — ՇԱՂԱԿԱՊ		
72.	Գիտելիք Շաղկապներու վրայ	151
Թ. — ԶԱՆՈՒԹԻՒՆ		
73.	Գիտելիք Զայնարկութեան վրայ	153
74.	Վերլուծում անփոփոխ բառերու	155
75.	Վերլուծութեան օրինակ մը	157
Ճ. — ՅԱՆՎՈՒՄ		
76.	Ուղղագրութիւն	159
77.	Տողադարձ	161
78.	Կետադրութիւն	163
79.	» (շար.)	165
80.	Համառօտագրութիւն եւ Գլխագիր	167
81.	Առողջանութիւն	169
82.	» (շար.)	171
83.	Լուծում կամ վերլուծութիւն	173
84.	Վերլուծութեան օրինակ	175
85.	Հոլովներուն ձեւերը	177
86.	Վեց հոլովներուն պատշօնը	179
87.	» »	181
88.	» »	183
89.	» »	185
90.	» »	187

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

Դպրոցը	10
Մեծն Ներսիս	12
Ողորմութիւն	20
Թուշիկին բոյնը	22
Տալու հանոյք	30
Արժանապատուութիւն	44
Վարդավառը հին տօնի	68
Դաստառակը	72
Նրախայի մը մկրտութիւնը	80
Փափկանկատութիւն	84
Պետիկ՝ օտարութեան մէջ	90
Աղփասին բարեկեցողանք	94
Նիւթական ցաւեր	100
Սոխակը	102
Կրակապատեցութիւն	106
Օրէնք գիտնալ	110
Պետրոս Դուրեան	116
Օգտակար բլլալ	120
Ս. Սահակի գործերը	126
Բարիք գործել	132
«Նղբայր եմք մեզ»	134
Մկրտիչ Պեթիկբաշեան	140
Միածինին իջնելը	146
Հովիւին շունները	158
Հայոց հին գիրերը	160
Գառնուկը	17
Առածներ	1
Սահակ եւ Մեսրոպ (Արեւելք, Թիւ 4667)	1
Այսրնեան	1
Կատունները	1
Աղն ու սպունգը	1
Գրիգոր Օսեան	1
Տերեւիկ	1
Գեղի կեանքը	1
Մայիս	1
Պոյս մը	1
Դարձի օրեր	1
Իմ փափաքներս	1

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0245660

6246